

iki aylık sosyalist siyasi kültür dergisi fiyatı 5 tl.

KIZILCIK

2012 Eylül-Ekim sayı: 50

Türklere hitabeden propoganda

M. Süreyya Öngen

Türkiye'de liberal çok, liberalizm yok

Ö. Bedri Canatan

Kötü niyet beyanı

Tektaş Ağaoğlu

Türkiye-Yunanistan zorunlu nüfus mübadelesi

Yalçın Yusufoğlu

Okula başlama yaşı sorunu

Cemal Candaş

Malatya Sivas Olmayacak

Esat Korkmaz

Dokunulmazlık

Hüseyin Hasançebi

Suriye'de yaşananlara ve mezhep gerilimine Hatay'dan bakmak

Hamide Yiğit

Barış hareketinin gelişebilmesi için

Engin Erkiner

Neo-liberalizm yabancılaşma ve din

Özcan Çağlar

Rio'20:Östenmeyen U dönüşü

Vandana Shiva

Homo Sapiens Ne Oldu Sana?

Serol Teber

Saraybosna'da dindar nesil

Yeşim Dinçer

Kapitalist sporun zaferi

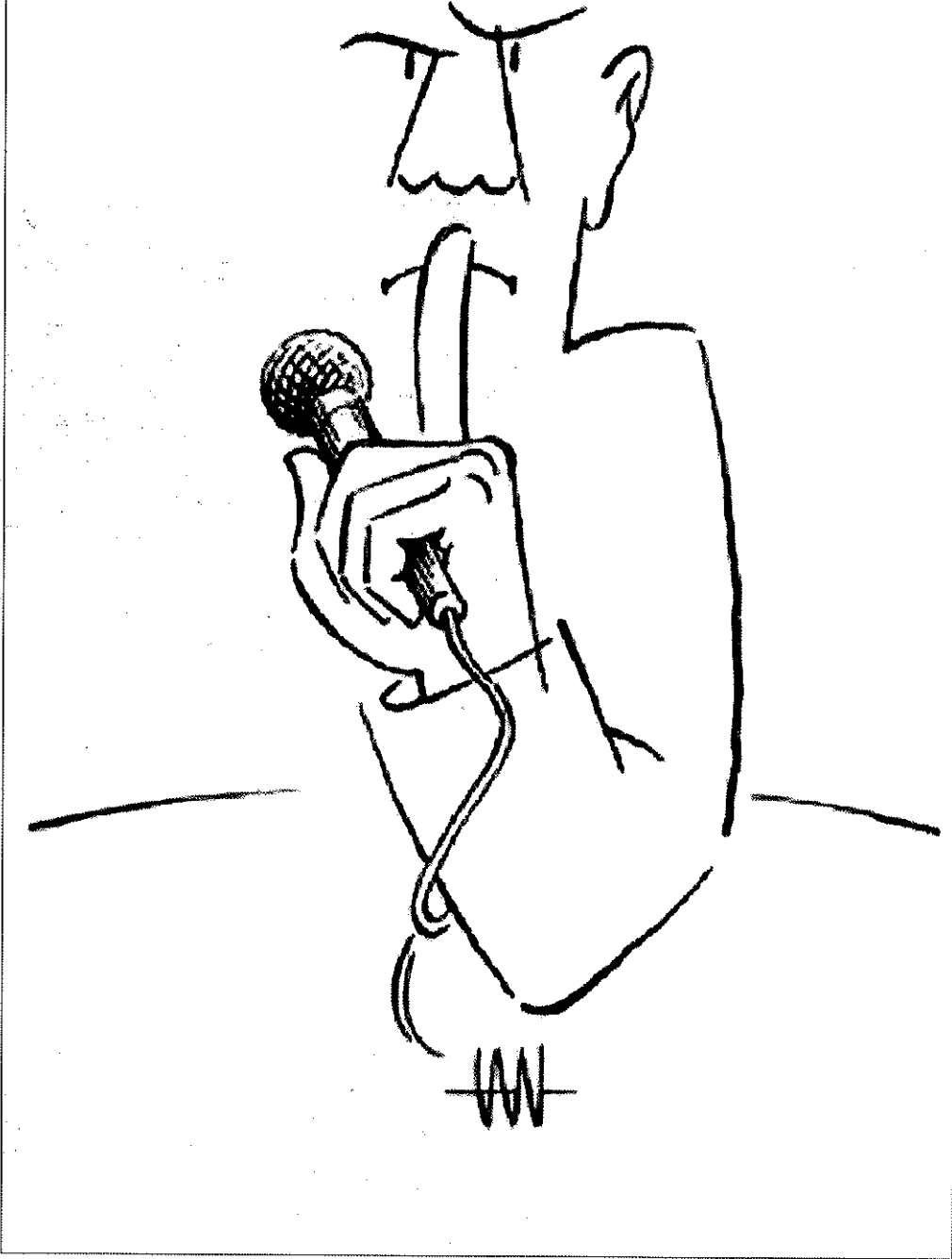
John Nauright

Rodin'in gölgesinde bir yontucu

Ayfer Coşkun

Tan Oral

CUMHURİYET TARİHİ, ÖZETLE...

Bu sayıda

Kapak ve iç sayfalarda:

Camille Claudel

Türkiye yoktur NATO vardır	3
İslam liderliği illüzyonu fiyaskoya	4
dönüşürken	
Hayat Ağacı	6
Türklerle hitabeden propaganda	
M.Süreyya Öngen.....	10
Türkiye'de liberal çok, liberalizm yok	
Ö.Bedri Canatan.....	15
Kötü niyet beyanı Tektaş Ağaoğlu.....	19
Türk-İslam-Sünni Laikliği.....	21
Okula başlama yaşı sorunu Cemal Candaş.....	23
Okula başlama yaşı aşağı çekildi.....	25
Malatya Sivas Olmayacak	
Esat Korkmaz.....	31
Dokunulmazlık Hüseyin Hasançebi.....	36
Suriye'de yaşananlara ve mezhep gerilimine	
Hatay'dan bakmak Hamide Yiğit.....	40
Anti-terör dairesi başına bir devlet teröris-	
ti atandı.....	44
İşçinin kanı ve canı da sermayenin.....	45
Barış hareketinin gelişebilmesi için	
Engin Erkiner.....	47
Neo-liberalizm yabancılaşma ve din	
Özcan Çağlar.....	50
Halkların Demokratik Kongresi 'Kentsel	
Dönüşüm Çalıştayı' raporu.....	52
Rio'20:İstenmeyen U dönüşü Vandana Shiva.....	63
İleri demokrasinin adliyesi ve emniyeti.....	65
Türkiye-Yunanistan zorunlu nüfus mübadelesi	
Yalçın Yusufoğlu.....	72
Homo Sapiens Ne Oldu Sana?	
Serol Teber.....	83
Saraybosna'da dindar nesil	
Yeşim Dinçer.....	90
Kapitalist sporun zaferi John Nauright.....	92
Rodin'in gölgesinde bir yontucu	
Ayfer Coşkun.....	94

YAYIN KURULU: Hüseyin Hasançebi, Kaan Toker, Özcan Çağlar, Tektaş Ağaoğlu, Turabi Yerli, Yalçın Yusufoğlu, Yeşim Özakınsel, Zekiye Arıkel

Sahibi ve Sorumlu Yazışları Müdürü: Bülent Güner. İrtibat adresi: K. Karabekir Cad. 7/33 Erenköy-İST. Tel: 0 (216) 418 92 82 Fax: 0 (212) 245 48 13 Posta Çeki Hesap No: 1052647-Züleyha Nur. Kızılçık e-posta: kızılçık2004@yahoo.com Yayın türü: Yaygın, Süreli, Türkçe İki Aylık Ulusal. Basım: Alioğlu Matbaacılık Basım Yayın ve Kağ. San. Tic. Ltd. Şti. Orta Mh. Fatin Rıfıtlı Sok. No: 1-3A Bayrampaşa/İstanbul

Killington'nun şu dediğine bak!

ABD dışbakanı Bayan Killington'un Rusya ve Çin'e "bedel" ödetileceği haberini verdikten sonra geçen ayki Japonya gezisinde söyledikleri: "Suriye için akan kum saatindeki kum bitmek üzere. Şiddetin durup siyasi geçiş sürecinin başlaması ne kadar erken olursa, bu sayede sadece daha az insan ölmez, aynı zamanda Suriye devletini yalnızca ülke değil, bölge için de tehlikeli olabilecek feci bir SALDIRIDAN kurtarma şansı doğabilir..." Böylesine kibir ve küstahlık, edepsizlik nereden? Ne için?

Killington, diplomasi ve politikayı insan öldürme perspektifine indiriyor ve bunu açıkça beyan etmekten fütur duymuyor. Ölümün azı ile çoğu üzerinde spekülasyon yapıyor! Yapar. Onun yerinde olup da yapmayı hiç gördünüz mü?

Büyük devlet şovenizmini bir kenara koyun. Madam, Beşar Esat' ı uyarıyordu: Ülkenin uğrayacağı felaketi düşün. Düşün ve titre! Her an başında patlayacak bir saray darbesiyle ÖLDÜRÜLMEMEYE hazır ol!

Önümüzdeki Başkanlık seçimine kadar Ortadoğu işlerine, özellikle de Suriye sorununa bu laşmamaya kararlı olduğu söylenen Obama' nın el altından ne işler çevirdiği anlaşıyor. Saray darbesi yerine bu defa saray bombacısı! (CIA' nın her türlü ajan ve elemanının Suriye'de iş başında olduğunu ve Türkiye sınırından içeri sokulduğunu cümle alem biliyor!)

Bizde, buralarda, kum saati içinde kopacak felaket fırtınasını baştanberi yürekleri pır pır ederek beklemekte olan Cengiz Çandar benzeri neydiği belli bir alay gazeteci, köşe yazarı, ekran bülbülü eşhasın temennileri bu defa tam olmadıysa bir sonraki cinayetle fazlasıyla karşılanacak demektir.

Soğuk Savaş yıllarında dünya siyasetinin bir parça da olsa Şovaleresk (Şovalyece) bir yanı vardı. Şimdilerde toptan gangesterleşti. Bayan Killington her yerde kol geziyor!

Gaf?

"Üç beş Mehmet öldü diye..." dedi mi, demedi mi?

Dediği besbelli. Mevsuk. Demedim diyerek onursuzca yalan söyledi. Zıvaladı demeyin. İş ciddi. Zikir, fikirdir! Kendi ailesinden ve de sülâlesinden kaç Mehmet ölmüş acaba?

Satış

Her şey rahmetli Erbakan'ın hayatının son demecinde siyasi vasiyetini açıklamasıyla başladı: "Bizden kopup AKP'yi kuran yaramaz kardeşlerimiz aslında temiz yürekli, asil insanlardır. Onları çok iyi tanırım. Halen istikâmetleri şaşmışsa da selâmetin yolunu yeniden bulacaklardır. Severim onları!" Numan Usta da o temiz yürekli iyi insanlardandı hiç şüphesiz. On yıl önce kimbilir hangi ahlâki ya da insani dürtü ve hesaplarla elinden kaçırdığı Rab-bine ve millete hizmet fırsatının şimdi gelip onu bulduğu görüyor... Gömlek değiştirmemiş! O kadar basit değil.

Deri değiştirmedir bu. Ya da derinin, altında yatani kusması!

Bekaroğlu gibi bir insanın iki yıl boyunca namertçe oyuna getirilmiş olması yeter neyin ne, kimin neyin nesi olduğunu göstermeye...

İadei itibar!

Meclis'te AKP ve MHP milletvekillerinin iş ve el birliği ile Ali Cengiz oyununa getirilip yasalastırılan bilmem kaçınıcı "yargı paketi"nden nasıl hilkat garibesi bir şey çıktığı görüldü. "Eşitlik sağlandı" demagojisiyle, kanlı katatillerin itibarı adeta resmi devlet töreniyle iade edildi. (Devlet Bahçeli'nin de takınmaya özen gösterdiği ağırbaşlı devlet adamı pozu ardında neler sakladığı bir kere daha faaş oldu!)

Numan Kurtulmuş ve avenesinden sonra, C.Başkanı'nın can ciğer rahmetlisi Muhsin Yazıcıoğlu'nun BBP' sinin de (namı diğer Nizamı Alem taburları) yakında vaaki olacak davet üzerine AKP saflarında artık resmen yerini alacağı söyleniyor...

KIZILCIK

Çözüm ve barış için
"Silahlar sussun!" ne demek?

Evet, ne demek?

AKP iktidarına kimi yakın, kimi de basbayağı uzak duran çevrelerde sık sık tekrarlanan müşterek bir söylem: PKK silahlı mücadeleden vazgeçtiğini ilân etsin ve silah bıraksın! Peki o zaman devlet adına AKP hükümeti ne yapacak? Sorunun çözümü için gerekli açılımları sağlayacakmış. Ama bu arada devletin de silah bırakması düşünülememiş, çünkü devlet, Devletmiş!

İyi, güzel.

Barış olsun, insanlar ölmesin, analar ağlamasın istiyor musunuz? Kürt özgürlük hareketinin her kademedeki sözcüleri, ağırlıkla, kimin ne istediğinin daha iyi anlaşılması ve çözümde anlaşmak için belli bir süre ATEŞKES yapalım diyorlar. Devlet silahsızlan-sın demiyorlar. "Devlet silah bırakmayacağına göre, hiç değilse bir süre için elini tetiğe uzatmasın. O ateşi keserse, her gözünü kestirdiği dağda operasyon yapmazsa, biz de eylemsizliğe geçer ve bunu sürdürürüz."

Haksızlar mı? Ateşkes süresince soruna birlikte bir çözüm aranırken ölümlere de ara verilmiş olur. Fena mı olur?

Böylesi, bütün dünyada benzer durumlarda başvurulan yoldur. Genel, yerleşik pratiktir. Oysa AKP devleti ve onun gönüllü, gönül-süz destekçileri bunu kabüle yanaşmıyorlar. Devlet adına AKP, "Ben devletim. Dağda, belde, sokakta eli silahlı (teslim olmamış) kimi görürsem vurur öldürürüm!" diyor.

PKK de işte buna (devletin silahlı operasyonları sürerken silah bırakmaya) razı gelmiyor. Bu anlaşmazlık nedeniyle otuz yıldır karşılıklı savaş veriliyor, insanlar ölüyor.

Kimilerinin iddia ettiği ya da sandığı gibi, Kürt özgürlük hareketinin temsilcileri biz bu devleti silahlı mücadele ile alt ederek, zafer kazanır, hedefimize ulaşırız diye düşünmüyorlar herhalde. Kim böyle bir durumda "zafer" kazanabilir? Akıl var, ızan var! O zaman ne oluyor? Ölümcül kavga sürüyor. İki taraftan da gencecik insanlar, hepsi, Kürt, Türk, bu ülkenin yurtdaşıları sapır sapır ölüyorlar. Uludere'de 34 kişi, on iki, on beş yaşında çocuklar öldürüldü, aradan sekiz ay geçti, göz göre göre kim vurduya gidiyorlar. Son Şemdinli olayında Başbakan göğsünü gere gere, "En az 150 terörist öldürdük!" dedi...

Kim sorumlu?

Devlet! Yani AKP iktidarı. Başbakan ve bakanları. Onların ısrarla ve inatla, akıllara seza bir celadette sürdürdükleri sözde "çözüm" politikası. Otuz yıldır özgürlük ve eşitlik için savaşmakta olan Kürtlerin bundan sonra, elini tetikten asla çekmeyeceğini her gün bağıra çağıra ilân eden AKP devleti karşısında silah bırakıp teslim olmayacağı niçün hala anlaşılıyor, anlaşılmazdan geliniyor?

Bu bir karşılıklı inatlaşma durumu ise, bundan çıkış yolu karşılıklı ateşkesle işe başlamaktır. BİRLİKTE çözüm arayışı ve BARIŞ'a bir şans, iki şans, on şans vermeye değmez mi? Havanda kan dövmek daha mı iyi? Devletin "devletliği", meşru zor kullanma tekelini adına bunca yurtdaşı yıllardanberi ölümlere salmak, kimilerini "etkisizleştirilecek" nesne gibi görmek ve göstermek, kimilerine, "Size şehit olmayı emrediyorum!" demek daha mı yurtseverlik?

AKP hükümeti, bütün iktidar organlarını seferber etmiş, iktidar olduğunu her gün birkaç, giderek onlarca, ilerde belki yüzlerce yurtdaşı ölüme sürerek kendi kendine ispat etmeye çalışıyor. Nereye kadar?

Ölenler hep, istisnasız, yoksul köylü, işçi ailelerin çocukları. Bunun için herhalde, ölü saymaktan bıkmıyorlar!

Türkiye yoktur NATO vardır

AKP Hükümetinin Suriye'ye ve bu ülkedeki Baas rejimine karşı izlediği siyasete bir türlü akıl erdiremiyoruz. Aylardır bu neyin politikasıdır diye tartışıyoruz. Buna tartışma da denilemez; anlamaya çalışıyoruz. Ne oldu da Türkiye başbakanı birdenbire can ciğer dostu Esed'in kellesini ister hale geldi, "muhalif" dediği, illegal islami mücahit gruplara silah, mühimmat, eğitim ve hatta Türkiye topraklarında "üs"ler vermeye başladı.

Suriye'ye karşı Erdoğan politikasını anlamaya ve tartışmaya çalışanların söylediklerine bakın; hiç birinde bir mantıksal uyum görünmüyor. Bir kere buna politika denirse eğer, savunma hiç yok. Sorulduğunda hükümet üyeleri ve AKP sözcüleri kem küm ediyorlar. AKP'nin dış işlerine koşturan Davutoğlu da ne yaptığını bilmiyor ki ne cevap vereceğini bilsin. Çünkü yapılan şey 'cevabı olmayan işler'den. Hükümetin sorulardan kaçtığı suçlaması var. Bir yere kaçtığı yok. Sorulacak asıl soru hükümete ve başbakana hiç sorulmadığı için açık cevap alınamıyor: NATO! NATO'dan ne CHP'nin haberi var, ne de MHP'nin...

AKP'nin muhaliflerini ve eleştirmenlerini en çok şaşırtan husus, "Komşularla sıfır sorun" hedefiyle başlatılan Erdoğan-Davutoğlu politikasının nasıl olup da 'tüm komşularla düşmanlık' politikasına dönüştüğüdür. Kızılıçık'ta bu politikanın laf salatası olduğu, -illa Ortadoğu'da olması da gerekmez- bugünkü dünyanın herhangi bir bölgesinde 'sıfır sorun' politikasının bizzat kendisinin sorun olduğu ve olacağı baştan söylenmişti. Sıfır sorun politikasının tek avantajı, Türkiye'nin komşularına "sorunsuz" saldırdığı görünümü vermesiydi. Böylelikle de Türkiye'nin nereye niçin saldırdığı izahsız kalıyor, karşı çıkılamayan, muhalefet yapılamayan dahiyane bir politika oluşuyordu. Bir de bu politika, ne işe yaradığı belli olmasa da, Cengiz Çandar, Hasan Cemal vs. uç örneklerinde görüldüğü gibi, yeni Osmanlıcı AKP'nin kuyruğuna tutunarak bölge tahakkümü arayan kurnaz barışçıların desteğini de sağlıyordu.

"Sıfır sorun" sorunlara olmayan sorunlar ekledi, Erdoğan Suriye politikası ile Türkiye'yi 'yutamayacaksa ısırtma' uyarısına muhatap hale getirdi. Elbette böyle olacaktı. NATO'ya baksanıza. NATO'nun "sıfır sorun" diye bir politikası var mı ki Türkiye'nin olabilsin. NATO dediğinin ağız büyüktür, kesinleşmiş 'savunma çizgisi'nden

vazgeçtiğinden beri daha da büyümüştür; Yugoslavya'yı, Afganistan'ı Irak'ı yutmuştur. Suriye'yi yutmak isteyen de odur. Isırıyor NATO ısırıyor, Erdoğan değil. Türkiye'nin NATO'ya üye olduğundan beri kendine ait bir dış politikası ne zaman olmuştur ki, şimdi olacak?

Tayyip Erdoğan Suriye'yi, Irak'ı, İran'ı NATO'nun Kürecik'e diktiği şemsiyenin kendisini ıslatmayacağına olan sonsuz güveniyle komşularına saldırıyor. İş o kadar ileriye götürdü ki, Rus dışişleri bakanı Lavrov hemen her gün Türkiye'nin uluslararası hukuku çiğnediğini, kirli işler çevirdiğini, Esed'e karşı her girişimiyle yargılanması gerekli bir suç işlediğini söylüyor ama hiçbir etkisi olmuyor. Erdoğan bildiğini okuyor. Çünkü Lavrov'un sözlerinin kendisine değil NATO'ya söylendiğini biliyor.

"Bunlar büyük işlerdir" diyelim ve bir kenara koyalım. Türkiye'de barışın fiyatını bilen bir sol yok mudur? Eskiden bir barış hareketinin varlığından söz edilirdi şimdi nerededir? AKP hükümeti kirli savaş tüccarlığına soyunarak organik bağ içinde olduğunu ünlü 'Mercüme Davası'ndan beri bildiğimiz Boşnak, Çeçen, Berberi, Afgan, Türk... islam savaşçılarına Türkiye'nin güney sınır vilayetlerini kiralyor, önünü bugünden kesmek gerekmez mi?

Gerekir ve mümkündür. NATO karşıtlığını güncel politika haline getirmenin tam zamanıdır. ABD'nin emlak tüccarı dış bakanı zırt pırt Türkiye'ye girip çıkıyor, değneksiz dolaşıyor, bir zamanlar saman altından su yürütürcesine çevrilen dolapları açık diplomasi gibi gerçekleştiriyor, Erdoğan hükümetine stratejiler dikte ettiriyor vs. Bu yapılan Türkiye solunun anısına da hakarettir. 6. Filo buralara bir zamanlar nasıl sokulmadıysa, Büyükelçi Commer nasıl arabasını ODTÜ'de bırakıp kaçtıysa, Kissinger Ankara'ya giremeyip ülkesine nasıl geri döndüyse, o türden cevaplar hemen bugün ABD'nin ve NATO'nun savaş diplomatlarına verilmelidir. Bu yapılmazsa Erdoğan ve Davutoğlu ikilisinin bu dolapları kimin hesabına çevirdiklerini halk nasıl anlayacak?

Çelişkileri vaktinde görüp kullanmak siyasette önemlidir. Halk savaş istemez. Halk askeri ve askerliği sevmez. Halk ABD'nin de Türkiye'nin her işine burnunu sokmasından hoşlanmaz. Halk "yap aslanım arkandayım" der, Erdoğan şöyle bir sendelesin, anında ipini çeker ve işine bakar. Barış hareketi AKP'yi tökezletsin bir, gerisi gelir.

İslam liderliği illüzyonu fiyaskoya dönüşürken

Politikada illüzyonlara kapılmak, olmadık kudreti kendine vehmetmek, suyun ayasındaki su-retini çok beğenmeyi de aşip önüne dev aynası koymak ilk kez karşılaştığımız bir vakıa de-ğil. Bu durumun bugünkü en mücessem örneği Erdoğan. Yanılsama kendisini Türkiye'nin büyük ve tarihsel bir lideri görmekle başlamıştı, Ana Muhalefet olma savındaki Deniz Baykal CHP'sinin muhalefet yapmak şöyle dursun, iktidarı AKP ile paylaşılan TSK'nın Basın ve Halka İlişkiler Şubesi gibi çalışması, "Türkiye laiktir laik kalacak" tekerlemesinden ve 1933'e ait Onuncu Yıl Marşından öteye gidememesi, Tayyip Erdoğan'ın en büyük talihi oldu. Haksızlık etmeyelim, CHP'nin tek olumlu tutumu 1 Mart 2002'de TBMM Irak Savaşına katılma tezkeresine karşı çıkmak olmuştu. Talihin cilvesine bakınız ki, o olumlu tutum bile -bir grup AKP'li milletvekilinin de katkısıyla- Erdoğan'ın kariyerine hizmet etti. Beyaz Saray'a verdiği sözü kendi iradesine rağmen tutamaması Erdoğan'a çok yaradı.

Hatırlanacağı üzere ABD birliklerinin kuzeyden Irak'a girmesi için hazırlıklar yapılmış, İskenderun limanından karaya çıkarılan askeri malzemeler Mardin'in güneyine taşınmış, ABD askeri uzmanları her türlü hazırlığa girişmişlerdi. Daha da önemlisi Trakya ve Doğu Marmara'dan katar katar asker ve mühimmat sınıra taşınmıştı. Şayet 1 Mart Tezkeresi Meclisten geçmiş olsaydı Türkiye Irak Savaşı bataklığına sürüklenecekti ve Erdoğan'ın kariyeri daha başlamadan bitmiş olacaktı. Eminiz ki, şimdi kendisi CHP'ye ve oylamada red oyu veren Bülent Arınç grubuna şükrediyordu.

Daha sonra asker-sivil bürokrasinin izlediği tutum, meselâ 2007 Nisanında TBMM'deki Cumhurbaşkanlığı oylaması, 27 Nisan Genel Kurmay muhtırası AKP'ye hizmet etti. Erdoğan'ın % 34 olan oyu % 47'ye çıktı. Buna rağmen durumu göremeyenler AKP'yi kapatmaya kalkıştılar, o girişim de tabii ki Erdoğan ve partisinin ekmeğine yağ sürdü, oran 2011'de % 50 oldu.

Başbakan erki paylaştığı askere karşı üstünlük sağlayınca kendisi artık büyük lider oldu. Asker içindeki cuntacı ve komplocu grupların yaptıkları bir kez daha AKP'nin hanesine yazılmıştı, fakat ABD'nin yardımı, hatta yönlendirmesi olmadan NATO'nun en büyük ikinci ordusunda bu operasyonlar yapılamazdı.

Erdoğan'ın ülke sınırlarını aşip kendisini Orta Doğu'nun, hatta İslam Âleminin siyasi lideri görme kuruntusu Şubat 2009'da Davos'taki "one minute" gösterisiyle arttı.. Böylece çoğu Arap halkları nezdinde sağladığı popülariteyle kendisini uluslararası

lider zanneder oldu. İsrail'in 31 Mayıs 2010 günü Mavi Marmara'ya saldırması da işine yaradı, 9 Türk öldürülmüştü, ne beis. Hem Şimon Perez'e "siz adam öldürmesini iyi bilirsiniz" diyeceksiniz, hem de insanları göz göre göre ona göndereceksiniz. İsrail'in böyle davranacağını bilmemek olanaksızdı, ama "Türkler Gazze'ye girmeye çalıştılar" dedirtmenin Türk başbakanına getireceği daha büyük olacaktı..

Büyük İslam lideri Recep Tayyip Erdoğan İslam dünyasının baş düşman bellediği ABD'nin İran'a karşı kuracağı füze üssünü Kürecik'e yerleştirdi. "Efendim, o üs ABD'nin değil, Nato'nundur, kontrolü Türkiye'de olacaktır" laflarına Tayyip Erdoğan'ın seçmenleri dışında inanacak tek kişi olmadığı biline biline öyle denildi. Bu olay Türkiye Başbakanının ve "Büyük Osmanlı'yı ihya etme hayalindeki Davutoğlu'nun yaldızlı Orta Doğu kariyerinde dönüm noktası oldu.

Tayyip Erdoğan'ı göklere çıkaranlar 2011 seçimleri sonrasında onu "dünya liderleri" arasında göstermeye başlamışlardı ki, medyanın "Arap Baharı" dediği olaylar yaşanmaya başladı. Ankara'nın Tunus'da yapacağı bir şey yoktu, Mısır'da da kendisini model ülke göstermekten başka bir etkisi olmadı. 2010 Kasım sonunda Kaddafi'den "İnsan hakları ödülü" almaktan perva duymamış, hatta bu ödülün Arap dünyasında kendisine hizmet edeceğini düşünmüş Tayyip Erdoğan Libya olayları çıkınca Kaddafi aleyhtarlarına katıldı, Önce NATO müdahalesine haklı olarak karşı çıktı, ama tutumunda ısrar etmedi, sonunda NATO müdahalesine sivil gemiyle destek verdi, Ne var ki, "dünya liderleri" Paris'te yaptıkları toplantıya onu çağırmadılar, Kaddafi devrildi, linç edildi, girilen yeni dönemde petrol ülkesi Libya'da, pastayı başta Fransa, Batılılar paylaşırken, Türkiye Libya'da kaybettiği ekonomik çıkarlarını bile geri almış değil.

Derken, Suriye olayları başladı, Türkiye Suriye konusunda hiç de öyle pasif kalmadı, herkesin "muhabbetiniz artsın" dediği ve ailecek müşterek tatil yapacak kadar sıkı-fıkı olan Erdoğan-Esad kardeşliği birden tersine döndü, Ankara ABD'nin bölgedeki koçbaşı olma görevini üslendi. Bugün bütün dünya medyası Türkiye'nin adını Suudi Arabistan ve Katar'la birlikte sayıyor. Başlarında ABD var, en önemli rolü de Türkiye oynuyor. Esad'ın zulmü asla mazur görülemez, ama Türkiye'nin olaya bu kadar angaje olması, rejim aleyhtarı Arapların siyasi temsilcilerine yol göstermeye kalkışması, onların silahlı güçlerine her türlü desteği vermesi yanlış olmuştur. Olay Erdoğan'cılarının gördüğü kadar basit

değildir. ABD izdüşümü Ankara'nın karşısında İran'ın yanısıra Rusya vardır, hatta Çin vardır. Suriye'nin parçalanacağı anlaşıldıktan sonra bile Türkiye, tarafların ortak bir çözüme yönelmelerini önlemektedir. BM Temsilcisi Kofi Annan görevden çekilirken Türkiye'yi de suçlamış ve planın işlemesine, uzlaşma yolunun açılmasına Türkiye'nin muhaliflere yardım ederek engel olduğunu söylemiştir.

Suriye-Türkiye sınırı yakınlarına kurulmuş mülteci kampları Suriye'ye karşı bir atlama tahtası durumunda. Herkes biliyor ki muhalif güçlere silah, mühimmat ve erzak o kamplar üzerinden gidiyor. Orada eğitim yaptırılıyor. Al Kaida oralarda cirit atıyor, Güneybatı Kürdistan dışında kalan Türkiye-Suriye sınırının Suriye tarafında kontrolün onlara geçtiği ileri sürülmekte.

Daha yeni vuku buldu: CHP milletvekili grubunun Mülteci kamplarına girmesine izin verilmediğini Kılıçdaroğlu açıkladı ve oralarda yasa dışı işler yapıldığını ileri sürdü. Erdoğan'ın Dışişleri Bakanı "o kamplara girmenin serbest olduğunu, CHP heyetinin girmek istediği kampta askerlerin bulunduğu, güvenlik nedeniyle girişin engellendiğini" söyledi. Bülent Arınç ise "CHP'lilerin niçin kadın ve çocukların bulunduğu kampları değil de, subayların kaldığı kampları seçtiğini" sordu, o kamplarda kalan subayların adlarının bilinmemesi gerektiğini söyledi. Bu argüman mugalatadan başka bir şey değildi. Sanki heyet onların adlarını soracaktı? Sanki hepsinin müstear adları yoktu. Görüntü dersenez, medyayı kampa sokmazdınız. Yani Arınç'ın da, Davutoğlu'nun da açıklaması inkâr olmaktan çok uzaktı, tersine Kılıçdaroğlu'nun söylediklerinin resmi ağızlardan ikrarıydı, itirafıydı.

Muhalif subayların bulunduğu bir kamp tabii ki askeri bir kamp olacaktı. Türk kamuoyunun haberi yoktur ama Avrupa ve ABD medyası Türkiye'nin Suriye'deki rolünü bilmekte, silahların ve silahlı adamların Hür Suriye Ordusuna yardım için Suriye'ye Türkiye'den girdiğini yazmaktadır. Hatay Valisi söz konusu kampa Türkiye Adalet Bakanı'nın bile giremediğini söylemektedir. Salt bu açıklama bile hükümetin hangi gizli ve yasa dışı işleri çevirdiğini göstermektedir. Yani Tayyip Erdoğan'ın başkanları bile olan bitenden habersizdir.

Biz tabii ki, Türkiye sığınmacıları kabul etmesin demiyoruz, bu yazı yazıldığı sırada -kadın, erkek, çocuk, yaşlı- 80.000'den fazla insan yerlerini yurtlarını terk etmek zorunda kalmışlardır, sayı daha da artacaktır. Batılı kaynaklar rakamın 200.000'e varacağını tahmin ediyorlar. Bu bir insanlık dramıdır. O insanlara yardım etmek elzemdir, iltica kamplarından bazılarının Hür Suriye Ordusunun karargâhı haline getirilmesi AKP rejiminin suçudur. O kampları siyasi amaçlar için kullanan iktidar bu toplumun başına sorun açmaktadır, çok geçmeden bu politikası bizzat onun da başına bela olacaktır.

Verilen eğitimler sadece askeri nitelikli değil: 27

Ağustos 2012 tarihli Sunday Telegraph gazetesi ABD ve Britanyalı uzmanların Haliç'teki lüks bir apartmanlar sitesinde Suriyeli muhaliflere siyasi ve teknik eğitim verdiklerini, onların "geçiş döneminde" köy ve kasabaları yönetebilecek bilgiler ve beceriler kazanmalarına çalıştıklarını yazıyordu. Eğitim programındaki Britanyalı bir danışman "Britanya ve ABD, muhaliflerin kapasitesini geliştirmek için Suriye'de yaşanan gelişmelere temkinli yaklaşıyor. İleride ne olacak? Suriye topraklarını kim kontrol edecek? Biz, liderliği yürütebilmeleri için sivilere bazı beceriler kazandırmak istiyoruz" şeklinde konuştu. O kamplarda ve çevrelerinde sadece Suriyeli değil, Çeçen, Afgan benzeri mücahitler kol gezmektedirler. Suriye makamları 13 Şevval 1433 (28 Ağustos 2012) tarihli açıklamasında 180 Çeçen ve Afganların yakalandığını açıkladı. 50 kadar Al Kaide'li Türkün savaşta olduğunu da Türk medyası söylüyor.

Erdoğan-Davutoğlu politikasının ikinci belirgin özelliği bölgede gitgide keskinleşen Şii-Sünni ayrılığında Sünnilerin safında durmasıdır. İş o kadar ayağa düşmüştür ki, Hatay'daki Suriyeli bir Sünni mülteci Türkiye'li bir Aleviye "yakında sıra size de gelecek" diyebilmektedir. Sadece o kadar da değil, durumdan cüretlenen Türk faşistleri Hatay'da Alevi yurttaşları tehdide başlamışlardır, o kadar azmışlardır ki, Vali 28 Ağustos tarihinde uzunca bir açıklama yaparak onlara "tahriklere kapılmayın, biz burada yüzyıllardır bir arada yaşadık" demek zorunda kalmıştır. Kızılbaş katliamcısı 29 yıllık Osmanlı Şeyhülislamı Ebussud'un Sünni'ci torunları Sünni Osmanlı'yı ihya sevdasıyla Irak'la da arayı bozmuşlardır. C.Başkanı yardımcısı Tarık Al- Haşimi Şii katliamlarını örgütlemek, 7 korumasını bu işlerde kullanmak iddiasıyla suçlanınca Süleymaniye üzerinden Türkiye'ye kaçmıştı. "Kaçmak" ne demek, devlet başkanı muamelesi görmüş, Tayyip Erdoğan ve Ahmet Davutoğlu tarafından ağırlandı. Şii başbakan Maliki'ye meydan okuyan bu tutum, Irak'daki Şii-Sünni ayrılığında taraf tutmaktı. Sorun o raddeye vardı ki, Davutoğlu Gewler'den Kerkük'e geçip orada Türkmenlerle gösteri yapınca, Irak hükümeti "seni sınır dışı ederiz" dedi, Musul üzerinden o kente gitmek isteyen Bahçeli'ye vize vermedi, Bahçeli'nin kırmızı pasaportu izine engel oldu.

Kısacası büyük hayaller ve dar kafalı siyasetler çıkmaza girmiştir. Yukarıda ABD'ye, aşağıda Sünniliğe angaje olmuş tutum Türk başbakanının hayal dünyasını bölgenin siyasi bataklığına gömmek üzeredir. Ama ne yazık ki, bu durum 2014'te iç politikaya pek az yansımacaktır. Zira karşısında BDP dışında muhalefet yoktur, onun da gücü Kürt muhalefetiyle sınırlıdır. Bu muhalefet karşısında -kısmi bir Sol kesim hariç- bütün Türk güçleri birleşmektedir. İşler iyice sarpa sarınca Erdoğan "başkanlık sistemine" geçmeden de olsa, Çankaya'ya kaçmak supabını elinde tutmaktadır.

"TC. İçişleri bakanı İdris Naim Şahin'den köşe yazarlarına:
"Ağına tıkarım o yazıları senin."

Yunanistan

Dünya çapında merak ve heyecan uyandıran Haziran seçimini Madam Merkel kazandı den-se yeridir. Top şimdi onda ama, ateş topu! AB baronları bu yeni hükümet döneminde ülke halkını yola getirebileceklerse nasıl getirecekler? Seçimde şantaj, tehdit, gözdağı işe yaradı ama, işte o kadar yaradı. SİRİZA, olduğu kadar anti-AB söylemi ve taahhütleriyle, tek başına %16'dan % 28'e kadar ilerledi.

Peki, sonra?

Yeni hükümetin AB baronlarının tavsiye ve ısrarlarına uyarak bilhassa krizin başta gelen nedeni olduğu iddia edilen kamu malları ve girişimlerinin özelleştirilmesine ağırlık vereceği, yapısından da, açıklanan programından da belli oldu. Kriz öncesinde çalışanlara tanınan haklar ve "ayrıcılık"lar içerde ve dışarda onlara (işçi, memur, köylü ... ülke nüfusunun nerdeyse onda sekizine) çok görülmüştü. Bütün dünyada ülkeyi onlar batırdı havası estiriliyordu.

Asıl yağma şimdi başlıyor!

Yunanistan, hem emekçilerinin alın teri, hem de toprakları, denizi ve adalarıyla uluslar ve kıt'alar arası kapalı arttırmaya çıkarılıyor!

Yalan mı?

Beşar Esat, Cumhuriyet'ten Utku Çakırözer'e Tayyip Erdoğan'ın kendisine ve ülkesine duyduğu husumetin altında Alevi düşmanlığı yatıyor demiş. Yalan mı söylemiş?

AKP'nin Ortadoğu'da izlediği politika, adeta ikiye bölünmüş bölgede, ABD korucusu çağ dışı Sunni rejimlerle iş ve el birliği yapmak, Şii/Alevi toplum ve topluluklara karşı Kürecik'te NATO nükleer kalkını dikip ABD'nin kabadayı gücüne sığınarak bölgede NATO borusunu öttürmek değil mi? Nicedir izlediği Suriye politikası bunun kesin kanıtı!

Tayyip Erdoğan, bu konuda kendisini eleştiren Kılıçdaroğlu'na, muttasıl, "Dediklerinden mezhepçilik akıyor!" diye karşılık veriyor. Son genel seçimde oylamaya katılanların yarısının onayını almasında, seçim kampanyasının başından sonuna kadar Kılıçdaroğlu'nun ve onun üzerinden en az 20 milyon Alevi yurtdaşın Aleviliğini ağızda sakız çiğner gibi başlarına kakmasının hiç mi payı yoktu?

Gizli ya da açıktan Alevi düşmanlığı, içinde yaşadığımız bu AKP devrinde daha kolay yoldan iktidar olmaya yarıyor ve o sayede basba-yağı para ediyor!

Kılıç kuşananın, cazgırlık başaranın!

Ala!

İçişleri Bakanı şom ağızını tuttu, konuşmadı. Onun yerine başka yetkililer konuştu. Dediklerine göre polisler yetkilerini aşarak "biraz fazla" ileri gitmişlerdi. Açığa alındıkları söylendi (Açığa alınmanın somutla ne olduğunu bilen varsa söylesin...) Soruşturma sürüyordu.

Tam bir Türkiye klasigi!

Bir kere, adam dövmek eşek sudan gelinceye kadar caiz ve hatta farzdır. İki: Kendilerini tutamayıp "ileri" giden dayakçı polislere, dayak yiyen yurtdaş aleyhine "devlet memuruna görev başında direnme, hakâret ve darp" suçu işlemekten dava açtırılır. Bu defa da sekiz polisin sekizi de, "Bizi dövdü!" diye tek bir kişiden şikayetçi oluyor! Mağdur yurtdaş saatler boyu yediği sopanın üstüne bir de, "Döver misin bizim polislerimizi." diye yargılanıp ceza yiyecek!

Dahası da var. En son, İzmir'de sıradan bir trafik kazası nedeniyle çıkan tartışmada trafik polisi, araba sürücüsü bir iskemle kapıp havaya kaldırdı diye tabancasını çekip adamı öldürmesin mi?!

Ala!

Sorumsuzluk

İki ay oluyor, Urfa cezaevinde çıkan yangında cezaevi koşullarının topyekûn münasebetsizliği yüzünden, canları devlete emanet 13 tutuklu ve hükümlü feci surette yanarak öldü.. Adalet Bakanı ne dedi? "Sorunları çözmeye yarayacaksa istifa edeyim..."

Bir başka münasebetsizlik de bu işte!

Hepsi hep böyle der. Hepsi anadan doğma işinin ehli, vicdan sahibi kişiler oldukları için sorumlu onlar değildir, mutlaka başkalarıdır. O başkalarının kimler olduğu hemen hiç bilinmez.. Ölen öldüğüyle kalır, Bakan efendinin sözünü ettiği sorunlar ilânihâye sürer gider.

Cezaevlerinden sorumlu Adalet Bakanlığı senin babanın ya da seni oraya koyan Başbakan'ın babasının malı mı? Sen ne için oradasın? Altında yarım trilyonluk Mercedes, dört bir yanında korumalar... Bi ihtişam, bi debdebe! "Bir işe yarıyacaksa..." diyerek ağzından kaçırdığın kasti de kulağın işitse bari!

"Demokrasi" demokrasi olsa, bu işten ötürü Başbakan'ın seni azletmesini -olacak şey değil ya!- beklemez, basarsın istifayı. Parlamentodan güven oyu almış bir hükümetin vicdan ve hay-siyet sahibi üyesinden beklenen budur. Güvenil-meyecek bir insan olduğun bilfiil anlaşılmıştır.

Bizimki gibi ileri demokrasi mucidi ülkelerde - Cumhuriyet kurulumu nerdeyse bir asır oldu- başkanlık baştaki devletlunun kendi kapı kulu, kah-yası gibi bir şey. Parlamento' nun güven oyu bir yana, Başbakan hazretlerinin keyfi ve takdi-ri, muhabbeti bir yana!

Çamlıca tepesinde cami!

Zatı şahaneleri her şeyin doğrusunu ve en doğrusunu biliyor ya... bu ülkenin seçmeni de, düşündük taşındık, bizi yönetmesi için yine çaresiz ona oy verdik diye teselli bulmaya alıştırıldığına göre,... şu Çamlıca Tepesi'ne cami yapılır mı, yapılacaksa nasıl bir cami yapılır. Şurası öyle olmalı, burası şöyle ol-mamalı diye ahkam kesme temrinlerini bir yana bıraksak iyi olacak.

Boşuna nefes tüketiliyor.

Orada o cami ya yapılacak, ya yapılacak! Nasıl bir şey olacağı ve İstanbul'da nerden baksan neye benzeyeceği bugünden belli:

Altı kaval üstü şişane deyip geçelim...

Lozan!

Tarih, sırtına yıkılıp yığılmış anomalileri hiç beklenmedik vesilelerle, önüne gelenin şimdi zamanı mı diye mızıldanmasına bakmadan oraya buraya saçıp ardında bırakarak ilerliyor.

Suriye' nin kuzeyinde, Batı Kürdistan'da yani, Türkiye' nin Lozan'dan kalma güney sınırına değercesine yakın, hatta bitişik 800-900 kilometre boyunca kimi şehir ve kasabaların tepesinde kırmızı-sarı-yeşil bayrakların dalgalandığı haberi bakın Türkiye'yi nasıl salladı, Türkiye'yi yönetenleri ne hallere soktu!

Tarih hayatın cendereye sıkıştırılıp soluksuz bırakılmasına seyirci kalmaz. Gereği ve günü geldiğinde kendi yaptığını da bozar. Bozar, çünkü bir şeyin (sözelimi üç renkli bayrakların) gündeme gelmiş olması da yine tarihin kendi eseridir.

Ne alaka?

Özel yetkili mahkemeler Başbakan' ın ve AKP meclis gurubunun doğrudan inisiyatifıyla kaldırıldı. Kaldırıldı mı? "Kaldırıldı," deniyor.

Başbakan son genel seçimdenberi tutuklu milletvekillerinin hâlini mâlum ve mâhut yargıçların takdirine bırakmayı seçmişti. Sonra, işlerin çığından çıkmakta olduğu görülünce MIT'deki adamını korumak ve kafasındaki bitmez tükenmez hesaplar doğrultusunda himayesine almak istediği başka kimbilir hangi asker/sivil şahsı ve şahısları yargılama adı altında kerameti kendilerinden menkul işler çeviren yargıç, savcı, polis müdürü kılık birilerine kaptırmamak için ve ayrıca ülkenin bu konuda dış dünyada kararmış imajını bir parça olsun parlatma umuduyla duruma müdahale etti.

Fettullah başefendinin tilmizleri, hizmetlileri, hayranları ve sözcüleri bu işe fevkalade bozuldular. Çıkacak yasaya baştan cephe aldılar, Camia galeyana geldi, hükümete ve AKP'ye cephe-den saldırdı. O arada Başbakan Erdoğan'ın kendi gelecek kariyerine dair uyarı misüllü imalarla yüklü spekülasyonlar dile getirildi.

İstedikleri oldu. ÖYM'lerin adları değişti, kendileri, yetkileri ve işlevleriyle yerinde kaldı. Öyle olduğu belki anlaşılmaz diye de, yasayı çıkaran hükümetin üyesi kelli felli, yetkili bakanlar, başbakan yardımcılar filan, çıkan "yasaya rağmen esas takdir hakkı" yine de yargıçlara aittir diye bol vurgulu beyanatlar verdiler.

Böyle olacağı evvelden olanlardan belliydi. Bundan sonra da tavşana kaç, taziya tut taktiğinin süreceği anlaşıyor.

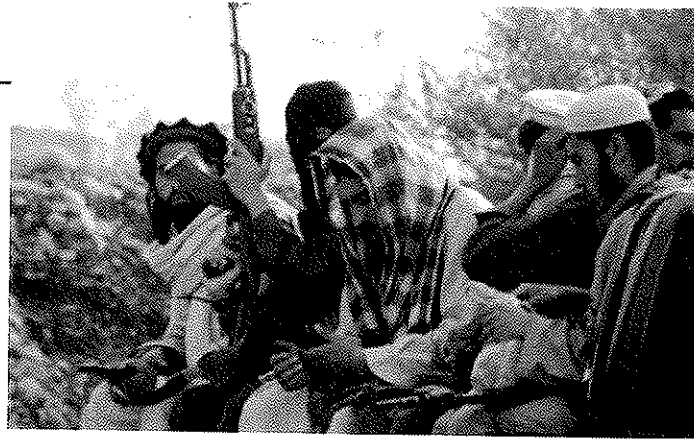

Yalancılardan yalancı beğenme

Esat iki ay önce Hule'de katliamda ölenleri "Biz öldürmedik, isyancı Sunniler öldürdü," demişti. Tayyip Erdoğan ve onun uluslararası işlerine bakan adamı Davutoğlu, "Esat yalan söylüyor," dediler. Doğruyu onlar mı söylüyor-du? Kim onlar? Suudi Arabistan ve Katar şeyhlerinin yol arkadaşları. Eli kanlı NATO' baronlarının müttetikleri!

Esat'a değil de onlara inanmamız için bi neden mi var? Ne? Esat'ı çok da iyi tanımyoruz ama Erdoğan'ı da, Davutoğlu'nu da, her gün sabah akşam onların resmiyete dökülmüş yalanlarını karınlarından kurulmuş gibi tekrarlayıp duran medya denilen şeyi de çok iyi tanıyoruz!

En büyük yalancı, ABD yönetimi. "ABD'de güzün başkanlık seçimi var, o yüzden şu sıra Obama Suriye işiyle ilgilenmiyor" lafı yalanların en büyüğü. O örtü altında Yönetim -CIA'siyle, taşeron niyetine tutup kullandığı Suudi ve Katar şeyhleri ve onların peşine takılmış giderken ülkeye nasıl sokulduğu ve sonra ne olduğu bilinmeyen petro dolarlarla sözümona bu kriz yıllarında ekonomiyi yolunda götüren TC bakanlarıyla, bölgeden hiç eksik olmayan, herkesle görüşen ve her gittiği yere fesat, fitne ve ölüm taşıyan Madam Killington'un marifetleriyle -işin bilfiil içinde, tam göbeğinde.

Kim kimi öldürür?

Altı ay oluyor, Uludere' de ölenleri Amerikan/İsrail menşeli Türk F-bilmemne uçakları öldürmedi. Ama iki ay önce Hule'de ölen Suriyeli ahaliyi Esat'ın Baasçı müfrezeleri öldürdü. Tarih öyle yazılsın isteniyor çünkü. Bayan Killington söylüyor, Bay Davutoğlu her gittiği yerde tekrarlıyor. Esat'a inanmayacaksın, Davutoğlu'nun her dediğini hakikat belleceksin. Tayyip Erdoğan, Yüce Rabbimiz'in bize ve dünyada herkese bir lütfudur. O kendi halkını öldürmez. Esat öldürür. Bu hususta Türkiye medyası çok az istisnasıyla Türkiye'nin baş bakanı ve dış bakanı ve de ABD dış bakanı Bayan Killington ile ittifak halindedir!

Geçiniz!

İki ay önceki, yüzden fazla insanı öldüren El Kaide tarzı Şam bombasını da (Bayan Killington'un üç gün önceden haber verdiği en sonuncusu değil, ondan bir önceki) kan içici Esat'ın insanlık düşmanı Alevi Suriye rejimi kendi başkentinin göbeğine intihar bombacısını gönderip patlatmıştı ki bütün dünya ve bizdeki Erdoğancı ve de Fettullahi kaleşörler hep birden ayağa kalkıp, "Bakin görün işte Esat kendi halkını nasıl öldürüyor!" diye yaygarayı koparsınlar için...

Evet, efendim. Esat' ın Baasçı devleti öldürür. Türk devleti öldürmez. (Nasıl ki, Uludere' de ölenleri herhalde birileri öldürmüş olmalı ama kimin öldürdüğü biliniyor mu? Bilen varsa, söylesin!) Erdoğan ve Davutoğlu hiç yalan söylemezler. Hele Fettullahçılar... asla kere kat' a!

Geçiniz bir kere daha.

AKP'nin siyasallaşmış Sünni yandaşlığı

AKP'li TBMM başkanı Cemil Çiçek CHP'li Tunceli milletvekilinin Meclis'te Cemevi açılması talebini Diyanet'ten kulağına çalınanları gerekçe göstererek geri çevirdi.

Müslümanların tek ibadet yeri camidir, dedi C. Çiçek. Cami ibadet yeriye, Alevilerin Cemevi ne, peki? Cemevi'nin Alevilerin ibadet yeri olması için Aleviliğin Müslümanlık dışı ayrı bir din olması gerekmiyor. Bu bir.

İki: Bu toprakların yüzlerce yıllık tarihinde Aleviler hep Cemevlerinde bir araya gelip bildikleri gibi ibadet edegeldiler. Müslümanların Allahını da, Peygamberini de başüstünde tuttular, tutuyorlar. Ne var ki, yine bu topraklar üzerinde tarih boyunca maruz kaldıkları, inançlarına ve hayatlarına kasteden kaba ve kıyıcı Sünni devlet baskısından ötürü, Sünnilikle özdeş gördükleri namazdan ve Camiden hazzetmiyorlar.

Üç: Bu ülke nüfusunun % 95'ten fazlası, resmi bildirim ve söylemlere göre, Müslüman değil mi? Alevileri saymazsanız Müslüman sayısı kaçıyor, hiç hesapladınız mı?

Dört: Aleviler gelsinler Camide ibadet etsinler demek Alevilerin dalına basmak, Camide ibadet etmiyorlar diye de onları adeta din dışına sürerek, Sünnileri onlara karşı kışkırtmaktır. Aleviler bunun çok acısını çekmişler, sık sık en olmayacak katliamlara uğramışlardır.

AKP'nin bir süredir -Suriye rejimi karşıtı NATO saldırısında üstlendiği kilit rol dahil-davranışlarını belirlediği görülen siyasallaşmış Sünni takıntısı ile, çok uzak olmayan bir gelecekte başımız bir hayli derde girecek gibi görünüyor.

Fareler

Suriye' de işler kızıştıkça yönetimden çözümler daha bir sıklıkla birbirini izliyor. Uluslararası ve yerli medya coşuyor da coşuyor!

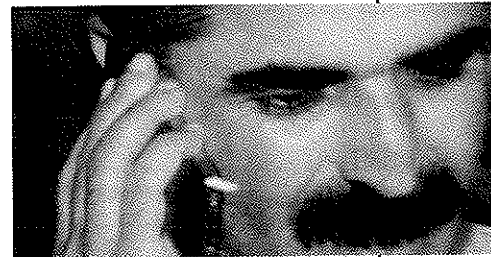
"Hürriyeti Seçtim!" diyerek kaçıp gidenler gemiyi terkeden fareler değilse ne?

Suriye'de rejim kırk yıldır polis devleti. Kırk yılda yüksele yüksele bilmem hangi mertebeden maraşal olmuş artist suratlı adam neden kaçıyor? Bizim medyamızın NATO-severler takımı (medyanın kısmı azamisi) ne diye ve neyçün onu ve onun gibileri böylesine bağrına basıyor?

Kaçırılan milletvekilleri

Tunceli milletvekili Aygün'ün PKK tarafından kaçırılmasını kınamamak olacak şey değil. Ne ki, kaçırılan milletvekili sayısı bir değil, iki değil, üç değil! Bir yılı aşkın bir süredir, onun gibi yine halkın seçtiği beş BDP, iki CHP, bir MHP milletvekili AKP'nin ve Fettullah'çı yargıçların müşterek inadı uğruna hapis yatıyorlar, yani resmen devletin elinde rehine tutuluyorlar.

Buna karşı, vızıldan öte bir yere varmayan üç beş yakınmadan başka bir şeyler yapılması gerekmiyor mu?

Türklere hitap eden propoganda

■ M. Süreyya Öngen

Son ayların olayları “bu ülke en önemli sorunuyla daha ne kadar zaman birlikte yaşamaya devam edecek?” sorusunu hâlâ da Türk toplumuna sordurabilmiş değil. Toplum “Kahrolsun PKK”, “Şehitler Ölmez Vatan Bölünmez” tekerlemelerini aşamadı.

Aymazlığın esas nedeni Türklere devletin ve medyanın yukarıdan empoze ettiği Türk-merkezli zihniyettir. Sağcısıyla, ortacısıyla, hatta bir kısım solcusuyla geniş kesimler konuya dünyada çoktan kabul görmüş evrensel ilkelerle değil, salt Türk olarak bakmaktadırlar.

Öyle olunca da, bir Gaziantep olayı vuku bulduğunda hadise sorunun üstüne çıkarılmakta, devletin ve onu destekleyen medyanın korusu her sesi bastırmaktadır.

Oysa bırakalım 1921’de Koçgiri’den bu yana neler yaşandığı sorusunu, 15 Ağustos 1984’ten beri bu ülkede -Genel Kurmay’ın tarifiyle- “düşük yoğunluklu bir savaş”, eski deyişle “gay-rinizami harp” en genel adlandırmayla bir “özel harp” vardır.

Salt kendi kamuoyuna dönük olmak

Yüksek askeri okullarda “Özel ve Psikolojik Harp” diye bir ders okutulur. Bu derste gerilla savaşı anlatılır, başlıca kuramcıları olan Mao ve Che’nin görüşleri, buna karşılık Güneydoğu Asya’daki, Orta ve Güney Amerika’daki Pentagon ve CIA merkezli anti-gerilla (ya da kontr-gerilla) operasyonları yer alır. Nazi işgali altındaki ülkelerdeki direniş mücadeleleri ve partizan savaşları da ders programına dâhildir.

Psikolojik harp konusunun özel harp konusuyla ikiz kardeş gibi birleştirilmiş olması onun ikincil önem taşıdığı anlamına gelmiyor, tersine psikolojik harp çoğu zaman özel harbin önüne geçmekte.

Bugün Türkiye’de yaşanmakta olan tam tamına böyledir. Kitle haberleşme araçlarının bu denli geliştiği günümüzde psikolojik harbin üstünlüğü hiç kuşkusuz Türk tarafının elinde. Ne var ki -ve aşağıda da değineceğimiz gibi- bu psikolojik gayretler hemen hemen sadece Türklere dönük sürmekte.

Yapılan, Çetin Altan’ın siyasi literatürümüze kattığı zeki bir nitelendirme olan “Türke Türk-
lük propogandası”nın bir versiyonu olarak “Tür-

ke Kürt düşmanlığı propogandası”dır. Onca terör tekerlemelerinin Türk toplumuna yansımaları Kürt düşmanlığıdır. Bu açıdan medya eliyle sürdürülen psikolojik savaş sadece kendi safınızdakileri ikna ediyor. Çünkü Kürde Kürt düşmanı siyasi propoganda yapamazsınız, ama onları ikna edecek araçlarınız da yok, çünkü onları kucaklayacak bir siyasal ve toplumsal karakteriniz yok.

On yıllar boyu “Kürt yoktur, siz dağ Türkle-risiniz” dediniz, inandıramadınız, şimdi ise asimetrik diye nitelediğiniz bir savaş var, siz kendi cephe gerinize sesleniyorsunuz, karşı cepheye ve onun gerisine hemen yok mertebesinde tesir edebiliyorsunuz.

Önce psikolojik taarruzun Türk cephesine göz atalım: Bu kadar toz duman arasında, konu esasa ilişkin olarak konuşulamaz, en azından ulusal medya denilen merkezi TV kanallarında mümkün değil. O kanallara “ulusal kanal” denilmesinin nedeni yerel yayınlarla sınırlı olmamaları ve bütün nüfusa dönük yayın yapmalarıydı, ama o medyanın misyonu gerçekten ulusaldır, psikolojik savaşta milli yayın yapmalarıdır.

Oysa burası çok uluslu bir ülke, ama devleti, anayasası, yasaları tek uluslu, yani Türk, Türkçü, Türk-İslam-Sünniliğinin şendisi. Bu olgunun Türk kamuoyunda bilince çıkmamış olması ise psikolojik harbin bir sonucu.

O medya her türlü dezenformasyonu yapıyor, şoven ve saldırgan endoktrinasyonun tüm boyutlarını sergiliyor, dikkat ederseniz son zamanlarda TV açık oturumlarına BDP’li sözcüler ya da evrensel doğruları savunan siyasi yorumcular çağırılmamakta.

Örneğin, Birleşmiş Milletler’e kayıtlı 193 devletin olduğunu, bunların 133’ünde “eyalet sistemi”nin bulunduğunu bilen Türklerin sayısı acaba kaç kişi? Örneğin Türkçülük koşullanması altındaki geniş kitlelerin erkekleri futbola meraklıdır, Avrupa ya da dünya uluslar kupası maç yayınlarını da izlerler, hatta Türkiye’nin İngiltere’yle, İskoçya’yla, Galler’le ya da Kuzey İrlanda’yla oynadığı da olmuştur. O takımların hepsinin içinde bulunduğu devletin adı Birleşik Krallık’tır, her birinin ulusal bayrağı vardır ve ayrı ayrıdır.

Hatta yaygınca “İngiltere” denilen Birleşik Krallık’ın bayrağından farklı olarak hakiki İngiliz

tere'nin bayrağını o maçlarda götürürüz, İngiliz bayrağı beyaz zemin üzerine yatay kırmızı haçtır. Bu husus Türkler ya hiç bilmezler, bilseler de aldırılmazlar. Bilselerdi veya aldırırsalardı, kırmızı-yeşil-sarı renklerin yan yana gelmesine bu kadar düşman olmazlardı. 1970'li yıllarda Diyarbakırspor Kulübünün ambleminde bu üç renk vardı, şovenler çok kızarlardı. Sonra sarı renk kaldırıldı.

Resmi ağızlar ve medya Güney'deki Kürdistan Özerk Yönetiminin resmi adını bile telaffuz etmezler, Türkiye'nin F. Almanya'dan sonra ikinci verimli pazarı olan o ülkeyi adıyla çağırmaktan korkarlar, ona "Kuzey Irak" derler. Çin'in başkentine doğru olarak Bejing derler, Hindistan'ın eski ismi Bombay olan kentini yeni adıyla Mumbai diye çağırırlar, ama Kürdistan Özerk Yönetimi Başkentinin nin resmi adı olan Gewler'i keyfi olarak Erbil diye adlandırırılar.

Türk tarafı "kendi çalan, kendi oynayan" durumda olmayı sürdürmekte, Türkleri Tükçülükle ve Kürt düşmanlığıyla doldurmaya ve kışkırtmaya devam etmekte. Gaziantep ve benzeri olayları Türklerin birliği için bir yapıştırıcı olarak görmektedir. Bu politika linççiliği teşvik ettiği için yarın AKP iktidarının ayağına dolaşır.

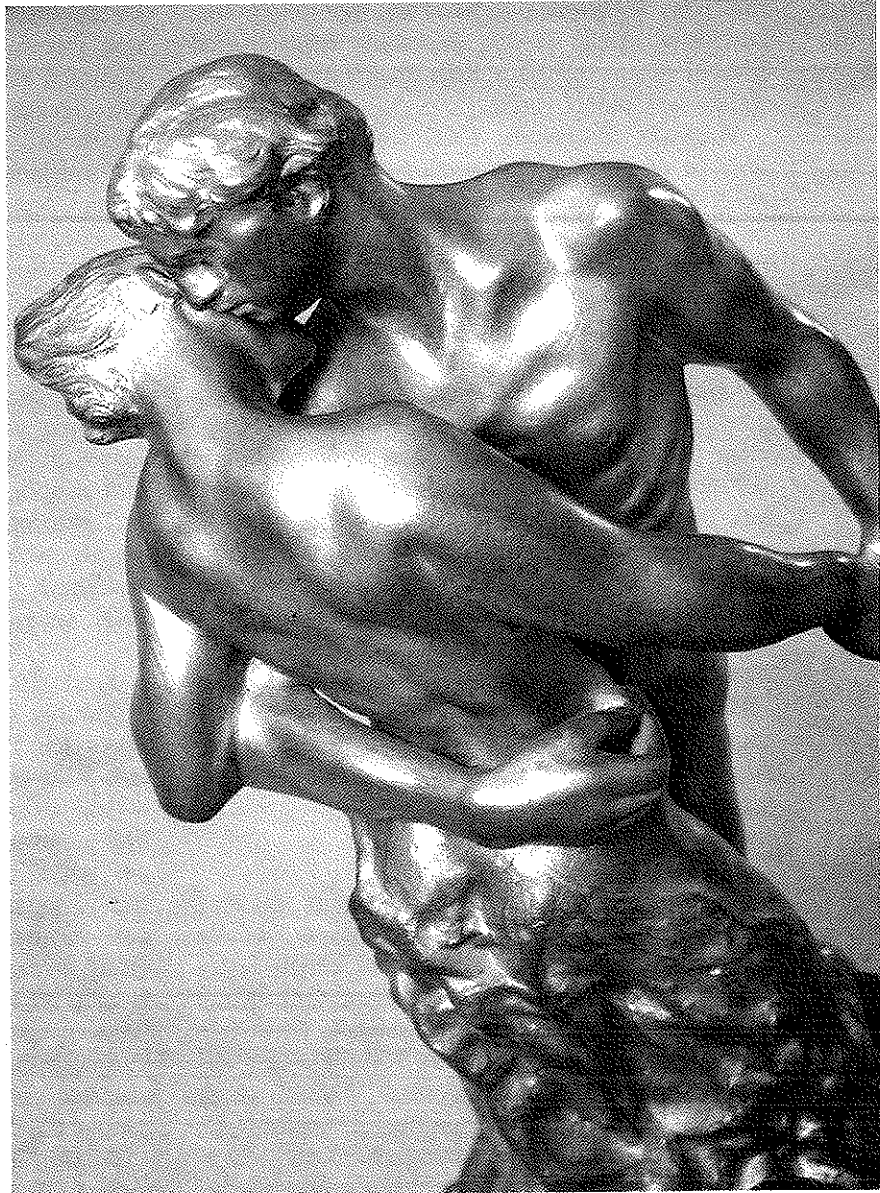
Karşı cephenin gerisi

Gelelim savaştaki karşı cepheye: Unutulmasın ki, psikolojik savaş ne kadar önemli olursa olsun savaşın kendisi değildir, savaşın kamuoyuna yansıtılmasıdır, o alanda daha güçlü olan savaş kazanacak demek değildir. Ve "kamuoyu" derken Türk medyasının hiç dikkate almadığı taraf Kürt kamuoyunun varlığıdır, ne düşündüğü, ne hissettiğidir.

Türk medyasının kendi kamuoyuna seslenmesi ona özel savaşta bir üstünlük sağlamıyor. Yukarıda da söylediğimiz gibi psikolojik harbin bir de karşı cephesi vardır,, hatta kurama göre asıl amaç "karşı tarafın moralini bozmaktır." Bu nedenle karşı tarafın zaiyat rakamları şişirilir, kendi zaiyatınızın gerçek rakamları gizlenir.

Psikolojik Harp propagandasının

"karşı cephe gerisine" seslenmesinin unutulmayan örneklerinden birisi işgal altındaki Fransa'da yaşanmıştı. Direniş hareketine katılmış --çoğu Komünist Parti mensubu-- 2'si Ermeni, 7'si Doğu Avrupalı Yahudi veya İtalyan, İspanyol-biri kadın-- 23 anti-faşist bombalı eylem, sabotaj ve suikast girişiminde 150 kişinin ölümüne, 600 kişinin yaralanmasına yol açmak iddiasıyla tutuklandıklarında Alman makamları ve işbirlikçi Vichy Hükümeti bütün Fransa kentlerini, hatta köylerini afişle donatmış, aynı zamanda küçük boy el ilanları dağıtmıştı. Onları "kurtarıcı değil, terörist, suçlular ordusu" diye nitelemiş ve propagandasını "hiç birisinin Fransız olmaması, hepsinin yabancı olması" üzerine kurmuş, gru-

bun eylemlerini Bolşevik ve Yahudi Komplosu olarak betimlemişti.

Afiş ve el ilanlar karşı cephe gerisine, yani Fransa toplumuna seslenmekteydi. Çünkü onların Fransız değil, yabancı olmaları Alman toplumunu hiç ilgilendirmezdi. Söylenenler Fransızları de etkilemedi, örneğin bugün --aradan kaç kuşak geçtikten sonra bile-- bir Fransıza o gruptan örgütsel adı olan FTP-MOI diye söz etse-niz anlamaz, ama "Manouchian Grubu" dersiniz hemen bilir.

Bizde de Öcalan'ın annesinin Ermeni asıllı olduğu, PKK mensupları arasında Ermenilerin bulunduğu çok söylendi, ama her ne kadar tek bir Ermeni'yi ölü ya da diri olarak ele geçirip iddialarını ispat edemedilerse de, o propagandalar bile Kürt toplumuna değil, Türk toplumuna sesleniyordu, Asala şiddeti sayesinde turmandırılan Ermeni düşmanlığından Kürt düşmanlığı için yararlanmayı amaçlıyordu.

Bugünün Başbakanı PKK mensuplarını Zerdüş'te ya da ateist olarak nitelemekle Kürtlere yönelik propaganda yaptığını zannetmektedir, ama ne 3 milyona yakın BDP oyuna engel olabilmektedir, ne de bizzat kendine oy veren Kürt seçmenleri buna inanmaktadır. Erdoğan'ın o iddiaları gene dönüp kendisinin dindar Türk seçmenlerine hitap etmektedir.

Oysa Türk tarafına yapılan psikolojik harp propagandası ne olursa olsun, Kürt tarafı fotoğrafın tamamını görmektedir. On sivilin ölümüne yol açan Gaziantep patlaması türünden girişimleri onaylamak mümkün değildir, ama 1984'te beri yaşanmakta olan süreç "siviller öldürüldü" savıyla nitelenemez. HPG olayı ısrarla reddetmekte, Diyarbakır'da faaliyet gösterdiği söylenen ve baş fail olarak ilan edilen kişinin Kuzey Kürdistan'a hiç gitmediğini açıklamaktadır. Fakat HPG ya da TAK'ın benzer eylemleri de olmuştur. Ama onların hiç birisi mücadelenin simgesi ya da niteliği değildir. Gayrinizami savaşın bir ayrıntısıdır.

Dünyadan örnekler

Silahlı örgütlenmelerde bu tür tasvip edilemez eylemlere rastlanmaktadır, 1,5 milyon nüfuslu Kuzey İrlanda'da, 500.000 İngiltere karşıtı Katolik'e hitap eden İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun bu tür girişimleri çok daha fazlaydı, ama öyle olması ABD'deki İrlanda asıllı Katoliklerin o örgüte destek vermelerini önlemedi, hatta Başkanı Bill Clinton'ın IRA liderleriyle görüşmesini de engellemedi. Sonuçta Britanya Merkezi Hükümeti IRA tarafından öne sürülen azınlık taleple-

rini kabul etti, ve barış sağlandı. O kadar ki, yakınlarda Kraliçe II. Elizabeth Kuzey İrlanda'yı ziyaret ettiğinde, eski IRA'nın 2. ismi, şimdiki Başbakan Yrd. McGiness'le, yani bir zamanların 2 no.lu "terörist başı"yla görüşti. Siyasetin cilvesine bakın ki, o kişi şimdi Güneşin Batmadığı İmparatorluğun --geleneklere sınırsız bağlı-- Kraliçesinin elini sıkmaktadır

Güney Bask'lıların taleplerini savunan ve esas olarak benzer eylemler yapan ETA İspanya merkezli hükümetiyle anlaşmaya vardı ve özerkliğin genişletmesiyle eylemlerine son verdi.

Bu iki örgüt İtalya'daki Kızıl Tugaylar, Federal Almanya'daki Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) ve Fransa'daki Doğrudan Eylem (Action Directe) gibi halk desteği olmayan arızı örgütler değillerdi. Kitle tabanına sahip bulundukları için yaşadılar, o kitlelerin talepleri az-çok karşılanınca askeri faaliyetlerine son verdiler ve altını çizelim ki, o talepler kültürel değil, siyasal taleplerdi.)

Sayıdığımız örgütlenmelere ve eylemlerine en çarpıcı örnek 1972 Münich Yaz Olimpiyatları'nda Filistinli gerillaların İsrail kampını basmaları ve bazı sporcuları öldürmeleriydi.

Bütün dünya olaya büyük tepki göstermişti, Al Fateh'in ya da mensubu bulunduğu FKÖ'nün pek çok benzer eylemi oldu, 1976'da Yeşilköy Havaalanında El Al uçağına binmek üzere olan 4 kişinin ya da 1986'da İstanbul'daki Nova Şalom Sinagogunda 21 kişinin öldürülmesi de onlara dâhildi.

Tekrar edelim, sivil halkın canına, malına mal olacak hiçbir eylem aklanamaz, ama yukarıda andığımız FKÖ, IRA ve ETA'nınkilerin yanında PKK veya HPG'nin benzer eylemleri çok azdır.

Kışkırtmaktan medet ummak

Taraflar arasındaki karşıtlaşma o raddeye varmıştır ki, Türk tarafını galeyana getiren bir eylem Kürt tarafını etkilememektedir. Bu noktanın nedeni üzerinde düşünmek gerekir. Bu ruh halini yaratmış olan 90 yıldır süren baskı, şiddet, zor politikalarıdır. Buna rağmen, kesin gözlemlerimiz odur ki, Türk tarafında Kürt düşmanlığı çok vardır, ama Kürt tarafı Türk düşmanı değildir, o sadece devleti sevmemektedir, o kadar. Bunun başlıca nedeni Kürdistan Siyasi Hareketinin propagandasını Türk düşmanlığı üzerine kurmamış olmasıdır. Kürt bireyi devlete, onun askerine, polisine baktığı gözle Türke bakmaktadır.

Buna rağmen HPG'nin girişimlerine sempatiyle bakan sadece 3 milyon oy sahibi insan de-

ğil, AKP'ye oy vermiş pek çok seçmen de o örgütlenmeye karşı değil, çünkü dile getirilen talepleri onlar da derece derece paylaşıyorlar. Siyasi mücadeledeki ana dil ve benzeri istemlerin de ötesinde, esas olan siyasi taleplere gizli-açık sahip çıkıyorlar.

Gidin konuşun, size güvenirse, oradaki AKP'nin Kürt seçmeni özerklikten yanadır, yani Ankara'dan değil, yerinden yönetilmek, kendi siyasi organlarını oluşturmak, kendi kendini yönetmek istemektedir, çoğunluğun şu aşamada ayrılmaktan yana olmaması, kendi kendini yönetmek istemediği anlamına gelmez. Zira kendi kendini yönetmek illa ki ayrılmak değildir.

Sivillere karşı silahlı eylemi tabii ki, reddediyoruz, ama bu olayı psikolojik harp aracı yapanlara ve o harbin etkisiyle ilericilik adına o siyasi harekete veryansın edenlere hatırlatırız:

Siz 14 Temmuz 2011'deki Silvan olayında da benzer tepki göstermiştiniz. Ama o olay sivilere karşı değildi. Ama siz 14 Temmuz 2012'de Diyarbakır'da düzenlenen yasal miting yasaklandığında, kent 20.000 polisle sokak sokak kontrol altına alınıp, insanların dışarı çıkmaları bile önlendiğinde, o uygulamaya karşı çıkmadınız, neden? Çünkü "miting Silvan'ın 1. Yıldönümü için yapılıyor" dediniz. Oysa bilgisizsiniz, 14 Temmuz tarihinin önemi Silvan eylemi değildir, 14 Temmuz 2012 başkaldırı tarihinin önemli bir olayının 30. Yıldönümüdür.

14 Temmuz 1982'de Diyarbakır 5.No.lı Cezaevind Kemal Pir, Hayri Durmuş, Ali Çiçek ve Akif Yılmaz açlık grevine başlamışlar ve eylemlerini ölene kadar sürdürmüşlerdi. "Dörtler" diye anılan o kişilerin ölecek başkaldırmaları Kürt siyasi tarihinin önemli olaylarından birisidir, hatta bir kilometre taşıdır.

Öte yandan, Güney Kürdistan'ın varlığına ilaveten Batı (veya Güneybatı) Kürdistan'ın da kuruluyor olması Kuzeyin halkı için uyarıcı ve teşvik edici olmuştur, asıl uyarılmış olan AKP'ye oy vermiş olan kesimdir.

Batı Kürdistan'daki uyanış ve hareketlenmeyi sağlayan örgütlü gruplar arasında Kuzeydeki siyasi oluşum en etkili olandır, çünkü diğerlerinden çok daha modern olan, feodal öğelerden ve dincilikten en arınmış olan Kuzey'dir. Siz biliyor musunuz ki, ulus devlet kavramını kuramsal olarak tartışmaktadırlar, bugüne değin ulus devlet ve devlet başımıza bela oldu, biz de ileride öyle olabiliriz diye öyle olmamanın çarelerini düşünmektedirler.

Barzaniyle hakimiyet aramak

Batı Kürdistan'daki gelişmeler karşısında AKP'nin yaptığı tek şey Dışişleri Bakanı'nı Barzani'ye yollamak ve ondan –şantajla da karışık– yardım istemek olmuştur. Dün "aşiretle görüşmeyiz" diyen –ama korucu aşiretleriyle pek âlâ görüşen– yetkililer, "aşiret devleti" dedikleri Barzani yönetiminden bugün medet ummaktadırlar.

Siyasi iktidarın Qamışlo'dan batıya doğru yansıyan Kürt gelişmelerinde yaptığı tek şey tehdit olmuştur, yani kendisi "korkmayın biz güçlüyüz, devletiniz" güçlüdür" diyerek Türk kesimine teminat vermiştir, ama "bu yeni gelişme karşısında acaba seçmenim olan Kürt kesimi ne düşünüyor" sorusunu hiç düşünmemiştir, onlara olayla ilgili tek bir söz söylememiştir.

Tam bu sırada Şemzinan çıkartması vuku bulmuş, Çölemerg'e kadar olan bir saha içinde uzun çatışmalar meydana gelmiştir.

Konuyu hâlâ dış mihraklara bağlayan yöneti-

ciler ve yorumcular bu kez de "Beşar Essad yaptırıyor" demeye başlamışlardır.

Ne oldu, ne bitti, Türk kamuoyunun hâlâ hiç bir bilgisi yok, sadece "teröristler hüsrana uğradı, 135 tanesini öldürdük" diyerek tekrar tekrar kendi kamuoyuna dönük propaganda yapıyor. Söylenenler bir kez daha Kürt halkına yönelik değil, çünkü gerçek dışı haberler inandırıcı olmaz, bölge halkı doğru haberleri kaynağından duyuyor.

Siz Suriye'yle uğraşmaya devam edin, kendi bahçenizde olan bitenleri Türk toplumundan gizleyin, habire doldurduğunuz insanları ana oy deponuz olarak görmeye devam edin, bakalım ne-reye kadar gideceksiniz?

Fazla gidemeyeceğiniz atamayla getirdiğiniz TBMM Başkanı'nın size danışmadan çıkış yapmasından ve sizi pek hiddetlendirmiş olmasından, medyadaki yazılı-sözlü seslerinizin vaveyla koparmasından belli.

Güçlüsünüz, kudretlisiniz, çünkü karşınızdaki CHP muhalefeti nerdeyse sizin şansınız. Ama Kürt muhalefeti Türk sosyal muhalefetiyle ve sınıfsal talepleriyle birleşebilmeyi başardığında, sarsılmaz sandığınız kudretinizin ne hale geldiğini göreceksiniz. Hatta daha o günler gelmeden, sefiniz Özal ve Demirel gibi Çankaya'ya kaçacaksınız.

Ama sorun Tayyip Erdoğan'ın şahsi hedefle-

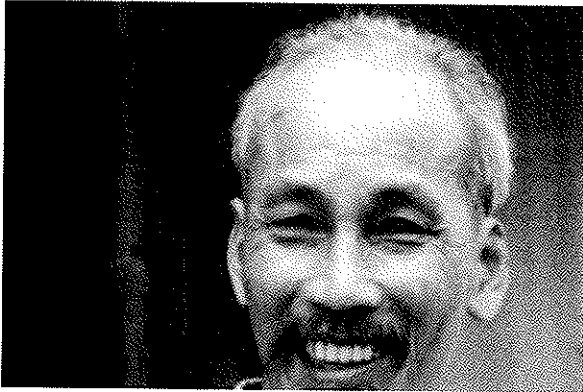
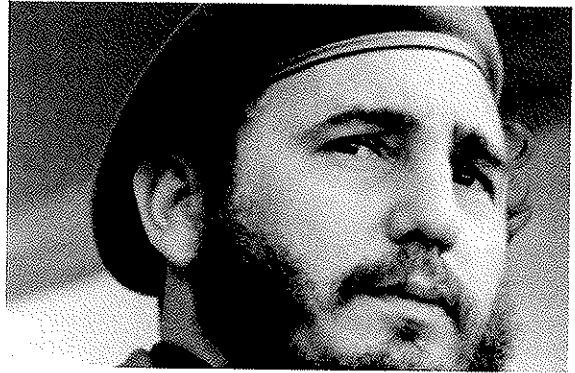
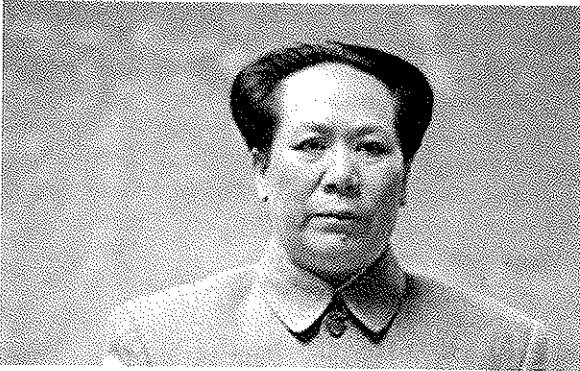
rinden elbette çok daha önemli, çünkü durum vahim ve iyimser olmak için halen hiçbir belirti yok. Önümüzdeki günler acı olaylara gebe. İktidar soruna "terör sorunu" diye baktıkça olaylar daha da vahim bir hal alacak.

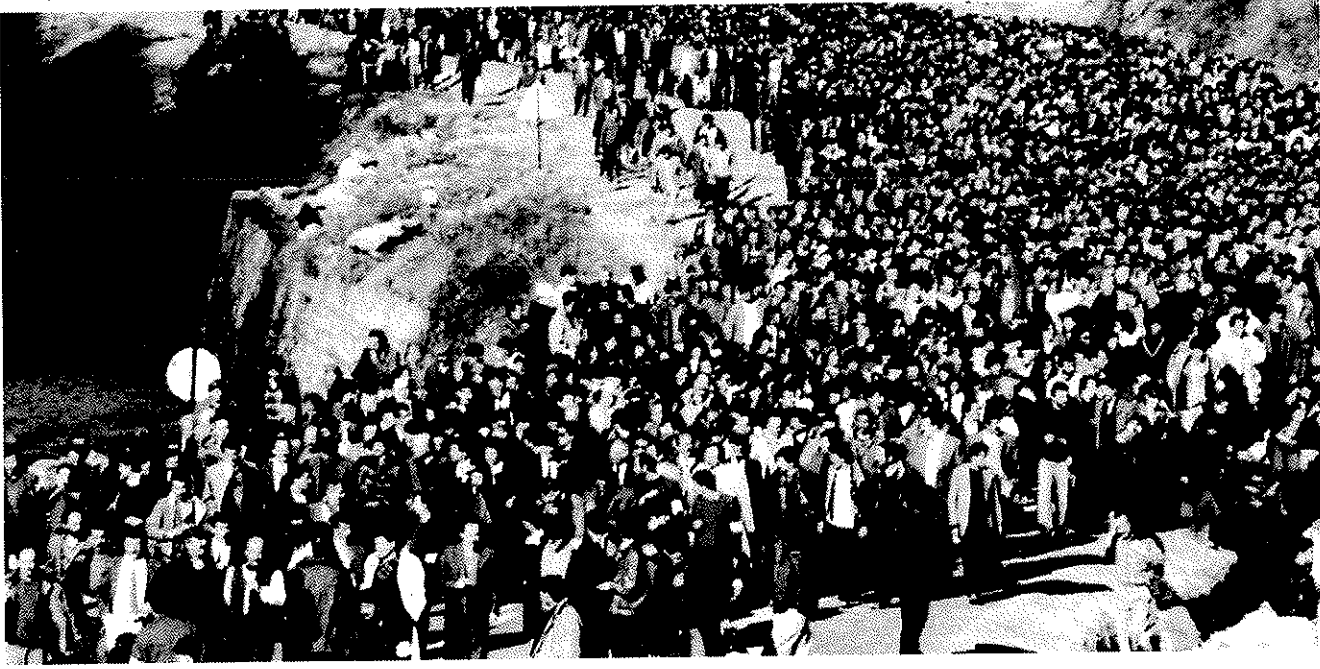
Bazı BDP'li milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılarak tutuklanmalarının gündeme getirilmesi de Türk kesimine dönük. Zaten BDP seçmenlerinin yetişmekte olan kuşakları milletvekillerini "Ne işiniz var Ankara'da?" diye suçlamaktalar. Ahmet Türk'ün yetkililere "biz diyalog kuracağınız son kuşağız" diyen sözlerinin haklılığı son olaylarda daha da ortaya çıkmakta. Bugün binlerce Kürt genci, hatta çocuk yaşta olanı bir gün HPG'ye katılmak için can atıyor. Onların 27 olan ortalama ölüm yaşı ne yazık ki, ve ne acı ki, daha da küçük yaşa iniyor.

Oysa ölümleri karşılıklı olarak ortadan kaldırmanın yolu adil ve kalıcı barıştan geçiyor. İçeriği muğlak bırakılmış, koşulları az çok belirlenmemiş nafile barış çağrıları barış değil.

Barış ise konuyu Türk kesimine indirgeyerek, onlara propaganda yaparak, mutabakatı Türk siyasileri arasında arayarak, Kürt kesimine gözü-müzü kapayarak sağlanmaz, öyle tek yanlı davranarak ancak ve ancak halklarımıza daha büyük acılar yaşatırız.

Barış boş bir söz değil ve maalesef sizin söz-lüğünüzde bu sözcük yok.

Türkiye’de liberal çok, liberalizm yok

Ö. Bedri Canatan

Türkiye’de, "laiklik elden gidiyor!" feryatları ötesinde AKP eleştirisi, hiç yapılmadı. Yapıldı da "caminin eleştirisi" gibi yapıldı. Oysa eleştiri kapitalizmin eleştirisi olmak zorundaydı, kapitalizmin eleştirisi ise çoktan rafa kaldırılmıştı. Gecikmiş! AKP eleştirisi asıl bundan sonra olacak. Eleştiri sanıldığı gibi aksine halktan gelmeyecek, sandıkta somutlanmayacak. Yeni eleştiri rezilce bir hırsızlığa varan sömürüye karşı gittikçe köpüren öfkeden gelecek; tecelisi de sokakta olacak. İtibardan düştü sanılan eski devrimci kavramlara ilgi artacak, sandık muhalefete umut vermediği için 'siyasi çoğunluk' denilen aktif bir güç doğacak ve AKP iktidarını köşeye sıkıştırarak.

AKP’nin ne olup olmadığına dair uzun uzun analizlere boş verin; tümü fantazidir. Türkiye’de 10 yıl önce, sağ partilerin taşıyageldikleri klasik tekelci sermaye (TÜSİAD) varsayımı, küreselleşme denilen tek yanlı emperyalist basınç nedeniyle yıkılmıştı. Siyasette zaten ‘sol’ diye bir yer ve güç bulunmadığı için kimseye farketirmeden merkez sağda çarçabuk bir yeni varsayım kurulmalıydı. Irak’a müdahale edilecekti, zaman yoktu. Türkiye’nin kendine varsayım kurabilen olgun homojen bir ‘millet’i hiç bir zaman bulunmadığı, için bu varsayımı, -iğreti ve yakıştırma da olsa-, TÜSİAD ile birlikte 'başkaları' kuracaktı. Kurdular. AKP budur; çalakalem bir varsayımdır, ABD-AB-TÜSİAD ortak yapımıdır, bir toplum

projesi değildir, ‘sonra bakarız’ denilerek aceleye getirilmiş, basireti bağlanmış bir toplumun kafasına geçirilmiş geçici bir siyasal projedir. Kapanmış bir atölyede değil açık havada ve herkesin gözü önünde hazırlandığı için AKP’nin bu olduğu ve bundan başka bir şey olmadığı ‘herkes’ tarafından bilinmiştir.

Sorulabilir: ‘Herkes tarafından bilinmekteydi’ de, niçin on yıl önce Türkiye’nin Tayyip Erdoğan liderliğinde ve AKP ile, AB üyeliğine ve ileri demokrasiye açılan yeni bir gelişme kılvarına girdiği biçimindeki aldatmaca gerçekmiş gibi algılanmıştı? Yanıtı basittir: Türkiye’ye Batı’dan zarar gelmez(!) ayrıca Türkiye’nin bizzat varlığı –kendisi– da bir Batı varsayımdır.

AKP bir çuval misali Türkiye’nin başına geçirildiği gün hakiki bir TÜSİAD eleştirisi yapılsaydı bu gerçek bir AKP eleştirisi olurdu ve bir kaç yıla varmaz, bu oyun bozulurdu. Eleştiri saçma kemalist tezler üzerine kurulunca geçici olan bu USA çuvalı 10 yıl Türkiye’nin başında kaldı.

AKP iktidarını getirenler onu nasıl yaşatacaklarını da planlamışlardı. Bunu yapmalarının biri kemalizm denilen devlet refleksi, diğerleri de ordu ve yargı olmak üzere üç vesayet engeli vardı. Kemalizmin adı gitmiş vahi kalmıştı, bir vuruşta çöktü. Yargı da zaten Türkiye’de, istiklal mahkemelerinden beri bildiğimiz gibi, kulağından tutup çekenin götürdüğü yere giderdi. Ordu ise

NATO'nundu NATO Erdoğan'ın arkasında olduğu sürece orduya karşı eline verilmiş her operasyonu kolayca yapardı. Geriye, her gün çıkıp 'havada kuş var!' diye bağırarak sağdan soldan, komünistlerden, faşistlerden, orta yolculardan liberal bir yığınak oluşturmak kalıyordu. Oyun alkışlarla başladı: Tayyip Erdoğan cesurdu, yığitti, Kemalizmin bastırıldığı tarihsel siyasi çizginin (İtilaf) uzantısıydı, Türkiye'yi makûs tarihinden koparıp Avrupa'ya ve demokratik bir yeni düzleme taşıyacaktı. TUSİAD'ın AKP desteği de zaten bu perspektife destekti. Sunum böyle idi ve gelişmesinin ana doğrultusunu yitirmiş bir Türkiye'ye rüya gibi geldi. Alternatif bir çıkış yolu öneren de yoktu.

Türkiye 10 yıl boyunca bu TUSİAD varsayımına hapsoldü. Herkes AKP'yi konuştu. İtiraz eden niye ve neye itiraz ettiğini bilmeden etti. Halkoyu desteği, bu desteği kılıç darbesiyle kesecek bir güç oluşmayınca da ilk hamlede yüzde 35'i, ikinci hamlede yüzde 45'i, üçüncü hamlede yüzde 50'yi aştı. "Halk" bu, ne yapacağını iyi bilirdi, artık ne Tayyip tutulabilirdi, ne de Türkiye.

On yıl uyutulduktan sonra şimdi nerdeyiz? "Tek devlet, tek millet ve tek din"deyiz. 90'lar da, 80'lerde 50'lerdeyiz. Hatta "Döndük geldik mi yeniden 1930'lara"! (Ahmet Altan). Başlangıçta sadece diller magazinken on yılda beyinler de magazinleşti. Ciddiyetsizlik ve cibilliyetsizlik siyaseti, medyayı, sokağı kuşattı. Halk (sandık) bu olunca o da gider Suriye'ye bulaşır. Ecdat edebiyatına sarılır. Gazap saçar, Nato beni korur diye çalımlara girer... Hadi çık şimdi işin içinden.

Yakın zamanda AKP ile nasıl mücadele edilir, Türkiye AKP'den nasıl kurtulur soruları yoğunlaşacaktır. Tamam, AKP tüm angajmanlarını tüketmiş değildir, taşeron olarak yapacağı işler vardır. Ama artık bu iktidarın bir 'bütün' olarak Türkiye için bir felaket haline geliyor olması AKP'den kurtulmak için yabana atılır bir fırsat değildir. AKP'nin nasıl gönderileceğini bugünden tartışmaya başlamak aculluk olmaz.

Fakat 'AKP'yi göndermek' demek aynı zamanda ABD'yi, AB'yi, TUSİAD'ı göndermek demektir. Çünkü AKP'nin temel dayanakları bunlardır. Erdoğan'a verilen yüksek oylar bu dayanaklarına verilmektedir. AKP'nin gönderilmesi aynı zamanda ABD'nin, AB'nin, TUSİAD'ın gönderilmesi olunca, karşıt siyasi kurgunun da, -uğraklarından biri sandık olsa bile- devri sabık yaratmaya yönelik bir kurgu olması şart olur.

Buna da itiraz edilebilir, muhalefeti sandığın dışına çıkarmak tehlikelidir, denebilir. İyi ama, çivi çivi söker. Ne dedi Ahmet Şık mesela. 'Beni içeri tıkan polisler, savcılar, hakimler hap-

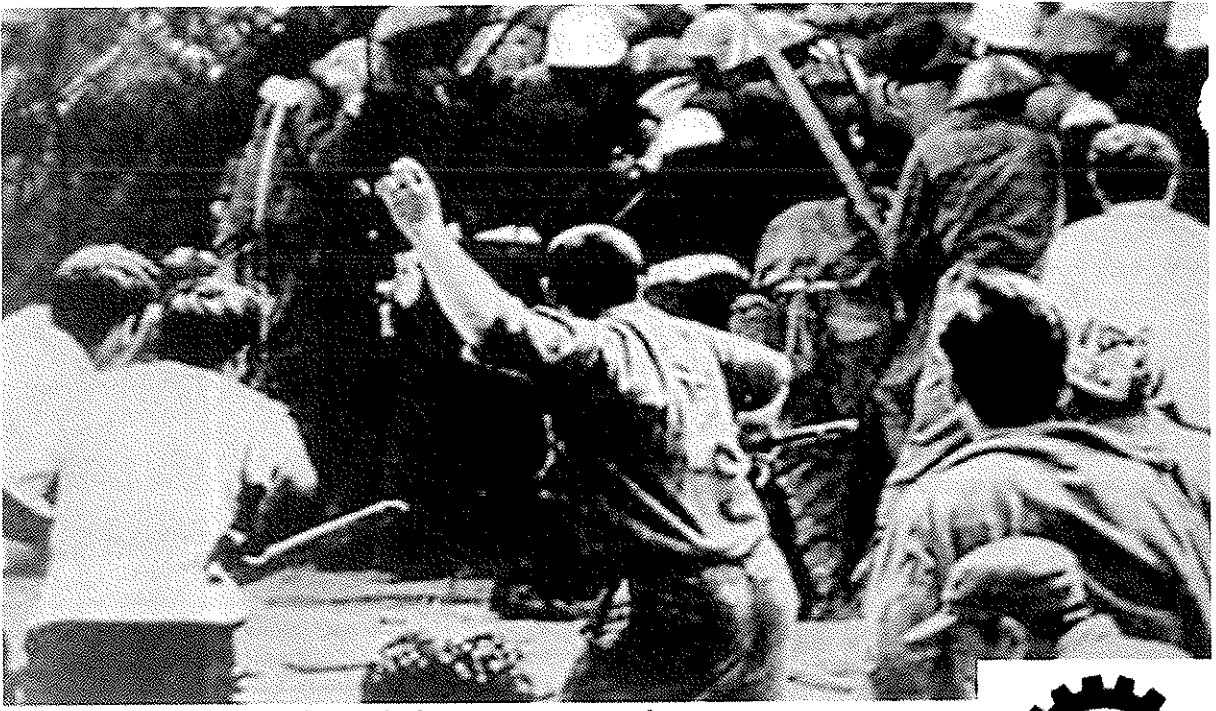
se girecek' dedi. Devri sabık yaratma yaklaşımı budur işte. Tamam, onunkisi sadece 'kendisi' için söylenmiştir, laftır ama herkes kendi alacağı için bu şekilde konuşmaya başlarsa... Böyle de olacak gibi. O zaman herkes hesabını kendi için yapsın. Uludere mi; Kürtler düşünün. Çamlıca Tepesi'ne 6 minareli cami mi dikecek? İsteme-yen 'Sen yap, ben yıkacağım' desin, hatta yetmezse 'Yıkım masraflarını yaptırandan alıp bir emekçi fonuna yatıracağım' diye eklesin. Suriye'ye savaşa mı süreceksin seni, korkun o mudur? Elim titrer, 180 derece şaşarım de. İşçi, memur, açlık ve yoksulluk mu?... Vurgun ve talan mı?... Toksan tokum de açsan gereğini yap. İşçiyi işçi, köylüyü köylü düşünün. Biber gazı mı? 'Vız gelir!'... Gerçek bir AKP eleştirisi böyle olur.

'Bu eskimiş lafları eski bir zamandan hatırlıyorum' diyenler olacaktır. Doğru, işte aynen öyle olacak. Kafalar 20-30 yıldır, 'geçmişten koparak' 'ileriye gidenlerin' daha güzel bir dünya bulacaklarına şartlandığı için şimdi geriye dönmekten çok korkuluyor. Bu geri dönüş konusunu, 'solculuğun esasları'nı hatırlatarak kurcalayalım.

'Yeni söz'ler, ne işe yaradılar; somutta kime ne kazandırdılar? Bilimsel-teknik devrim ve demokrasi diye ileri sürülen yutturmacalarla kimin yaşamına ve özgürlüğüne en küçük bir şey eklenemedi? Eski tas, eski hamam. Hatta kötüleşme var. İleriye gittik sanılırken geriye düşme var. Yoksulları ve yoksulluğu boş verelim, yoksunlar daha yoksunlaştılar. Çalışanlar daha yoğun ve daha uzun çalışıyorlar. Emperyalizmin topunun tüfeğinin karşısına halkların dirgeni dikilirdi, artık savaşlar da savaş olmaktan çıktı. Öldürülenlerin her birine ve hepsine, -artık iş bilgisayar oyununa dönüştüğünden- bir fatiha bile fazla gelir oldu, tek fatiha milyonlarca ölüye kafi.

Akıllar öylesine dumura uğramıştı ki 90'lı yıllarda, artık emperyalistlerin ve kapitalistlerin emekçileri sömürmeye ihtiyacı kalmadığına inanılmıştı. Sistem olarak varlık koşulu olsa bile bir mucize olmuş, emek sermaye çelişkisi kapitalizmin bizzat kendisi tarafından çözülmüştü. Bütün dünya zenginliğini kendinde toplayarak kendine yeter hale gelen medeni dünya kendi cennetinin surlarının içine çekilecek, mazlum dünya insanların yakasından düşecekti. Akıllı olan eşitlikle, özgürlükle, sosyalizm denilen saçma sapan şeylerle uğraşmak yerine bu cennete kapağı atmak için çalışırdı. Ama tam tersi oldu. Ortadan kalktı denilen bu emperyalizm bugün bütün dünyayı ev ev ele geçiriyor.

Bilinir, genişleyen her hegemonya merkezden sarsılmaya başlar. 'Küreselleşen' kapitalizm de merkezinden sarsıldı. Avrupaya bakan görür. Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz'e de bakan görür. Bu ülkelerin işçilerinde ve halklarında, özel-

15-16 HAZİRAN DİRENİŞİ MÜCADELEMİZE GÜÇ KATIYOR!

likle de 90'ların boş söylemine inanmış olanlarında müthiş bir hayal kırıklığı var. Bu halklar en zor günlerini yaşarken bile kendilerine sosyal devlet veya sosyal politikalar öneren bir siyaset yoktu, çünkü bunların kapitalistlere hitabı tükenmişti. O zaman boyun eğen bu toplumlar en alttan başlayan bir kabarmayla bugün en azından homurdanmaya başladılar. Müthiş bir pişmanlık duygusu ve öfke birikmiş, besbelli.

Nerden biliyoruz diye sorulabilir. Yunanistan ilk ve en küçük örnek. Emekçilerin ve iflahı kesilen orta sınıfların öfkelerini seçim sandıkları bile örtemedi. Bu öfke siyasi karşılığını da buldu ama Yunanistan Komünist Partisi'nin fazla akılcı fakat az inançlı bürokratik tavrı yüzünden bir sol iktidara, dönüştürülemedi. Hadi diyelim orası Yunanistan, emekçilerinin geçmişi var, mücadelesi var. Türkiye'deki emekçilerin geçmişi ve mücadelesi hiç mi yok? Bu geçmişe tükürenler için elbette yok ama destansı olmasa bile yığıtçe bir mücadelesi var. Ses çıkmadı ve çıkmıyor, niye? Yunan solu "yeni" olacağını diye geçmişine hiç sövmedi. Türkiye solunun ağırlıklı kesimi ise adına 'yenileşme' dedi ve 90'lı yılların başından beri kendi geçmişine küfrediyor. Kendi geçmişine küfreden bir solu da kimse ciddiye almıyor. Böyle rezalet mi olur deme, öyle işte.

Tamam, varsın "yeni" olsun, koy bakalım ortaya mücadeleni. Yok. O halde ne söylenip duruyorsun sol geçmişte çok hatalar yaptı, kendini şiddetten koparamadı, "Stalin vs." diye. Türk so-

lunun geçmişine eleştiri yapacaksan belki de en haklı olacağın noktalardan biri kemalizmin kuyruk sokumundan çıkamadığını, diğeri de şiddeti bilmediğini ve yeterince kullanamadığını söylemek olabilir. Bilenler böyle söylüyor. Hem hangi sol ne zaman ve nerde kendini şiddetten uzak tutarak şiddete maruz kalmaktan kurtulabilmiş ki! Böyle bir örnek yok.

Ortaya konuşursak söz şu olur: Sosyalizmden doğan boşluğu güya "demokratik kapitalizm" in versiyonlarından biri dolduracaktı. Bu varsayıma en çok sarılanlar da sosyaldemokratlar oldu. Hepsi çuvalladı. Tekelci kapitalizm demokrasiyle ancak, demokrasiden başka çare kalmadığı takdirde yönetilebilirdi. Bugünkü anlamıyla demokrasi kapitalizmin işçi ve emekçi sınıfların ayaklanmalarına karşı icadıydı. Kapitalizm emek-sermaye kavgasının 'vatandaş harbi'ne döneceğini anladığı yerde ancak "demokrasi!" diyordu. Demek ki demokrasiye giden yollar da şiddeti dışlamamıştı.

Bunlar bilinmedik şeyler değildir, unutulmuş şeylerdir. İster istemez hepsi yeniden hatırlanacaktır. Parti, sendika, örgüt, grev, siyasi grev, direniş, kalkışma vb... Bir bakalım. Kapitalistler eskiden kullandıkları örgütleri, araçları, yöntemleri aynen kullanıyorlar. Hatta kapitalist devletlerin uygulamalarında şiddet düne göre arttı bile. Dünyanın en büyük demokrasisinin en açık toplumu- nun en büyük başı olan Obama, Usame bin Ladin'i ve ailesini son derece gizli bir operasyon-

la öldürdü ve naklen seyretti, bu sadistlik kime ters geldi? İşte gizliliğin ve şiddetin başarısı. Nato'nun yirmi yıldır nerede hangi dolapları çevirdiğini biliyor muyuz? Şurada, burnumuzun dibinde, Suriye sınırında, Hükümet ne tezgahlar kuruyor, haberimiz yok. İşte sana gizli örgüt, şiddet ve kararlılık. Sınıf mücadelesi böyledir. İşine geliyor ve çıkarın buna bağlıysa, şiddeti zorunlu olarak sen de kullanırsın. Bugün emekçi sınıflar siyaseti açısından şiddet dünyanın her yerinde ve ülkesinde nefis-i müdafaa haline gelmiştir.

Şunu hemen ekleyelim: Solun ister istemez yeniden başvurmak zorunda kalacağı eski araç ve yöntemleri kapitalistlerin şiddetiyle karıştırmamak gerekir. Solun geçmişteki mücadele araçlarından şunu veya bunu geri çağırıyoruz. Sözü ettiğimiz, bütünlüğü olan bir ideolojik çerçeve içinde bunların tümünün birlikte geri gelmeleridir. Solun paramparça olması, temel varsayımının, -başka bir ifadeyle ideolojisinin- parçalanmış olması nedeniyledir. Bu parçaları birleştirmesi ve kendini yeniden inşa etmesi günümüzün en önemli sol siyasi faaliyet konusudur. İleriye gidilerek çözülecek bir sorun değildir bu, geriye dönülmelidir.

Geçmiş geri çağıran kimdir? Bu önemlidir. Çünkü bu geri çağırma işçilerin ve emekçilerin bilincinde şekillenmiyorsa boş bir gayrettir. İşçi ve emekçiler 50 yıl, 100 yıl önce olduğu gibi bugün de var. Hatta sayıları da 50 misli arttı. Değişen tek bir şey oldu sadece: Eskiden işçiler ve emekçiler kas ve akıl güçleriyle birlikte vardı, fakat bugün sadece, kapitalistten başkasına yaramayan kas güçleri kaldı. Akılları ile birlikte ideolojileri de dağılıp savruldu. Mücadele araçlarını yitirdiler. Böyle olunca da kendi güçlerine zerre kadar inançları kalmadı. Eski zamanda kendi güçlerine dayanarak iktidar mücadelesi vermekteydiler. İktidar mücadelesi, hangi sınıf için olursa olsun en yüksek siyasi bilinç düzeyidir, en kötüsü işçi ve emekçilerin iktidar bilinçleri köreldi. İşçilere tüm dünyada otuz yıldır, "iktidar kötü bir şeydir" nutukları atılıyor. İktidar için mücadele etmeyen işçinin demokrasi ve ekmek mücadelesi de sonuç vermez. Demokrasi 'uzlaşmadır' derler ama iktidar talep etmeyen hiç bir harekete "uzlaşma" önerisi yapan olmaz. Son otuz yılda işçi ve emekçi sınıflar iktidar mücadelesinden koptukları için demokratik hak ve özgürlükler bakımından da gerilediler. Bu diyalektik ilişkiyi gözden kaçıran işçi mücadeleleri hiç bir sonuç vermez. Kapitalistlerin dünyanın her yerinde tarihlerinde hiç görmedikleri bir balı-börek çağını yaşadığını, bunun kendi sınıf miskinliklerinden kaynaklandığını sezmeye başladı işçiler, daha iyi bir kapitalizm isteriz de-

mekten vazgeçiyorlar.

Emperyalist dünya gücünün dünyayı sosyalizmden arındırma operasyonlarına destek veren solcular buna, Marks'ı da şahit göstererek "Değişim!" dediler. Evet, Marks "esas olan değişimdir" demişti ama bunu dünyanın değiştirilemez olduğuna inanan miskinler için söylemişti. Kapitalizmin dayattığı bu 'değişim' ise işçi ve emekçilerle birlikte insanlığın hayatını berbat etti. Üstüne 'küreselleşme' diye eleştirilemez bir zırh giydirdi ve herkesten bu puta tapmasını istedi. O halde bugün hakiki değişim, geriye gitmek ve sınıf mücadelesi bakımından filmi koptuğu yerden bağlamak anlamına gelir. Bu aynı zamanda dünya solunun son otuz yılda, çoğu fantazi kabilinden ürettiği saçma sapan görüşlerden de kendini arındırması demektir. Çünkü bu fantaziler kapitalizme yaramış, işçi ve emekçilerin "dar" sınıf çıkarlarından geçtik, insanlığın geneli için de hiç bir işe yaramamıştır.

İşçi ve emekçileri içine düştükleri ataletten kurtaracak olan siyaset onları sarsacak bir siyaset olabilir. Mao'nun böyle bir tıkanma noktasında komünistlere "parti binalarını topa tutun!" demesi isabetliydi. Bugün de yapılması gereken budur, eşğine gelinmiştir. Herkes kendi kafasını topa tutmalıdır. Türkiye'den örnek verelim: Bugünkü sendikalarla işçiler ekmek mücadelesi veremiyor. Demek ki önce bu sendikaların işçiler tarafından topa tutulması gerekir. Peki 20 yıldır küreselleşme adı altında ileri sürülen yalanların örgütlenmesi demek olan "yenilikçi" sol siyasetler ne olacak? Onlar görülme de olur, çünkü kendilerinden başka kimseye zararları yoktur. Biriken ve çok yakında volkan gibi patlaması beklenen sınıfsal öfkeyi başboşluktan koruyup iktidar mecrasına akıtacak bir "öncü"sol siyasete ihtiyaç vardır. Bu da eskimemiş eski siyasettir. İhtiyaç bunadır. Bu ihtiyacı hissetmeyenlere ise kimsenin ihtiyacı yoktur.

Kötü niyet beyanı

■ Tektaş Ağaoğlu

Tutuklamaların gerekçesi: KCK'nin bir "paralel devlet" örgütlenmesi olduğunun tespiti ise ve KCK dağda, belde, sokakta, dershanede her görüldüğü yerde kökü kazınması gereken böyle bir suç örgütlenmesiyse, siz kiminle, neyi ne için müzakere edeceksiniz?

Sayıtı nerdeyse on bini bulan KCK tutuklusıyla ülkenin Kürt sorununda ne gibi bir çözüm arayışı söz konusu olabilir? İ. Naim Şahin değil, adı bir süredir basında "güvercin"e çıkarılan Beşir Atalay, bu tutuklamaların AKP'nin "terörle mücadele" için öngördüğü dört başı mamur, kasıtlı bir politikanın gereği olduğunu söyleyip duruyor. Gerekçesi: KCK'nin bir "paralel devlet" örgütlenmesi olduğunun tespiti.

KCK dağda, belde, sokakta, dershanede her görüldüğü yerde kökü kazınması gereken böyle bir suç örgütlenmesiyse, siz kiminle, neyi ne için müzakere edeceksiniz? Ya kendi seçeceği muhataplarınıza (kimlerse onlar) tuzak kuruyorsunuz demektir, ya da sahidin konuşulacak hiç bir şeyi konuşmadan anaların gözyaşlarının otuz yıldır her gün kana bulandığı bu ülkede "sizinle gurur duyan" kalabalıklar karşısında on yıldanberi ne yaptınızsa (ve sizden önceki on yıllarda ne yapılmışsa) aynısını yapmayı "siyaset" diye satıp durumu idare etmeye bakıyorsunuz. Yani çözümü çözümsüzlükte aramakta kararlı ve ısrarcısınız. Ne kadar aklınız varsa, buna işliyor...

KCK'li olduklarını söylediğiniz insanları cezalandırıp KCK'yi yok etmek için elden geleni geri komayarak Kürt sorununa çözüm arayışı çıkmaz yoldur. Çıkış yolunu baştan tıkamaktır. "Müzakere" stratejisiyle bağdaşmaz. Eğer müzakere olacaksa ve sahidin ve hakikaten müzakere olacaksa, müzakerenin konusu tam da sözü edilen o "paralel" siyasi örgütlenmeye, onun vüs'at ve şümülüne, üniter devlet yapısı içindeki karşılıklı işlevler ve yetki paylaşımına, vb... dair olmalıdır. Kürt sorununun kalbi orada atıyor çünkü. "Eşitlik" ve "özgürlük" ve de "statü" taleplerinin somutlandığı yer orası. Ana dilde eğitim talebinin ülkenin tarihsel ve sosyal

somut koşulları bağlamında ayağı yere basar pratik karşılığının bulunabilmesinin tek ve yegâne zemini orası. Başka her türlü kültürel, demokratik haklar ve Kürt kimliğinin tanınmasına ve bihakkın yaşanabilmesine dair taleplerin karşılanmasını mümkün kılacak olan zemin de yine orası.

Bu noktanın müzakere edilebilir olduğunda şu ya da bu kadar bir uzlaşmaya ve karşılıklı anlayış sergilemeye hazır olunmadan, yani Kürt özgürlük hareketinin siyasal talepleri kriminalize edilerekten çözüm arayışında ısrar, sorunu

çözumsuzlüğe mahkûm etmenin ta kendisidir. Müzakere seçeneği eğer salt göstermelik bir "siyaset" değilse, yalnız tek bir tarafın değil, iki tarafın da "kırmızı çizgileri" olduğunu kavramanın artık zamanıdır. Söz konusu kırmızı çizgilerin bağdaştırılması da, eğer birlik ve kardeşlik esas ise, imkânsız değil, pekâlâ mümkündür. Bugüne kadarki gecikme en azından otuz bin cana mâl olmuştur. Kürtlerin nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamalarını, dolayısıyla iki halkın gönüllü birlik içinde bir arada yaşamalarını öngören eşitlik talebi hulusu kalple ve gözüpekçe gündeme alınmadığı ve müzakere masası üzerine doğrudan müzakere konusu olarak konulmadığı sürece çözüm arayışı bu güne kadar olduğu gibi havanda kan dövmekten öteye varmaz.

Kürt özgürlük hareketinin politik taleplerine

hiç bir yere varılmaz. Akan kan da durmaz.

KCK davasının daha baştan Ana Dilde Savunma talebine çatıp savunma hakkı hiçe sayılmakla kilitlenmiş olması da mı size hiç bir şey söylemiyor? O anlayışsızlığın altından, Kürt halkını ve onun siyasi temsilcilerini ve acil taleplerini hiç kaâle almadan Kürt sorunu dediğiniz bir şeyi kendi başımıza, kendi bildiğiniz gibi, MHP'yi aratmayacak usûl ve araçlarla ve öyle bir akıl çarpılmasıyla "çözme" niyetiniz sırtıyor.

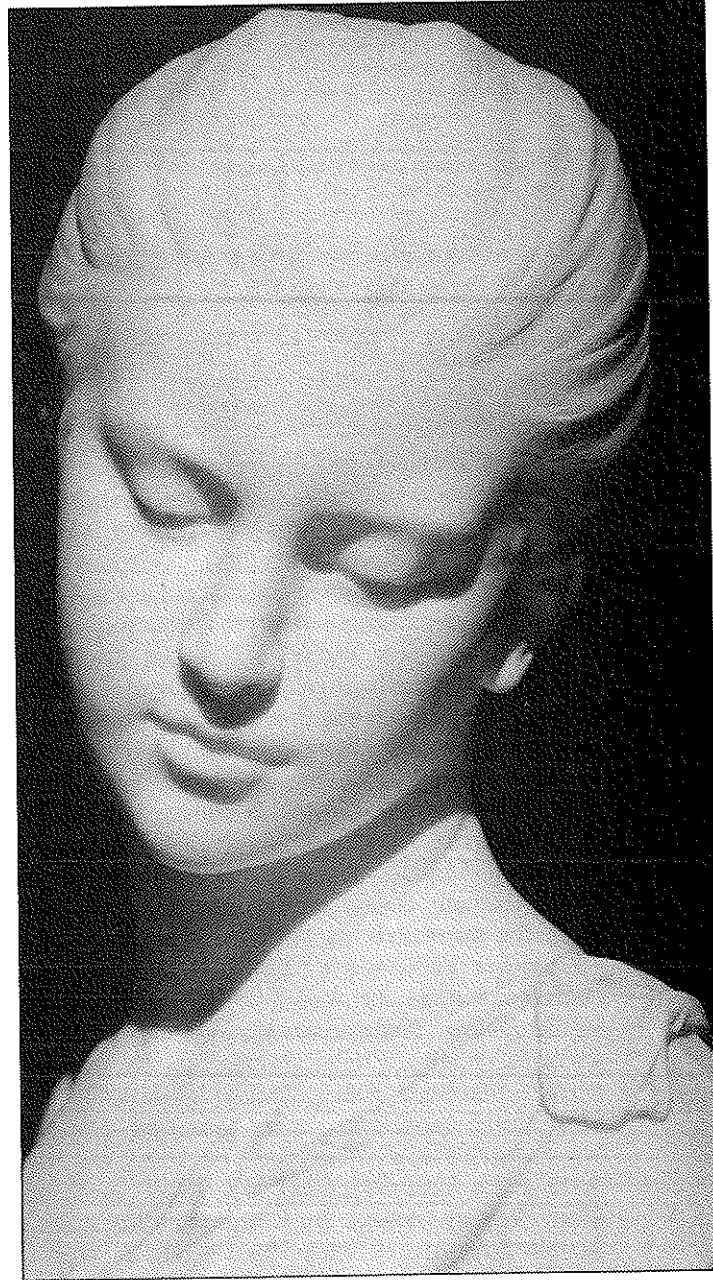
Sorunun silahsız, barışçıl çözümü için iyi niyetle çalışılacaksa KCK operasyonları bir an önce son bulmalı, yürütülmekte olan KCK davaları tasfiye edilmelidir. Bir daha geri gelmemek üzere...ki gerçek, somut, müzakereye müzakere denilebilecek bir müzakere zemini oluşabilsin.

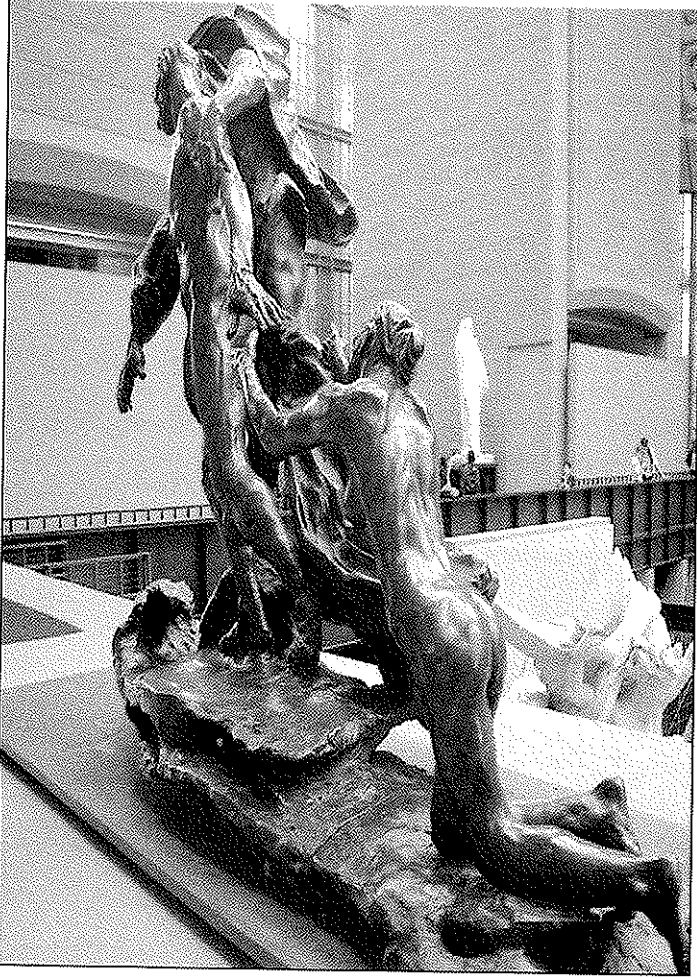
kulaklarını kapayıp Kürt sorunu yok, Başbakan Erdoğan'ın Kürt vatandaşlarının demokratik, ekonomik, güncel sorunları var diyerek o talepleri bireysel demokratik talepler düzeyinde mütalâa etmek, müzakerenin aslı içeriğinin doğru algılanmasını önleyerek çözümü çözumsuzlüğe sevk ediyor. Sizin "paralel" devlet örgütlenmesi dediğinize Kürt siyasi sözcüleri üniter devlet içinde demokratik özerklik diyorlar. Siz öyle bir örgütlenmenin siyasi kurucu unsurlarını —seçilmiş belediye başkanlarını, BDP'li örgüt temsilcisi siyasi aktörleri, sendika yöneticileri ve üyelerini, avukatları, doktorları, üniversite öğretim görevlileri ve öğrencileri ve hatta kimi seçilmiş milletvekillerini, vb..., vb...— kriminalize edip içeri tıkmakla müzakare kapısını Kürt tarafının yüzüne kapatıyorsunuz. Bu, bir kötü niyet beyanıdır. Bundan barış çıkmaz. Bununla

Türk-İslam-Sünni laikliği

D Diyanet İşleri Başkanlığı'nın "cami ve mescit dışında ibadethane olmaz" şeklinde fetva vermesi, TBMM Başkanlığı'nın Meclis'te cemevi açılmasını reddetmesi ve nihayet Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin "cami ve mescit dışında bir yerin ibadethane olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığına" karar vermesi Türkiye'de dinsel ayrımcılığın yeni resmi belgeleri oldu. Dikkat çekici olan, ama asla şaşırtıcı olmayan husus Diyanet ile Yargıtay'ın tamamen aynı ibareyi kullanmasıydı. Onlar için ibadethane sadece "cami ile mescit"ten ibaretti. Ne kilise, ne sinagog, ne de ibadet edilen, cenaze törenleri yapılan cemevi ibadethane olabilirdi. Çünkü devletin kurulmasına temel teşkil eden Türk-İslam sentezi böyle öngörmekteydi. Sonra Doğanşehir'in Sürgü olayları geldi: Ramazan davulcusu bir provakatörün başlattığı Sünni güruh saldırısı ve yerel yöneticilerin pasif tutumu bilinen düşmanlığın bir başka yansıması oldu. Başbakan yardımcısı Bülent Arınç "olay abartılıyor, davulcu ile aile çocukları arasında basit bir olay" dedi, bir diğer Başbakan yardımcısı Bekir Bozdağ da "olay bireysel, iki aile arasında münferit bir kavga" diye buyurdu. Sanki önceki Malatya, K. Maraş, Sivas, Çorum, Madımak katliamları hiç olmamıştı. Sanki "Kızılbaşların katli vaciptir diye" fetva vermiş Osmanlı Şeyhülislamı İskilipli Ebussuud Efendi'yi yeri geldikçe öven ve "büyük İslam âlimi" ilan eden şahıs Cumhuriyet'in Başbakanı Tayyip Erdoğan değildi. Sanki Madımak katillerinin cümle savunma avukatları bugün AKP'nin her kademedeki yetkilisi veya belediye başkanı değildi. Yukarıda bahsettiğimiz Türk-İslam sentezini Türkes ve Devlet Bahçeli'yle veya "referansım İslamdır" diyen Tayyip Erdoğan'la sınırlamak yanılsama olur. Irkçılık temelindeki Türkçülük + İslamiyet= Tek millet, tek devlet, tek din, tek mezhep söylemi kendisine Kemalist desin veya demesin Cumhuriyetin ideolojisi ve temel politikası olmuştur. Şimdiki Türk başbakanının yakınlarında bir söylevinde "tek din" diye kelimeyi iki kez tekrarlayıp, sonra gelen tepkiler üzerine "dilem sürçtü" diye tevile kalkışması devletin hakikatini yansıtmaktadır. Cumhuriyetin kurucusu devlete damgasını vuran resmi Türk-İslam sentezinin de banisidir. Gazi Paşa bir Türkçü ve milliyetçiydi, İslamiyeti bu toplumun çimentosu olarak görmüştü. Dini devlet kontrolüne alarak onun irtica aracı olmaktan çıkaracağını sanmış,

dini ve din adamlarını devlet parasıyla besler olmuştur, zamanla Diyanet denilen anti-laik kurum yobazlık araçlarından birisi haline gelmiştir. AKP ile TSK arasındaki kavga paylaşılan siyasi iktidardaki yetki ve üstünlük kavgasıdır, bu kavgayı AKP kazandıktan sonra her iki kanat da Kemalist Türk-İslam sentezinde bütünleşmiştir. Kemalizm İslamın bir birlik vasıtası olaca-

ğını, Türk olmayan Müslüman etnik grupların din yoluyla Türkleştirilebileceğini düşünmüştür ve Kürtler hariç yanılmamıştır. İslamiyet değişik Müslüman etnikleri Türklüğe özümsemiştir. AKP'nin İslamcı zihniyeti hâlâ bundan vazgeçmemiştir. Nur Cemaatinin faaliyeti yetmemiş olacak ki, Hükümeti son olarak 1000 adet sözleşmeli Kürt meleyi (mollayı) sözleşmeli Diyanet elemanı atayarak İslamiyette ve Sünniliğe bel bağlamakta nafîle ısrar etmektedir. Laiklik iddiasındaki Kemalizmin kullandığı birlik ve asimilasyon aracı sırf İslamiyet değildi. İslamiyet içinde Sünni olmayanlar dışlanmış, Aleviliği ve Bektaşiliği reddetmiş Sünnilik resmi devlet mezhebi olmuş, dinde Osmanlı devam ettirilmiştir. Tek parti devrinde de, sonrasında da Alevilere karşı paranoyak bir reddiye güdülmüştür. Yukarıda andığımız son cemevi kararları 30 Kasım 1925 tarihli "Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Kanunu"na dayandırılmaktadır. Bugünkü halef Erdoğan da din ve mezhepler konusunda aynı politikayı gütmekte, "Alevi Açılımı" tarzındaki yapay gösteriler göz bile boyayamamaktadır. Kemalist devletin bugünkü önde gelen kişinin dediği İslamlıktır ve Sünniliktir. Yüksek Askeri Şura toplantısında masaya su bile koymayacak kadar Şura üyelerini mecbu-

ren Sünni ve dindar yapan ya da bir üniversitede yapılacak müzik festivalinde bira satılmaması için rektöre telefon edip emir verecek kadar Sünni olan Başbakan'ın şerikleri de Meclis'teki Alevi milletvekillerinin taleplerini reddedecek kadar Sünnidirler ve demokratlıktan uzaktırlar. Erdoğan 5 Ağustos 2012 günü ATV'de "Beni Alevi düşmanı olarak gösterenler var. Ben Aleviliği, Hazreti Ali'yi sevenler olarak biliyorum. Ben bugünkü Aleviyim diyenlere baktığım zaman hepsinden daha Aleviyim. Hiçbiri Hazreti Ali gibi yaşamıyor, ben onun gibi yaşamaya çalışıyorum" dedi. Evet çulsuz bir İETT işçiliğinden milyon dolarla ifade edilen servete ulaşarak Ali gibi yaşamaya başladı! Sünniliğin siyasetteki sözcülerinden olan birisi ve kanlı Alevi katliamcısı Ebussuud hayranı "ben daha Aleviyim" diyerek mugâlâta yapmaktadır. Üstelik hiç kimse ona inanmamaktadır. Başbakan aynı söyleşide Karacaahmet'deki cemevinin ucube ilan etti. Biz onun "ucube" tanımlaması yaptığında neler olduğunu Kars'daki heykelden biliriz. Nitekim "bina ruhsatsız" diyerek niyetini belli etti. Ama daha önemlisi onun meşrebidir. Çünkü o Sünni devletin baş temsilcisidir. Alevilerin oy verdikleri CHP de Kemalist olarak Türk-İslam sentezcisidir. Diyanet İşleri Başkanlığını zaman zaman eleştirse bile, böyle bir kurumun laikliğe aykırı olduğunu ilan edememektedir. Devletin dini olmaz, Din işleri başkanlığı diye bir kurumu da olamaz. CHP ise "o kurumda Aleviliğe de yer verilsin" demeyi laiklik sanmaktadır. Osmanlı artığı İslamcı-Sünnici resmi ideoloji topluma o kadar nüfuz etmiştir ki, Tayyip Erdoğan rakibi Kılıçdaroğlu'nun Alevi olduğunu zaman zaman söylemekten medet ummakta, Alevilerin Kılıçdaroğlu'na Alevi olduğu için topluca oy verdiklerini söylemektedir. CHP Gen. Başk. da bunu oy şantajı kabul ediyor olmalı ki, konunun üzerine gidememekte, göğsünü gere gere "Evet Aleviyim, senin yaptığın gericiliktir, faşistliktir" diyememekte, Aleviliğim ne kadar konuşulmazsa benim için o kadar iyi olur diye düşünmektedir. Çünkü seçmenlerin çok büyük çoğunluğunun Sünni olduğunu ve Kızılbaşlara karşı önyargı taşıdıklarını bilmektedir. Kitlesele Alevi katliamları (Yavuz diye anılan) I. Selim'in hükümdarlık döneminde -miladi takvimle 1514'te- başlamıştı. Selim'in oğlu (Kanuni lakaplı) II. Süleyman Kızılbaş katili Ebussuud Efendi'yi Şeyhülislam yaptı. Hazret 1545'te o makama geldi ve ölünceye kadar 29 sene orada kaldı. Aradan 5 asır geçti, Sünni devlet kimin, neyin mirasçısı olduğunu her fırsatta ortaya koyuyor. Alevi düşmanları da şimdiki siyasi liderlerine bol bol oy veriyorlar.

Okula başlama yaşı sorunu

Cemal Candaş

A KP iktidarının sekiz yıllık zorunlu eğitimi kademeli hale getiren 4+4+4 dayatması toplumun değişik kesimleri tarafından tartışılmaya devam ediyor. Kızılıçık'ın 48. sayısında dile getirdiğimiz gibi asıl hedefi AKP iktidarı ile malum cemaat arasındaki derin çatışmayı gündemden düşürmek olan bu uygulamanın tahmin edildiği kadar olmasa bile oldukça büyük bir gürültüye neden olduğu görülüyor.

4+4+4 uygulamasını tartışanlar eleştiri ve kaygılarını genel olarak şu konularda yoğunlaştırmış görünmektedir:

-Bu uygulama ile 8 yıllık kesintisiz eğitim kademeli hale getirilmiş ve böylece zorunlu eğitim konusu sulandırılmıştır. Bundan böyle özellikle kız çocukları başta olmak üzere çok sayıda yurttaş eğitim hizmetinden daha az yararlanabilecektir.

-4+4+4 uygulamasıyla İmam Hatip okullarının orta kısımları açılacak ve halk çocukları bu okullara yönlendirilerek dinî eğitim yaygınlaştırılacak böylece bilsimsel ve laik eğitim anlayışından uzaklaşılacaktır.

-Bu uygulama ile orta okulların 5. Sınıfından itibaren konulan seçmeli derslerin içerisine yerleştirilen din ağırlıklı dersler sayesinde okulların tamamı dinî eğitim veren kurumlar haline getirilecek, okullarda verilmesi gereken sanat, edebiyat, fen bilimleri vb. ders saatleri azalacak böylece uygar dünyadan uzak çağdışı bir toplum haline geleceğiz.

-4+4+4 uygulaması Kürtçenin seçmeli ders halinde öğretilmesine yol açarak ulusal birlik ve bütünlüğümüzü tehlikeye düşürecektir.

-4+4+4 uygulamasıyla altmış altı aylık çocuklar okula başlatılacak, henüz okula başlamak için gerekli beceri ve birikime sahip olmayan bu çocuklar okul ortamına ayak uyduramayacakları için zor duruma düşecek ve zarar göreceklerdir.

Yukarıda sıralanan ana başlıklarla özetlenebilecek tüm itirazların haklılık payı yoktur denilemez. Tartışılmakta olan bu konularda toplumun

dile getirmeye çalıştığı eleştirileri yok saymak, eleştiri sahiplerine kulak asmamak, kaygılara karşı vurdumduymaz davranmak en azından aymazlıktır. AKP iktidarı başka alanlarda olduğu gibi 4+4+4 uygulaması konusunda da tam bir aymazlık ve duyarsızlık örneği sergilemektedir. Uygulamanın doğurabileceği sorunları hesap etmeden -aslında bu konuda hiçbir şeyi önceden planlamadıkları her gün daha açık bir şekilde anlaşılmaktadır- kervan yolda dizilir anlayışı ile milyonlarca çocuğun geleceğiyle oyun oynamaktadır.

Bu süreçte muhalefet güçleri AKP iktidarının dindar kesimleri yanına almak için yapmış olduğu bu hamleyi boşa çıkarmak amacıyla İmam Hatiplerin ortaokullarının açılması ve seçmeli din derslerinin programa eklenmesine çok açıkça karşı çıkmamıştır. Muhalefet, AKP iktidarının bu hamlesini geçiştirmeye çalışırken asıl yapması gereken şey devletin din eğitimi vermesine karşı çıkmaktır. Başta muhalefet partileri olmak üzere eğitim sendikaları ve STK'ların laik bir devletin din eğitimi vermemesi, dinî eğitimin cemaatlere bırakılması gerektiği konusunda ciddi bir talepte bulundukları

söylenemez. Böyle bir talebin anamuhalefet partisi CHP tarafından dile getirilmemesinin kendi ideolojik konumuyla ilintili olduğu ortada. Fakat bu konuda eğitim sendikaları ve sol siyasi muhalefetin niçin tartışmadan uzak durduğunu anlamak ve açıklamak çok zordur. 4+4+4 uygulaması kapsamında en yoğun tartışmanın çocukların okula başlama yaşı konusunda sürdürülmesi biraz da yukarıdaki kaçışın bir sonucudur.

Eğitim, ülkede yaşayan tüm çocukların yararlanması gereken bir haktır. Devlet, kendi uyruğundaki tüm insanlara eğitim hizmetini vermekle yükümlüdür. Eğitim hakkı, insanların temel hakları arasında en önemlilerinden birisidir. Çocuğun bu haktan daha uzun süre yararlanmasına karşı çıkılmaz. Aksine bu hakkın devlet tarafından daha uzun süre karşılanmasını talep etmek gerekir.

AKP iktidarının 4+4+4 uygulaması ile altmış altı ayını doldurmuş çocukları zorunlu eğitim kapsamına almak istemesine karşı çıkanların ileri sürdükleri gerekçelerden bazıları ikna edici olmadığı gibi çocukların eğitim hakkı konusunda sorunlu bir tavrıdır.

AKP iktidarı, okulöncesi eğitimi geliştirip yaygınlaştırmak yerine anasınıfına devam etmesi gereken çocukları ilkökul kapsamına alarak her konuda olduğu gibi eğitim konusuna da ne kadar ticari baktığını gözler önüne sermiştir. Okulöncesi eğitimin çocuk gelişimindeki yeri ve önemi artık tartışma kabul etmez bir gerçektir. Ülkemizde ne yazık ki bu hizmetten yararlanan çocukların sayısı dünya ortalamasının çok altındadır. En iyimser rakamlar bile ülkemizdeki okulöncesi eğitim çağındaki çocukların %20'nin eğitim hizmetinden yararlanabildiğini göstermektedir. AKP iktidarının okulöncesi eğitimi geliştirme ve yaygınlaştırma konusunda dişe dokunur bir çabası görülmezken anasınıfı çağındaki altmış altı aylık çocukları zorunlu hizmet kapsamındaki ilkokullara almak istemesinin altındaki temel neden işi ucuza kapatma çabasıdır. Anasınıfı hizmeti normal ilkokula göre oldukça masraflıdır. Bina, alt-yapı, öğretmen, araç-gereç bakımından ilkokula göre çok farklılıklar içerir. Ülkemizde ilkokula devam etme oranı oldukça yüksekken anasınıfı hizmetinin bu derece düşük olmasının asıl nedeni maliyettir.

4+4+4 uygulaması kapsamında sürdürülmekte olan küçük yaşla ilgili tartışmalara yakından baktığımızda yine tartışmanın yanlış zeminde sürdüğü gözlenmektedir. AKP iktidarına "Altmış altı aylık çocukları okula niçin alıyorsunuz?" diye sormak yerine "Bu çocukları okula alıp da onlara nasıl bir eğitim vereceksin?" diye sorulmalıdır. "Çocuklarımızı okula göndermiyoruz" demek yerine siyasi iktidar çocuklar için yatırım yapmaya zorlanmalıdır. Okulların fiziksel koşullarının altmış altı aylık çocuklara göre düzenlenmesi, müfredatın bu yaş düzeyine göre geliştirilmesi, bu yaş grubunun özelliklerine göre eğitim yapacak öğretmenlere görev verilmesi talep edilmelidir. Her durumda çocukların eğitim hakkı savunulmalıdır. İktidarın plansız, programsız, altyapıyı geliştirmeden topluma dayattığı bu oldubitti her yönüyle açığa çıkarılmalı, çocukların eğitim hakları açısından kazanıma dönüştürülmelidir. Tartışmayı bu zeminden başka zeminlere taşımak AKP iktidarının işini kolaylaştırmakta, en kötüsü de muhalefet edenleri eğitim hakkı konusunda yanlış yerde durmaya zorlamaktadır. Ailelerin ısrarı üzerine MEB yetkililerinin çocuklara rapor alındığı takdirde okula gönderilmeyebileceğini açıklaması da ayrı bir garabettir. Uzmanların, psikiyatrların veya çocuk doktorlarının böyle bir du-

rumda çocuklara neye göre rapor verdiğini anlamak mümkün değildir. Zira henüz bu çocukların nasıl bir programla eğitim göreceği belli değildir. Onlardan ne isteneceği, neleri yapmaları gerektiği, hangi becerilere gereksinim duyacakları daha programlanmamıştır. Gazetelerde ve TV ekranlarında çarşaf çarşaf yayımlanan "yeterlilikler" listeleri hangi eğitim programının gerekliliğidir bilen yok. Bakan, çocuklara ilk yıl nisan ayına kadar yazı yazdırılmayacağını, "oyunla öğretim" yapılacağını söylerken neye dayanmaktadır. Altmış altı aylık çocukların eğitimi için müfredat hazır mıdır? Bu müfredat denenmiş midir? "Oyunla öğretim" yapacak öğretmenler kimlerdir? Bu öğretmenler özel bir eğitimden geçirilmiş midir? Üniversitelerin eğitim fakültelerinin bu konularda bir tavrı ve tutumu var mıdır? Eğitim sendikalarının bu konudaki görüşleri nelerdir?

Çocukların bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimleri açısından çok önemli olan okulöncesi eğitimi savunmak herkesin görevidir. 4+4+4 uygulaması kapsamında anasınıfı çağındaki öğrencilerin zorunlu eğitim kapsamına alınabilmesi için siyasi iktidardan öncelikle aşağıda yazılanları yapması talep edilmelidir:

-Zorunlu eğitim kapsamına alınan altmış altı aylık çocukların gelişim düzeylerine uygun müfredat acilen hazırlanmalı, müfredat yürürlüğe girinceye kadar uygulama ertelenmelidir.

-Okulların fiziki altyapıları acilen bu çocukların ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir.

-Bu çocuklara ders verecek olan öğretmen ve diğer personelin verilecek hizmetin özelliğine göre yetiştirilmesi konusunda acil önlemler alınmalıdır.

-Özellikle bu öğretim yılında okula başlayacak olan büyük-küçük yaştaki öğrencilerin düzey farklılıklarının zamana yayılarak bir program dahilinde ortadan kaldırılması için önlemler alınmalıdır.

-Yapılacak uygulamalardan çocukların ailelerinin haberdar edilmeli, ailelerin görüş ve önerileri doğrultusunda uygulamada iyileştirmelere gidilmelidir.

Okula başlama yaşı konusundaki tartışmalardan anlamlı bir sonuç alınması yukarıdaki taleplerin ne denli hayata geçirildiğine bağlıdır. Temel insan haklarından biri olan eğitim hakkının karşılanması devletin görevidir. Devlet bu görevini yerine getirirken bireyin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak, bu alanda tam bir fırsat eşitliği sağlamak zorundadır. Her bireyin beceri, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun bir eğitim alma hakkı vazgeçilmezdir. 4+4+4 uygulaması kapsamında sürdürülen okula başlama yaşı tartışmasını bu kapsamda ele almak, devleti bireylerin eğitim hakkını gerçekten karşılamaya zorlamak gerekir.

Okula başlama yaşı aşağı çekildi

Çocukların okula başlama yaşının 5,5 yıla indirilmesi AKP iktidarının yeni bir sorumsuzluğudur. İnsanların hayatıyla nasıl da pervasızca oynayabildiğinin bir kanıtıdır. 2007'nin Şubat-Mart ayında doğmuş olan çocuklar Eylül ayında 66 ayı dolduracaklar ve okula başlamak zorunda kalacaklar.

Velilerin çocuklarını okula yazdırmaları beklenmiyor, adrese dayalı sistem gereği kayıtları elektronik sisteme göre yapılacak. Çocuklarını o yaşta okula başlatmak istemeyenlerin resmi tıp kurumlarından zihnen ve bedenen yeterince gelişmemiştir diyen sağlık raporu almaları gerekir.

Bu yetersizlik raporu öğrencinin dosyasına işleneceğinden böyle bir belgenin çocuğu eğitim hayatı boyunca takip etmesini istemeyen ebeveynler az değil. Sayısız deneyler göstermiştir ki, okula erken başlatılmış çocuklar yetersiz kalıyorlar ve özgüven kazanamıyorlar. Başlangıçtaki bu durum onları sonraki yıllarda da etkiliyor. Eskiden öğretmenle anlaşip çocuğun sınıfta bırakılmasını sağlayan veliler bile çıkardı, ama bu da çözüm değildi, çünkü o sınıfı tekrarlayan öğrenci arkadan gelen öğrenciler gözünde tembel damgasını yerd ve küçümsenirdi.

2012-2013 ders yılının başlamasına az bir zaman kaldığı için, pek çok ebeveyn bu raporu alma telaşına düşmüş durumda. Rapor için tabipler tarafından yapılan testlere ait görüntüleri ekranlarda üzümlere ve ezilerek izledik, minicik çocukları o hale düşürenlerden nefret ettik. Rapor almada çocuğunu okula göndermek istemeyen aileler gün başına 15 liradan ders yılı için 180 günlük ceza ödeyecekler, aynı kapsamdaki 500 liralık başka adlı bir cezayla birlikte aileler 3200 lira ödemek zorundalar. Bu miktarı verebilecek aile çoktur, ama veremeyecek olan daha çoktur. O yaşta çocuğu olan hangi veliyle konuşursanız konuşun hiç biri 6 yaşın altında çocuğunun okula gitmesine razı değildir, hatta çoğu 72-78 ay yaş bile doğru bulmamaktadır.

Bu ders yılında ilkokula başlayacak olan çocuk sayısının 2.313 bin olduğu belirtiliyor. Bunlardan 66 ila 72 ay arasında bulunan çocuk sayısı tam 600.000. Karar ilk defa uygulanacağı için hem 66-72 aylık olanlar, hem de 6 yaşında ve 7 yaşında olanlar okula başlayacaklar. Bu durum zaten kalabalık olan dersliklerdeki 1. Sınıf öğrencilerinin sayısını daha da arttıracaktır. Büyük kentlerde bu rakamın 75-80 öğrenciye kadar varacağı belirtilmektedir. Son olarak bu çocukların ilk ya-

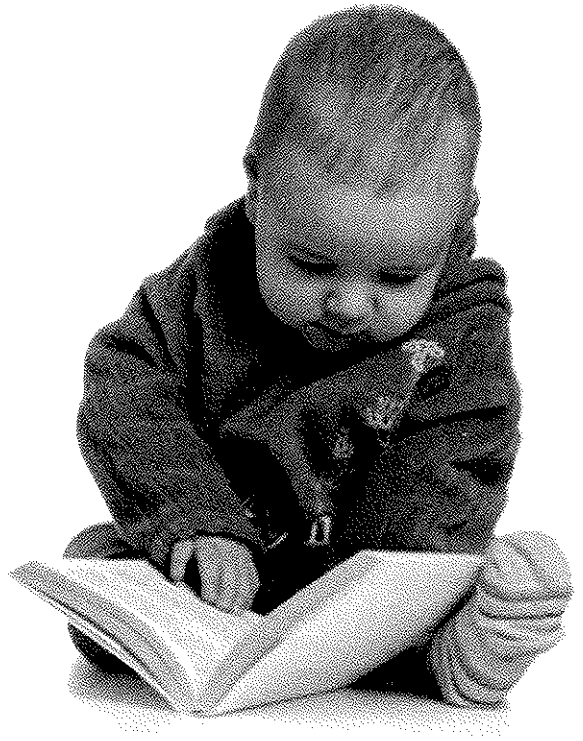
rı-- ders yılını oyunla geçirecekleri, dershanelerin giriş katında olacağı gibi açıklamalar yapıldı. AKP iktidarının bu yeni kararının enine boyuna incelenmesi ve konunun 4+4+4'le ele alınması gerekmektedir. Bu konudaki evrensel doğruları ve bilimsel eleştirileri yaygınlaştırmak ve sonuçları uzun yıllar sürecektir bu uygulamayı teşhir etmek için bilim kurumlarının görüşlerine sayfalarımızda

yer veriyoruz.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi:

"4+4+4 modeli eğitim hakkına erişimi engellemektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre temel eğitim, her Türk vatandaşının yasal hakkıdır ve devlet eliyle parasız verilir. Bu eğitim, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4., 5., 6., 7., 8., 9. ve 12. Maddelerinde ifade edilen "genellik ve eşitlik", "ferdin ve toplumun ihtiyaçları", "yöneltme", "eğitim hakkı", "fırsat ve imkan eşitliği", "laiklik" ve "süreklilik" ilkelerine uygun olmalıdır. Oysa kanun ile farklı toplumsal gruplar ve tabakalardan çocukların eğitim hakkı engellenmekte, eğitimde eşitlik ilkesi zedelenmektedir. Kanun değişikliği ile 8 yıllık temel eğitimi fiilen 4 yıla indirerek kız çocuklarının, yoksul çocukların, köy çocuklarının ve engelli çocukların üst öğrenime devam etme olanaklarını ortadan kaldırmaktadır. Çocuk işçiliğini, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığı, sınıfsal ayrışmayı, köy-kent kutuplaşmasını teşvik etmekte, çocukların toplumsallaşarak bütünsel ve çok yönlü gelişiminin önünü kapatmaktadır. Genel olarak kanun, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün çocuk işçiliğinin önlenmesine dair kararları, UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Dair Sözleşme'nin birçok hükmünü göz ardı ederek insan hakları ihlallerine yol açmaktadır. Zorunlu ilköğretime başlama yaşının 1 yıl erkene alınması ve bunun sonucu olarak okulöncesi eğitimin zorunlu eğitimin dışına çıkarılması çocuğun gelişim ve eğitimine ilişkin bilimsel verilere uygun değildir. Bu yaş çocuklarının çoğu öz bakım gereksinimlerini bile kendi kendilerine karşılayabilecek, temel eğitime hazır olmalarını sağlayan fiziksel ve zihinsel gelişimi gösterecek düzeyde olmayabilir. Daha önce denenmiş ve sakıncaları nedeniyle vazgeçilmiş olan bu yaklaşımın yeniden gündeme getirilmesi uygun değildir. Okul öncesi eğitime verilen önem ve sağlanan gelişmeler göz ardı edilmeyerek okul öncesi eğitim (60-72 ay) zorunlu temel eğitim kapsamında ele alınmalı, ancak 72. ayını tamamlamış çocuklar ilköğretime başlamalıdır.

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi:
4+4+4 eğitim düzenlemesi ile ilköğretime başlama yaşı bir yıl öne (beş yaş = 60 ay) alınmakta ve okul öncesi eğitime vurgu yapılmamaktadır. İlköğretim sürecinden önce ve bu sürecin dışında yapılan okul öncesi eğitimin temel amacı, çocukları ilköğretime hazırlamak ve ilköğretim için gerekli becerilerin kazandırılmasında önemli fırsatlar sunmaktır. Yurtiçi ve yurtdışında yapılan bi-

limsel çalışmaların sonuçları, okul öncesi eğitim almış çocukların, bu eğitimi almamış akranlarına kıyasla hem ilköğretime daha iyi uyum sağladıklarını hem de üst öğrenim basamaklarında daha başarılı olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla, genel olarak dünyadaki birçok ülkede en az 72 aylık çocukların ilköğretime başlatılmaları ve ilköğretim öncesinde okul öncesi eğitim uygulamaları bir tesadüf değildir. Kaldı ki; 1983-1985 eğitim-öğretim yıllarında beş yaş çocuklarının ilköğretime alınmalarının denendiği ve bu uygulamanın başarısızlıkla sonuçlandığı da bilinmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre, her yıl yaklaşık 1.400.000 çocuk ilköğretime başlamaktadır. Çocukların ilköğretime beş yaşında başlaması, yasanın uygulamaya konulacağı öğretim yılını da yaklaşık 2.800.000 çocuğun ilköğretim birinci sınıfa başlaması anlamına gelmektedir. Aynı sayı giderek üst sınıflara yansıyacaktır. Bu durumun birçok sorun yaratacağı ve eğitimin niteliğini de düşüreceği açıktır. Ayrıca bu uygulama, birinci sınıfta 60 ve 72 aylık çocukların aynı sınıfta eğitimlerini de gerektirecektir. Oysa 60 ve 72 aylık çocuklar zihinsel, bedensel, sosyal - duygusal ve kişilik özellikleri bakımından birbirinden oldukça farklıdır ve çocuğun, bütün yönleriyle hızla gelişmekte olduğu çocukluk yıllarında, çocuklar arasındaki üç ay gibi bir süre bile çok önemli bir farklılık olarak görülmektedir.

ODTÜ Eğitim Fakültesi:

"5 yaş grubu için okul öncesi eğitim zorunlu eğitim kapsamına alınmalıdır." Okul öncesi eğitim, ülkemizdeki sosyoekonomik eşitsizlik ve farklılıkların azaltılması, özellikle düşük sosyoekonomik çevrelerden gelen çocukların okulda daha fazla kalmasının sağlanması ve okuldaki başarısının artırılması, yükseköğretime devam etmesi ve iş yaşamlarında daha etkili ve verimli olmaları için gereklidir. Beyin araştırmaları, okul öncesi eğitimin çocukların beyin kapasitelerini geliştirdiğini, çocukların duygusal, zihinsel, motor ve dil gelişimlerine önemli katkı sağladığını, çocukların ilköğretime daha kolay uyum sağlayarak ileriki eğitim aşamalarında daha başarılı olmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir. Her çocuğun okul öncesi eğitime devam etmesi, çağdaş toplumlarda bir insan hakkı olarak görülmektedir ve bu karar aileye bırakılmayacak kadar önemlidir. Beş yaş-

nı (60 ay) bitiren her çocuk okul öncesi eğitimden yararlanmalı ve bu eğitimin maliyeti sosyal devlet ilkesi gereği devlet tarafından karşılanmalıdır. Okul öncesi eğitimin fayda-maliyet analizleri bu yatırımın karşılığının ekonomik açıdan kat kat alındığını göstermektedir. Bu nedenle 5 yaşından küçük çocukların da kademeli olarak okul öncesi eğitimden yararlanmalarını sağlamaya yönelik stratejilerin de geliştirilmesi gerekmektedir. "İlköğretime başlama yaşı 6 yaş (72 ay) olmalıdır." Kanun teklifinde ilköğretime başlama yaşının 5 olması öngörülmüş ancak daha sonra bundan vazgeçildiği belirtilmiştir.

Her ne kadar artık kanun teklifinde yer almasa da ilköğretime başlama yaşının neden en az 6 yaş (72 ay) olması gerektiği konusunda bilimsel verilere dayalı açıklamalar yapmakta yarar vardır. Çocukta hafızayı öğrenme amacıyla etkili kullanma, mantıklı düşünme, yorum, bir işi başından sonuna gerçekleştirebilme yetileri altı yıldan sonra gerçekleşir. Altı yaş öncesi çocuğun beynindeki bilişsel yapılar okul temelli akademik öğrenme için henüz gelişmiş değildir. Altı yaş öncesi dönemde dikkat süresi kısa olduğu için okullardaki 40 dakikalık derslerde bu çocukların oturmaları ve dikkatlerini derse vermeleri mümkün değildir. Bu nedenle çocukların dikkat dağınıklığı, disiplinsizlik, dinleme bozukluğu gibi etiketlendirmelere maruz kalmaları ve bu durumun sonraki eğitim yaşantılarını derinden etkilemesi olasıdır.

İlköğretime başlama yaşının belirlenmesi konusunda çocuğun zihinsel gelişimi yanında fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimini de dikkate almak gerekir. Zihinsel olarak gelişmiş olmanın yanında sosyal yönden kendini ifade edebilmesi, diğer çocuklarla üretken ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi, gerektiğinde bir takımın parçası olabilmesi, gerektiğinde liderlik yapabilmesi ve haklarını koruyabilmesi gerekir. 6 yaş öncesi çocukların okumayı öğrenmeleri, bu çocukların ilköğretime başlamak için yeterli zihinsel, fiziksel, sosyal ve psikolojik olgunluğa ulaştığı anlamına gelmez. Literatür erken yaşta ilköğretime başlayan çocukların ilk yıllarda olmasa bile 4. ve 5. sınıftan itibaren akademik gelişme açısından sorunlar yaşadığını ortaya koymaktadır. Dünyadaki ülkelerin büyük çoğunluğunda çocuklar ilköğretime 6 yaşında başlamaktadır. İskandinav ülkelerinde çocuklar 7 yaşında (84 ay) ilköğretime başlarlar ve eğitimde aldıkları başarılı sonuçlar ortadadır. Az sayıda ülkede ilköğretime başlangıç yaşı 5'tir. Bu ülkelerden İngiltere'de ilköğretime başlama yaşının 6'ya çıkarılması yönünde ciddi öneriler vardır ve bunlar meclis gündeminde de tartışılmaktadır. Erken yaşta ilköğretime başlayan çocuklar okula uyum ve sağlıklı sosyal ve psikolojik gelişim açısından

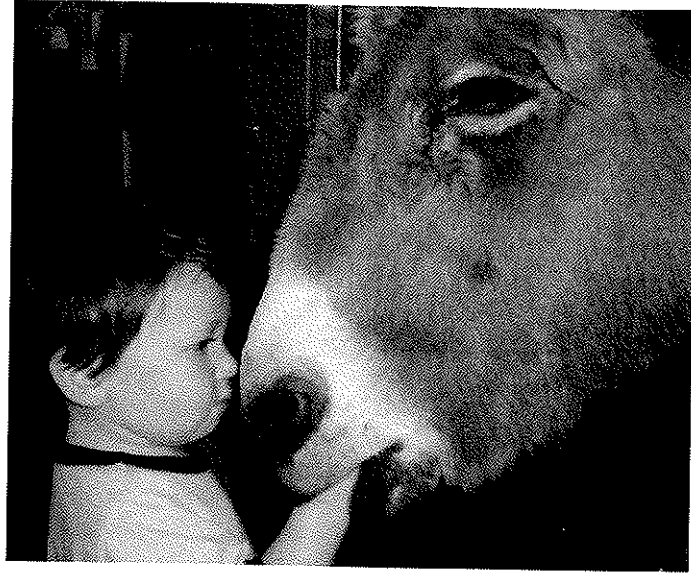

sorunlar yaşamaktadırlar.

Sonuç olarak, ülkemizde ilköğretime başlama yaşı 6 (72 ay) olarak yıllardır uygulanmaktadır ve bununla ilgili bir sorun yaşandığı konusunda bilimsel veriler yoktur. Bu nedenle okula başlama yaşının 6 olarak devam etmesi önerilmektedir. "İlköğretimin ilk kademesi en az 5 yıl olarak düzenlenmelidir." Kanun teklifinde 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim 4 yıllık iki kademeye ayrılmaktadır. İlk kademenin neden 4 yıl olduğuna ilişkin teklifte bir gerekçe yer almamaktadır. Bu sürenin 4 yıllı sınırlandırılmasının bilimsel bir temeli olmadığı gibi, gelişmiş ülkelerde de görülen yaygın bir uygulama değildir. Birçok ülkede ilköğretimin kademelendirilmesinde 5+3, 6+2, 6+3 modelleri kullanılmaktadır. Bu tür bir kademelen-dirme gelişimle ilgili bilimsel ilkelere de aykırıdır.

Gelişimle ilgili bilimsel veriler çocukların somut işlem dönemini 6-11 yaş olarak ortaya koymaktadır. 12 yaştan itibaren çocuklar soyut işlem dönemine geçtikleri için öğrendikleri kavramların ve becerilerin düzeyinde bir farklılık olması doğaldır. 4+4 modelinin ilk kademesi çocukların somut işlem döneminin ortasına denk gelmektedir. Bu modele bir de zorunlu eğitime başlama yaşının 5'e alınması teklifi eklendiği zaman çocukların gelişimsel olarak bir dönemi tamamlayamadan ilk kademededen mezun olmaları (9 ya da 10 yaşında) ve daha soyut ve üst düzey eğitim vermeyi amaçlayan ikinci kademeye gitmeleri anlamına gelecektir. Bu nedenle 8 yıllık zorunlu eğitimin uygulamada karşılaşılan sorunlar nedeniyle iki ayrı kademeye ayrılması gerekirse, ilk kademenin en az beş yıl sürmesi, gerek gelişimle ilgili bilimsel ilkelere gerekse gelişmiş ülkelerdeki kademelendirmeye uygun olacaktır.

Sonuç olarak, eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasında aşağıdaki öneriler dikkate alınmalıdır.1) 5 yaş grubu için okul öncesi eğitim zorunlu olmalıdır.2) İlköğretime başlama yaşı 6 yaş (72 ay) olmalıdır.3) İlköğretim dokuz yıl olup 6+3 veya 5+4 şeklinde düzenlenmelidir ve ortaöğretim üst düzey akademik eğitim sağlayan 3 yıllık kurum olarak yeniden organize edilmelidir.4) İlköğretimin ikinci kademesinde seçmeli dersler olmalı ancak, her dönem 2 seçmeli dersi geçmeyecek biçimde düzenlenmelidir.5) Mesleki eğitim ortaöğretimin ikinci yarısına veya ortaöğretim sonrasına ötelenmelidir.6) Okullar arasındaki nitelik farklılıklarının giderilmesi gerekmektedir.7) Ortaöğretim kurumları genel liseler, çok amaçlı liseler (mesleki ve teknik eğitimi kapsayan) ve fen liseleri biçiminde üç kategori altında yeniden yapılandırılmalıdır.8) Yükseköğretime geçiş, ilköğretim ve ortaöğretimde niteliği artırma-

ya katkıda bulunacak biçimde yeniden düzenlenmelidir.

Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi: İlköğretim öncesi verilen okulöncesi eğitim, insan gücü açısından etkin olan ülkelerde zorunlu olup çağ nüfusunun % 100'ünü kapsamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2011 istatistiklerine göre Türkiye'de bu oran % 43.10'dur. Hedefimizin bu oranı % 100'e ulaştırmak olması gerekir. Okulöncesi eğitimin amacı, a. Tüm çağ nüfusu-na, ilköğretime ön koşul oluşturan bilgi ve becerileri kazandırmak b. Uluslararası ve ulusal araştırmaların 50 yıldır gösterdiği üzere eşitlik ilkesi çerçevesinde, sosyo-ekonomik düzey farklarını ortadan kaldırarak okullaşmaya ön koşul oluşturan becerilerde çocukları eşit hale getirmektir. Okulöncesi eğitimin tüm çağ nüfusuna zorunlu olarak iletilmemesi, okullaşma süreçlerine hazırlık açısından alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocuklar aleyhine, onarılması güç eşitsizlikler oluşturmaktadır. 4+4+4 modelinin ilk kademesi olan 4 yıllık eğitim kavramı hiçbir bilimsel temele dayanmamaktadır. Bilimsel araştırmalara göre çağ nüfusu bilişsel gelişim açısından ayrıştırıldığında, 7-11 yaş somut işlemler, 12 yaş üstü ise soyut işlemler dönemleri olarak belirlenmiştir. Dördüncü sınıftaki bir çocuğun, somut işlemler döneminin tam ortasında iken ilköğretimin ikinci kademesine geçmesi, bilimsel veriler ve bulgulara ters düşmektedir. Ayrıca, çocukların soyut işlemler dönemine girmeden bir öğretim kademesini tamamladığı hiçbir gelişmiş ülke bulunmamaktadır.

Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi:

Temel eğitim, dünyadaki örneklerin aksine,

4+4+4 şeklinde, program ve okul türleri açısından farklı öğretim programlarına dayalı olarak yapılandırılmaktadır. İlgileri ve yetenekleri henüz ayırmamış, somut işlemler dönemini tamamlamamış, mesleklere yönelik tutum ve ilgileri gelişmemiş olan öğrencileri dördüncü sınıfın sonunda yönlendirmektedir. İkinci kademe okulları arasındaki nitelik sorunları nedeniyle yeni bir ulusal sıralama sınavı ihtimali oluşturarak, çok küçük yaşlarda özel dershanelere olan talebi artırma riski yaratmaktadır. İkinci kademenin mesleki eğitim programları ve çıraklıkla ilişkilendirilmesi nedeniyle dördüncü sınıfın sonundaki çocukların çıraklığa ve işçiliğe yönlendirilmeleri riski doğurmaktadır. Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitime dayalı olarak yenilenen öğretim programlarının değerlendirilmeksizin yeniden tasarlanmasına yol açmaktadır. Okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla yapılan girişim ve yatırımlara rağmen, okulöncesi eğitimi zorunlu hale getirmemektedir.

Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi:

İlköğretime başlama insan yaşamındaki en önemli dönüm noktalarından biridir. Çocuk, eğer anaokuluna gitmemişse, evden ilk kez ayrılacak, anne ve aile dışındaki yetişkinlerle ilk kez gün boyu birlikte olacak, daha önemlisi kendi yaşıtı çocuklarla birlikte olmayı ve onlarla baş etmeyi öğrenecektir. Buna birinci sınıfta öğretilecek olan okuma -yazma ve hayat bilgisi, matematik konularını da eklersek, birinci sınıfta çocuktan beklenenlerin onun için hiç de kolay görevler olmadığını söyleyebiliriz. Burada çocuktan dinlemesi, anlaması ve söylenenleri yerine getirmesi beklenmektedir. Ayrıca insanlar arası ilişkiler açısından yapması gerekenler ve uyması gereken kurallar da vardır. Artık vaktinde okula gelme, ödev yapma, gün boyu kendisinden beklenenleri yerine getirme sorumluluğunu da kazanmak durumundadır.

Genelde dünya ülkelerine baktığımızda çocukların programlı öğretime başlama yaşı 5 ile 7 arasında değişmektedir. Erken okullaşma yapılan ülkelerde (örnek; İngiltere) programlar, sınıf ortamları ve öğretmenlerin kullandıkları yöntemler, çocuğun zorlanmadan 1-2 yıl içerisinde okuma yazmayı öğrenmesine fırsat verecek şekilde düzenlenmiştir. Bireysel eğitim ön plandadır. Çocuğun öğrenirken herhangi bir kırıklığa, uğramasını önleyecek esnek yaklaşımlar benimsenmiştir. Okula başlama kriterleri ise ülkenin nüfus yapısına, ekonomik durumuna, iklim ve coğrafi koşullara, çocuğa verilen değere, çocuğun özelliklerine göre değişmektedir. Ancak en yaygın okula başlama zamanı 6 yaş olarak görünmektedir. Bu 6 yaşın gelişimsel olarak özel bir dönem olması kadar, çocuğun ilköğretimin taleplerine cevap vermek

için gerekli yeterlilikleri kazanmış olması ile de ilgilidir. Zira yapılan araştırmalar, programlı öğretime hangi yaşta başlanırsa başlansın okul için yeterli ön hazırlığa ulaşmamış çocukların varlığına işaret etmektedir. Çocukların ilköğretimin başlangıcında sahip olması beklenen yeterlilikler de ülkeden ülkeye bazı değişiklikler gösterse de, genelde evden ve anneden gün boyu ayrılabilme, başka çocuklarla bir arada çatışma olmadan birlikte olabilme, gün boyu yabancı bir yetişkinle birlikte olabilme ve onun dediklerini dinleme, anlama ve yerine getirmeyi başarabilme çoğunlukla öne çıkmaktadır. Bunların başarılabilmesi de kuşkusuz çocuğun evde ve okul öncesi kurumda aldığı eğitime çok bağlıdır. Bu nedenle, günümüzde çocukların okul öncesi eğitim hizmetinden yararlanmaları da ülkelerin kalkınmışlık kriterleri arasında yer almaktadır. Türkiye okul öncesi eğitimin gelişmesine yönelik çalışmalarını özellikle 1992 (Okul öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü kurulması) yılından bu yana giderek arttırdı. Bu gün gelinen noktada, 60-72 aylık çocukların %60'ını okullandırmayı da başardı. Milli Eğitim Bakanlığı, stratejik planında 2013 yılında bu alandaki okullaşmanın %100'e çıkarılacağını hedeflemiştir. Bu hedefin gerçekleşmesi, çocuklar arasında fırsat eşitliği konusunda ortaya çıkabilecek farklılıkları da büyük ölçüde dengeleyecektir. Bu da tüm çağ nüfusunun yakın fırsatlarla okula başlamasına neden olacaktır. Bir alt yaşın okul öncesi eğitimden yararlanma oranları henüz %20'lerin üzerine çıkabilmiş değildir. Okul yaşının bir yıl erkene alınması, ilköğretimin beklediği ön yeterlilikleri kazanma konusunda istenen düzeye henüz gelememiş çocukların okula gönderilmelerine sebep olacaktır. Bu da ilköğretime uyumu, okul başarısını, daha da önemlisi çocuklarda ortaya çıkabilecek okul korkusu, vb psikolojik sorunların artmasına ve çocukların okulla ilgili ilk tecrübelerinin başarısızlık olmasına neden olabilecektir.

Günümüz dünyasında çocuklar doğdukları andan itibaren çeşitli uyaranların etkisi altındadırlar. Bilgisayarlar, televizyonlar, çevrede yer alan yazılı ve görsel malzemeler erkenden çocuğun yaşamına girmektedir. Bu nedenle çocukların okula daha erken başlamaları düşünülebilir. Ancak çocuklarda herhangi bir kırıklık yaratmadan onların ilköğretime uyumlarını hedefliyorsak, mevcut koşulların mutlaka değiştirilmesi çocuğun başarılı olması için gerekli düzenlemelerin de yapılması şarttır. Bu düzenlemeler, okul programlarının yenilenmesinden, okul ve sınıf ortamlarının, bu çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesini, öğretimin küçük grup veya bireysel yapıya dönüşmesini olduğu kadar, öğretmenlerin bu yaş çocuklarının özellikleri hakkında bilgilendiril-

melerini, dolayısı ile öğretmen eğitimi programlarının da değişmesini gerekli kılmaktadır. Bunlar da bir günde olup bitecek konular değildir. Bu yolda yapılacak planlamalar uyarınca zaman içinde gerçekleşebilecek konulardır. Hatırlanacak olursa Türkiye geçmişte de böyle bir uygulamayı kısa zamanda gerçekleştirmeyi denedi ve başarısız oldu. O dönemde Altı yaş uygulaması olarak adlandırılan uygulamada da aileler, okullar, öğretmenler ve çocuklar için hiçbir hazırlık yapılmadığı gibi, yeni ders programları da ancak II. yarıyıldan sonra hazırlanabildi. Sonuncunda pek çok aile çareyi çocuklarını okuldan almakta buldu. Bundan da en çok o yıl okula erken başlatılan çocuklar zarar gördü. Önümüzde böyle bir olumsuz örnek varken aynı uygulamayı yeniden gündeme getirmenin kime ne yarar sağlayacağını düşündüğünü anlamak mümkün görünmemektedir. Bu nedenle önerimiz, okul öncesi eğitimin zorunlu olması uygulamasının devam ettirilmesi ve 60-72 aylık çocukların tümü bu hizmetten yararlanmaya başladıktan sonra, bir altı yaş için de okullaşmanın artırılması çalışmalarına hız kesmeden devam edilmesidir. Ancak her iki yaş grubunun okullaşması tamamlandıktan sonra ilköğretime başlama yaşının değiştirilmesi ile ilgili önlemler üzerinde düşünülebilir.

Cukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyeleri:

60-72 ay veya 5 yaş ilkokul değil, okulöncesi çağına denk düşüyor. Okulöncesi ayrı bir evredir, birleştirilmesi uygun değildir. İlkokula başlama yaşı olarak öngörülen 60-72 ay yani 5 yaş okulöncesi çağına denk gelip ilkokula başlamak için bilişsel, sosyal, duygusal ve motor beceriler yönünden erkendir. 1983-85 yılları arasında ilkokula başlama yaşı olarak 5 yaş uygulanmış, ancak bu yaş çocuklarının okul olgunluğu gerçekleşmediği için bu uygulama başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Az sayıda bazı ülkelerde 5 yaş uygulanmakla birlikte bu ülkelerde okulöncesindeki 3-4 yaş okullaşma oranı % 100 yakındır. Türkiye'de ise 3-4 yaş grubu için okullaşma oranı % 50'yi bile bulmamıştır. Yani çocuklar okulöncesi bir eğitim almadan ve hazır olmadan 5 yaşında zorunlu bir eğitimle karşı karşıya kalacaktır. Dolayısıyla ilköğretim olgunluğuna sahip olmadıklarından okulöncesi ilköğretimle karıştırılmamalı, 4-5 (veya 4-6) yaş okulöncesi eğitimi olarak farklı fiziki koşullar, program ve eğitimciler çerçevesinde düşünülmelidir. 2+6+3+3 (Okulöncesi 2, İlkokul 6, Ortaokul 3 ve Lise 3) modeli Gelişim modellerine göre; 4-5 yaş 2 yıllık Okulöncesi Çağı, 6-11 yaş 6 yıllık İlkokul Çağı, 12-16 yaş Ortaöğretim Çağı sayılabilir. Ortaöğretim 12 yaşından başlayarak bi-

reysel, sosyal ve mesleki ihtiyaçlar da dikkate alınarak 3+3 şeklinde iki evre olarak düzenlenebilir. Normatif derslerden ve mesleki yönlendirmeden çok müzik, resim, iş-teknik, spor gibi dersler artırılmalıdır. Sorun kademenin de ötesinde aynı zamanda müfredat, eğitimin niteliği ve kalitesi sorunundan oluşmaktadır. Teklifin gizli ajandası olup olmadığı, ideolojik kaygılar taşıyıp taşımadığı kademenin daha fazla öne çıkmaktadır. Bu da seçimlik veya mesleğe yönlendirme gibi hususlar altında tartışılmaktadır. 4+4+4 telifinde "Öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur" denmekte ve seçimlik havuzunu artırmak doğru bir yaklaşım oluşturmakta ise de mevcut mevzuat ve müfredatta öngörülen beden ve sanat dersleri bile ihmal edilirken böyle bir ifadenin herhangi bir güvenilirliği bulunmamakta; geriye Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersine ek olarak Arapça ve Kuran dersleri gibi seçimlik derslerin eklenmesi niyeti kalmaktadır. Dini bilgi ve değerler geniş bir kadroyla Diyanet tarafından (camilerde, mahalle mekteplerinde) ve ailelerce zaten verilmektedir. İhtiyaç sahibi kişiler ek dini hizmetler için diyanetten destek alabilir. Okulların rolü; daha çok bilim-sanat-felsefe-matematik-tarih-coğrafya ile dil, yaratıcılık, kişilik ve toplum gelişimine odaklanmalıdır. Çocuklara erken yaşlarda normatif esaslı değer yüklü dersler ölçülü şekilde sunulmalı; müfredatta beden-spor-yüzme, iş teknik, resim, tiyatro, müzik gibi el, dil, zihin becerileri ve yaratıcılığı geliştirici etkinlikler ve dersler artırılmalıdır.

Nefretimize kamp kurdu alçaklar

Malatya Sivas olmayacak

“Terbiye olmak” isteyenlere sözümüz yok. Terbiye olmak istemeyenlere “anımsama” anlamında, Alevi “hesaplaşmasının” nerede-nasıl yapılacağını kısaca aktaralım: Hangi “gerekçe”yle yapılırsa yapılsın “geçmişini yiyen bir Alevilik, geleceğini boğar”.

Esat Korkmaz

Türk kanına ve köktendinci inanca yatırım yapanlar, “Türk-İslam” sentezi zemininde, kendileri için tehlike gördükleri Alevileri, “Ya devletin Alevisi olun ya da sizi yola getireceğiz” anlayışı içinde “kuşatmaya” almak istiyorlar; örgütlü ve sorumlu davranmazsak kuşatma katliama dönüşebilir.

Camiyi Alevilerin Kafasına Sokmak

Aleviler, yaklaşık 300 yıllık bir süreç içinde, “Geriye Dönüş Tapımı”nın izinde, egemen sınıfın ilahi ideolojisi durumunda bulunan İslamiyeti, “tersine dönüşüme” uğratarak, yani metafizik tanrıyı, onun peygamberini, kitabını inkâr ederek insanı “Konuşan Tanrı”, peygamberini “mürşit” yaptılar. Varolma nedenleri olan “sınıfsal” gerçeğin kendilerine yüklediği sorumluluğun gereği olarak tektanrıci dini ve ilkelerini “iptal” edip inancı “neden” durumundan “sonuç” durumuna taşıdılar; vahdet-i mevcutçu anlayışla bilinci-inancı “bâtınî felsefe” olarak örgütlediler. Örgütledikleri felsefenin-inancın ibadeti “cem”, ibadet yeri de “cemevidir”. Cemevi sadece “kut-sama” temelli ritüellerin yapıldığı bir yer değildir: Devletsiz bir kültür olduğu için Aleviler açısından “cemevi” aynı zamanda “yazısız ama yaptırımı olan yasaların üretildiği, bu yasalara uymayanların cezalandırıldığı”, bir mekân, kurdur. Bu durum öylesine “içselleştirilmiştir” ki kendini İslamın “özü” olarak gören Alevi de, kendisini İslamın dışında “bağımsız bir dinin” parçası olarak gören Alevi de, kendisini “Geriye Dönüşle” İslamiyeti tersine dönüşüme uğratan, burjuva aydınlanmasını “kırıp” toplumcu aydınlanmayla “buluşmaya” çalışan “bâtınî-heterodoksi” nitelikte bir toplumsal yapının parçası olarak gören Alevi de “camiye gitmez”; yani “camiye sokamazsınız Aleviyi”; onlar için ibadet “cem”, ibadet yeri de “cemevidir”. Sanki

egemen sınıf-yargı, bunun farkına varmış gibi: “Madem ki Alevileri camilere sokamıyoruz; öyleyse camileri Alevilerin kafasına sokalım”, (1) anlayışını yaşama taşıdılar. İşte, “Devletin Alevisi” olmak isteyenler, “camiye gitmemekle birlikte kafalarına cami sokulan Alevilerdir”.

Nefretimize kamp kuran alçakların, bunları yönlendiren ve güden CIA ajanlarının, MİT görevlilerinin kitle katliamlarına “gebe” bir dönemi yaşıyoruz. Bu noktaya “dün”den geldik; uzak geleceğe umutla bakmakla birlikte yakın “gelecek” için aynı şeyi söylemekte zorlandığımız da bir gerçek. “Türkiye, ‘Sünni-Türk kimliği’ üzerinden yapılmış bir ‘kodlama’nın, en başından beri egemen olduğu bir ülke. Yakın tarihimiz ‘kimlik dayatmaları’ nedeniyle yaşanan acı olayların tarihidir. Tabii dayatmacı kültürün ‘merkezi gücü, hep devlet oldu. Bazen ülkücüler, bazen de Sünni muhafazakârlar kullanıldı....”(2)

Devletin Alevisi

Yaşanan halde Alevilik kendini koruma ya da anlatma konusunda “yüksek bir gerilim” yaşıyor: Ortaya çıkan “bilinç yırtılmaları”, giderek bilin-

cin “dağılması” Alevi ile çevresi arasına bir “yabancılaşma” sokuyor.

Ramazan Ayı'nın girmesiyle bu “bilinç yırtılmasının” çarpıcı örneklerini de yaşadık; sanyorum yaşayacağız da: “Alevi-Bektaşî Federasyonları, Polat Renaissane Otel'i'nde 26 Temmuz'da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün de katılımıyla gerçekleşen bir iftar yemeği verdi. Kamuoyunda tartışılan bu iftarla ilgili Milliyet'e konuşan Tertip Komitesi'nden Zeynel Abidin Erdem; 'İftar daveti Türkiye'deki Alevi-Bektaşî federasyonları ve Derneklerinin ortak talebi ve Sayın İbrahim Polat'ın girişimi ile Ramazan Ayında aramızdaki muhabbet ve dayanışmayı, sevgi ve kaynaşmayı daha da güçlendirmek düşüncesiyle oluştu.’(3)

Sık sık yazdığımızı-söylediğimizi bir kez daha belirtmekte yarar var: Aleviliğin yapılanıp biçimlendiği dönemde, Aleviler arasında ortak çıkarda buluşmayı “engelleyecek” bir zenginlik farkı yoktu. Ama şimdi ciddi bir Alevi burjuvası var. Egemen sınıf, Aleviliği, kendi gelecek projelerinde “sorunsuz” kullanabilmek için Alevi burjuvasını kullanarak “Devletin Alevisini” yaratmak peşinde. Yol kültüründe olmayan ve Ortodoks İslamiyetten ödünç alınan “İftar” etkinliğini bu kapsamda değerlendirmek gerek.

Yine Devletin Alevisi'ni yaratma konusunda, durumdan kendisine görev çıkaran Malatya Ha-

cı Bektaş Veli Vakfı Başkanı Hasan Meşeli, rahatsızlığını Hürhaber Sitesi'ne şöyle açıklıyor: “Davulcu ile Alevi bir vatandaş arasında çıkan bir tartışma sonucunda olay meydana geldi. Doğanşehir-Sürgü'de bulunan Alevi bir vatandaş, konuyu Yol TV'ye yanlış aktarmış. Yol TV de buradaki Alevilerin katledileceği yönünde provokatif bir haber yapmış. Bu haberden sonra bu işten nemalanmak isteyenler Alevi-Sünni çatışması yaratmak istedi..”(4)

Görüyorsunuz değil mi? Bir Alevi örgütünün başkanı olan “zat”, Aleviyi-Aleviliği egemenlere şikâyet ediyor; “müzevirlik” onur olmuş çıkmış: Çok acı.

Aleviler 29 ve 30 Temmuz günleri, kendilerine yönelik saldırıları “kınamak” ve örgütlü mücadeleyi “başlatmak” için kitlesel eylemler yaptılar: Sürgü Olayı, bardağı taşıran bir olay oldu. Malatya valisine göre olaylar “münferittir”. Belediye başkanı ise farklı bir yerden giriyor: “Sizleri burada koruyamayız.” Yani “defolun” gidin, demek istiyor.

Olayın gerçek kaynağına kulak verelim: “Olayların olduğu gece kayısı toplamaktan dönen Rabia Yıldırım anlatıyor yaşadıklarını: 'Aslen Adıyamanlıyız, 40 yıl önce geldik, buraya yerleştik. Bugüne kadar hiç kimseyle bir sorunumuz olmadı. Dokuz gün önce Ramazan davulcusu gelip pencereimize vurup, kalkın sahur

vakti geldi, demeye başladı. Ablam Fatma çıktı, -Biz kayıtsızdan yeni döndük, tamam, dedi. İlk gece geçip gittiler. İkinci gece yine geldiler. Babam çıktı, -İki tokmak az vuruver, dedi. Yine geçti gitti. Üçüncü gece geldiğinde, -Oruca kalkmak zorundasınız, dedi, küfretti. Bizze -Size mani de söyleyeyim mi?, dedi ve yine küfretti.”(5)

Geçmişini Yiyen Bir Alevilik Geleceğini Boğar

Aleviler, dünün acılarına-anılarına ve kavgalarına bağlıdır; bunlardan sıyrılarak geleceğe bakmasını genellikle “beceremezler”; belirleyici, anımsatıcı ve akılcı bir sürüklemeye hep düne, geçmişe “taşırılar” insanı. Ama biz biliyoruz ki geçmiş olayların tarihsel özelliği, ancak “geleceğe katkıları” ortaya çıktığında tam olarak anlaşılabilir. Bu toprağın en gerçekçi “politikası” olan Alevi tarihinin “gelecek zamanını” yaşıyoruz. Söyleyecek çok sözümüz olmalı. Geçmişimize “vurgunuz”; anlıyorum ama geleceğimize “vurgun” olmazsak, günümüzü “kurmakta” zorlanırsınız. Tarihimize ilgisizliğimiz “suçluluğa” dönüşmeden sıkıntılarımızı “lokma” yapıp, yani sıkıntılarımıza “çözüm yollarını üretip”, umutlarımızı “evrenselleştirmek” durumundayız.

“Terbiye olmak” isteyenlere sözümüz yok. Terbiye olmak istemeyenlere “anımsama” anlamında, Alevi “hesaplaşmasının” nerede-nasıl yapılacağını kısaca aktaralım istedik: Çünkü hangi “gerekçe”yle yapılırsa yapılsın “geçmişini yiyen bir Alevilik, geleceğini boğar”.

Aleviliği yaratan insanların Müslümanlıkla kitlesel düzeyde “tanışıkları” dönemlerde Sünni Ortodoks ilkeler, toplumsal düzeyde “uygarlığı çelmelemeye” çalışan, aklın kılavuzluğunu hiçe sayan, düşünceyi ve bilimi “ters dönüşüm”le “dogmalar”ın hizmetine sokan, “halk çalışsın yönetenler yesin” düzeninin sürdürülmesinden yana olan bir “inanç ağırlığı”na, bir “resmi dinsel ideoloji”ye dönüşmüştü.

Alevilik, bu “inanç ağırlığı”, bu “resmi dinsel ideoloji” altında ezilen, horlanan, yabancılaştıran Anadolu insanının özgürleşme; bağımsız düşünme, haksızlığa, sömürüye başkaldırma eylemleri “eşliği”nde geçmişten sızan ve geleceği aydınlatan bir “ışık” olarak belirdi. Tanrı’yı, insan aracılığıyla konuşan, söyleyen, davranan bir eylemin içine “soktu”; insanı, şeriat varlığından, bir “yorum”, bir “yetenek” varlığına yükseltti ve onu, yaşama, yaşamdan kaynağını alan bir geleceğe bağladı. Ama hiçbir zaman değişmezliğe tutsak etmedi; “doğru düşünme-doğru konuşma-doğru eylem” üçlemesinin yönlendiriciliğinde

inandığı gibi davranmasını, düşündüğü gibi yaşamasını sağladı.

Aleviler, “kurtarıcı bâtını bilinçle” donanmış “gönül erleri”nin kurmaylığında; bir yandan, “inanç susuzluğu”na ve özlemlerine yanıt verecek bir “sezgisel akıl dünyası” yaratarak şeriata tavır alırken, diğer yandan, doğanın ve toplumun gereklerine göre düzenlenecek bir yaşam, yaşama ortamı için egemene “isyan” ettiler.

Kıyım uğramalarına karşın kan akıtmadan “gönül suyu” sunarak, Anadolu’yu içten ele geçirdiler; Anadolu insanıyla içli-dışlı, senli-benli oldular.

Anadolu insanı bu yolda özlemini, sevgisini “gönül erleri” biçiminde “kişileştirdi” ve onlara “olağanüstü”, “insanüstü” yetiler verdi. İnanç zenginliğini, insan sıcaklığını, eşitsizliğe, sömürüye ve baskıya duyarlılığı kucaklayan “kutsal” bir “kültür” yarattı. Bu yolla Aleviliği, insanı insan yapan “özgürlüğü”, toplumu toplum yapan “demokrasiyi” ve direnmeyi olanaklı kılan “dayanışmayı” üretmenin; bu dünya sorunlarını bu dünyada çözmenin, hesaplaşmayı “burada” yapmanın; güzelliği, erdemi, mutluluğu, doğruluğu, saygıyı, sevgiyi, “düş ürünü” bir dünyada değil, “yaşanılan yerde” aramanın bir “aracı” durumuna getirdi.

Bu gelişme, toplumda ezilen, sömürülen katmanlar, sınıflar temelinde “çıkarları” ve “umutları” bir olan, aynı geleceğe koşan Alevi-Sünni tüm insanları kucaklayan; genelde “din kardeşliğini”, özelde “Alevi-Alevi/Sünni-Sünni kardeşliğini” yapaylaştıran; “özgür birey”in, “özgür yurttaş”ın öne çıktığı gerçek Alevi-Sünni kardeşliğinin maddi ve düşünsel temellerini de yarattı.

Anadolu Alevilerinin bu “anahtar konumu”; ekonomiyi ve politikayı güden egemen güçler için her zaman bir korku kaynağı oldu. Bu nedenle her Alevi bu konumunun bilincinde olmalı, sorumlu düşünmeli, sorumlu davranmalıdır.

Unutmayalım Aleviler, düşüncelerinden dolayı “dinsiz” olarak değil, toplum düzenini “maddeci bir yaşama anlayışı” üzerine oturtmak isteyen, inançlarını ise bu isteklerini tavıra, eyleme, davranışa dönüştüren bir “manevi güç” olarak gören “devrimciler, ilericiler, aydınlık insanlar” olarak algılanmak, şayet yargılanmak gerekiyorsa böyle yargılanmak istiyorlar.

(1) Bu saptama bildiğim kadarıyla ilk kez Emekçi tarafından yapılmıştı.

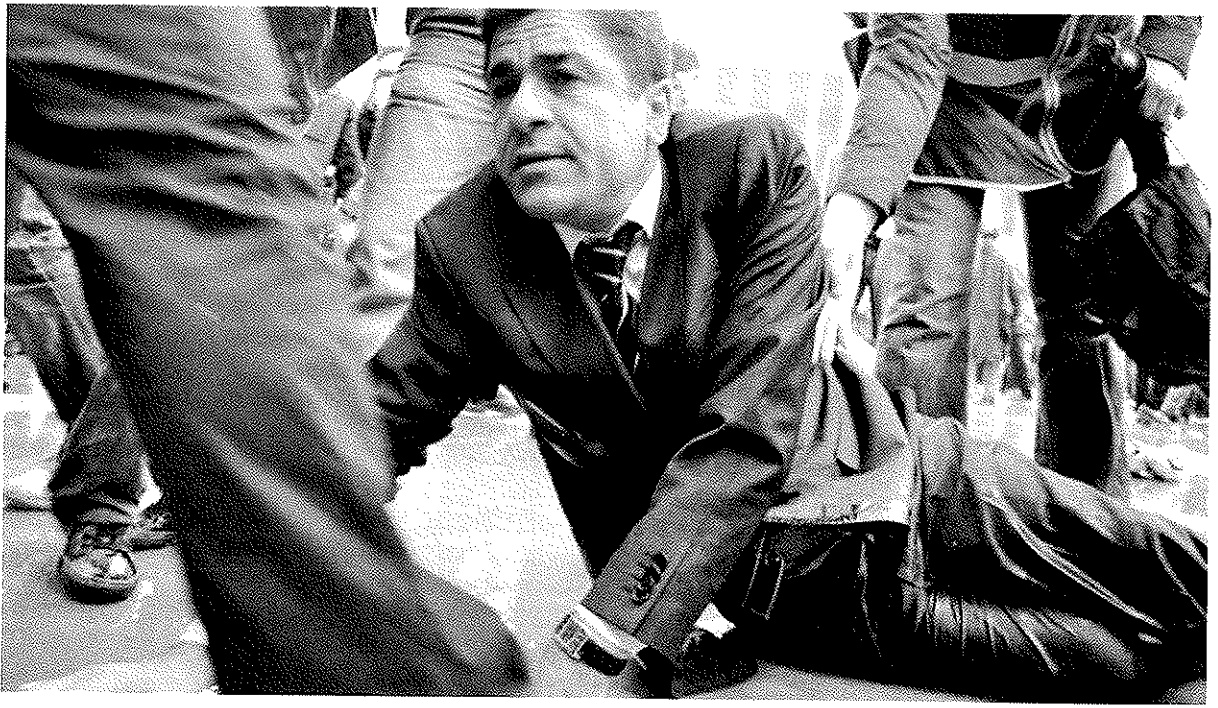
(2) Çalışlar Oral; Alevilere 'Münferit Saldırı'...; Radikal; 31 Temmuz 2012; Sayfa: 11

(3) Milliyet 20 Temmuz 2012; Sayfa: 25

(4) Can Eyüp; Malatya'da Esas Provokasyonu Kim Yaptı?; Radikal; 31 Temmuz 2012; Sayfa: 5

(5) Örer Ayça; 'Sürgü' Ablukada ve Tedirgin; Radikal; 31 Temmuz 2012; Sayfa: 14

Demokrasiyi savunan ve Tayyip Erdoğan rejiminin hedeflediği toplumu betimleyen yazısı yayınlanmayan ve Milliyet'teki işine son verildiği günden bu yana yazı yayınlamayan Nuray Mert'in 23. 07. 2012 tarihli T24'teki yazısı sol adına konuşma savındaki bazı Internet gevezelerinin tepkisini çekti. Kimisi yazıyı külliyen yanlış ilan etti, kimisi yazıyı démodé bularak "önemsenecek bir şey olmadığını" söylerken, Mert'in dediği gibi Kürt halkının haysiyetini hiçe sayarken kendi haysiyetini çiğnedi ve "işte Nuray Mert bu" sözüyle onun kişiliğine hakarete yeltendi. Başbakanları Nuray Mert'e "namert" derken susanlar, Milliyet'te yazması önlenince gık demeyenler, Nuray Mert'in yazısına tahammül edemediler. Sözkonusu yazıyı görmemiş olan okurlarımız için sayfalarımıza aktarıyoruz. **KIZILCIK**

Kürtlerin 'Haysiyet Meselesi' ve Biz

■ Nuray Mert

Kuşkusuz hayır bildiklerimizde şer, şer bildiklerimizde hayır var. Her şeyde olduğu gibi yazmak ve yazmamak konusunda da bu böyle. Bir süredir yazı yazmıyor olmak, benim için hayra vesile oldu, bir karanlık gidişin biraz da olsa dışında kalmak, uzaktan bakmak kanaatlerimi ve durduğum yeri gözden geçirmek için fırsat verdi, birazını sizinle paylaşayım, mümkünse birlikte dertlenelim dedim. Öncelikle Kürt meselesinden söz ediyorum, çünkü bulunduğumuz noktada en yakıcı, en can acıtıcı, en can yakıcı tüm meselelerin ucu Kürt meselesine çıkıyor, dahası, Kürt meselesi artık hepimiz için bir büyük imtihan.

Kim ne derse desin ve kendini neyle kandırmaya çalışırsa çalışsın, böylesi zor işlerde, böyle zor zamanlarda, 'teorik bilmişlik', 'kurnaz laf cambazlığı', 'uzmanlık ruhsuzluğu'na bel bağlamak kimsenin derdine deva olmuyor. Bırakın çözümünden uzaklaşmayı, sorunu büyültmeyi, en kö-

tüsü; insanlığımızı örseliyor, eksiltiyor. Aslında tam da bu eksilme çözümünden uzaklaştırıyor, sorunu büyültüyor.

Önce bırakalım, iktidarı ve devleti, olan biten üzerine akıl yürütmeye, söz söylemeye girişenler için asıl mesele şu; anlamaya ve anlaşılmaya mı çalışıyoruz, kendimizi bu işten sıyırmaya mı? 'Devlet' dediğimiz, nihayetinde günahlarımızın kefareti. Günahlarımızı besleyip büyütmezsek ödediğimiz kefaret azalır. Devlet bizim için sorun çözmez, bu işi ona havale edersek kendini büyütür. Bize sunduğu güvenlik ve konfora ne kadar çok bel bağlarsak, karşılığında ödediğimiz esaret bedeli büyür. Bu, Kürt meselesi için de, başka meseleler için de böyle!

Gerçeklerden kaçmanın sonu yok, ortada bir isyan ve onu bizim adımıza sindirmeye çalışan bir devlet var. Hepimiz biliyoruz; isyan, durduk yerde çıkmaz. İnsan zorundan isyan eder, daha doğrusu kendisine dayatılanlar artık 'zoruna gittiği'

için isyan eder, zoru bozmak için, zor bir yola girer. Ama bir kez bu yola girdikten sonra, o kadar zorluğu göze aldıktan sonra, karşısındakine kolay çıkış yolu bırakmaz. Neden bıraksın?

Bu ülkede yaşayan Kürtlerin bir kısmı, bir süre önce, bir kez daha isyan ettiler. Zorlarından ettiler, birçok şey zorlarına gittiği için ettiler, bu uğurda türlü zorluklara göğüs gerdiler. Onaylarsınız, onaylamazsınız, hoşunuza gider gitmez, teorilerinize uyar uymaz, analizlerinize sığar sığmaz, düşünce konforunuzu bozar bozmaz, artık orası sizin sorunuz, bizim sorunumuz. İsyen edenlerin sorunu değil. Bizim sorunumuz, işler bir kez bu kerteye dayanınca, bu noktadan sonra, 'ben bu oyunda yokum' deme lüksümüzün olmaması. Artık, hepimiz olan bitenin bir tarafındayız. Kavga-dan uzak durma fantezimizi, 'her tarafa eşit mesafe' konforunu, isyanı bastırmaya girişen devletin kullandığı 'zor' sağlıyor. Bunu hepimiz biliyoruz, devlete dur demek güç olduğu için, dahası aslında en asi olanımız bile sırtını devletine dayadığı için, konforunu buna borçlu olduğu için, bu durumdan kendimizi kurtarmanın yolunu isyan edene 'dur artık isyan etme!' demekte görüyoruz. Asıl mesele bu!

İsyen edenlerin dışında kalan bizlerin, sırtımızı devlete dayamış yaşıyor olma durumu 'ağrı-mıza gidince' tek yapabildiğimiz şey; isyan edene yüklenmek, bu günahı bizi kurtarma işini de onlara havale etmek oluyor. Kurnazlık! Hem nasılsa teoriler, analizler bizden yana. Herkes Kürt uzmanı, herkes PKK analisti, herkes barış sözcüsü, herkes arabulucu, herkes akıl hocası, herkes akil. İsyen eden 'hasta', geri kalan herkes doktor, isyan eden 'ahmak', geri kalan herkes akil, isyan eden 'şiddetsever', geri kalan herkes barışçı!

Dahası, isyan edenlerin kaybettikleri her şey bize yazıyor; zira 'biz şiddete karşıyız!' Bize, bizim verdiğimiz akıllara, fikirlere, yollara yordamlara rağmen canlarını kaybetmekte ısrar edenlere kızgınız. Biz onların canlarının kıymetini daha iyi biliyoruz, ama kendileri farkında değil! İşte bizim kendimizi avuttuğumuz, aklımızı yatırdığımız masallar bunlar ve bunlar aslında çok kirli, aslında çok kanlı masallar. Sadece bilmezden geliyoruz, yeter ki, tek derdimizin kendimizi suçtan sıyırmak olduğunu kimse fark etmesin!

Çok gürültü çıkaralım ki, kimse fark etmesin! En çok biz 'barış' diyelim ki kimse fark etmesin! Elimizi sıcaktan soğuğa sokmadan 'çözüm' diyelim ki, kimse fark etmesin! En çok düşünen biz olalım ki, kimin suç ortaklığının ne kadar olduğunu kimse düşünmeye kalkmasın. Tüm derdimiz bu! Tüm derdimiz bu olduğu için ortalık

teoriden, analizden geçmiyor.

Brakalım bin bir bahane aramayı! 'Kürtlerin ne istediğini artık kendileri de bilmiyormuş!' Sanki bilseler, daha iyi, çok iyi, çok 'kuramsal' olarak ifade etseler, kurulduğumuz masa başlarından istediklerini vermek bizim elimizde. Bazılarımız isyan eden Kürtlerin istediklerini beğenmiyor, yeterince 'demokratik' bir gelecek vaat etmediğini düşünüyor. Sanki ikna olsak hepimiz tereddütsüz çilelerine ortak olacağız! Sanki bizimki 'prensip meselesi'! Sanki çıkardığımız gürültüden kimse korkak işbirlikçiliğimizin farkına varmıyor, sonsuza kadar varmayacak.

Tarihin hangi noktasında, dünyanın neresinde isyan edenler kusursuz bir yoldan gittiler, isyan ettiklerinin önüne dört dörtlük toplum tasarımları sundular, karşılarındakileri böylece ikna edip evlerine döndüler? İnsanların isyanlarını, gelecek hayallerini kolayca mahkum edip, kusurlu mal gibi tarihin çöplüğüne atmaya kalksaydık, tarih kokuşmuş bir iktidar manzumesi olmaz mıydı?

Gerçekten anlamak isteyenlerin artık körlüğe, sağırılığa, dilsizliğe sığınma şansı yok, her şey apaçık ortada. Dahası, bu fazla açığözlü körlük, uyanık sağırlık, geveze dilsizlik gittikçe daha fazla çirkinleşiyor. Her şey apaçık ortada; Kürtler her şeyden önce, her şeyden çok, bir 'haysiyet' mücadelesi verdiklerinin farkına varmamızı istiyor. Gerisi, inanın teferruat! Nasıl fark etmeyiz? Biz bu işin bir haysiyet mücadelesine döndüğünü görmezden geldikçe, haysiyetlerini zedeleyenlerin saflarına yazıyoruz. Nasıl fark etmiyoruz? O saflardan söylediğimiz her şey daha da haysiyet kırıcı oluyor!

Unutmayalım, Kürt meselesinin merkezinde salt 'Kürtler' veya 'Kürtlük' yok, Kürtlerin haysiyeti adına yola çıkanlar var. Tam da bu nedenle, bu meseleyi seçtiğimiz, beğendiğimiz, sevdiğimiz, onayladığımız 'Kürtler'le çözme şansımız yok. Bu mesele öyle bir mesele değil, o nedenle bu meseleyi Kürtlerin haysiyeti adına yola çıkanlarla, haysiyeti merkeze alarak çözmeye girişsek yol alırız. Yoksa, suskunluklarımız da, çıkardığımız onca gürültü de günahlarımıza günah katacak, günahlarımız biriken kefareti olan devletin gölgesinde, o devletin isyan edenleri kırıp geçmesine, bunu bizim adımıza yapmasına, daha çok seyirci yazılacağız. Daha fazla kendimizi kandırmanın alemi, isyan eden Kürtleri kandırmanın imkanı yok!

Ama, ancak haysiyet gibi bir hasleti, meselesi olanlar haysiyet mücadelelerini kavrayabilirler. Kürt meselesi tam da bu nedenle, sadece Kürtlere mahsus değil, her şeyden önce kendimize dair bir mesele.

Dokunulmazlık

Hüseyin Hasaebi

S emdinli'ye giden BDP'li 9 milletvekilinin yolu PKK gerillaları tarafından kesildi. Gerillaların amacı münferit show ya da CHP Tunceli milletvekili Hüseyin Aygün'ün kaırılmasında da olduğu gibi, 'barış mesajı' göndermek olsa bile yaptıkları büyük bir siyasi acemilikti. Ama işe yaradı. İktidarlar ve Türkler tarafından "siyasi çözüm"e gönderme yapan bütün düşüncelerin, analizlerin ve politikaların laf lapası olduğunu gösterdi. PKK'nın gerillalarının da son tahlilde tıpkı sizler ve bizler gibi insan olduklarını, fakat sadece BAŞKA BİR MİLLET'e mensubiyetlerini ima eden söz ve davranışlar anında Türkler'in şuurunu altüst etmeye, Türk ırkçılığını ve milliyetçiliğini hortlanmaya yetiyordu.

Devlet ve Başbakan Erdoğan –temsilcisi aracılığıyla– PKK ile görüşüyor, birlikte protokol imzalıyorlar ve bu "terörün meşrulaştırılması" olmuyor da, PKK'ın üç beş gerillasıyla, kurgu dışı olduğu besbelli "buluşma!"da yüz yüze gelmek "terörü meşrulaştırmak" oluyor. Tam da burada "çözüm, çözüm" diye yırtınan Türklerin politik riyakârlığı gün ışığına çıkıyor.

Türkiye'nin içindeki 'Kürt Meselesi'ni çözecek olan Meclistir deniyor ya, bunu der demez artık 'bundan sonra olacakların tümünden de bu meclis sorumludur' demiş oluyorsunuz. O halde "çözüm yeri meclistir" dediğiniz günden sonra 'Kürt Meselesi' çemberi içinde gerçekleşen ölümlerden, yaralanmalardan, harcanan paralardan, maddi ve manevi tüm kayıplardan sorumlu tutulması gereken de bu Meclis'tir. Hatta belki de çözüm zamanlama olarak bu Meclis'in başka bir kurucu irade tarafından ikame edilmesinden sonra açılacaktır. Siyasi çözüm vebalini AKP'nin 'Kürt açılımı'ndan başlatır ve Kürt olayı yüzünden uğradığımız maddi ve manevi zararı hesaplarsak bunun bu meclis için faturası ağır olmaz mı?

Belli bir durumla ilgili eğer devletin herkeşçe bilinen bir stratejisi ve hükümet politikası yoksa "Türkiye aklını kaybetti!" deriz. Eylül ayı itibarıyla bu durumdayız. MHP, 'PKK buluşması'nda yer alan BDP'li 9 milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılması teklifini ortaya attı. CHP "kürsü masuniyeti" şerhiyle MHP'nin teklifine destek vereceğini açıkladı. AKP teklifi

ciddiye aldığını gösterdi. Kaldıralım, kaldırmayalım tartışması başlatıldı. Bundan da cesaret alan başbakan "ben yargıyı bağladım, sıra mecliste" diyerek köpürdü. Buna nasıl bakalım?

Burada ilk dikkat çekilmesi gereken, CHP'nin riyakârlığıdır. "Kürsü masuniyeti" yasama dokunulmazlığının kapsamı dışında "Yasama sorumsuzluğu" denilen mutlak bir korumadır, ömür boyudur ve parlamenter sistemin temelini oluşturur. 'Fikir özgürlüğü' ile akraba bir kavramdır. Dokunulmazlık ise bambaşka bir şeydir, seçilmiş siyasetçinin 'tüm politik eyleminin' güvence altına alınmasıyla ilgilidir. Daha da önemlisi "dokunulmazlık" kurumu sisteme özellikle işçi, emekçi ve tüm mazlumların talebi olarak girmiştir. Siyasi tarih, hakim gücün bu dokunulmazlığı 'istemediğı siyasetler' ve siyasiler için meşru olmayan ve hatta illegal yollardan ihlâl ettiğı örnekler mezarlığıdır. Türk hakim sınıfı için de bu "dokunulmazlık" denilen şeyin bir kıymeti harbiyesi bulunmamaktır. TBMM'nin tarihi sicili yönünden baktığımızda aklınız gider. Ali Şükrü'nün de dokunulmazlığı vardı, Deli Halit Paşa'nın da. İstiklâl Mahkemeleri de TBMM'dir, Menderes'in Tahkikat Komisyonları da. Bakın bakalım sadece bu paranteze; öldürülen, asılan, sürülen, hapsedilen "dokunulmaz"ları saymakla bitirebilir misiniz?

Şimdi de 9 BDP milletvekilinin, –sanki varmış gibi– dokunulmazlıklarına göz dikilmiş. Kaldıralım diyenler var, kaldırmayalım diyenler de. Demokrasi ise burası, dokunulmazlığın tartışılması bile ayıp. Tartıştıklarına bakın: Hesap-kitap. Kaldırsak mı kârlı çıkarız yoksa kaldırmasak mı? Buna BDP'nin cevabı, ister kaldır, ister kaldırma biçiminde olursa yanlış mı olur.

Zaten BDP milletvekillerinin dokunulmazlıkları yok. Sabahat Tuncel'i her gördüğün yerde biber gazıyla boğmaya çalış, Pervin Buldan'ın bacağına kır, Bengi Yıldız'ı yerlerde sürükle, Ahmet Türk'ü döv, yetmedi yine döv; sonra da dokunulmazlıkları kaldırılсын de, ya da deme, ne farkeder ki.

BDP Genel Başkanı besbelli ki iyi niyetli ve medeni bir insan, ayrıca naif bir politikacı olduğu için "Meclis babanızın çiftliği mi?" diye tepki veriyor. Ha şunu bileydin! Elbette babalarının çiftliği. Bu topluma ve tarihine bir de sınıflar gözüyle bak, meclisin hangi sınıfın çiftliği olduğunu kolayca görürsün. Bilimsel manada 'kapitalist' demeyi haketmedikleri için 'para babaları' deyip geçtiğimiz dar bir zümrenin çiftliği olduğunu Demirtaş elbette görüyor ve zaten konu bu şekilde tartışılсын istediği için nezaketle soruyor?

Demek ki CHP bu şart ve ahvâlde AKP-MHP blokuna destek vermekle, tıpkı 02 Mart 1994 tarihinde, mecliste el birliğiyle altı DEP'li, bir bağımsız milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılması ve Meclis'ten el-ense alınıp KCK soruşturmasına dahil edilip 10 yıl 20 yıl hapse tıkmalarına destek vermektedir. "Dokunulmazlıktan sonrası bizim işimiz değil, yargının işi" demektir. Buna Türkçe'de işi "yargının 'pençe'sine havale etmek!" denilmektedir. PENÇE'nin ne demek olduğunu ve yargı olup olmadığını CHP bilmez mi ki. Bilir ve desteğinde samimidir. CHP'nin güneydoğu ve doğu Kürt illerindeki geleneksel tabanı ve seçmeni gün görmüş kentli Kürt kesimiydi. Bunu BDP'ye kaybetti, bu nedenle söz konusu illerde tıpkı AKP gibi, CHP'nin de rakibi BDP'dir.

"Türkler aklını yitirdi!". Zannederiz. Oysa Türkler özellikle Kürt meselesinde aklını yitirmezler. Yine 90'lı yıllara mı döndüyoruz. Çözümünden uzaklaşıyor muyuz gibi sorular soru-

luyor. Yok. Sadece bu son Kürt isyanı o politika ile aşılamadıysa bu politikaya geçiyoruz. Bir yere dönüldüğü falan yok. Keşke daha geriye, işin başına, 1920'lere dönülebilse.

Dönelim. Çünkü ancak o zaman, bugün "çözüm" denilen ve 'bireysel haklar temelinde', hiç ilgisi olmadığı halde demokratikleşme sorunu olarak ele aldığımız ve bütün tartışmaları bu eksene oturttuğumuz meselelerin aslında 'bir milletin hakları' meselesi olduğunu, kuruluştaki böyle ele alındığını, hatta Cumhuriyet'in, adı konulmamış örtülü bir Türk-Kürt federasyonu şeklinde kurulduğunu, bugünkü çözümün de o günkü çözümün mantıksal bir uzantısı olabileceğini kavramış oluruz. Bakalım.

Erzurum Kongresi sonuç bildirisinde Kürtlerin "tarihi, dini, ırki ve sosyal hakları"na uyulacağı taahhüt edilmişti. Sivas Kongresi'nde Kürtler için 'Sosyal ve siyasal farkları ile bölgesel kurallarına saygı' denilerek taahhüt daha da pekiştirilmişti. Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti Tüzüğü'nde hukuki formülasyon '... Hürmeti müteakıbe (karşılıklı saygı) ve hissi fedekarı ile meşhum ve vaziyeti ırkiye ve iç-

timaiye ve şeriatı muhtiyelerine (hukukuna) riayetkar' bir birlik oluşturdukları biçimini almıştı. Dahası mı, imzalanan protokollerde bütün bunların teritoryal (toprak) temeli de konulmuştu. Ve Türkler şu sözü de imzaladılar: 'Bununla beraber Kürtlerin serbestçe gelişmelerini sağlayacak şekilde ırki ve içtimai hukukları aynen kabul edildi'.

Devletin arazisi mi? 'İskenderun Körfezi güneyinden Antakya'dan, Halep ile Katma İstasyonu arasında Caraplan Köprüsü güneyinde Fırat Nehri'ne kavuşur. Oradan Dirzor'a iner; daha sonra Doğu'ya uzanarak Musul Kerkük, Süleymaniye'yi içine alır. Bu sınır Türk ve Kürtlerin oturduğu vatan parçamızı içerir...'

Buna göre 'Türkiye' ne oluyormuş? Türk ve Kürtlerin ortak vatan sınırları içindeki eşitliğini, ortaklığını ve kuruculuğunu kayıt altına alan bir ortak tapu senedi. En iyisini de M. Kemal söylemişti: 'kardeş milletlerin milli sınırı.'

İnsan bir sorar, Kürt kimdir? Bu duruma gelmişken bile Kürtlere neyi ne kadar verirsek PKK silah bırakır arayışları sürmektedir. Yeni bir şey istemiyorlar. Doksan yıl önce ne ise gene odur. Sorun, ne istediklerini söylerler. Mustafa Kemal merak etmiş, 1920'nin 10 Mart'ında sormuş, isteklerini göndermeleri ve yanlarındaki Ermeni'leri teslim etmelerini istemişti. Onlar da isteklerini, "Temiz bir kalple görüş ve düşüncelerimizi aşağıda geçtiği şekilde size sunuyoruz" diyerek gönderdiler.

"1-Savaş ve kan dökmek Kürt ve Türk'ün çıkarına değil.

"2-Mustafa Paşa; Sivas ve de Erzurum kongrelerinin kararı üzerine Kürdistan'ın sınırlarının büyük bir ölçüde ayrılması gerekiyor.

"3-Hükümetin kararıyla Kürdistan idari, ekonomik ve bilgi açılarından bağımsız olmalı ve Türkiye ile aynı olacak şekilde bakılmalı.

"4-Osmanlı'nın eski siyaseti Kürdistan için canlandırılmamalı. Kürd'ün hakları tanınmalı. Türk nasılsa Kürde de o şekilde bakılmalı ve devlet işlerine katılmalı.

"5-Koçgiri Kürt'lerinin isteklerine karşı güç kullanmanın sonucu kötü olur. Değil sadece

Koçgiri, ağır vergi yükü altında hepimizin hayatı zehir oldu. Biz, bütün Kürt'ler, okulsuz, hastahanesiz ve doktorsuzuz. Dünya savaşı evimizi viran etti. Bundan dolayı Kürdistan'ın yeniden yapılanmaya ihtiyacı var.

"6-Bütün mahkumlar bırakılmalı. Türk askeri Kürd'e düşman gözüyle bakmamalı. Biz meşru olmadığı sürece kan dökmeyiz.

"7-Yanımızdaki Ermeni'lerin hepsi çocuk, kadın ve yaşlılardır. Silahsızlar ve bize sığındılar ve de masumlar. Bundan dolayı onları teslim etmeyiz." [("1919-1923 Mustafa Kemal Atatürk'ün Kürt Meselesi Karşısındaki Tutumu")-Araştırma- Sabah Ghalib (Sorance Kürtçe-si'nden Türkçe'ye çeviri: Agit Khorshid Zaher)]

Demek ki Kürt bir milletmiş. Tarihi, ırki, sosyal ve kültürel temelleri varmış. Kendine has coğrafyası (yurt) da bulunuyormuş. O halde bugün ortalıkta "çözüm, çözüm" diye boş laf dolaştırmaktansa, birleştirilmiş tapular için ifraz da istenmiyorsa, mülkiyet ortaklığını sürdürmek için yeni bir uzlaşma sağlamak gerekir. Farkında olunmalıdır, Türk unsur bugün ortak olan tapuyu meşru olmayan yollardan tümüyle kendi üzerine geçirmekte ısrar ettiği müddetçe Kürt meselesi çözülemeyecektir. Çözülemeyince de, olaya uluslararası hukuk el atacaktır, son gelişmeler bu yöndedir. Şimdi tartışsak ne yazar: BDP milletvekillerinin dokunulmazlığını kaldırsak mı, kaldırmazsak mı? Kaldırsak ne, kaldırmazsak ne? Zaten sorun Türkiye'nin elinden kaymaktadır. Sosyalist Enternasyonal konuyu Birleşmiş Milletlere havale etme kararını aldı bile...

Suriye'de yaşananlara ve mezhep gerilimine Hatay'dan bakmak

Hamide Yiğit^(*)

Savaşın kapı eşiğinde patlayacağı korkusunu yaşayan bir halk. Ekonomisi durmuş, kazancı bitmiş, ekmeği küçülmüş bir Hatay. Bugüne kadar kardeşçe yaşadığı hemşehrilerinden ayrıştırılmak, kimliği, mezhebi öne çıkarılarak bir birine kırdırılmak istenen Hatay halkı. Sürekli akrabalarından ölü-yaralı haberleri alan, almaktan hep korkan Hatay...

"Mülteci" adı altında Türkiye'ye gelen silahlı adamlar Antakya'da cirit atıyor. Asker elbisesi, silahlı, yanlarında korumalarla tur atıyorlar. Medyanın "muhalifler" dediğine Antakya halkı asla muhalif demiyor. Nedenini şöyle açıklıyorlar: "Nasıl isimlendireceklerini bileme hali var. Suriyeli desek, yıllardır Suriye halkıyla ekonomik, akrabalık, komşuluk ilişkilerimiz var. Biz Suriye halkını böyle bilmeyiz. Muhalif desek, arkasında halk desteği olur, halkla birlikte muhalefet eder. Oysa bunlar tam bir çapulcu ve ellerine hak etmedikler bir değer ve fırsatlar verilmiş, adeta terör estiyorlar..."

Nasıl ki, İncirlik "planlama ve koordinasyon merkezi" ise, Hatay da artık ABD'nin Suriye konusundaki "operasyon merkezi" olmuştur. Sınır, silahlı gruplar için "yol geçen hanı" durumunda. Hatay'daki kamplardan Suriye'ye günü birlik giriş yapıp saldırı düzenliyor ve kamplarına geri dönüyorlar. Ya da yaralı dönerlerse, sınırda onları bekleyen ambulanslarla ilçe ve merkez hastahanelere taşıyorlar.

Mülteci kampından daha çok evlerde barınanlar var. Halk, kamplarda yaklaşık 7 bin kişinin kaldığını, ama bu sayının en az üç katı kadar "mülteci"nin evlerde (Antakya merkez ve sınırı yakın ilçelerinde) kaldığını söylüyor. Kaygılarını da şöyle ifade ediyorlar: "Kampta kalanların kaydı vardır, kim oldukları bellidir belki ama evlerde kalanların ne olduğu, kimliği, ne yaptığı-ne yapacağı belli değil. Suriye uyruklu olmayanlar da vardır ve kaldıkları evler silah deposu gibi."

Esnaf canından bezmiş

Canlarının istediği restorana girip yemek yiyorlar ve hiçbir ödeme yapmadan çıkıp gidiyor-

lar. Esnafın artık patlama noktasına gelip de, "Yeter artık, yediklerinizin parasını ödeyin" dediğinde sürekli şu cevabı aldıklarını söylüyorlar: "Seninle sonra görüşeceğiz, biz burayı beğendik. Çok yakında senin bu restoran bizim olacak..." Bu öyle yaygın hale gelmiş ki, bak-kalı, berberi, ayakkabıcısı vb. hepsi, "Bu çapulcular bizim memleketimize, mallarımıza göz dikmişler, buralar bizim olacak diyorlar" biçiminde kaygılarını ifade ediyorlar.

Sokakta silahlarını göstere göstere geziyorlar, halktan onlara bakan olursa da "Ne bakıyorsunuz? Canınızı yakarız" diyorlar.

Esnafın para ödemedi ya da çok az ödeyerek sıkı pazarlıkla birçok şeyi almak istiyorlar. Bir Suriyeli istediğini alamadığında cep telefonuna sarılıp, "Şimdi Recep'i arıyorum (Recep Tayyip Erdoğan'ı kast ediyor), size hakkınızı bildireceğim" diyebiliyor.

Bizi bezdiriyorlar. Polis bizi değil, sanki bize karşı onları koruyacağı garantisi kendilerine verilmiş gibi hareket ediyorlar. Ve polis ça-

ğırıyoruz, ama onlar bizi sürekli polis çağır-makla tehdit ediyorlar. Örneğin 5 TL'lik bir alış-verişte "Al şu 1 lirayı ve sus, yoksa şırta'yı (polis) çağırırım" diyorlar.

Hastahanelerde daima öncelik Suriyelilerin. Muayene sırası gelmiş bir hasta, aniden kapı dışarı ediliyor, onun yerine Suriyeli hasta alınıyor. İtiraz edildiğinde de, "Sisteme girişleri yapı-lıyor, bizim elimizden bir şey gelmez" deni-liyor. Hastaneye getirilen her yaralı Suriyelinin etrafında sivil polislerimizin (Antakyalının deyi-miyle MİT) cirit attığını, gelen yaralıya halkın göz ucuyla bakmaya dahi cesaret edemediğini ifade ediyorlar.

Mezhep çatışmasına zemin hazırlanıyor

AKP ve medyasının mezhep odaklı hedef gösterme ve nefret söylemi, Hatay'da ciddi bo-yutlara varmış durumda. Malatya'da patlak ve-renin, bir "davulcu" meselesi kadar basit olma-dığı, göz göre göre kıyıma sebep olacak bir mezhep çatışması zemini oluşturulduğu artık görülmek zorunda. Görülmeyen asıl tehlike ise Hatay ve çevre illerinde olanlar. Bu yüzden Hatay halkı diken üstünde.

Hoşgörü ve kardeşlik kenti diye bilinen Ha-tay'da uyumak, tilki uykusuna yatmaktır artık. Gözünü saldırıya açma ihtimalini barındıran bir kaygıyla uyumaktır. Ya da gözünü açarken, "Savaş çıktı mı?" diye soran gözlerle güne baş-lamaktır. Bütün bu kaygıların altında yatan şey, AKP'nin yarattığı ve medyanın sorumsuzca kö-rüklediği mezhep çatışması ihtimalidir. Çünkü Suriye'ye yönelik küresel saldırının ana hedefi Esad ve Esad'ın mezhebi olunca, Hataylılar, ya-ratılmak istenen algının ilk farkına varanlar ve hissedenerlerdir.

"Hatay'ın içinden, kamptan 'Esad'ı hallettikten sonra sıra size gelecek' tehditleri yapıldı ve ne polisimiz ne de hükümetimiz buna karşı hiçbir şey yapmadı" diyorlar. Bu algıyı besleyen AKP ve onun medyası, Hatay halkını Alevi-Sünni di-ye kutuplaştırmayı başarıyor gibi. Bir taraftan "Alevi Esad, din kardeşlerimizi katlediyor" al-gısı yaratıldı, diğer yandan, "Aleviler silahlanı-yor, Esad için savaşıyorlar" propagandası yapı-lıyor. Hatay'daki tüm Alevilerde ciddi bir tedir-ginlik yaratan bu atmosfer, sihirli bir el tara-fından sosyal paylaşım sitelerinde derinleştirili-yor.

Örneğin "Reyhanlı/Hatay" isimli bir sosyal paylaşım sayfası, "İranlı Şiiler Hatay'dan yoğun bir şekilde toprak satın alıyor, Esad yanlıları Şiilere yardım ediyor. Amaçları Hatay'ı da içi-ne alan bir Nusayri Devleti kurmaktır. Biz Sün-nileri Hatay'dan kovacaklar. Bu Alevilere asla

izin vermeyelim" propagandasını yaydı. Bu pay-laşımın yarattığı etki, tam bir kışkırtma hali. Yapılan yorumlardan bazıları: "Alevileri Ha-tay'da istemiyoruz, cehenneme gitsinler... Esad'ın köpekleri.. Dindaşlarımız Lazkiye'de ce-henneme gönderildikten sonra sıra siz Saman-dağlılara gelecek..." Bu tür yorumlarda açıkça belli olan tüyler ürpertici gelişmeler var.

Hatay halkı bir boyutuyla bu kışkırtmaların üstesinden gelebilir belki, ama mesele tek bo-yutlu değil. Hatay halkı hissiyat olarak bir çık-maza doğru sürüklendiğini ifade ediyor ve kay-gılanıyor. Yalnızca "Esad'ın gitmesi"ne odakla-nan kontrolsüz, asitmetrik ve oldukça nefret içeren kirli bir savaş yürütülüyor.

Esad düşse de düşmese de tehlike bü-yük

Bir boyutu şudur kaygının: "Her halükârda büyük bir tehlike var. Eğer Esad düşer de amaçlarına ulaşırlarsa, dedikleri gibi sıra bize gelecek kaygısını yaşıyoruz. Kaygılanmak için yeteri kadar sebebimiz var. Özgür Suriye Ordu-su'nun, Alevileri hedef göstererek 'sıra size ge-lecek' tehdidine karşı hükümet ve polis kılını kıpırdatmadı, Hatay halkını rahatlatacak bir adım atılmadığı gibi, bu çirkin kışkırtmalar de-vam etti. Sınırdaki 'Devrimden sonra Alevilerin malları da kadınları da size helaldir' mektupla-rı ele geçirildi. Amaçlarına ulaştıkları takdirde tehlikenin boyutu büyüktür."

İkinci boyutu: Bu kadar kinlenmiş bu grup eğer Esad'ı düşüremez ve yenilgiye uğrarlarsa da büyük tehlike ile karşı karşıyayız diyorlar. Çünkü bunlar tekrar Suriye'ye gidemezler. İha-netin, işbirlikçiliğin ve yaptıkları onca katliamın karşılıklarına çıkacağını biliyorlar, o yüzden gide-cek yerleri yoktur. O zaman büyük bir olası-lıkla Hatay'a yerleşeceklerdir. O zaman da ye-nilginin öfkesi de eklenince, durum tam bir fe-lakete dönüşebilir. Yağma, talan ve katliam."

Kamptaki 15-16 yaşlarındaki çocukların dili-ne hakim olan tek sözcük; "katliam"dır. Çocuk-lar bile "Allahın izniyle hepsini katledeceğiz" diyorlar. Bu tehlikenin farkındayız ama Türki-ye pek farkında değil.

Sınırdaki savaşın sesi: Top atışları

İki hafta kadar önce Samandağ halkı gece 4-5 saat boyunca savaşın top seslerini dinledi. Suriye ile aramızda sınır oluşturan meşhur Kel Dağı, her zaman yarı yarıya sisler içine gömü-lü, bir silüet gibi durur. Çoğu zaman orada bir "kel dağı silüeti" olduğu unutulur. Top sesleri, sanki Kel Dağının bağrından kopan "Suriye ile aramızda ben varım" çığlıkları gibiydi. Sınırları-

mızdan Suriye'ye saldırı için giden silahlı gruplar, Lazkiye yolu üzerinde Suriye ordusuyla çatışma yaşadılar. Top sesleri ile geçen saatler sonrasında yaralılar taşındı akın akın, Antakya hastahaneleri dolup taşı.

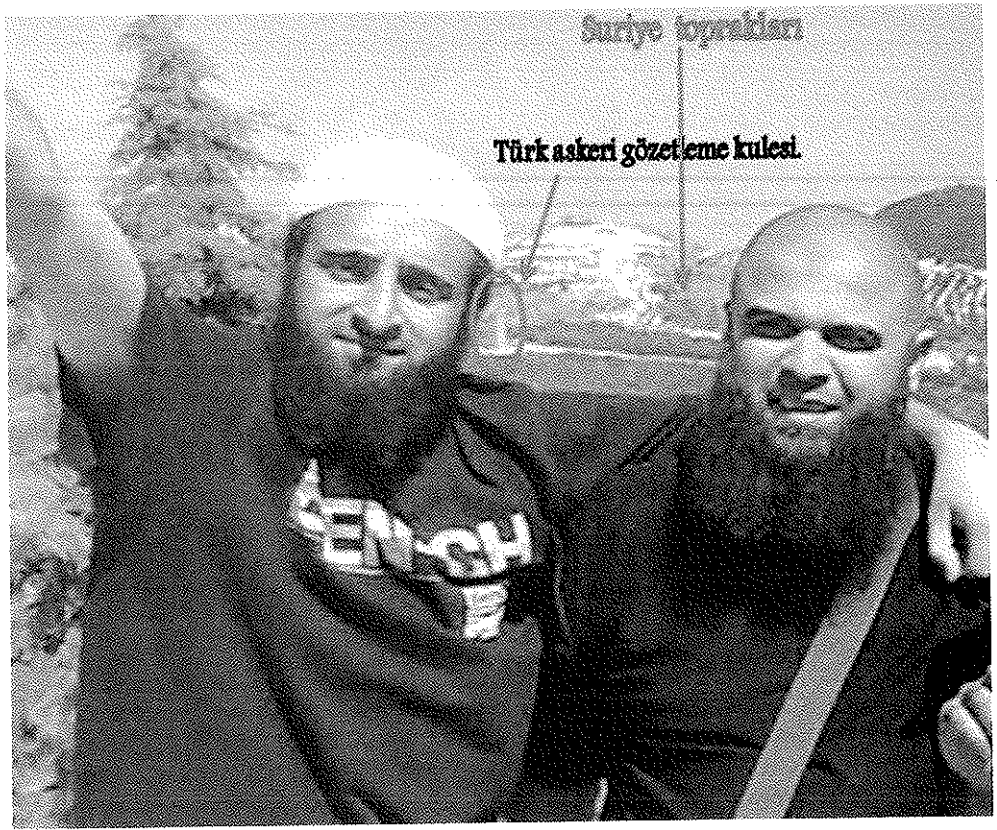
Sabaha doğru sisler içinde keli kaybolmuş dağa yönelen bakışlar, "Savaş çıktı mı?" diye soran gözler... Savaşın sesleriyle geceyi geçiren Samandağlı bir kız çocuğu şu notu düşünüyor Facebook sayfasına: "Utaniyorum ve korkuyorum. Benim Hükümetimin sebep olduğu ölümlerin sesini duyuyorum."

Korkunç iddialar

Dış destekli paralı askerlerin Suriye halkına karşı uyguladığı şiddeti Hatay halkı biliyor. Bu algıyı güçlendiren şeyler anlatılıyor. Silahlı gruplar Reyhanlı sınırından girip, Suriye Bab el Hava sınır kapısını bir süreliğine ele geçirdiler. O süre içinde yeşil bidonlarla sürekli bir şeyler taşındığı, Bab el Hava sınır kapısına dizilen çöp bidonlarına Türk polisinin gidip silah bıraktığı, Reyhanlı'dan çok sayıda piknik tüp satın alındığı ve bu tüplerin bomba yapımında kullanılacağını söylediği iddiaları dolaşıyor.

Yaklaşık bir buçuk hafta önce Yayladağ'ından girip, Suriye Şabanlı köyü karakoluna bir saldırı gerçekleşti. 6 Suriye askeri öldürüldü. Bu operasyonu gerçekleştirenler hakkında da korkunç iddialar dolaşıyor. Parası, Kaymakam tarafından ödenmiş bir minibüsle Suriye'ye girildiği ve operasyon gerçekleşikten sonra aynı minibüsle geri döndüğü konuşuluyor. Yurt gazetesinde aynı operasyonun video kayıtları yayımlandığında, bu iddiayı güçlendiren kanıtlar ortaya çıktı. Video kaydında öldürülen Suriyeli askerleri videoya kaydedenler Arapça konuşuyor, ama bu Arapça ve cesetlere yöneltilen hakaret ve küfürler, kesinlikle bir Suriyeliye ait olamaz. Kullanılan dil, daha çok Hatay-Reyhanlı Arapçasına benziyor. Onun dışındakilerin Türkçe konuşmaları duyuluyor. Kayıttaki konuşmalar içinde "Allah razı olsun, Minübüs nerde, Minübüs gelecek mi" cümleleri geçiyor ki, bu konuşmalar, katliamı yapanların gittikleri minü-

KIZILCIK 2012

büsle geri döndüklerini doğruluyor.

Hatay medyaya tepkili

Savaşı halka "pazarlayan" medyanın yalanı Hatay'dan daha net görülüyor.

Suriye'de olayların başladığı ilk günden itibaren medyanın yalan haberler yaptığını biliyor ve gözlüyorlar. Suriye'nin her kentinde akrabaları vardır Hataylının. Dilini konuştuğu, yayınlarını izlediği, yazılı basını okuduğu, hiçbirini yoksa her olaya bir telefon kadar yakın durduğu gerçeği, bu denli saptıran medyaya ateş püskürtüyorlar.

Hatay bu süreçte basın ordusu akımına uğradı. Hatay'ın sokağındaki sıradan bir vatandaşı şaşkına çeviren ısmarlama haberler yapıldığına tanık oluyorlar. Örneğin, Harbiye'den Yayladağ'ına doğru kameralarını çevirmiş bir yayın ekibinden (haber kanalının adı sanı belli ancak burda ismini vermiyoruz) bir muhabirin canlı bağlantıda "Suriye topraklarından yayın yaptığı ve yoğun çatışma sesleri duyulduğu" yalanına tanık oluyorlar. Göz göre göre bu kadar yalana halk öfkeleniyor ve yayın ekibi tartaklanıp oradan kovuluyor. Bunun gibi birçok gazete ve gazetecinin Hatay'ın içinden, "Suriye'deymiş görüntüsü vererek" yalan haber aktardıklarına tanık oluyorlar.

Yayladağı halkı hem gergin hem de kazançlı

Gergin; çünkü, Yayladağı halkı mültecilerle

EYLÜL-EKİM 41

ilk muhatap olandır ve bugüne kadarki sirkülasyonun, sorunların, sınır ihlallerinin en canlı tanığıdır. Aynı zamanda muhaliflerle iç içedir. Kimin Selefi komutanı, kimin Vahabi komutanı, kimin El Kaideci olduğunu ayırt edebiliyor, diğerlerinin ne olduğunu biliyor. Örneğin tepeden tırnağa asker kıyafeti ile dolaşan, ama ayağında spor ayakkabı olan biri için “bu çapulcudur” diye tanımlıyorlar. Bu çapulcu takımının son zamanlarda askeri botlar satın almaya yönelindiklerini söylüyorlar.

Yayladağlılar Arapça bilmedikleri için, Suriyeli mültecilerin Yayladağlı kadınları Arapçayla taciz ettiklerini söylüyorlar. Bu durumdan fazlasıyla rahatsız olan Yayladağ halkı, “Biz kapımız açık uyurduk, ama şimdi kapı pence-relemizi kilit altında tutuyoruz” diyorlar.

Kazançlı; çünkü, Yayladağ kampına devlet tarafından karşılanan her türlü malzeme alınıyor. Gıda, giyim, çocuk bezi vb. Hatay yerel basınında devletin ödeme yaptığı bu malzemeler arasında prezervatif olduğu bile yazıldı. İhale usulü alımı yapılan malzemeler bol. Mülteciler devletten aldıkları malları, yarı, hatta çeyrek fiyatına Yayladağlılara satıyorlar. Pazarda Suriyeli mülteciler sürekli tezgah açıyor. Hatta esnafa toptan mal satanlar da var.

Elektrik kesintileri, felaketin habercisi

Harbiye ve ardından Yayladağı. Bu yol güzergahında elektrikler kesiliyor, sokak ve cadeler de dahil her yer zifiri karanlık. Bu arada askeri mühimmat ve silahlı grupları sınıra taşıyan araçlar geçiyor. Geçiş tamamlandıktan sonra elektrikler veriliyor. İlçe halkının tanık olmasına izin verilmeyen bu nakliyat, bölge halkında ciddi tedirginlik yaratıyor.

Ermenilere dönük saldırı tehdidi de söylenti

olarak dolaşıyor. Son birkaç gün içinde ortaya çıkan bu söylentiye göre Kamplardan, “Keseb'e saldıracağız. Ermeniler de katledilecek” mesajları geliyor. Suriyeli çocukların bile dillerinden düşürmediği “katletme” sözcüğü, bu kez Keseb için kullanılıyor. Olasılık ne olursa olsun, bu tüyler ürpertici söylemin mutlak surette dikkate alınması gerektiği gerçeğinin altını çizmekte yarar var. Keseb, Yayladağı'na en yakın ve Ermenilerin yoğun yaşadığı bir sınır kasabası. Ermenilere dönük bir saldırı 'girişimi' dahi, Samandağ'da yaşayan Ermeni halkının hedef haline gelmesine neden olabilir.

Bu birkaç gün içinde ara ara önce Yayladağı'nın, ardından Keseb'in elektrikleri kesildi. Halk tedirginlik içinde yaşıyor. 2 Ağustos'ta gece yarısına doğru, aynı yöntemle karanlıkta 6 otobüsün sınıra doğru hareket ettiği görüldü. İçinde El Kaidecileri ve askeri mühimmatı taşıdığı konuşulan otobüslerin sınırdan girişi, söylentideki gibi Keseb'e saldırılacak endişesini yükseltti. Bir süre sonra 2-2.5 saat süren top atışları, bomba sesleri gelmeye başladı. Çatışma sesleri, Keseb tarafından değil de, aksi yönden gelince olay anlaşıldı ki, Hatay'dan 6 otobüs dolusu silahlı çatışmacı, Halep'i “kuşatmaya” gidiyor ve sınırdan çok ileri gidmeden Suriye güvenlik güçleriyle çatışmaya giriyor.

Suriye'de olan bitene Hatay'dan bakmak, çok özetle böyle bir şeydir. 17 aydır sebep bulamadıkları bir savaşın kapı eşiğinde patlayacağı korkusunu yaşayan bir halk. Ekonomisi durmuş, kazancı bitmiş, ekmeği küçülmüş bir Hatay. Bugüne kadar kardeşçe yaşadığı hemşehrilerinden ayrıştırılmak, kimliği, mezhebi öne çıkarılarak birbirine kırdırılmak istenen Hatay halkı. Sürekli akrabalarından ölü-yaralı haberleri alan, almaktan hep korkan Hatay... Ve en kötüsü; kardeş-akraba Suriye halkına yöneltilen saldırıların merkez üssü olan, kurşun sıkanlara ev sahipliği yapan Hatay... Bunun öfkesi ve üzüntüsüyle her sokağında, her hanesinde konuşulan şudur: Biz bu ayıbı daha fazla taşımayı reddediyor, her geçen gün hızla yaklaşan felaketi artık beklemek istemiyoruz.

Ve... Mülteci kampları derhal Hatay'dan alın-sın ve öncelikle insani amaçlı kullanılmak üzere düzenlensin! Sınırlar, silah geçişine ve “teröristlere” kapatılsın!...

(*) (sendika.org, 3 Ağustos 2012)

Anti-terör dairesi başına bir devlet teröristi atandı

İşkence ve tecavüz suçlamalarıyla hem Türkiye'deki mahkemelerde ceza alan, hem de AİHM'de Türkiye'nin mahkûm edilmesine yol açan Sedat Selim Ay'ın Diyarbakır Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nden Terörle Mücadeleden Sorumlu İstanbul Emniyet Müdür Yardımcılığı'na atanması tepkilere yol açtı.

Aynı şahıs Diyarbakır'da aynı görevdeyken o görevi insan hakları savunucularının bilgisi dışında kalmış olmalı ki, İstanbul'a atanınca konu Taraf Gazetesi tarafından gündeme getirilince kamuoyu bilgilendi.

İşkenceci olarak sabıkası hayli yüksek ve son olarak mağdurlardan Asiye Güzel'in AİHM'e götürerek mahkûm ettirdiği Sedat Selim Aydın adı ortaya çıkınca işkence mağdurları da tek tek ve değişik tıp kurumlarından işkenceyi teyid eden raporlarıyla ortaya çıkıp atamayı protesto ettiler, fakat hepsinden önemli olanı Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın göz göre göre bu işkencecinin atanmasını savunmasıydı

İşkenceyi teşvik

İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch- HRW) Türkiye Araştırmacısı Emma Sinclair-Webb, Sedat Selim Ay'ın İstanbul Terörle Mücadeleden Sorumlu Emniyet Müdür Yardımcısı olarak atanması konusunda Başbakan'ın tutumunu eleştirdi. Sinclair-Webb, "Başbakan, işkence görmüş birinin ifadesini yok sayıp, işkenceden mahkûm olmuş birinin arkasında durduğunda polise kötü muamele ve işkence için yeşil ışık yakmış oluyor" dedi. Ay'ın görevli olduğu ekip tarafından uğradığı tecavüzü AİHM'e taşıyıp, Türkiye'yi etkin yargılama yapılmamasından dolayı mahkûm ettiren Asiye Zeybek'le yıllar önce tanıştığını anlatan Sinclair-Webb, "Ondan

etkilendik, hiçbirimiz naif değildik" diye konuştu.

"90'larda tecavüz yaygındı"

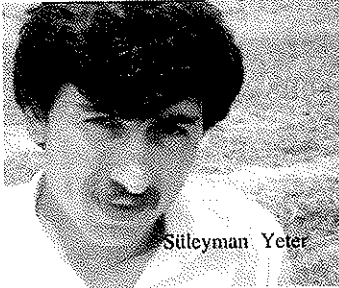
Emma Sinclair-Webb, gözaltında tecavüz vakaları raporu hazırlarken Asiye Zeybek'le tanışmasını şöyle anlattı:

"Uluslararası Af Örgütü'nde Türkiye üzerine çalıştığım dönemde, bir işkence yöntemi olarak gözaltında tecavüz konusunda bir rapor yayımlamıştık. Gözaltında tecavüz 90'larda yaygındı. Biz o dönemde kadınlarla görüştüğümüzden sonra, pek çok iddiayı belgeledik. Asiye Zeybek'le tanışmamızı çok iyi hatırlıyorum. Bizi Uluslararası Af Örgütü'nün Londra ofisinde ziyaret etmişti. Kendi deneyimini anlatmak ve başka kadınlara yardım etmek için bunu yazıya dökmek istiyordu. Af Örgütü çalışanlarıyla dolu bir odada konuştu. Hepimiz farklı ülkelerdeki işkence mağdurlarıyla pek çok görüşme yapmıştık ve işkence konusunda çok rapor yazmıştık. Naif değildik. Ben orada Asiye'ye tercümanlık yapıyordum. Son derece vakur, sakindi. Oadaki herkes onun tecavüzü dile getirmek ve yazmak konusundaki cesaretinden etkilenmişti."

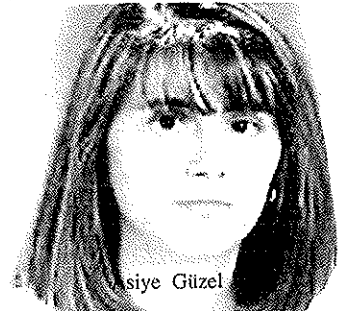
"Erdoğan topluma karşı devleti koruyor"

Sinclair-Webb, Erdoğan'ın Zeybek'in ifadesini yok sayıp, Ay'ın arkasında durmasını ise şu sözlerle eleştirdi:

"Başbakan, işkence görmüş birinin ifadesini 'polis etkisini kırma çabası' diyerek yok sayıp, onun yerine hüküm giymiş bir işkencecinin arkasında durarak, polisin insanlara kötü muamele ve işkence için yeşil ışık yakmış oluyor. Başbakan'ın Türkiye'de görmeyi istediği polis teşkilatı bu mu? Sorun, bir adamın terfisi değil, Başbakan'ın demokratik bir toplumda polisin işlevini nasıl algıladığı sınavıdır."

Süleyman Yeter

Asiye Güzel

Demet

Ayşe Yılmaz

İşçinin kanı ve canı da sermayenin

Üstüne kıyametler koparmamız gereken ama toplum olarak ciddiye bile almadığımız iş kazaları konusunda Türkiye'de 'toplumsal duyarlılık' geliştirmek güçtür. Sendikaların bile "iş kazaları" konusunda zerrece duyarlılığı yoktur. Her biri "cinayet" olan iş kazalarına karşı bir genel grev, grev veya direniş kaydedilmemektedir. İş kazalarına karşı sermayenin önlem alması da beklenemez, çünkü bu bir bir yatırım gerektirmektedir, oysa patronlar "emek verimliliği"ni artırmak için sinekten bile yağ çıkarmanın peşindedirler. İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi yayınladığı bir raporla Türkiye'de Temmuz 2012 ayına ilişkin, metnini aşağıda yayınladığımız değerlendirmeyi yapıyor:

Sermayenin ve devletin İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası" adı altında sorunlara çözüm olarak sunduğu ancak piyasalaştırmayı derinleştiren yasa çıktıktan sonra, kayıt altına aldığımız işçi ölümleri rekor sayıya ulaştı...

İş cinayetleri kadın, erkek demeden, ülkemizin dört bir yanında Temmuz ayında da devam etti. Yazılı, görsel, dijital basından ve emek örgütlerinden gelen bilgiler ışığında tespit edebildiğimiz kadarıyla en az 110 işçi hayatını kaybetti...

İş kazası değil, cinayet...

İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi olarak 2011 yılının Eylül ayından beri tespit edebildiğimiz işçi ölümlerini kayıt altına alıyoruz. Kayıt almada kriterlerimiz şöyle:

1- Temel kriterimiz bütün iş kazalarının önlenabilir olduğudur. İşçi ölümlerinin önlenebilir olması yüzünden yaşananları "iş kazası" değil "iş cinayeti" olarak tanımlıyoruz...

2- Sadece sigortalı işçilerin işyeri, servis vb. ölümlerini kayıt altına almıyoruz. Meclis olarak sigortalı, sigortasız tüm işçilerin / çalışanların ölümlerini; işyeri içinde veya dışında; çalışırken, işe gelip giderken veya barınırken... yani "iş ile ilgili" tüm süreçlerde gerçekleşen ölümleri kayıt altına alıyoruz.

3- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) 2010 yılında 1444 ve 2011 yılında 1563 işçi ölümü gerçekleştiğini açıkladı. Yani SGK verilerine göre ülkemizde her ay 120 ila 130 sigortalı işçi hayatını kaybetti. Meclis olarak bizler, kısıtlı imkânlarımızla açıkladığımız aylık iş cinayetleri ra-

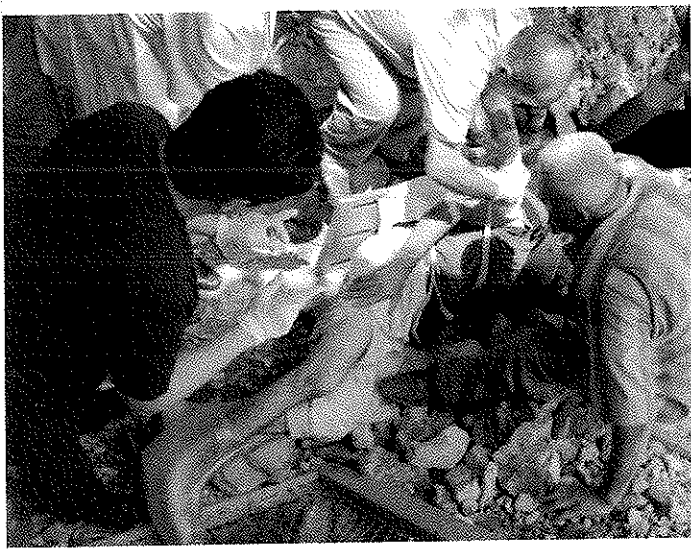
porlarında daha az işçi ölümünü kayıt altına alıyoruz. Ancak raporlarımızdaki "gerçekler" birçok sigortasız işçinin hayatını kaybetmesinin yanı sıra sigortalı işçilerin ölümünün de kayıt altına alınmadığını göstermektedir. Bu durumun ışığında ülkemizde SGK verilerinin çok üstünde bir işçi ölümünün yaşandığını söyleyebiliriz...

Ölümler en çok inşaat, mevsimlik tarım ve enerji sektöründe...

Sermaye ve AKP'nin büyüyen ekonomisi(!)'nin gözbebeği inşaat sektöründe ölümler eksik olmuyor. Temmuz ayında 46 inşaat işçisi düşerek, göçük altında kalarak ve yollara savrularak hayatını kaybetti. İstanbul'dan Ağrı'ya dönerken yollarda can veren 13 inşaat işçisi belleklerimizde yer etti... Mevsimlik tarım sektöründe ise ölümler artarak devam ediyor. 18 işçi hayatını kaybederken büyük bir çoğunluğu kuzeye, batıya ve güneye yola çıkan Kürt köylüleri... Bölgenin "enerji koridoru" olma hayalleri peşindeki iktidar enerji işçilerini görmüyor. Bu ay elektrik direklerinde çarpılan, yüksekten düşen ve Garzan Barajı işçileri gibi yollarda ölen en az 9 enerji işçisi var...

İş cinayetleri en çok Ağrı, Antalya ve Kırıkkale'de yaşandı...

Temmuz ayında da her gün ülkemizin dört

bir yanından işçilerin ölüm haberleri geldi. Ağrı'da 14 ölüm; Antalya'da 8 ölüm; Kırıkkale'de 6 ölüm; Ankara ve İzmir'de 5'er ölüm; Batman, Konya ve Manisa'da 4'er ölüm; Bursa, İstanbul, Kocaeli ve Malatya'da 3'er ölüm; Aydın, Çanakkale, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Muğla, Sakarya, Şanlıurfa, Uşak ve Zonguldak'ta 2'şer ölüm; Afyon, Amasya, Artvin, Balıkesir, Bitlis, Denizli, Giresun, Hatay, Karabük, Karaman, Kars, Kayseri, Kırklareli, Kilis, Kütahya, Muş, Niğde, Ordu, Osmaniye, Rize, Sirt, Sinop, Sivas, Şırnak, Tekirdağ, Tokat, Van ve Yozgat'ta 1'er ölüm yaşandı.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası çıkadursun biz mücadeleyi yükseltelim...

Aylardır haykırıyoruz. İş cinayetlerinin artması güvencesizliğin derinleştirilmesinin bir sonucudur diye. Uzun ve yoğun iş saatleri, az işçi ile çalışma, başta taşeronluk olmak üzere benzer çalıştırma biçimleri vb. işçi ölümlerinin artarak yaşanmasına yol açmaktadır. Ancak sermaye ve iktidarı AKP; işçi sağlığı ve güvenliğini piyasalaştırmak temel amacı ile "İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası"nın göstermelik tartışmaya açtı ve bizleri kendi amaçlarının bir sosyal partneri yapmaya çalıştı... Yasanın çıkışını takip eden Temmuz ayında ise rekor düzeyde bir işçi ölümlü kayıt altına aldık. İşte bu durum sermayenin ve iktidarın işçinin sağlığına bakışının ve yapılmak istenenin bir özetidir... İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi tüm bileşenlerimizi işçilerin can güvenliği temelinde sağlıklı ve güvenli yaşama mücadelesini yükseltmeye çağırıyoruz...

En çok "mevsimlik işçiler" can veriyor...

2012 yılında da çoğunluğu mevsimlik olmak üzere büyük bir iş gücü göçü yaşanmıştır. Mevsimlik tarım ve inşaat sektörlerinde yoğun-

laşan mevsimlik işçiler iş cinayetlerine maruz kalmaktadır...

Mevsimlik tarım işçiliği, ihtiyaç duyulan ucuz tarımsal emeği karşılamaktadır. Bu işçiliğin içinde de özellikle Kürt aile emeğinin payı büyük ölçülere ulaşmıştır. Urfa ve Adana'da pamuk; Akdeniz'de ve Ege'de yaş sebze, meyve, üzüm, zeytin ve tütün; Marmara'da sebze, meyve ve fındık; Karadeniz'de fındık, çay ve tütün; İç Anadolu'da sebze toplayıcılığı özellikle Mayıs ve Ekim ayları arasında göç yollarında olan mevsimlik tarım işçilerinin uğrak yerleridir. Ancak kapalı kasa kamyonetlerde veya traktörlerde yollara savrulan, tarım ilaçlarından veya yediği yemeklerden zehirlenen, barınma ve beslenme ihtiyacını tam olarak karşılayamadığı için kronik sağlık sorunları yaşayan ve eğitimden yoksun bırakılan (çocuklar) da aynı işçilerdir...

Ülkemizin her yanına yayılan, neredeyse tamamı taşeronlaştırılan ve geleneksel olarak güvencesiz çalışmanın en köklü ve sarsılmaz alanı olan inşaat sektöründe de mevsimlik işçilik temel çalıştırma biçimidir. Devletin yani Toplu Konut İdaresi'nin en büyük patron olduğu sektörde hızlı ve yüksek oranlı kentleşme, iç ve dış ticaret hacmindeki büyüme, dev enerji nakil hatlarının ve baraj komplekslerinin yapımı, Türk inşaat firmalarının dışa açılması ile vasıfsız ve düşük vasıflı geçici işçi ihtiyacı patlaması yaşanmaktadır. Diğer yandan tamamına yakını taşeron ve sigortasız çalışan bu işçiler, hemen her türlü kazaya maruz kalmaktadır. En çok da yüksekte düşme ve ezilmelerle karşı karşıyadır. Aynı mevsimlik işçiler gibi barınma ve beslenme sorunları sonucu kronik sağlık problemleri de yaşamaktadır.

Ağrı'da 13 işçi, Batman'da 4 işçi, Kırıkkale'de 6 işçi... Temmuz ayında mevsimlik işçilerin toplu olarak yaşamını yitirdiği bu cinayetlerin son bulacağı bir ülke için sağlıklı ve güvenli çalışma mücadelemizi yükseltmeye...

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi Ağustos ayı ile ilgili elindeki bilgileri de açıkladı: "Dizi setleri, inşaatlar, madenler, fabrikalar, elektrik direkleri ve ölüm yolculukları...Ağustos ayında en az 71 işçi hayatını kaybetti

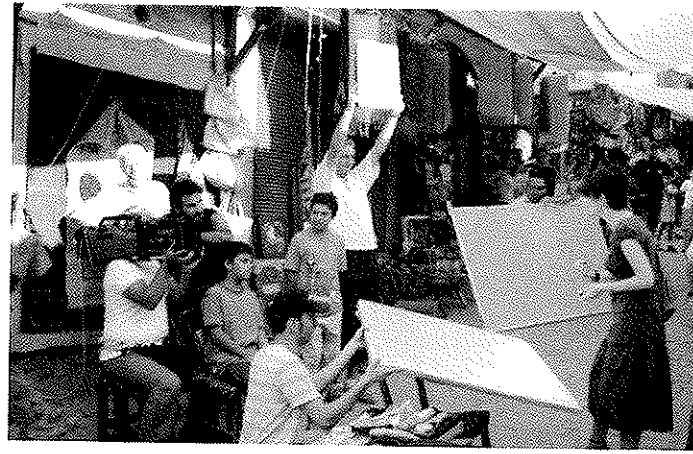
İş cinayetleri kadın, erkek demeden, ülkemin dört bir yanında Ağustos ayında da devam etti. Yazılı, görsel, dijital basından ve emek-meslek örgütlerinden gelen bilgiler ışığında tespit edebildiğimiz kadarıyla Ağustos ayında en az 71 işçi hayatını kaybetti...

Tarım-orman işçilerinin ölüm haberleri gide-rek artıyor. Sektörde bu ay 18 işçi hayatını kaybetti. Muğla'da orman yangınına söndürme çalışmalarını yürüten helikopter düşerek yandı ve 5 işçi aramızdan ayrıldı... İnşaatlarda çoğunluğunu düşmelerin neden olduğu 14 ölüm yaşandı... Enerji sektöründe ise dört bir yandan elektrik çarpması haberleri geldi. Ağustos'ta 9 arkadaşımız hayatını kaybetti... Madenlerde ve büro-eğitim-sinema sektöründe 6'şar, nakliye ve metalde ise 5'er arkadaşımız aramızdan ayrıldı...

Dizi setlerinde dizi dizi ölümler

"Ağustos ayında tespit edebildiğimiz 71 iş cinayetinde 7'şer ölüm Adana ve İstanbul'da; 5'şer ölüm İzmir ve Muğla'da yaşandı...

İstanbul'da bayramın ikinci günü yaşanan trafik kazasında 3 set işçisi can verdi. İşçiler Eflatun Film'in yaptığı ve TRT'de gösterilecek olan Şubat dizisinin hazırlıklarında Bayram demeden 20-21 saat çalışıyorlardı. Yaşanan ölümler üzerine set işçileri sordu: Eflatun Film'in "Şubat" dizisi setinde kaç sigortalı var soruldu mu hiç? Sorulmadı sorulmayacak. Bu birçok dizinin setinde devam etmektedir. Sigortasız, kötü şartlarda, kötü yemeklerle, parasını alamadan, günlerce düzensiz yaşayarak uyku bile uyumadan setlerde sürünen insanların içler acısı hali devam etmektedir. Bu insanlar işsiz kalacağım korkusu ile sessizliklerini korurken size soruyoruz: Daha kaç kişi ölmelidir? Bu olay basında yer bulmadı. Bir bayram kazası olarak birkaç sitede haber olarak geçildi. Muhtemelen yapımcı firma birkaç gün sonra olayı örtbas edip konuyu bir şekilde kapatarak setine ve çekimlerine devam edecektir. İnsanlar evinde akşamları 45 dakika yerine 90 dakika eğlensin, kanal reklam yayımlasın, patron para kazansın ferrariye binsin diye hayatlarına kıyılan insanlar adına soruyoruz. Daha kaç kişi ölmelidir? Günlerini feda edip bilmediği bir işin içine bırakılıp, işi yetiştiremediği için patronundan fırça yiyen ve uykusuz bir şekilde bayram gecesi evine gönderilirken ölen işçiler adına soruyoruz: Daha kaç ki-

şi ölmelidir?

Adana'da ise inşaat işçileri dernek örgütlenme faaliyetinde bulunan 29 yaşındaki arkadaşımız Cemal Özbek 25 Ağustos'ta 10. kattan düşerek aramızdan ayrıldı. İş cinayetine tanık olan Recai Gerçe ise sorumlulara seslendi: "Evet artık yeter. Yeni Cemaller olmasın diye yazıyorum bütün bunları ve soruyorum. Bu ülkeyi yöneten Başbakana, bakanlara ve kendini insan yerine koyan herkese soruyorum: İşçi sağlığı ve iş güvenliği yasasını biraz daha genişlettiniz. Bunu iş yerindeki ölümlere bir son vermek için mi yaptınız? Eğer böyle ise hala neden durduramıyorsunuz ölümleri? Yani yasa çıkartmak yetmiyor. Şimdi söyleyin bana Sayın Başbakan, bakanlar ve milletvekilleri. Sizler ayda aldığımız onbinlerce liralık maaşlarımız ve her türlü devlet olanak ve imkânlarıyla bezenmiş yaşamımızla iş güvenliği yasasının hangi risk kategorisine dâhilsiniz? Değilseniz eğer sizden yüzlerce kat az ücret alan ve ölümüne riskli koşullarda çalışan bu insanlardan insan olarak farkınız ne? Yaptığımız işin ne kadar zor bir iş olduğunu anlatıp duruyorsunuz televizyon ekranlarında ve ben size tekrar soruyorum. Kaç başbakan kaç bakan ve kaç milletvekili çalıştığı işyerinde iş cinayetine kurban edilmiştir?"

İşçi sağlığı ve güvenliği mücadelesi, emek hareketinin asli örgütlenme sorunudur!

Setlerde ve inşaatlarda çalışan arkadaşlarımızın söyledikleri gerçekliği tüm çıplaklığı ile ortaya koyuyor... Bizler de diyoruz ki, işçi sağlığı ve güvenliği patronlar tarafından bir maliyet unsuru olarak görülemez. Yine kim tarafından olursa olsun bir kazanç kapısına dönüştürülemez. Kaza, kader veya ülke menfaatleri gibi özünde patronların karlarını artıran gerekçeler gösterilerek üstü örtülemez... Bu yüzden devletten ve sermayeden bağımsız olarak oluşturmaya çalıştığımız işçi sağlığı ve güvenliği politikamızı sabırlı ve inatçı adımlarla örmeli ve güçlendirmeliyiz...

Barış hareketinin gelişebilmesi için

Engin Erkiner

Almanya'da herhangi bir kütüphaneye gittiğinizde mutlaka barışla ilgili birkaç kitap bulursunuz. Üniversite kütüphanelerinde ise barışla ilgili kitaplar en az bir rafı doldurur.

Barış denilince "silahların susması" ve "vicdani red"den başka şey aklınıza gelmiyorsa, barışın kapsamlı bir konu olmasını düşünebilmeniz de zordur.

Geçtiğimiz yıl yayınlanan ve büyük boy 640 sayfa kalınlığındaki "Barış El Kitabı" içindeki konulardan bazılarını sıralamak bu konuda fikir verebilir:

Barış araştırmaları savaş ve barış, uluslar arası ilişkiler teorilerinde barış, sivilleşme projesi olarak barış, barış hareketi, barış ve cinsler, iç barış, barış ve gazetecilik, barış ve kilise, barış ve insan hakları, barış ve militarizm, barış ve milliyetçilik, barış ve din, sosyal barış ve başka maddeler...

Maddeler farklı kişiler tarafından yazılmış.

Sadece bu kitabın içeriği bile barış konusunun kapsamı ve düşünülebilecek tüm diğer konularla ilişkisi hakkında fikir veriyor. Bu genişlikte bir kadronun bulunması ülkedeki barış hareketinin gücünün göstergelerinden bir tanesidir.

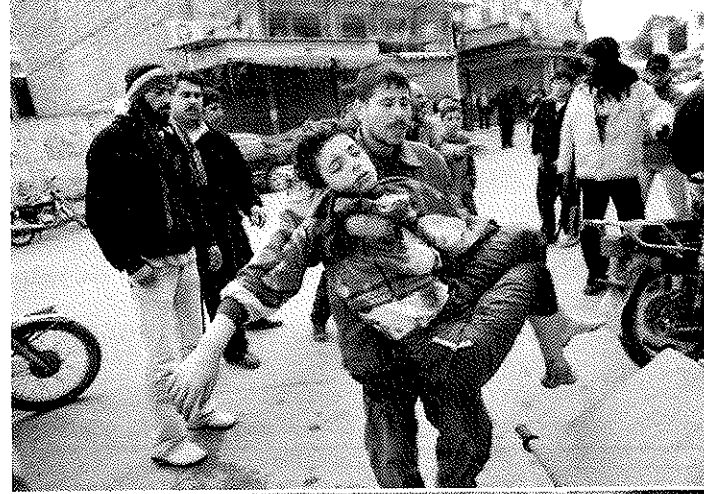
Almanya barış hareketinin sol kesimi her yıl Kassel kentinde yıllık toplantısını yapar. Barış hareketinin sol kesimi ifadesi, başka kesimlerin de olduğunu gösterir. Barış hareketi komünistler ve genel olarak soldan ibaret değildir. Sosyal Demokratlar (SPD), Yeşiller, sendikalar ve kiliseler de vardır bu hareket içinde. Her kesimin kendisine özgü barış anlayışı vardır ve bu durum savunulan sosyal düzenle barış anlayışı arasındaki bağlantıyı da gösterir.

Bu bağlantıyı bize ve sadece Kürt sorunuyla ilgili olarak tercüme edersek:

1. Teslim ol, devlete sığın, biz de bir şeyler düşünürüz. Sonuçta burada savunulan da barıştır; devlet ve AKP'nin barışıdır.

2. Bu savaş ekonomiye pahalıya geliyor; sorunun bazı önlemlerle çözülmesi ülkeyi ve ekonomiyi rahatlatacaktır (TUSİAD barışı).

3. Türkiye Kürt sorununu çözerse Ortadoğu'da önü açılır, bölgenin lider ülkesi durumuna gelir. Kürt-Türk ittifakının önünde kimse duramaz. (Aralarında Kürtlerin de bulunduğu bazı sermayedarların barışı).

4. Kürt halkına özerklik, Kürtçenin eğitim dili olması. Kürtlerin yarıya yakını Batı, Güney ve Marmara bölgesinde yaşadığı için, bu talep ülke genelinde yerel yönetimlerin özerkliği ve ülkenin çift resmi dile sahip olması anlamına gelir. Bu talepler teorik olarak kapitalizm şartlarında gerçekleşebilir, somut durumda ise bu gerçekleşme mümkün değildir. Ülkede önemli bir değişim zorunludur (sosyalistlerin bir bölümünün görüşü).

Görüşler çoğaltılabilir, ancak bu kadarı yeterlidir. Burada açık olan; farklı barış anlayışlarının varlığı ve her anlayışın kendisine ait bir sosyal düzen savunusuyla ilişkili olmasıdır.

Dikkatimizi sadece sol üzerinde toplarsak...

Kassel'da yapılan yıllık toplantıda birkaç büyük konferansın yanı sıra çok sayıda çalışma grubu da vardır.

Almanya emperyalist bir ülkedir ve dünyanın her tarafında şu veya bu oranda vardır. Sol barış hareketi de bu durumu barışla ilgili değişik bilişenler açısından inceler:

Almanya'nın yeni savunma anlayışı, Afganistan savaşı, Somali'de Alman savaş gemileri, Irak savaşı, Kürdistan'da savaş ve Almanya'nın rolü, silah ihracatı, Almanya-ABD arasındaki güç dengesi, yeni emperyalizm teorisi, Alman ordusunun yeniden yapılanması, Birleşmiş Milletler'in (BM) işlevi, Arap baharı ve son gelişmeler...

Konular çoğaltılabilir. İki gün süren toplantının ne kadar yoğun geçtiği konulardan da anlaşılabılır.

Geçen yılki toplantıda en fazla tartışılan konu şuydu:

Suriye'de taraflar arasındaki savaşın sona ermesi ve sorunların görüşmeler yoluyla çözümlenebilmesi için ne yapılması gerekir?

"Kahrolsun emperyalizm" demekle bir şey olmuyor. Suriye'de barışın zorlanması ve bunun için de bir çeşit müdahale gerek. Bu müdahale BM Barış Gücü ile mi yoksa BM'den silahlı gözlemcilerle mi yapılmalıdır?

Afrika ülkeleri arasındaki çatışmalarda BM Barış Gücü'nün bileşimi Afrika Birliği tarafından belirlenir. Bu uygulamanın zararlı yanları neler olmuştur ve benzeri bir durum Arap Birliği'nin bileşimini belirlediği Barış Gücü'nde de ortaya çıkar mı?

Barış Gücü'nün olumlu işlev gördüğü örnekler hangileridir?

Görüldüğü gibi tartışma geniş bir bilgi birikimi temelinde yürüdü. Kassel üniversitesi barış araştırmaları konusunda tanınmıştır ve başka üniversitelerde de "Barış ve Çatışma İncelemeleri" bölümleri vardır. Bu bölümlerden gelen konuşmacılar dinleyicilere ayrıntılı bilgi verebiliyordu.

BM Barış Gücü kendini korumak için silah taşır, çatışmalara girmez. Çatışan taraflar arasında yer alarak savaşın yoğunluğunun azalmasına hatta durmasına çalışır.

Engelli sosyalistler

Suriye'de çatışmalar başladıktan sonra bu ülkeye Barış Gücü gönderilmesi gerektiğini savundum ve düşünmediğim bir durumla karşılaştım. Barış Gücü'nün ne olduğunu bilen azdı ve hatta bunu NATO ile karıştıranlar bile vardı. Bir başka bölüm sosyalist ise BM'in emperyalist ülkelerin kuklası olduğunu düşünüyordu.

Tartışılabilir, ama asıl soruya cevap yoktu:

Suriye'de çatışmaların durmasını ve sorunun görüşmeler yoluyla çözülmesini istiyoruz; ama

iki taraf da buna yanaşmıyor ve iç savaş büyüyerek sürüyor. Bu durumda ne yapılacaktır?

Etkisi olmadığı belli olan "çatışmalar durmalıdır" denilmeye devam mı edilecektir, yoksa eksikleri ne olursa olsun BM'in müdahalesi mi istenecektir?

Konuşmanın ötesinde yapmak konusunda başka bir fikri olan varsa öğrenmek isterdim, ama yoktu.

Benzeri bir durum yıllardan beri Afrika ülkeleri arasındaki ya da ülke içindeki çatışmalarda söz konusudur. Dışarıdan, konuşmanın ötesinde müdahale yapılamadığı durumlarda, Fransa çatışmayı durdurmak gerekçesiyle ülkeye asker gönderiyor.

Acizlik ve hareketsizliğin sonucu emperyalist ülkelere yol açmak oluyor.

Sözüm ona enternasyonalist olmakla birlikte bizi doğrudan ilgilendirmeyen savaşları duymak bile istemediğimiz için, kendi dünyamıza kapanıp yaşıyoruz. Bir deyişle, gökyüzünü kuyunun ağzı kadar sanıyoruz.

Suriye'deki gelişmeler bizdeki barış hareketinin ne kadar kötü durumda olduğunu yeniden gösterdi. Bilgi olmadan politika üretilemez ve bunun bile yapılamadığı bir yerde ise az da olsa etkili olmaktan söz edilemez.

Barışı savunanların uluslararası kuruluşların etkin olmasını savunması, bunun için mücadele etmesi gerekir. Aksi durumda, Suriye örneğinde olduğu gibi, oldukça geç kalınarak ülkeye birkaç yüz gözlemci gönderilir ve onlar da bir şey

yapamadan geri dönerler.

Bu durum sosyalistlerin yapmak konusunda engelli durumda olduklarının yeni bir örneğidir. Konuşmak yeterli sayılmaktadır. Konuşulan nasıl yapılacaktır, belli değildir. Bu konuda kafa yormak ise gerekli değildir.

Yeni içsavaş

Suriye, 21. yüzyıldaki ilk "küçük dünya savaşı"nın yanı sıra, ilk uygulaması Libya'da görülen "yeni iç savaş"ın da örneğidir.

Kapitalist ve sosyalist blokların var olduğu geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısında, bloklar arasındaki çatışmalar temsilciler aracılığıyla yapıldı. Gerçekte olan iki blok arasındaki savaştı, ama çatışmanın büyümesi ve nükleer silahların kullanılması tehlikesinin artması nedeniyle çatışma bölgesel olarak yürütülürdü.

Angola'da MPLA ve UNITA örgütleri arasındaki savaş örneklerden bir tanesidir. İlk SSCB ikincisi ABD yanlıydı ve her iki ülkeden yardım alarak yıllarca savaştılar. Sosyalist sistem Küba vasıtasıyla bu ülkeye asker ve askeri danışman gönderirken, o yıllarda ırkçı yönetimin işbaşında bulunduğu Güney Afrika da aynısını UNITA için yaptı ve sonuçta savaşı MPLA kazandı.

Suriye daha küçük bir ülke olmakla birlikte çatışan güçler yelpazesi daha geniştir: Bir tarafta ABD, Fransa, İngiltere, Türkiye ve Suudi Arabistan bulunuyor; karşı tarafta ise Rusya Federasyonu, Çin ve İran.

Bölgenin güçlü örgütlerinden Müslüman Kardeşler ilk tarafta iken, Lübnan'daki Hizbullah ikinci taraftadır.

İsrail ilk tarafa yakın olmakla birlikte ikirciklidir. Esad rejimiyle arası iyi değildir ama yönetimin Müslüman Kardeşler'e geçmesini de istemiyor.

Suriye'deki iç savaşta küçük bir dünya savaşı söz konusudur ve son olarak bir başka bölgesel güç olarak Kürtler de devreye girmiştir.

Suriye'deki iç savaş aynı zamanda iki bölgesel gücün, İran ve Türkiye'nin arasındaki savaştır.

Türkiye yıllardan beri NATO'nun güneydoğu kanadı olmaktan ibaret bir güç değil, bölgesel bir güç konumundadır.

Türkiye'nin hangi ülkelerde askeri var, diye sorarsanız, sosyalistlerin çoğu cevap veremez. Afganistan'daki işgal güçlerinden birisi olan Türkiye'nin bu konumu ya bilinmiyor ya da unutulmuştur.

Hepsi bu kadar mı, değil...

Yanı başımızdaki bir ülkede süren iç savaş

hakkında garip değerlendirmeler duyuluyor. Örneğin, "Suriye halklarının yanındayız" gibi...

Yeni iç savaş stratejisi bir ülkede halkın rejime muhalefet eden kesimini, mevcut iktidarı savunan kesimine karşı destekleyip güçlendirmeyi ve açık işgale başvurmamayı içerir.

Bu strateji ilk olarak Libya'da denendi ve ülkeye asker çıkarmak yerine Kaddafi karşıtı güçlere hava desteği sağlamakla yetinildi. Suriye'de ise İran, Esad rejimine askeri yardım yaparken, Türkiye'nin de içinde bulunduğu diğer güçler ise muhaliflere destek oluyorlar.

Suriye muhalefeti çok parçalı ama dış destekle yapay olarak oluşturulmuş bir muhalefet değil. 1981'de Hafız Esad'ın ordusu Hama'da Müslüman Kardeşler'den yaklaşık 40 bin kişiyi öldürmüştü -ve aradan 30 yıl geçtikten sonra Hama yine muhalefetin merkezlerinden birisi durumundadır.

Birbirine zıt kamplara ayrılmış halkın iki kesimini birden nasıl destekleyebilirsiniz, bilinmez.

Bu konuda daha çok yazılabilir, ancak bu kadarı bile bizdeki barış hareketinin feci durumunu göstermek için yeterlidir. Avrupa'da ve Türkiye'de barış konusunda ciddi iç eğitime ihtiyacımız var.

Barış hareketinin büyük bir teorik arka planı vardır. bu arka plan ülkenin içeride ve dışarıda genel analizini içerir. İçerde ve dışarıda ne yapılıyor ve bu temelde biz barışı etkin biçimde savunmak için neler yapmalıyız?

Sonuç

2000-2005 yılları arasında Demokratik Sosyalizm Partisi'nin (PDS) Frankfurt'ta barış politikası sözcüsüydüm. Bu kent Almanya barış hareketinde önemli yere sahiptir.

Dört yıl önce Avrupa Barış Meclisi'ni (ABM) kurduk ve bugüne kadar getirdik. Önümüzdeki dönemde en büyük eksikimizin iç eğitim olduğu konusunda görüş birliği içindeyiz.

Bizdeki barış hareketi (içerde ve Avrupa'da) Almanya ya da başka bir ülkedekinin benzeri olamaz.

Türkiye bir şiddet toplumdur. Şiddetin önemli bölümü günlük şiddettir ya da politik iktidarı hedeflemeyen şiddet. Günde ortalama bir kadın öldürülmekte, çocuklara yönelik şiddet ve istismar büyük boyutlara ulaşmış bulunmaktadır.

Militarizm, şovenizm ve geçmişle hesaplaşmaktan ısrarla kaçınmak kültürel olarak derin köklere sahiptir.

Barış hareketi bu ülkedeki ayırıcı özellikleri dikkate alarak geliştireceği açılımlarla etkinliğini artırabilir.

Ciddi bir barış kültürüne ihtiyaç var...

Neo-liberalizm yabancılaşma ve din

Özcan Çağlar

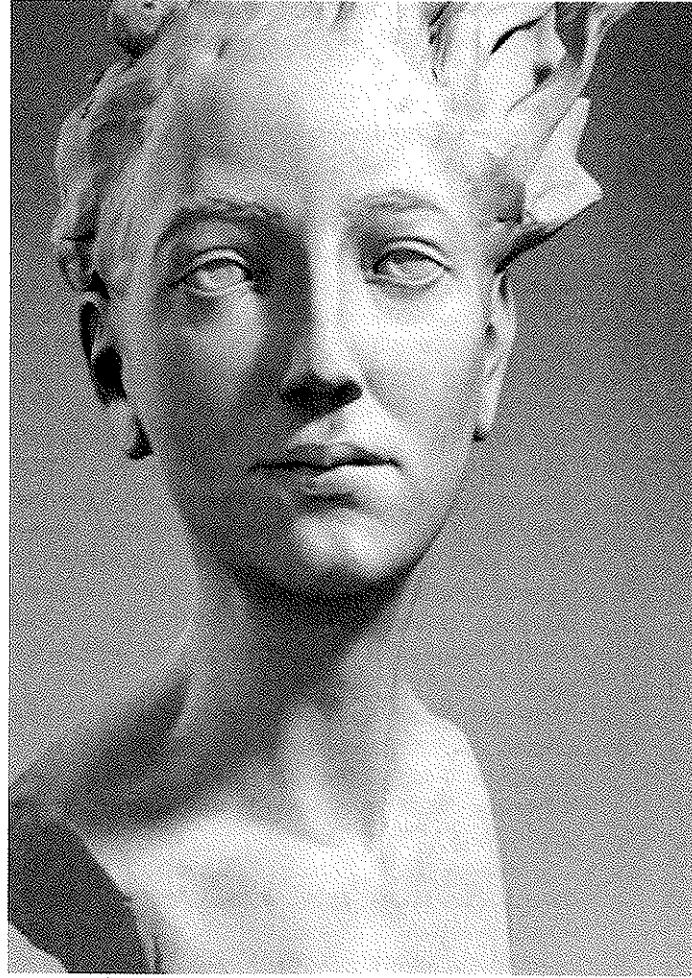
Neo - liberalizmi liberalizmden ayırt eden en önemli özelliği, neo-liberalizmin bir “toplumsal mühendislik” projesi olmasıdır. Sermaye birikiminin önündeki engelleri kaldırma açısından, özelleştirmeler ve devletin istihdam alanından çekilmesi, sendikasılaştırma ve taşeronlaştırma, esnek çalışma, eğitim, sağlık gibi temel insan ihtiyaçlarının metalaştırılması yoluyla yeni kâr alanlarının ortaya çıkartılması, söz konusu toplumsal mühendislik projesinin iktisadi alandaki en önemli unsurlarını oluştururken, “din” ise toplumsal yaşamdaki başlıca araç olarak projede yerini almıştır.

Bizde sermaye düzeninin, öteden beri dini kullandığını bilmekteyiz. Ancak dinin toplumsal yaşamda daha görünür ve tüm topluma nüfuz edecek bir biçimde kullanılabilir hale gelmesi neo - liberal mühendislik projesi ile birlikte gerçekleşmiştir. “Yeşil Kuşak” projesi ile başlayıp 12 Eylül askeri darbesi ile tirmandırılan bu süreç, AKP iktidarıyla birlikte daha derinleştirilmiştir.

Sermaye birikiminin önündeki engelleri kaldırma bağlamında din, bir yandan neo - liberal saldırılara karşı işçi ve diğer emekçi sınıfların “itaat ve rızasını” sağlarken, bir yandan da sermaye düzenine dönük potansiyel tehlike teşkil edebilecek “yabancılaşmanın” etkilerini yok etmek için kullanılmaktadır. Bu çerçevede din, gündelik hayatın her alanında “uygulanabilir olanın sınırlarını tayin eden” kültürel bir hegemonya haline gelmiştir. 2012 olimpiyatlarında altın madalya alan Türk sporcusunun, mikrofonlara başarı öyküsünü anlatırken “ ibadet yapar gibi çalıştık” diyebilmesi dini kültürel hegemonyanın topluma ne kadar nüfuz ettiğini göstermesi açısından dikkat çekici bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geçimini topraktan sağlayan ve bir toprak sahibine bağlı serfin, kente göçüp emek gücünü satmak zorunda kalan bir işçiye dönüşmesi, o işçinin özgürlüğü ya da özgürsüzlüğü çerçevesinde bir değişim yaşamasına yol açmaktadır. Bu değişim, önceleri belirli kişi ve mekânlara bağımlıyken, sonraları istediği yere gidebilmesine ve “efendi”sini terk edebilecek duruma gelmesine rağmen sermaye düzeninin içinde bir vida ya da kullandığı üretim aracının bir eklentisi olmaktan ve dolayısıyla da yabancılaşmadan kaçınamamasıdır. Son otuz yıldır topraktan geçimini sağlayan çok sayıda aile kırsal kesimden şehirlere göçerek işçi ve diğer kent emekçisi sınıflara ya da yedek iş gücü ordusuna (işsizliğe) dâhil olmaktadır.

Liberallerin (pek sevdiği) çevrenin merkezi kuşatması olarak adlandırdıkları yukarıda ifade etmeye çalıştığımız bu göç sürecinin sermaye düzeni açısından bir tehlike teşkil etmemesi büyük bir önem arz etmektedir. Bu çerçevede etnik, dini ve hemşehrilik cemaatleri gibi ilişki ağları hem işçi ve diğer emek-

çi sınıfların üzerinde kurulan hegemonik kontrolün (baskının ve rızanın) araçlarını sunmakta hem de göç edenlerin yaşayacakları hayal kırıklıkları ve yabancılaşmanın teşkil edeceği tehlikeleri masnetmektedir. Söz konusu ilişki ağlarının, ilişki içinde bulundukları üyeleri için iş bulma, işçi bulma, ev bulma ve hatta evlilik konusunda bile yardımcı olmaya kadar varan işlevleri olduğunu görmekteyiz.

Sinemalar, tiyatrolar, konserler, kitapçılar, konferanslar, kurslar, okullar, parklar vs. ile kent yaşamı insana potansiyel olarak daha fazla özgürleşme ve birey olma olanağı yaratsa da, gerçekte işçi ve diğer emekçiler ile kent yoksulları bu olanaklara erişememektedirler. Yapılan araştırmalara göre orta gelir düzeyine sahip bir kişinin bile yılda yetmiş dört lirasını bu tür aktivitelere ayırabildiğini göstermektedir. İşsizlik ve çalıştığı işte tutunabilme güdüsü ile yaşanan rekabete dayalı iş koşulları kişiliklerin aşınmasına neden olmakta ve kent yaşamının özendirmediği tüketimcilik, köseyi dönme ideolojisi ve kültürel hegemonyanın bir parçası haline gelen medyanın pompa-

ladığı magazinvari eğlence anlayışıyla birey (ben) olma yerine bencillikle eş anlamlı olmak üzere bireycileşmenin öñü açılmaktadır. Kentlere gelen kitleler genel anlamda özgürleşme olanaklarına daha fazla sahip olsa da geleneksel yaşayış biçiminin baskılarından kurtulduğu oranda, dini kültürel hegemonyanın tek tipleştirici etkisi altında yaşamaya başlıyor. Yaşanan bu süreç, kültürel hegemonyanın etkisi ile çok para kazanmaya indirgenmiş bir başarı ve güç anlayışı ile pekiştirilmektedir. Yaşanan bu sürece boyun eğilmekte, dolayısıyla da kendini ve içinde yaşadığı toplumu değiştirme ve dönüştürmenin büyük bir cesaret istediği bir atmosfer hâkim olmaktadır.

Marx, Aydınlanma düşüncesindeki “akıl”, “ilerleme” ve “evrensel insanlık onuru” kavramlarını “sınıf bilinci”, “ilerlemenin trajedisini” ve “evrensel insan” idealine dönüştürmüş olup, yabancılaşma kavramının tarihsel ilerlemenin trajedisini göstermek için kullanmıştır. Feodalizmden kapitalizme geçiş bir ilerlemeyi ifade etmektedir. Ancak, yabancılaşmanın olmadığı bir dönemden yabancılaşmanın had safhaya vardığı bir döneme geçişin ilerleme sayılabilmesi paradoksal bir durumdur. Söz konusu paradoksal duruma rağmen yabancılaşma, aslında özgürleşmenin önünü açabilecek bir evre olarak düşünülmekte ve yabancılaşma bilinci, insanın kendini ve yaşadığı toplumu dönüştürme potansiyelini ortaya çıkarabilecek bir duruma işaret etmektedir. Marx'a göre yabancılaşma tümüyle kötü değildir. Çünkü yabancılaşmadan en çok etkilenenler sınıf savaşına girerek bu durumun bilincine varabilirler ve sınıf bilinçleri geliştikçe hem kendilerini hem de içinde bulunduğu toplumu dönüştürerek özgür ve sömürsüz yeni bir toplum yaratabilirler.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, yabancılaşmanın yani tarihsel ilerlemenin trajedisinin sermaye düzeni açısından yaratabileceği tehlikenin etkilerini yok etmek ve hatta mümkünse bu potansiyel tehlikenin başlamadan önlenmesini sağlamak için din, neo - liberal toplumsal mühendislik projesinin, toplumsal yaşamdaki en önemli unsuru haline gelmiştir. Topluma, “Ne yapmam gerekiyor?” sorusuna yanıtlar veren dinden başka tutunacak bir dal bırakılmamış ve böylelikle de toplumda yabancılaşma ile din yer değiştirmiştir.

Nicedir işçi ve diğer emekçi sınıflara yöneltilen neo - liberal saldırılarla, işçi ve diğer emekçi sınıfların elinden alınan savunma araç ve gereçlerinin yokluğunda, dinden başkaca bir araç bırakılmamıştır. Öte yandan, kırsal kesimden göç ederek işçi ve diğer kent emekçisi sınıflara ya da yedek iş gücü ordusuna dâhil olanların da etnik, dini ve hemşehrilik cemaatler gibi ilişki ağlarına sığınmaktan başkaca bir çare bırakılmamıştır. Sermaye düzeninin sürdürülebilmesi açısından, din temelli ve/veya cemaatler üzerinden siyaset üretenlerin de neo - liberal toplumsal mühendislik projesini alternatifsiz olarak sunmaları, işçi ve diğer emekçilerin, kent yoksullarının, itaatkâr ve rızası alınmış ve içine kapanık cemaatlerin bir mensubu haline gelmesine neden olmuştur. Öte yandan sermaye düzeninin AKP'yi içine sindirebilmesinin, AKP'nin dinin kültürel hegemonyayı tesis edebilmesi olduğunu söylememizde herhangi bir beis görünme-

mektedir.

Kuruluşundan bu yana, 12 Eylül askeri darbesi ile başlayan bu sürecin derinleştirilmesi için elinden geleni ardına koymayan ve neo - liberal toplumsal mühendislik projesini alternatifsiz olarak sunan AKP, hem bu sürecin sürdürüleceğinin hem de baş aktörlüğüne aday olacağının garantisi ile iktidara gelmiştir. Bu çerçevede elde ettiği güven ile köpeksiz köyde değneksiz gezmektedir.

AKP'nin çıkarmış olduğu 4+4+4 Yasası, imam hatip okullarının açılması, tüm okulların imam hatip okullarına dönüştürülmesinin önünün açılması, Kürtaj ve Sezaryen Doğum Yasası, alkolstiz festivaller, melekelerin (mollaların) devlet memuru statüsüne kavuşturulması ve dindar nesil yetiştirme politikaları, sermaye düzeninin sürdürülebilmesi için oluşturulan dini kültürel hegemonyanın bir parçasıdır.

AKP'ye muhalefet ediyormuş gibi yapan CHP ise yürütülen bu politikalara pek ses çıkarmamaktadır. Sermaye düzeninin verili koşullarda bundan daha farklı proje ve politikalarla yürümeceğini gayet iyi bildikleri ve kendileri de toplum mühendisliğinden mâlul oldukları için AKP'yi anlayışla karşılayarak sadece dini kültürel hegemonyanın dışına çıkmadan sadece bu alanda rakip olarak görmektedirler. Yani, neo - liberal toplumsal mühendislik projesini daha iyi yürüteceklerinden başkaca bir şey söylememektedirler. Zira Deniz Baykal, “Biz Tayyip Bey ile anlaştık; onlar (AKP) yorulana kadar iktidarda kalacaklar, yorulduklarında da biz iktidara geçeceğiz!” demişti. Çarşaf açılımı, din adamından milletvekili seçtirilmesi ve hatta bugünlerde iftar sofralarında boy gösterilmesi ile dini kültürel hegemonyanın gerektirdiği gibi politika üretmektedirler. Ancak, “aslı”nın olduğu yerde suretine itibar edildiği pek görülmemiştir. Neo - liberal toplumsal mühendislik projesini daha iyi yürüteceklerine inandıkları ve sermaye düzeninin dışına asla çıkmayacaklarından, ne Diyanet İşleri Başkanlığının kaldırılması ve dinin devletin egemenlik alanından soyutlanmasını (devletin dinden elini çekmesi gerektiğini) ne de Diyanet İşleri Başkanlığının devlet bütçesi içindeki payını tartışmaya açabiliyorlar. Aynı zamanda, yine bu nedenler ile de Alevilerin sorunlarını ne dillendirebiliyorlar ne de çözebiliyorlar.

Neo - liberal toplumsal mühendislik projesinin bir parçası olarak dini kültürel hegemonyanın kırılabilmesi için çok yönlü bir mücadele yürütmek gerekmektedir. Ancak yürütülecek mücadelelerin temeli dinin devletin tekelinden çıkartılması yönünde olmak zorundadır. Özgürlükçü laiklik gibi muğlak söylemler yerine “Devlet Dinimden Elini Çek!” söylemi gibi somut hedefleri yaygınlaştırmalıyız. Öte yandan da sosyalizmin aynı zamanda “dinin özgürleşmesi” anlamına geldiğinin bilince çıkartılması gerekir.

Kaynaklar:

1-Silier, Yıldız (2010); Oburluk Çağı Felsefe ve Politik-Psikoloji Denemeleri - Yordam Kitap

2-Durak Yasin (2011); Emegün Tevekkülü Konu'da İşçi-İşveren İlişkileri ve Dindarlık - İletişim Yayınları

Halkların Demokratik Kongresi 'Kentsel Dönüşüm Çalıştayı' Raporu

Halkların Demokratik Kongresi Ekoloji Komisyonunca 30 Haziran 2012 tarihinde düzenlenen Kentsel Dönüşüm Çalıştayı'nın raporunu konu üzerinde önemli bir bilimsel, toplumsal, aynı zamanda siyasal belge olarak yayınlıyoruz.

***

Anadolu'nun her yerinde, dereler ve vadiler (su havzaları) sermaye birikimine hızlıca sokulmaya çalışılarak yaşam ve doğa yok olma tehdidi altına alınırken, kentlerde uygulamaya konulan "kentsel dönüşüm" adı altındaki sermaye projeleriyle insanlar yıllardır yaşadıkları mekanlarından, evlerinden baskılarından Beşiktepe ve Önen'in belirttiği gibi sökülüp atılmak istenmektedir. "Sadece İstanbul'da 650 binden fazla evin yıkımı, 3 milyon insanın yerinden edilmesi söz konusudur. Bu süreçte karşı koyabilmemiz için önce bu süreci tüm boyutlarıyla ortaya çıkarmamız gereklidir.

Kent mekanlarının metalaştırılarak sermayenin birikim mekânı haline getirildiği günümüzde, sömürüye dayanan bir kentsellikten, insanlığın hak ettiği bir kentselliğe olan yolun açılması, sermayenin değil insanlığın yararına bir dönüşümün gerçekleştirilmesi, tüm sürecin sona erdirilmesinin biricik yolu olarak görülmektedir.

Bunun için kentlerin ve doğal çevrenin değişim değerini değil kullanım değerini esas alan politikaları geliştirmek ve mücadele etmek hepimizin tarihsel bir görevidir" (Önen Y. ve Beşiktepe C., 2012).

Bu görevi üstlenmiş olan HDK Ekoloji Komisyonu 30 Haziran 2012 tarihli Kentsel Dönüşüm Çalıştayı'nda;

Kentsel dönüşümün insanları topraktan doğadan koparıp, yaşadıkları alanın onda biri (örneğin 300 bin metre karelik alanda yaşayan insanların 30 bin metre karelik alana sıkıştırarak) büyüklükteki apartman dairelerinde yaşama zorlayan uygulamalar; kültürsüzleştirme ve mülksüzleştirme projeleri olduğu ve kültürel yapıların hızla dağıtılarak gettolar oluşturulmaya çalışıldığı,

Bu projeler ile hayatımıza, yaşam ortamlarımıza kastedildiği, sitelerle sokak çocuklarının ayrıştırıldığı,

İstanbul'da Derbent'te, Esenler'de, İzmir'de 5,000 hektar alan, 26 mahalle; Ege Mahallesi,

Alsancak, Roman Mahallesi, Kadifekale ve diğerleri, boşaltılıp halkın kentten sürgün edilmek istendiği belirtildi.

Yerelde bu sürgünle karşı karşıya olan halk kentsel dönüşümün kapitalist saldırı olduğunu, AKP ya da CHP belediyelerinin bu politikalarla uzlaştıklarını açıkça ifade etti.

Toprak üzerinden bir rant ve iktidar alanının oluşturulduğu, bunun zihinlere yerleştirilmesi gerekliliği, KHK (kanun hükmünde kararname) ler ile bu merkezileşmiş erkin pratiğe geçirildiği belirtildi.

Kentlerde halkın evlerden sökülüp atıldığı gibi küçük imalatçıları da bu bölgelerden sökülüp atılmaya çalışıldığını buna karşı küçük esnafla birlikte küçük imalatçıların haklarını ve çalışma ortamlarını sağlıklı bir biçimde sürdürmelerini sağlamak gerekliliği,

Çıkarılan yasa ve yönetmeliklerle, kentsel dönüşüm politikalarına karşı hukuki kazanımların imkansız hale geldiği, bu nedenle halkın haklarının neler olduğunu çok iyi anlatmak ve yaşam alanlarının dönüşüme değil yenilenmeye ihtiyacı olduğu vurgusuyla sürece müdahale etmek gerekliliği,

Pragmatik, yararçı bir yaklaşımdan uzak durup, yaşam ve barınma hakkı üzerinden birlikte elele yürünmesinin önemi,

Mahallelerde parti farklılığını öne çıkarmadan namuslu muhtar ve kitle önderleri ile birlikte olunması ve dayanışılması,

Kentlerde yaşayanların yaşam alanlarını koruma adına mücadele ve direniş içinde oldukları Anadolu'nun pek çok yerinden gelen temsilciler tarafından aktarıldı.

HDK olarak mücadeleyi büyütmenin, gençlere ulaşmanın ve mücadeleleri birleştirmenin önemi vurgulandı.

Açıktır ki, sağlıksız koşullarda ve zar zor yaşamını sürdüren halk kentsel dönüşüm adı altında borçlandırılarak sistemin kölesi haline getirilmek istenmektedir. Çevreci olarak gösterilen TOKİ'nin yaptığı evlerin Başbüyük'te olduğu gibi çöktüğü belirtildi. Bu durumu açığa çıkarıp Anadolu'nun her yerinde yaşananları ve uluslar arası örnekleri her yerde paylaşılması gerektiği belirtildi.

HDK olarak;

Kadın sığınma evi, çocuk evi, yeşil alanlar, afet, kentsel dönüşüm, maden, 2B için çözümümüz ve görüşümüzü net olarak ortaya koymalıyız

Hazırlanmış olan projelere yönelik pazarlık yapmak, planlama yerine yaşam alanlarımızı savunmalıyız. Mahallelerde bölünmemeli, sermaye ve yandaşları ile pazarlığa oturmamalı, bölünmemeliyiz.

Biz barınma hakkı üzerinden herkese sağlıklı konut hakkını savunmak durumdayız. Yıllar önce gelip mahalleler yaratmış ve bu mahallelere yerleşmiş olanların artık hak sahibi olduğunu savunmalı ve söylemeliyiz.

HDK bu mücadelede mücadelenin birleşeceği

tek merkezdir. Bunu görünür kılmalıyız.

HDK olarak kentsel dönüşüme karşı yapmaya çalışacaklarımızda, sermayenin ve iktidarın hızını aşan bir çalışmaya ulaşmalıyız. Bizler bir taraftan bu ranta karşı mücadele ederken, diğer yandan halkla buluşmalıyız.

Bir izleme mekanizması oluşturmalıyız. Bilgiye ulaşım hızla yaygınlaştırmalıyız

Ekoloji alanında mücadele edenler terörist olarak suçlanmaktadır ve suçlanmaya devam edileceği açıktır. Yaratılmaya çalışılan yasalarla güçlendirilen korku ve sindirme politikalarına karşı hazırlıklı olmalıyız.

Marx'ın dediği gibi "kapitalizm gölgesini satmadığı ağacı keser". Halk göçle İstanbul'a sürüldü. Şimdi de kent dışına sürülmek isteniyor. Nazım Hikmet diyor ki "tahtakurusunun adını değiştirerek, onu güzelleştiremezsin".

o Kenti yerinde dönüştürdüğü iddiası ile ve alternatif sağlıklaştırma projesi olarak gösterilen Kentsel Dönüşüm, "Toplumsal ve kentsel yenilenme" projeleri sermayenin yeniden üretilmesidir.

o Bu projeyi desteklemek için çıkarılan Kentsel dönüşüm yasası da bir mülksüzleştirme geleceksizleştirme yasasıdır.

o Kentsel dönüşüm, sınıfların kentsel mekânda yeniden dağılımıdır. Kent mekanı içinde ve çevresinde var olan doğal alanların da kullanıma ve ranta açılma projesidir.

Kentsel dönüşüme karşı dururken;

o Evrensel hak ve değerlere sahip çıkıyoruz

o insanı özne alıyoruz.

o Sağlıklı ve güvenli yaşam alanları istiyoruz.

o Barınma hakkını kullananlardan vergi alınmaması gerektiğini ve

o Kamu kaynaklarının eşitlik ve adalet çevresinde kullanılmasını savunuyoruz.

Mülksüzleştirme ve geleceksizleştirme projelerine ve uygulamalarına karşı çözümümüzü örgütlenme zeminlerinde söylemeye devam edeceğiz.

Kentsel dönüşüme karşı verile(n)cek mücadele siyasi bir mücadeledir. HDK olarak siyaseti toplumsal kesimlerin kendi taleplerini siyasallaştıracakları süreci örmeliyiz:

Barınma hakkı en temel insan hakkıdır. Kentsel dönüşüm gibi mülksüzleştirme geleceksizleştirme projeleri ve yaptırımlarına karşı verilecek mücadele halkın meşru mücadelesidir.

Kentsel dönüşüm ile ilgili ve sermayenin tehdidi altındaki doğayı suyu ve yaşamı savunacağımız çalışmaları yaparken örgütlenmeye önem veriyoruz. Mücadelenin örgütlü olarak başarılacağına inanıyoruz. Bu nedenle çalışmalarımızı

örgütlenme komisyonu ve ilçe meclisleri ile koordineli yürütmeyi sürdürmeyi, gerekirse yerlerde halk komiteleri kurulmasını önemsiyoruz.

HDK meclislerinin temel mücadele alanlarından biri olarak "Kentsel dönüşüm" sorunu meclis toplantılarında sürekli gündeme alınıp mücadele büyütülmelidir.

Mücadeleyi verecek olan yerellerdir, bilenler değil. Bize dayatılan projelere karşı alternatif üretmemeli neden karşı olduğumuzu net söylemeliyiz. Yerelden bilgiyi net almalıyız. Kendi içimizde toplantılar yapmalıyız. Toplantıları kayda almalı, bilgiyi paylaşabilmeli, dokümanları, kayıtları her yere ulaştırabilmeliyiz.

Kentsel Dönüşümle ilgili pankartlar hazırlamalıyız

HDK Ekoloji Komisyonu olarak Kentsel dönüşümle ilgili bilgiyi ve uygulamaların yaşandığı yerellerdeki gelişmeleri paylaşacağımız, benzer sorunu yaşamış olanların yaşamışlıklarını aktaracakları halk toplantıları, çalıştay ve forumlar yapmaya devam edeceğiz. İlkini yaptığımız çalıştay Kentsel Dönüşüm tehdidi altındaki yerlerde bölge toplantıları olarak yapmayı sürdüreceğiz.

KAPİTALİST KENT ÖRGÜTLENMESİNE KARŞI DEPREM SONRASI VAN'DA YENİ YAŞAM ORTAMLARI İÇİN ÖNERİLER

A. KAPİTALİZMİN KENTSEL RANT KURGUSU

İnsanlık tarihi, insanın yaşadığı çevreyi köklü olarak değiştiren biri "tarım devrimi" diğeri "sanayi devrimi" olmak üzere iki büyük devrimin yaşanmış olduğunu gösterir. Bu devrimler sonucunda insanın yaşamı derinden bir değişime uğramıştır. Tarım devrimiyle yerleşik hayat ve bunun sonucu olarak köy yerleşim yerleri, sanayi devrimiyle de bugünkü anlamda modern kentler ortaya çıkmıştır.

İnsan yaratıcılığının olağanüstü ürünleri olan kentler, insanlığın on bin yıllık bilinen tarihinde ve insan aklının gelişiminde önemli roller oynamış uygarlık atölyeleridir. Kentsellik olgusunu, farklı kültürel ve tarihsel bağlamlarda birçok değişik bakış açılarıyla irdeleyen literatürde kentin çok sayıda tanımlamaları vardır. Her tanımlamanın üzerinde çalışılan bilimsel alana göre yapılmış olması da şaşırtıcı değildir.

Tarih içinde kent ekonomisinin değişim sürecinin kent mekânındaki en belirgin kanıt özel-

leşmiş bir işlevsel alan olarak "Pazar Yeri"nin ortaya çıkışı ve "para"nın kullanılmaya başlanmasıdır.

Sermaye bir süreçtir. Toplumsal hayatın meta üretimi aracılığıyla yeniden üretimi sürecidir. Süreç yeni ihtiyaç ve istekler yaratarak, insanın emek kapasitesini ve arzuyu sömürerek, mekanları dönüştürerek, aşırı birim sorunları yaratır. Bu mekanizmalar aracılığıyla kendi tarihsel coğrafyalarını yaratan kapitalizmin gelişme güzergâhının temeli hep spekülasyon olmuştur: Yeni ürünler üzerine, yeni teknolojiler, yeni mekanlar ve mahaller, yeni emek süreçleri (esnek üretim, kalite çemberleri, aile emeği) ve benzerleri üzerine hep spekülasyon olmuştur.

Modern kentler, sınıfsal eşitsizliğe dayalı kapitalist birikimin (gelişmenin) devamlılığını sağlamak üzere tasarlanan ve mekana doğrudan müdahalelerle inşa edilen bir sosyal-fiziksel ölçeklerdir.

Toplumsal üretim süreci, aynı zamanda, bir yeniden-üretim sürecidir. Üretim koşulları, aynı zamanda, yeniden-üretim de koşullarıdır. Üretim biçimi olarak kapitalist ise, yeniden-üretim biçimi de aynı olur. Kapitalizm ortaya çıkışından bu yana sadece üretim süreçlerine değil, yeniden üretim süreçlerine de kendi damgasını vurma çabasında olmuştur

Günümüzde, sermayenin yeniden üretim sürecinde, kent mekânına yapılan yatırımlar sermayenin ikinci döngüsünü oluşturarak kârların düşmesini engellemektedir. Diğer bir deyişle kapitalist devlet ve sermayenin işbirliği ile üretilen kentsel mekanın kendisi de (alt yapı yatırımları, iş merkezleri, rezidanslar, konut alanlarıyla) pazarda değişim değeri olan ticari bir mala dönüşmektedir. Böylece meta üretiminde kârlılığın düştüğü dönemlerde, mekana yapılan yatırımlar sermayenin değersizleşmesini engellemektedir.

Kapitalizm için mekanın somut kullanım değeri değil, değişim değeri önemlidir. Mekanın tarihsel-kültürel değeri ve kullanımının, temsil

ettiği sosyal değerlerin önemi yoktur. Bunlar, söz konusu mekânın değişim değerine katkıda bulundukları, çoğalttıkları sürece önemlidir. Mekan, kapitalizm açısından pazarda alınıp satılan soyut birer parsel ya da binadan başka bir şey değildir. Bu nedenle toprak ve üzerindeki yapılar, kapitalist ekonomide bir mal haline gelmiştir.

Kentin bir değişim değerleri alanı olarak da önemini kavrayan kapitalizm, "değişim değerinin egemen olduğu" bir sistemdir. Buradaki egemen ifadesi önemlidir, çünkü kapitalist toplumda kullanım değeri ortadan kalkmaz ama kullanım değerleri ancak değişim dolayında gerçekleşir.

Türkiye'deki "Kentsel Dönüşüm" adı altında yürütülen uygulamalara bakıldığında kentsel mekânın "değişim değerinin" o alanda yaşayanların aleyhine artırılması amacını içerdiği görülecektir. O alanda yaşayanların dışlanarak dağıtılması o alanlarda oluşmuş komşuluk, akrabalık ilişkilerini, yardımlaşmayı, dayanışmayı da dağıtmaktadır. Bir sosyal dokuyu hiçleştirerek "dönüşüm" yapılması o kentsel alanın değişim değerini (yani yaygın kullanılan kentsel rantı) artırmakta ve değişim değeri sermayeye aktarılmaktadır.

Kentsel dönüşüm adı altında sosyal doku yok edilmekte, halk için "kullanım değeri" olan mekanları, onları evlerinden söküp atanlar için "değişim değeri"ne dönüştürülmektedir.

Günümüzde Kentler artık iki temel proje etrafında oluşturulmakta, yeniden üretilmekte ve dönüştürülmektedir. Bu dönüşüm projeleri, kentin bir yaşam mekânı "kullanım değeri" ya da yaygın kullanılan kavramı ile kentsel rant "değişim değeri" olarak görülmesiyle birbirlerinden ayrılmaktadır.

B. KRİZ VE YENİ COĞRAFYALAR

Kapitalizmin krizinin nedenleri arasında en belirleyici olarak görüleni aşırı birikimdir. 1930'lardaki krize de dünya ekonomisine İngiltere'nin egemen olduğu 19. yüzyıl liberalizmiyle gelen aşırı birikim dalgası yol açmıştır. Bu dalga, liberalizmin dizginlenerek, emek, sermaye ve politik güç arası ilişkilerin devlet müdahalesiyle yeniden düzenlenmesini öngören Keynesyen talep yönetimi rejimleriyle dindirilmiştir.

Kriz esas olarak efektif talebin üretime oranla yetersizliği biçiminde ortaya çıkmıştı; çözüm arayışları da bu temelde yürüyordu. 1945'ten 1973'e kadar büyük ölçüde ayakta kalan uzun canlılık döneminin zeminini oluşturan Fordizm güçlü bağlarla Keynesçiliğe bağlanıyordu.

2. Dünya Savaşı ertesinde, Marshall Planı ve daha sonra Amerikan doğrudan yatırımları aracılığıyla, Fordizm sağlamlaşacak ve yayılacaktı. Avrupa'da yoğunlaşan dış yatırımın yanı sıra ticarete de yaşanan açılımlarla, ABD'deki fazla üretim kapasitesinin başka ülkelerde emilmesi sağlanırken, Fordizmin uluslararası alanda gelişmesi, küresel ölçekte kitle piyasalarının oluşumu ve dünya nüfusunun sosyalist dünya dışında büyük kitlesinin kapitalizmin içine çekilmesi anlamına geliyordu.

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) kurulmasını karara bağlayan 1944 Bretton Woods anlaşması altına endekslenen doları dünyanın rezerv parası yaparak dünyanın ekonomik gelişmesini ABD'nin maliye ve para politikalarına bağımlı hale getiriyordu.

1930'lardan beri artarak 1970'lerde doruğuna ulaşan kentleşmenin kırsal işgücünü terk etmesi, diğer yandan "yerkürenin hemen hemen en ücra köşelerinin bile dünya ekonomisine dahil edilmesi sonucu sistemin coğrafi sınırlarına" ulaşılması nedenleriyle sermayenin yeni emek kaynaklarını harekete geçirme kabiliyetinin daralması ve diğer nedenlerle kapitalizm krize girmiştir.

Kriz, kapitalizmin bir hareket yasasıdır ve kapitalizme içkin bir işleyiştir. Kriz, kapitalist sistemle özdeşleşmiş bir durumdur. Kapitalizmin kriz eğilimi her dönemde genişler ve derinleşir. Marx ve Engels'in 1848'de yayımladığı Manifesto bizi toplumu temellerine dek sarsan dönemsel krizlerin kaçınılmazlığı konusunda uyarır. Bunlar, sayısız toplumsal ihtiyaç varken fazladan üretimin, bolluk varken açlığın, giderek genişleyen eşitsizliğin sonucu olan yıkım krizleridir.

Kapitalizm için kent mekânı daha somut olarak da toprak ve yapılar alınıp satılır bir meta olarak merkezi bir konum kazanmıştır. Özellikle

le İkinci Dünya Savaşı sonrasında devletin öncülüğünde gelişmiş ülkelerde kent mekânları hızlı bir metalaşma sürecini yaşamıştır.

Sermayedarlar artı-değer üretebilmek için artı-ürün üretmek zorundadır; bu üretilen değer de sonrasında daha çok artı-değer meydana getirmek için yeniden yatırıma dönüştürülmelidir. Üretim alanında ortaya çıkan sermaye fazlası kent mekânına yönlendirilerek, sermayenin aşırı birikim krizi belli bir dönem için aşılabilmektedir.

Meta üretimi ve tüketiminin gerçekleştiği sermayenin birinci çevriminde biriken sermayenin tekrar yatırıma aktarılmadığı durumlarda, bu aşamada oluşan aşırı birikimin ikinci çevrime aktarılması kapitalizmin krizini çözmenin başlıca yollarından biri olmuştur. İster devlet ister piyasa aracılığıyla olsun, ikinci çevrime aktarılan kaynakların önemli bir bölümü kentsel mekâna yönelmiştir.

Kentsel mekâna yönelen yatırımlar ise bir yandan aşırı birikim sorununu çözerken, diğer yandan da yeni taleplerin ortaya çıkmasına yol açarak birinci aşamada ortaya çıkan krizin çözülmesine de yardımcı olmuştur. Kent mekânının kendisi sabit sermaye haline gelmekte ve kapitalizm giderek artan biçimde kent mekanına kendi mantığını empoze etmektedir.

Özetlemek gerekirse, gerek gelişmiş gerekse de azgelişmiş ülkelerde, İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşadığı dönemin ekonomi politikalarını ve kentlerin dönüşümünü iki temel döneme ayırarak incelemek mümkündür.

C. 1950-1980 DÖNEMİ

Kentlerin üstlendiği işlevler açısından birincil olarak emeğin yeniden üretimi ön plana çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerde Keynesci birikim stratejileri hahâkim hale gelirken, Azgelişmiş ülkelerde ithal ikameci sanayileşme modelleri ağırlık kazanmıştır.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, her iki gelişme stratejisi de uluslararası koşulların da etkisiyle, coğrafi anlamda ulus devlet sınırlarını asli ölçek olarak belirlemiştir. Diğer bir anlatımla, ulusal ekonomiler bir bütün olarak kurgulanmış ve ekonomik karar ve stratejiler belirlenirken, ulusal ekonomi temel veri olarak alınmıştır.

KEYNESÇİ BİRİKİM SÜRECİNDE: Gelişmiş ülkelerde devlet, aşırı birikimin yarattığı sermayeyi yönlendirme rolünü üstlenmiştir. Geniş ölçekli refah devleti uygulamaları bu aşırı birikimin ikinci çevrime aktarılması ile mümkün olabilmektedir. Kentsel alanlar bu tür bir aktarımın ve de refah devleti uygulamalarının merkezinde yer almıştır. Eğitim, sağlık, konut, ulaşım

ve benzer alanlarda yapılan yatırımlar kentsel alanların bu hizmetler etrafında tanımlanmasının da en önemli nedeni olmuştur. Bu süreçte uygulanan "sosyal devlet" anlayışı, emek ve sermaye arasındaki temel çelişkiyi ortadan kaldırmamakla beraber, bu dönemde artan refahtan emekçi kesimlerin de pay almaları sağlanmıştır.

İTHAL İKAMECİ SANAYİLEŞME MODELİNDE: Sosyal refaha ilişkin devlet müdahaleleri azgelişmiş ülkelerde sınırlı olmuş, sermayeye aktarılan devlet kaynaklarıyla hızlı bir kalkınma hedeflenmiştir.

1950'lerden bu yana Türkiye'de kentleşme, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmenin bir göstergesi olarak biçimlenmemiş, açık pazar ekonomisine geçişin ve sermaye biriktirmenin bir aracı olarak kullanıştır. Tarım alanında 1950'lerden itibaren büyük değişimler olmuştur. Tarımın teknolojik yapısında, işlenen toprakların mülkiyet yapısında ve tarıma aktarılan kredilerin dağılımındaki değişimler sonucu olarak ortaya çıkan mülksüzleşme, işsizlik, büyük bir nüfusun tarımdan kopuş ve göçler sürecini başlattı. Türkiye, bu gelişmeler sonucu tüketim mallarına yönelik "ithal ikamesi" denen bir sanayileşme sürecine girmiştir.

Dayanıklı tüketim (otomobil, buzdolabı gibi) mallarının ithal edilmesi ve bu malların giderek montaj ağırlıklı olarak büyük kentlerde üretilerek iç pazara sürülmesi; tarımın ticarete açılarak tarımsal gelirlerin sermaye birikimine aktarılması, ithal ikamesine dayalı kalkınma politikasının esasını oluşturmuştur. Bu süreçte, sermaye birikiminin kaynağı ucuz işgücüdür. O da, tarıma traktörün girmesiyle açığa çıkan işgücünün kentlere göçüdür.

"İthal ikameci" işbölümü, sermaye birikim süreçleri ve sınıfların şekillenmesi açısından bir dönüm noktasını oluşturduğu gibi; aynı zamanda sermaye ve emeğin, dolayısıyla nüfusun mekânda yeniden dağılımını getirmiştir..

Ucuz işgücü olarak başta İstanbul olmak üzere kentlere gelenlere ne merkezi ve yerel yönetimler ne de sermaye hiçbir biçimde destek olmamış, gecekondulaşma, göç eden yoksulların barınma sorunlarını çözmek için başvurduğu bir yol olmuştur. Böylece, emek gücünün yeniden üretimi sorunu işçi sınıfı ve emekçilere havale edilmiştir.

Sermaye biriktirmek yalnızca ucuz iş gücüne; rant merkezli kentsel gelişmeye, kent rantlarının el değiştirmesine dayanmıştır. Kentlerde yoğunlaşan sermayenin, kentin tarihsel dokusunu rant için yıkmasına göz yumulmuştur. Kentleşmenin sosyal ve kültürel maliyeti göz ardı edilmiş; işgücünün ihtiyacı olan sağlıklı kente, konuta kaynak ayırmamak ve sosyal ölçekli yatırımları

yapmamak yoluyla sermaye biriktirilmiştir. Diğer bir anlatımla, kentleşme sürecinde ortaya çıkan talepler karşılanmayarak, bu sürecin gerektirdiği çözümlerin bulunması yerel toplulukların inisiyatifine bırakılmıştır.

Kapitalist kentleşme sürecinde emekçi sınıfların talepleri karşılanmazken, mevcut sistemin bir krize dönüşmesini engellemek için, gecekondular, enformal sektör gibi kendi yolunu kendi açan girişimler özendirilmiş, çok sayıda çıkartılan "imar afları", gecekondulara verilen tapular vb. uygulamalarla emekçiler, ezilenler sistem içine çekilebilmiştir.

Özetlemek gerekirse, İkinci Paylaşım savaşından 1970'li yılların sonuna kadar uzanan dönemde, gerek gelişmiş gerekse de azgelişmiş ülkelerde, kentsel gelişmenin merkezinde: emeğin yeniden üretimi sorunu vardır.

D. 1980 SONRASI DÖNEM: SERMAYENİN KENTLEŞMESİ

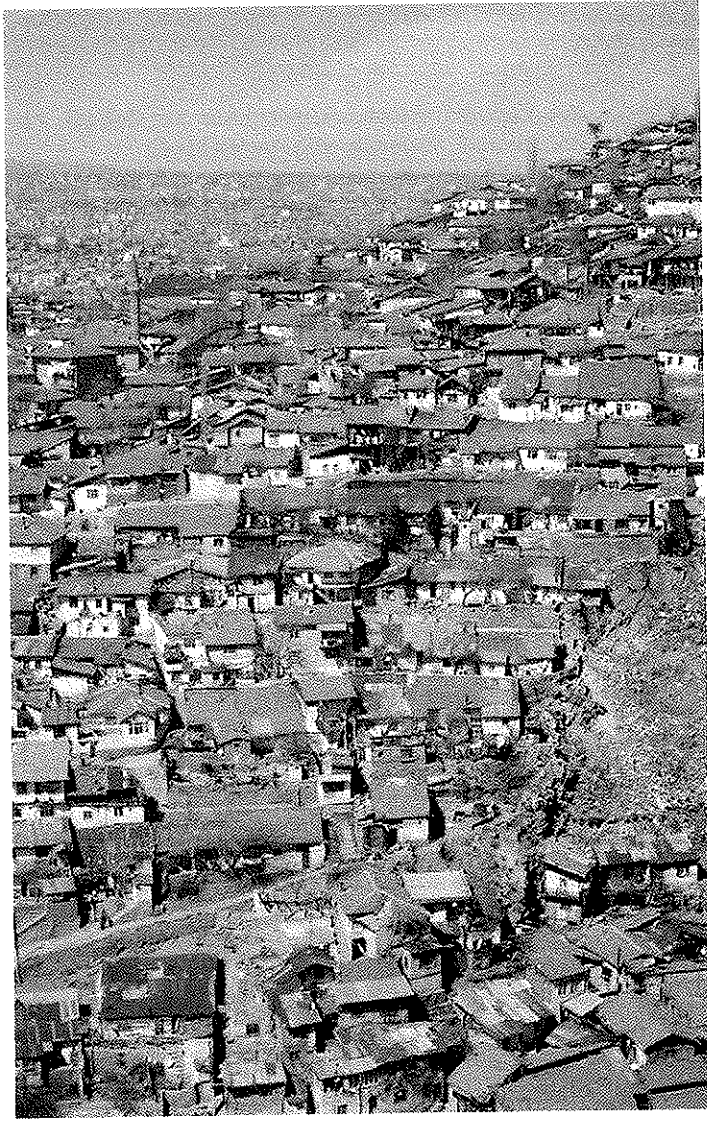
Gelişmiş ülke kentleri ile azgelişmiş ülke kentlerini ortak kılan nokta: 1980 sonrası yaşadıkları yeni liberal dönüşümlerdir. Bu iki grup kent için de emeğin yeniden üretimini ön plana çıkaran kentleşme deneyimleri, Keynesçi ve İthal ikameci gelişme stratejilerinin 1970'li yıllarda içine düştüğü bunalım ve bunun sonucunda hakim hale gelen yeni liberal politikalarla birlikte, son bulmuştur. Bu yeni liberal politikalar;

- Serbest Piyasa ekonomisinin hakim kılınması,
- Sermayenin önündeki tüm engellerin kaldırılması,
- Her şeyin metalaşması, ticarileştirilmesi, Kamusal mal ve hizmet üretimlerinin özelleştirilmesi,
- Üretim modelinin esnekleştirilmesi,
- Sermayenin, ucuz emek bölgeleri ve yeni coğrafyalara yönelmesi,
- Kapitalizmin mal ve sermaye ihracını dünyanın tüm coğrafyalarına ihraç etmeye başlaması,

Sanayisizleşmenin, yüksek işsizliğin, istihdam yaratmayan ekonominin, emlak ve finansa dayalı iş dünyasının derinleşerek genişlediği, sermayenin finans alanlarına yöneldiği yeni bir sürecin başlamasıdır.

Bu süreçte uluslararası sermaye, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi kapitalizmin kurumlarını kullanarak işçi sınıfı ve yoksullara ve azgelişmiş ülkelere karşı yeni liberal ekonomi politikaları kapsamında başlattığı saldırıyla birlikte dünya çapında daha kolay ve hızlı hareket edebilme yeteneği kazanmıştır.

Küreselleşme sürecinde, daha geniş coğrafya-

lara açılmak isteyen uluslararası sermaye, kendine daha fazla kârlılık ve spekülasyon kazançları sağlayacak mekânlar arayışı içine girmiştir. Ulus devlet sınırlarını aşan ilişkiler ağının ortaya çıkması kentlerin konumlarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Küreselleşme sürecinin yeni mekânsal kurgusu, kentlerin birbirleriyle yarıştığı "dünya kentleri" sistemidir.

Bu süreçte dünya üzerinde birçok kent özellikle ticaretin sağladığı avantajla öne çıkmaya ve uluslararası alanda adı devletlerden daha çok anılmaya başlamıştır. Bu da ulus devletin artık yetersiz bir örgütlenme olduğu, geleceğin hâkim yönetim mekânlarının kentler olacağı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.

Bu gelişmelerin sonucunda eskiden ulus-devletler aracılığı ile gerçekleştirilen sermaye, mal, hizmet ve bilgi akışları artık kentler aracılığı ile gerçekleştirilmeye başlamıştır. Günümüzde dünyada sermaye, mal ve bilgi akışına yön veren belirli büyük kentler (Tokyo, Londra, Newyork, İstanbul vb.) söz konusudur. Bu kentlerde veri-

len kararlar dünya ekonomisine ve dolaylı olarak siyasal yapısına yön vermektedir.

1800'lerde dünyada kentlerde yaşayan nüfus, toplam nüfusun yalnızca yüzde ikisini oluşturmuyordu. 1875'de dünyada nüfusları milyonu aşan sadece beş sanayi kenti mevcuttu, nüfuslarının toplamı da 10 milyonunun biraz üzerindeydi. 1925'e gelindiğinde sanayileşme yaygınlaşmıştı ve milyonu aşkın nüfusu olan kent sayısı 32 olmuştu, toplam nüfusları da 72 milyonu aşıyordu.

İnsanlık tarihinde ilk kez, kırsal alanlarda yaşayanlardan daha fazla insan kentlerde yaşamaya başladı. Dünyanın 1960'daki nüfusunun tamamı (4 milyar insan) şimdi kentsel alanlarda yaşıyor. Sayıları 26'yı bulan (toplam 420 milyon nüfusu barındıran) 10 milyondan fazla nüfuslu kentler ortaya çıktı. Dünyanın karasal yüzeyinin yalnızca yüzde 2'sini kaplayan kentler, dünya kaynaklarının yüzde 75'inden fazlasını kullanıyorlar.

Yapılan araştırmalar, Dünyanın en büyük (nüfusu 250 bini aşan) 744 şehrinde gerçekleşen karbondioksit salımının, dünyanın tüm ormanlarını bir araya getirdiğimizdeki emme kapasitesini yüzde on aştığını ortaya koyuyor.

1980 sonrası gelişmiş ve az gelişmiş olan ülkelerde yaygınlaşan işsizlik, sanayisizleşme ve yatırımsızlığın ne derece yaygın olduğunu göstermektedir. Özellikle belli sanayilerde yoğunlaşmış ve kent ekonomisini büyük ölçüde bunun başarısına bağlamış olan kentlerde yaşanan çöküş kent açısından da dramatik sonuçlar doğurmuştur.

Borsada spekülasyona, sınırsız bir kazanç ve tüketmeye dayalı ekonomik sistemin kaçınılmaz sonuçları: finansal krizlerdir. Sanayi toplumunu bir sonuç olarak değil, kentsellik için hazırlayıcı bir aşama olarak gören Lefevbre'ye göre, "sanayide oluşturulan ve gerçekleştirilen artı-değerin azaldığı yerde, spekülasyon, inşaat ve gayrimenkulde gerçekleştirilen oran çoğalır. İkinci devre temel devrenin yerini almaya gelir." (Henri Lefevbre, 1970)

Sermayenin küresel ölçekte bütünleştiği mekanın bağrında, sanayisizleşmenin, işsizliğin, yoksulluğun, eşitsizliğin, güvencesizliğin ve mekanın metalaştırılmasının dünyası yaratılmıştır. Dünya üzerinde 1 milyara yakın kayıt dışı işgücü, belirli kent merkezlerinde yoksulluk içinde ve sınıfsal olarak ayrılan kent mekanlarında yaşamaktadır.

Kanıtlar, kentselleşme güçlerinin şiddetle ortaya çıktıklarını ve dünya tarihi sahnesine egemen olduklarını göstermektedir. Kentselleşme, kapsam olarak küreselleşmiştir. Kırsal kesimin kentselleşmesi de hızla ilerlemekte, yaratılan mekan etkisinde içsel farklılaşma, bu farklılaşmaya koşut giden mekanın siyasal örgütlenmesi gibi, apaçık

ortadadır. (Harvey, 2003, 282)

Türkiye'de 1980 yılına kadar uygulanan ithal ikameci ve iç pazarı korumacı sanayileşme modeli 24 Ocak kararları ile terk edilmiş, yerine "ihracata dayalı kalkınma" modeli kabul edilmiştir.

Kapitalizmin küresel programına ilk uyum sağlayan ülkelerden biri olan Türkiye, yeni liberal yapılanma sürecine hızlı bir biçimde eklenmiş ve yeni liberal politikaları kapitalist sistemle eşzamanlı olarak uygulamaya sokmuştur. Türkiye, 19. yüzyılın vahşi kapitalizminde olduğu gibi, mal ve sermaye hareketlerinin her yönüyle serbestleştiği demek olan kapitalist dünya ile bütünleşiyordu. Türkiye tarihinde yeni sayfa demek olan 1980'ler, Türkiye kentlerinin tarihinde de yeni sayfalar anlamına gelmektedir.

İhracatın teşvik edildiği yeni sermaye birikimi sürecinde dünya ekonomisiyle bütünleşme gerçekleşiyor ve iç pazar talebi işçi sınıfı ve diğer çalışanlar baskı altına alınarak kısılıyordu. Türkiye, dünya ekonomisiyle bütünleşme sürecini 12 Eylül 1980 askeri darbesinin baskısı, demokratik hakların askıya alındığı temel hak ve özgürlüklerin tamamen ortadan kaldırıldığı bir ortamda yaşayacaktı.

1980'den günümüze kadar geçen süreçte Türkiye kentlerinin gelişimini etkileyen en önemli dinamik uygulanan yeni liberal ekonomi politikalar kapsamında, kent mekanının sermayenin birikim mekanı olarak görülmesi, mekanın kendisinin metalaştırılmasıdır. Sermayenin finans piyasalarından sonra yöneldiği alan kentsel rantlar ve tüketim alanları olmuştur.

Sermaye kazancının, sanayi üretimi yerine başta finans olmak üzere üretim dışı alanlardan elde edilmeye başlandığı, dolayısıyla, kentlerin sanayi ücretlileri yerine, daha çok hizmet sektörü çalışanlarının ikamet ettiği mekânlar haline geldiği 1980 sonrası dönemde kentlerin ve akıllardaki geleneksel belediyeçiliğin işlevi değişmiş, halkın kurumları olan belediyeler yeni liberal politikaların kurumları haline getirilmiştir.

Her bir kentin ve yerel yönetim birimlerinin kendi kaynak ve potansiyellerini sermayeye sunacağı, sürece yarışmacı olarak katılacağı, birbiriyle yarışan kentlerin ortaya çıktığı bir yerel dünya kurulmaktadır. Sermayenin "yönetişim" olarak adlandırdığı yeni bir yönetim anlayışı öne çıkarılarak, kamu yönetimlerinin bir şirket gibi yönetileceği kurgulanmıştır. Bu süreçte, yarışan kentler, marka kentler, sermayeye pazarlanan kentler ön plana çıkarılmıştır.

Nüfusunun yüzde 70'inin kentlerde yaşadığı Türkiye'de kentli nüfusun % 95'lere kadar artışı öngörülmektedir. Kentsel mekanlardaki konut, alt yapı, eğitim, sağlık, ulaşım vb. kamu hizmetleri

kârlılık açısından önemli potansiyele sahiptir ve sermayenin yeni birikim alanları olarak seçilmiştir.

Gündelik yaşamda kurulan düzenin ve ortaya çıkan çelişkilerin, toplumlararası ve toplum içi her türlü ilişkilerin temelinde yer alan kent mekânları, sermaye birikim ve kazançları olmuştur. Kent mekânı tamamen “değişim değeri” haline getirilmiştir.

İstanbul başta olmak üzere Ankara, İzmir, Bursa, Adana, İzmit ve diğer kentlerin tarihi ve kültürel değerleri, ormanları, sahilleri, su havzaları, vadileri, dere yatakları, parkları, meydanları, tepeleri sermaye projeleriyle iş merkezleri, alışveriş merkezleri, rezidanslar, konutlar ve gökdelenlerle doldurularak kentler “değişim değeri” olarak yeniden üretilmektedir. Planlama anlayışının terk edildiği bu süreçte, sermaye projeleri yaygınlaşmıştır.

Türkiye’de bin kişiye 49 metrekare alanın düştüğü aktif 179 alışveriş merkezinin yıllık cirosu, 25 milyar dolarlık bir büyüklüğe işaret etmektedir.

Kentin değişimi, kentin sınıfsal düzeyde ayrışması ve kutuplaşması derinleşmekte, zaten var olan rant merkezli kentleşme daha da ön plana çıkmaktadır. 1980’lerden sonra artan gelir dağılımındaki eşitsizliğin ve toplumsal kutuplaşmanın, en çok belirginleştiği yerler yine kentsel yaşam ve barınma alanları olmuştur. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler ve bölgeler arasındaki dengesizlikler derinleşmiş, yaşam standartları arasındaki uçurumlar büyürken kentlerdeki yaşam alanları da ayrışmaktadır.

Sermaye kesimi ‘güvenlikli siteler/küçük kaleler’ içinde kendisini ‘koruyarak’ yaşarken, ‘varoşlardaki’ emekçi ve ezilenler genişletilmiş üretimin bir parçası olarak artık gözden çıkarılmakta, üretim ve yaşam alanlarının birbirleriyle ve kendi içlerindeki sınıfsal, ekonomik, sosyal ve kültürel bütünlüğünün yıkılarak, emekçi-

lerin ve yoksulların dayanışma ve örgütlülük mekânları dağıtılmaktadır.

Uygulamaya konulan “kentsel dönüşüm” adı altındaki sermaye projeleriyle insanlar yıllardır yaşadıkları mekânlarından, evlerinden barklarından sökülüp atılmak istenmektedir. Sadece İstanbul’da 650 binden fazla evin yıkımı, 3 milyon insanın yerinden edilmesi söz konusudur.

Kent mekânı dediğimiz olgu sosyal-fiziksel ölçek olarak inşa edilmektedir. Bu inşa sürecinde devlet, sermaye ve sınıflar birbirinden bağımsız olarak anlaşılabilir. Kapitalist toplumsal ilişkiler bağlamında bağımsız bir mekân olmayan kentin bu inşa süreci, ancak bu hegemonya süreçleri üzerinden analiz edilebiliriz.

Bu analizi Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) örneği üzerinden yaptığımızda, sosyal politikaları yürütme amaçlı kamu kurumlarının yeni liberal zihniyetle nasıl dönüştüğünü görebiliriz.

Türkiye kent mekânlarını sermayenin birikim mekânına dönüştüren uygulama anlayışı siyasi otoritelerce (hükümet, belediye) şöyle ifade edilmektedir:

o Kentin Rekabetçi Üstünlüklerini Ön Plana Çıkarmak,

o Kentin Yatırımcılar için bir çekim merkezi olmasını sağlamak,

o Yüksek Bir Rekabet Gücüne Sahip Olabilmek İçin Gerekli Mekânsal ve Altyapı Projeleri Geliştirmek

o Firmaların Kurulmaları, Büyüme ve Yarışabilmelerinin Önündeki Engelleri Kaldırmak

Mekânın kullanım ve değişim değerlerinin yönlendirilmesi süreci parsel ölçeğini aşmış, kentsel mekânların daha büyük kentsel mekânlarla, metropol mekânlarla, kırsal mekânlarla, hatta “Dünya Kenti” kavramsallaştırmasıyla ifadesini bulduğu gibi uluslararası düzeye varan ilişkiler ağını kapsamıştır.

Kapitalizmi tanımlayan bütünlüklü mekânizmada iktisadi alanla siyasi alan ayrı ayrı olmayıp, tam tersine iç içe geçmiş durumdadır. Sermaye birikim sürecinde bu iç içelik sistemin aktörleri tarafından sürekli olarak dönüştürülmektedir.

Bellegimizdeki kentler, “Kentsel mülkiyetin sınıfsal dağılımı” ya da “Sınıfların kent mekânında yeniden dağılımı” nedeniyle değişmektedir. Sistem partileri de bu değişim aktörleri konumundadır. Çeşitli nedenlerle gündeme sokulan kampanyalar, “Marka Kentler” yaratmaktan “Dünya Kenti/Finans Kenti”ne kadar tüm söylemler, kentin sermayeleşmesi sürecinin derinleşerek genişleyeceğine işaret etmektedir.

Kentler, kapitalizmin yeni liberal politikalarının belirleyiciliği altında biçimlenmekte ve dönüştürülmektedir. Küreselleşme sürecinin ve sermayenin kentleşmesinin Türkiye kentlerinde ortaya çıkardığı toplumsal eşitsizlikler ve mekânsal ayrılmalar derinleşerek genişlemektedir. Halkın büyük çoğunluğu için kullanım değeri olan mekânlar sermaye için değişim değeri haline dönüştürülerek doğal kaynaklarımız, tarihi ve doğal değerlerimiz, kültürel mirasımız, ekolojik dengeler yok edilmektedir.

Bu süreç kaçınılmaz değildir. Bu sürece karşı koyabilmemiz için önce bu süreci tüm boyutlarıyla ortaya çıkarmamız gereklidir.

Kent mekânlarının metalaştırılarak sermayenin birikim mekânı haline getirildiği günümüzde, sömürüye dayanan bir kentsellikten, insanoğlunun hak ettiği bir kentselliğe olan yolun açılması, sermayenin değil insanlığın yararına bir dönüşümün gerçekleştirilmesi, tüm sürecin sona erdirilmesinin biricik yolu olarak görülmektedir.

Bunun için kentlerin ve doğal çevrenin değişim değerini değil kullanım değerini esas alan politikaları geliştirmek ve mücadele etmek hepimizin tarihsel bir görevidir.

E. HALKLARIN DEMOKRATİK KONGRESİ BU TOPLUMSAL YAKLAŞIM VE GEREKSİNİMDEN YOLA ÇIKARAK;

* Toprak üzerinde spekülasyona dayalı faaliyetin ortadan kaldırılmasını,

* Kamu topraklarının teşvik, özelleştirme vb. politikalarla elden çıkarılması uygulamalarının derhal durdurulmasını,

* Toprak mülkiyetinde mülk sahibinin denetiminin topraktan yararlanma ile sınırlandırılmasını,

* Tarla niteliğindeki toprağın, imarlı arsa niteliğine büründüğü zaman ortaya çıkan değer artışının topluma ait olduğunun kabul edilmesi, toprak üzerindeki tüm değer artışlarının vergilendirilmesini,

* Toprak mülkiyetinin iki boyutlu (düzlemde) kalmasını sağlamak, üçüncü boyut olarak değerlendirdiğimiz imar haklarının topluma ait olduğunun kabul edilmesini,

* Barınma hakkı temel bir insanlık hakkı olarak ele alınarak, bu hakkın kullanımına dönük konutların vergilendirme dışında bırakılmasını,

* Taşınmazların alım-satım işlemlerinin kayıt altına alındığı Tapu Sicilinin ve kayıtlarının incelenmesinin herkese açık olmasının (aleniyet) sağlanmasını, bu bilgilerin coğrafi bilgi sistemlerine (GIS) geçilerek deşifre edilmesini, ülke toprakları ve doğal kaynaklarını yağmalayan ara-

zi spekülâtörlerinin ve rantçıların teşhir edilmesini,

* Yerleşim alanlarında ve gelişme alanlarında toprak edinmeyi sınırlayacak anti-tekel bir yasal çerçeve oluşturulmasını,

* Kamu arazileri üzerinde yapılacak konutların yalnız kullanım hakkının olduğu (miras hakları dahil), el değiştirme hakkının olmadığı bir çözümün getirilmesini,

* Konutun bir yatırım aracı haline gelmesinin caydırıcı hale getirilmesi, alım satımı sırasında gerçek değeri üzerinden vergilendirilmesini, bir konuttan fazla konuta sahip olmanın özendirilmemesi, birden fazla konuta sahip olanlardan artan oranda vergi alınması yönünde düzenlemelerin yapılmasını,

Savunmaktadır.

F. VAN İÇİN İNSANİ TOPLUMCU EKOLOJİK VE BÜTÜNCÜL BAKIŞ

* Türkiye, Dünyanın üç büyük deprem kuşağından biri olan Alp-Himalaya Deprem Kuşağı'nda yer almaktadır. Depremler Türkiye'de; Avrasya, Afrika ve Arap kıtaları arasındaki tektonik süreçlere bağlı olarak meydana gelen diri faylar boyunca oluşurlar.

* Yüzölçümünün %92'si (%45'i 1.derece, %26'sı 2.derece), nüfusunun %95'i ve sanayisinin %98'i deprem bölgesinde olan Türkiye'de son yüzyılda büyüklüğü 5.0'dan büyük olan toplam 135 deprem olmuştur. Ortalama her 1.1 yılda yıkıcı bir depremin yaşandığı Türkiye, en sık yıkıcı deprem periyoduna sahip bir ülkedir. Bu depremlerde (resmi verilere göre) yaklaşık yüzbin kişi yaşamını yitirmiş, ikiyüz bin kişi yaralanmıştır.

* Ancak özellikle son yüz yılın bilançosu bile depremin yol açtığı ölümleri ve hasarları asgariye indirmek için gerekli önlemlerin alınmadığını göstermektedir. Bu tespitin en yakın örneği, resmi rakamlara göre yirmi bin kadar insanımızın canına ve 352 bin konut ve sanayi te-

sisinin (307 bini konut 45 bini işyeri) yıkım ve hasarlar nedeniyle kullanılamaz hale gelmesine neden olan 1999 yılı 17 Ağustos Marmara depremidir. Van depremi depreme karşı tedbirsiz olma halini ve yüksek sayıda can kaybına, ağır hasarlara uğramakta olduğumuz gerçeğini bizlere bir kez daha yaşatmıştır.

* Geçmişte depremlerin onca yıkım ve acılarına sahne olan Türkiye'de, toplumu derinden etkileyen şiddetli depremler kısa sürede unutulmuş, ders çıkarılmamış, hiçbir şey olmamış gibi davranılmıştır. Bilimsel gerçekler göz ardı edilerek, felaketlerin üstü örtülmüştür.

* Her felaket sonrasında, yitirdiğimiz canlara, yaralananlara ilave olarak binlerce insan ortalıkta kalıyor ve bu insanlarımız çaresizlik içinde yaşamlarını sürdürmeye çalışıyor, kaderleriyle baş başa bırakılıyor. Ateş düştüğü yeri yakıyor, yeni bir felâkete kadar, yaşananlar kısa sürede, kolayca unutulup gidiyor. Bu insanlık dramı, farklı bölge ve yerleşim alanlarında meydana gelen depremlerin ortak yanı olarak öne çıkıyor.

* Depremi yol açtığı felâket, merkezinde insan olan ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal boyutları olan bir olgudur. Depremi yalnız bilimsel olarak anlamaya ve açıklamaya çalışmak sorunu çözmeye yeterli değildir.

* Fayın üzerinde yürürken etrafında insanların da yaşadığının farkına varılmalıdır. Bilimsel verilerin ışığında toplumsal yaşamı planlayarak, doğru çözümleri üretmekten başka bir yolun olmadığı Van depremi ile bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada temel olarak;

* Türkiye'nin ülke, bölge, metropoliten ve kentsel planlaması ve kurumlarının fiziki, ekonomik, sosyal ve kültürel alanların tümünde demokratik bir anlayışla yeniden örgütlendirilmesi,

* Yerleşim alanlarının ve yapıların yer seçim kararlarının belirlenmesinde akla, bilime ve demokratik planlamaya dayanan bir anlayışın geliştirilmesi,

* Konutu temel bir insanlık hakkı olan barınma hakkı olarak ele alan politikaların belirlenmesi,

* Toprağın özel mülkiyet altında rant uğruna sınır tanımaz kullanımının ortadan kaldırılarak, rantı ve spekülasyonu kentsel gelişmenin temel dinamiği haline getiren anlayış ve uygulamalar karşısında toplumcu toprak politikalarının geliştirilmesi,

*Doğal, tarihi ve kültürel mirası, ormanları, tarım topraklarını, sahilleri, dereleri yağmalayan; havayı, suları, denizleri, toprağı kirleten; insanı, hayvanı ve tüm canlı yaşamı zehirleyenlerin yıllardır sürdürdüğü uygulamaların ortadan

kaldırılarak ekolojik planlamanın yaşama geçirilmesi,

* Bölgeler arası eşitsizliği ve gelir dağılımındaki adaletsizliği derinleştirerek, insanları kültürel yaşam ortamlarından, köylerinden zorla sürerek kentlere göç dalgalarıyla yığan politikalar karşısında; Anadolu ve Mezopotamya haklarının yaşamlarını ve geleceklerini etkileyen ekolojik, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik tartışma ve kararlara doğrudan katılabildiği, yetki ve sorumluluğun yerel ve bölgesel topluluklarda olduğu bir demokrasinin geliştirilmesi,

Amaçlanmıştır

G. VAN DEPREMİ / SONRASI

Deprem ve sonuçları:

Van'da 23 Ekim 2011'de 7.2 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. Van ili ve Erciş ilçesinde ağır yıkıma ve can kaybına neden olan depremin ardından 9 Kasım 2011'de meydana gelen 5.6 büyüklüğündeki deprem Van ilinde en az ilk deprem kadar ağır hasara yol açmıştır. Her iki deprem sonucunda toplam 644 kişi yaşamını yitirmiştir.

İkinci deprem, yapısal yıkım ve yaşanan can kayıplarının da ötesinde, halk üzerinde yarattığı psikolojik etkiler açısından ilk depremden daha ağır sonuçlar doğurmuştur. Hayalet kente dönüşen Van'da çok katlı binalar tamamen terk edilmiş ve kent karanlığa gömülmüştür.

- Depremde can kaybı yüksek düzeydedir.

-Van Belediyesi'nin verdiği rakama göre halen yapıların ancak %20 si kullanılabilir durumdadır. Kullanılmakta olan binalar da içinde yaşayanlara güvensiz ve endişeli bir ruh halini yaşatmaktadır. Deprem şiddetli ve yıkıcı olmuştur. Belediye teknik heyetinin belirlemelerine göre kaçak olarak inşa edilmiş yapıların oranı %85 tir. Yapıların deprem bölgesi olan yörede denetim dışı inşa edilmekte olduğu gerçeğini ifade etmektedir.

-Varlıklılar veya başka yerde barınma olanağı bulanlar şehri terketmiştir. Bu yoğun göç sonucunda Van'da çoğunlukla yoksul aileler kalmıştır. Nüfus küçülmüştür.

-Halen 120 bin kadar insan çadır ve konteynırlarda sağlıksız ve gayri insani koşullarda yaşamaktadır. Yangınlar ve soğuklar can almaya devam ediyor.

Merkezi ve Yerel İdareler

-Devlet depremin büyüklüğüne ve hasarın ağırlığına uygun bir hukuki zemin yaratacak Afet Bölgesi kararı almamış, doğal âfet mağduriyetine uğramış yurttaşlarına yapılması gereken yardımları yapmamıştır.

-Van ve civar kasaba belediyeleri Hükümet tarafından dışlanmış muhatap alınmamıştır. Bu nedenle merkez -yerel koordinasyonu gerçekleştirmemiş ve bu durum yardım sürecini olumsuz yönde etkilemiştir. Yerel yönetimler çok kısıtlı olanaklarla bu yıkımın altından kalkmaya çabalamış ancak sonuç başarılı olamamıştır.

Mağduriyetin giderilmesi ve yeniden inşaa süreci

-Güneydoğu Bölgesi Belediyeler Birliği'nin, Diyarbakır Büyükşehir ve Van Belediyelerinin birlikte düzenledikleri ve İstanbul'dan bazı üniversitelere mensup akademisyenlerin katıldığı bir sempozyum düzenlenmiştir. Akademisyenler İstanbul'da uyguladıkları 'Kentsel Dönüşüm Projeleri'ni Van'a ve yöreye de aynen önermişlerdir. Kentsel rantı yeni koşullarda örgütlemeye hazırlıklı ve etkileyiciydiler. Hükümet dışı alanda görülebilen çaba şimdilik bu biçimdedir.

-Hükümet; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve TOKİ aracılığıyla, bir miktar konut inşaatını başlatmıştır. Bu girişimin yerel çevrenin durumunu, insanların yaşam koşullarını ve gelir düzeyini göznetmeden sadece hızlı yapı üretimini hedeflediği aşıkardır. Sorunun büyüklüğü hakkında yukarıdaki bazı rakamlar bir fikir vermektedir. Yıkıma uğramış yapı sayısı ile yeniden inşa edilen yapı sayısı karşılaştırıldığında bu girişimin ihtiyacın küçük bir kısmına cevap vereceği gözükmektedir.

-Yöre halkı insanlık dışı ağır yaşam koşullarına karşı mütevekkil ve tepkisiz bir haldeler. Hükümetin verdikleriyle yetiniyor ve vaatlere inanıyor bir durumdadır. Bir sosyal tepki ortamı ve talep baskısı yaratmak için de bir çaba gerekiyor.

-Deprem sonrası girişimlerin gösterdiği üzere yerel ve merkezi yönetimlerin ortaklaştığı yaklaşımlar vardır; Yıkıma uğramış alandaki hukuki idari ve kentsel toprak mülkiyet durumu olduğu gibi kabul edilmektedir. Kentin yeniden nasıl ihya edileceğine dair bir planlama çalışması olmadığı gibi, durum belirsizlikler içindedir.

-Yeni inşa edilecek site için kent dışında kamulaştırılmış alanda ve Kamu Sermayesi (TOKİ) yoluyla inşaat tamamlanacak, tayin edilen ve ancak yüksek gelirliilerin ödeyebileceği aidatı ödeyebilecek vatandaş borçlandırılmak suretiyle de satışı yapılacaktır. Çoğunluğa yönelik çözümde sorun devam etmektedir. Sosyal boyutta bir adaletsizlik söz konusudur.

Bu çalışma kapsamında;

. Öncelikle Türkiye'de dayatılmakta olan kentsel yaşam ortamlarına alması yukarıda değinilmekte olan başka kent tezlerini geliştirmek üzere

re bir bilim kurulu oluşturulacaktır.

. Bu bilim kurulu Van ve çevresi için aşağıda taslak halinde hazırlanmış bölgesel ölçekli bir ekonomik sosyal ve kültürel çerçeve üzerinde çalışacaktır.

-Bu çerçeve içerisinde kentsel ve tarımsal rantın ortadan kaldırılması bu amaçla tamamına yakını yıkılmış kent merkezleri ile yeni yerleşim alanlarında toprak mülkiyetinin kamusallaştırılması için yöntem geliştirilecektir.

-Yeni çevre düzeni ve yeni yerleşim alanlarının, deprem riski gözönüne alınarak hazırlanması esas alınacak, yapılaşmada bina yükseklikleri sınırlandırılacak, nüfus yoğunlukları düşürülecektir.

.Hasar tespit çalışmaları bilimsel bir yaklaşım, kadrolaşma ve teçhizatlanma ile yapılacaktır.

-Bölge halkını yenilenme projesinin esas aktörü haline getirecek, bölgenin üretim potansiyelini gözönünde bulunduran yapım ve tarımsal ve sinai üretim seçenekleri gösterilecektir.

-Bölge nüfusuna istihdam sağlayacak ve ekonomik sorununu çözecek ücret politikaları sunulacaktır.

-Konut mülkiyetinin kamuda kalacağı, ev sakinlerinin ömür boyu kullanım hakkına sahip olacağı, kullanım hakkının mirasçılara devredilebileceği modeller hazırlanacaktır.

-Kamusal finansman modelleri geliştirilecek, düşük gelirli yurttaşların kiralari ödeyebileceği bir maliyet hesabı ortaya konulacaktır.

-Çalışmada, Bölgenin Türkiye'nin diğer bölgeleriyle her türlü ilişki ağı veri oluşturacaktır.

-Bölgenin komşu ülkelerle ve uzak doğuyla olabilecek ilişkinin ve alış verişin ne olabileceği araştırılacaktır.

-Bölgede; merkezi özel yeni yönetim modelleri geliştirilecek, yerel yönetimlere mali idari hukuki desteğin nasıl sağlanabileceği araştırılacaktır.

-Yeni yapılanma süreci için yeni bir imar hukukunun geliştirilmesi üzerinde düşünce geliştirilecektir. Depreme dayanıklı yapı üretimi süreci ve denetim mekanizmaları önerilecektir.

-Meslek odaları bu yeni sürecin kamusal denetimi kapsamında görevlendirilecektir.

-Sigorta şirketleri bu denetim sürecinin parçası haline getirilecek, DASK işlevselleştirilecektir.

-Deprem eğitiminin en alt seviyeden başlatılması ve deprem gerçekliğini kavramış ve karşı önlemleri alabilecek bilgi ile teçhiz edilmiş bir gençlik yetiştirilmesi için eğitim programları üzerinde çalışılacaktır.

-Kurtarma acil yardım ve geçici yerleşim alanlarına yerleştirme konularına yeni çözüm önerileri sunulacaktır.

Rio'20: İstenmeyen bir U dönüşü

■ Vandana Shiva^(*)

Rio+20: İstenmeyen bir U dönüşü Rio de Janeiro bir U dönüşleri şehri. Şehirde en sık karşılaşılan trafik işareti "Retorno", dönülebilir tabelası. Ve Rio+20 ya da Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Gelişme Konferansı aynı güzergahta seyretti. Gezeğenin sürdürülebilir hayat sürecinin korunmasına karşı insan sorumluluğu anlamında büyük bir U dönüşü oldu.

Yirmi yıl önce Dünya Zirvesi'nde, biyo-çeşitliliğin korunması ve iklim değişikliği felaketinin önüne geçilmesi için yasal yönden bağlayıcı anlaşmalar imzalanmıştı. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD) ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) hükümetleri çağımızın en önemli iki ekolojik krizine ilişkin olarak iç hukuku ve politikaları şekillendirmeye sevkmişti.

Rio+20 için uygun ajanda Rio anlaşmalarının uygulamaya konmasında neden yetersiz kaldığını değerlendirmeli, krizlerin nasıl derinleştiğini rapor etmeli ve ekolojik krizlerin daha da derinleşmesini önlemek için yasal olarak bağlayıcı hedefler sunmalıydı.

Ancak resmi sürecin tüm enerjisi herhangi bir yükümlülüğün nasıl kaçınmak gerektiğine odaklanmıştı. Rio+20 ciddi ve çok sayıda krizin olduğu bir dönemde başardıklarıyla değil, başaramadıklarıyla hatırlanacak.

Başarısız bir ekonomik sistem için - doğanın metalaşması ve finansallaşma için - kilit bir ifade olan "yeşil ekonomi" üzerinden kurtarma pakedi sunmasıyla hatırlanacak. Sosyal adalet ve ekoloji hareketleri yeşil ekonomiyi düpedüz reddetti. 2008 yılında Wall Street'te çökmüş, vergi mükelleflerinin trilyonlarca parasıyla kurtarılması gerekmiş ve insanların hayatlarını sıkı tasarruf tedbirleri aracılığıyla kurtarılmaya devam eden bir finansal sistem, şimdi gezeğenin kurtarıcısı olarak önerildi. Yeşil ekonomi sayesinde, tüm dünya kaynaklarının ve yaşam süreçlerinin teknolojikleşmesi, finansallaşması, özelleştirilmesi ve metalaştırılmasına doğru bir girişim gerçekleşti. Bu insan imparatorluğunun toprak üzerinde yok edici dünya görüşü ile doğayla uyumun yaşam koruyucu dünya görüşü ve Toprak Ana'nın haklarının tanınması arasındaki son kavgadır. Hindistan'dan Toprak Ana hakları evrensel bildirisi için 100.000 imza taşıdım, bu da BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'a teslim edildi.

Bu bizim hareketlerimizin kararlılığının ve gücünün bir yansımasıdır ki nihai metinde yeşil ekonomiye referans yapılırken aynı zamanda Toprak Ana ve doğa haklarına atıfta bulunan bir madde var.

Madde 39'da belirtildiği üzere: "Biz, dünya gezegeni ve ekosistemlerinin bizim evimiz olduğunu ve Toprak Ana'nın pek çok ülke ve bölgede ortak bir ifade olduğunu kabul ediyoruz ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi bağlamında bazı ülkelere doğanın haklarını tanıdığını belirtiyoruz. Şimdi ki ve gelecek nesillerin ekonomik, sosyal ve çevresel ihtiyaçları arasında adil bir denge elde etmek için, doğa ile uyumun teşvik edilmesinin gerekli olduğu kanaatindeyiz."

Bu, aslında Rio+20'ye hakim olmuş paradigma-ların çatışması için çerçevedir - bir yanda açgözlülük ve kaynak kapma ekonomisine devam etmek için yeşil ekonomi paradigması ve dünya nimetlerinin sürdürülebilir ve paylaşılr olduğu yeni yaşayan bir ekonomi yaratmak için Toprak Ana'nın haklarının paradigması.

Rio+20 süreci geriye doğru giderken, bazı hükümetler yeni bir paradigma ve dünya görüşü yaratmak için ileriye hareket etti. Ekvador kendi anayasasına doğa haklarını dahil eden ilk ülke olarak dikkat çekiyor. Rio+20'de, Ekvador hükümeti beni, hükümetin Amazon ormanı ve yerli topluluklarını korumak için petrolü yeraltında tutacak Yasuni girişiminin duyurusunda Başkan Rafael Correa'ya eşlik etmeye davet etti. Uluslararası toplulukta göze çarpan ikinci hükümet, bizim küçük komşumuz Bhutan. Bhutan bir ilerleme ölçütü olarak GSYİH ötesine geçti ve gayri safi milli mutluluğu benimsedi. Daha da önemlisi, Bhutan mutluluk üretmenin en etkili yolunun organik gıda üretmek olduğunu kabul etti. Jigmi Thinley, Bhutan Başbakanı olarak Rio konferansında şunları söyledi: "Bhutan Kraliyet Hükümeti kendi tarafından, ekinlerin ve içinde yetiştikleri toprağın gerçekten sürdürülebilir olması -ve böylece tarımın doğanın yıkımına değil, dirilmesine ve yeniden canlanmasına katkıda bulunması- konusunda paylaştığımız hayallerini gerçekleştirmek için organik tarıma dönüşte küresel hareketi kendi çabalarıyla durmak bilmeden teşvik edecek ve devam ettirecektir."

Çoğu hükümet Rio+20'nin sonucuyla hayal kırıklığına uğradılar. Öfkeli hareketler ve protestolar oldu. 100.000'den fazla insan -Rio+20 metninin başlığı olan- "İstedikimiz Gelecek" bu değil demek için yürüdü.

Ben Rio+20'yi köşeli ayraç olarak değerlendiriyorum - BM jargonunda köşeli ayraç içindeki metin bir uzlaşma değildir ve genellikle silinir. Bu son adım değil, sadece noktalama işareti. Demokrasi ve siyasal süreçler tarihin ve yeryüzündeki ya-

şamın geleceğinin gerçek sonucuna karar verecek. Ortak irademiz ve eylemlerimiz, şirketlerin suyun son damlasını, son ot sapını, arazinin son dönümünü, son tohumu özelleştirmede başarılı olup olmayacağını belirleyecek ya da hareketlerimizin, zengin çeşitliliği, coşkunluğu ve özgürlüğü içinde insan hayatının da dahil olduğu yeryüzünde yaşamı

Vandana Shiva

Kalkınmanın bedelini en fazla kadınlar ve çocuklar ödüyor, buna karşılık meyvelerinden en az onlar yararlanıyor.

Ekolojist ve feminist hareketin önde gelen uluslararası isimlerinden Vandana Shiva 5 Kasım 1952'de Kuzey Hindistan'daki, Uttarakhand Eyaletinin başkenti Dehra Dun kırsalında doğdu. Babası ormancı, annesi çiftçiydi, küçük yaşından itibaren doğa ve bitki-hayvan sevgisiyle büyüdü. Yüksek öğrenimini Fizik dalında yaptı, Kanada'nın Batı Ontario Üniversitesinde 1979'da tamamladığı "Kuantum Kuramında Gizli Değişkenler" konulu doktora tezinde kuantum mekaniğinin felsefi temellerini inceledi, böylece bilim felsefesinde kayda değer bir çalışmayı ortaya koymuş oldu.

Sonra Hindistan'a döndü ve Bilimler Enstitüsünde bilim, teknolojisi, çevre politikaları, canlılar teknolojisi (biyo-teknik), canlılar ahlâkı (biyo-etik), gıda teknolojisi, genetik mühendisliği üzerine hem bilimci olarak eğildi, hem de bu konulardaki kampanyalara eylemci olarak katıldı. Afrika, Asya, Güney ve Orta Amerika'da, İsviçre, İrlanda, Avusturya'da çevre hareketlerinde ve gıda mühendisliğine karşı yürütülen eylemlerde yer aldı.

1982'de biyolojik çeşitliliğin korunmasını amaçlayan Bilim, Teknoloji ve Araştırma Vakfını (Research Foundation for Science and Technology--RFSTE) kurdu. Daha sonra 1991'de yerel tohumların ve tarım üretiminde çeşitliliğinin korunmasını hedefleyen, sözcük anlamı "dokuz tohum" olan Navdanya hareketini başlattı.

Hindistan'a empoze edilen ve onların Yeşil Devrim adını verdikleri uygulamalara karşı çıktı. Adının tam tersine Yeşile karşıydı, sınav tarım teknolojisi (sentetik gübreler, zehirli pestisitler, melez tohumlar ve makineleşmeden oluşan, bu programı reddetti. O görüşlerini "The Violence of the Green Revolution : Third World Agriculture, Ecology and Politics" (Yeşil Devrim Şiddeti-Üçüncü Dünya Tarımı, Ekoloji ve Siyaset) başlıklı kitabında dile getirdi.

Vandana Shiva'nın düşünce ve eylemlerinin yoğunlaştığı alanlar şunlardır:

- * Ormanların korunması
- * Tarım ve genetik kaynaklar
- * Canlıların çeşitliliği
- * Dünya Bankasına ve Dünya Ticaret Örgütüne karşı kampanyalar
- * Ekoloji ve cins
- * Ekoloji ve feminizm

Eko-feminizm kadınların doğaya erkeklerden daha yakın ve daha duyarlı olduğunu söyler. Akımın içindeki değişik görüşlerin hepsinin ortak noktası sorunun toplum ve doğa üzerindeki ataeril baskı ve hâkimiyetten kaynaklandığıdır.

Shiva kalkınmanın bedelini en fazla kadınların ve çocukların ödediğini, buna karşılık kalkınmanın meyvelerinden en az onların yararlandığını belirtir.

Eko-feminizm geleneksel kadın merkezli çiftçilik uy-

savunmada başarılı olup olmayacağını.

(*) Bu metin 25 Haziran 2012 tarihinde "The Asian Age"de yayımlanmış, Türkçeye Orhan Göztepe tarafından çevrilmiştir.

(<http://www.asianage.com/columnists/rio20-un-desirable-u-turn-649>)

gulamalarında çevrenin korunması, sürdürülebilir tarım ve gıda güvenliği yararına kadını güçlendirmeyi amaçlıyordu. "Staying Alive" (Hayatta Kalmak) isimli kitabıyla üçüncü dünya ülkelerinde kadının konumuna parmak bastı.

Yapıtlarından "Yeryüzü Demokrasisi", "Su Savaşları", "Çalınmış Hasat" ve "İyilerin Yanında - Çiftçi Haklarına adanmış Bir Yaşam" adlı kitapları Türkçeye çevrilmiştir. Otobiyografi niteliğindeki kitap Hintli bir kadının Himalaya eteklerindeki küçük köyünden çıkıp toplumsal ekoloji konusunda dünyanın en önemli uzmanlarından biri haline gelmesinin öyküsüdür. Kuantum fizikçisi bir bilimci, kendini doğduğu topraklara adamakla kalmamış, dünya çapında çevre hareketlerinin sayılı isimlerinden birisi olmuştur. Çevre sorunlarında en etkili etmenin doğal kaynakların özelleştirilmesinin, gelişmekte olan ülkelerdeki pazarların liberalizmin hâkimiyeti altına sokulması, küreselleşme adı altında tüm dünyanın üretimde ve tüketimde monokültür yaratılması ile yağma doğanın tüm yeryüzünde yağmalanmasıdır.

Çevre konusunda kitaplar yayımlayan Sinek Sekiz Yayınevi "Petrol Değil Toprak" ve "Gıdanın ve Tohumun Geleceği için Manifestolar" kitaplarını programına almıştır.

İş dünyasının ünlü dergisi Forbes 2010 yılında Vandana Shiva'yı dünyanın en etkili 7 kadını arasında göstermiştir.

İleri demokrasi'nin adliyesi ve emniyeti

14 Temmuz 2012: Panzer,
cop, biber gazı, basınçlı su

Diyarbakır Valiliği BDP'nin 14 Temmuz'da düzenlediği "Özgürlük için Demokratik Direniş" mitingine izin vermeyeceğini önceden açıklamıştı. Polis, mitinge gitmek isteyen, aralarında mil-

letvekillerinin de bulunduğu BDP'lileri biber gazı ve tazyikli suyla engelledi. Iğdır Milletvekili Pervin Buldan gaz bombasıyla ayağından, gazdan etkilenen Batman Milletvekili Ayla Akat Ata da gözünden yaralandı. İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder, polisin Buldan'a hedef gözeterek ateş ettiğini ileri sürdü. Mitingi izleyen Dicle Haber Ajansı (DİHA) muhabiri Mahsum Sağlık ve Mehmet Begüm, ajans binasına girecekleri sırada ellerinde kamerayla gözaltına alındı. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı ise miting sebebiyle BDP hakkında soruşturma başlattı. Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç Valilik kararının Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'ndaki hükümlere dayandığını hatırlatarak mitingi "açıkça suç" olarak niteledi. Arınç, Anayasa'da tanınan "izin almaksızın barışçıl toplantı ve gösteri yapma hakkı"nı ise es geçti. Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak da polisin 'orantılı güç' kullandığını savundu. Vali, BDP'nin demokratik özerkliği ilan ettiği ve Silvan'da şehitlerin verildiği gün olduğu için 14 Temmuz'da mitinge izin vermediklerini, bu tarihin sembolleştirilmesine izin vermeyeceklerini söyledi.

79 yaşındaki Sitti Nene
cezaevine girdi ve çıktı

79 yaşındaki Sitti Şen 'terör örgütü propagandası' suçundan 20 ay hapse mahkum edilerek Siirt E Tipi Cezaevi'ne konuldu. 14 Temmuz'da BDP'nin Diyarbakır'da düzenlemek istediği 'yasaklı' mitinge katılmak için yola çıkan

Şen gözaltına alınmıştı. Emniyet'te Şen'in kesinleşmiş hapis cezası olduğu ortaya çıktı. 30 Ağustos 2006'da Abdullah Öcalan'ın cezaevi koşullarını protesto amaçlı düzenlenen açlık grevine katılan Şen'in hapis cezası Yargıtay 9. Ağır Ceza Dairesi'nce de onanmıştı.

Konunun gazetelere yansımaları üzerine Adalet Bakanlığı devreye girdi. Şen, 24 Temmuz'da serbest bırakıldı.

Katliam anmasına soruşturma

2 Temmuz 2012'de, Sivas katliamının 19. yıldönümünde gerçekleştirilen anma hakkında soruşturma başlatıldı. Gerekçe etkinliğin valiliğin gösterdiği yerde değil, katliamın gerçekleştiği Madımak Oteli önünde yapılması. Sivas Valiliği'nin şikayeti üzerine 2911 sayılı "Gösteri ve Yürüyüş Kanunu'na Muhalefet" suçlamasıyla başlatılan soruşturma kapsamında anma komitesinden Ali Şimşek, Feyzullah Süner, Emine İmren, Vahap Altunel, Nail Duman, Behzat Şahin ve Adnan Yılmaz ifade verdi.

Avukatlar yargılanıyor

Çoğunluğu avukat 50 kişinin yargılandığı İstanbul ikinci KCK davası İstanbul 16. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görüldü. Tüm sanıklar adına söz alan tutuklu sanık Avukat Doğan Erbaş, "Bizler Sayın Abdullah Öcalan'ın avukatlarıyız. İddianamede Öcalan'la görüşme suç ilan edilmiştir. Oysa bütün avukat görüşmeleri devletin izni ve kontrolü ile gerçekleşmiştir. Önderlik Komitesi gibi illegal komite grup işler yürütmek kolay değildir. Böyle bir faaliyet varsa en başta müvekkilimiz Sayın Öcalan'ın beyanı alınmalıydı" dedi. Sanık avukatları yargılamanın durdurulmasını, Avukatlık Kanunu'nun 58. ve 59. maddelerine dayanarak meslektaşlarına görev suçu kapsamında soruşturma açılmasını, yargılan-

maları için Adalet Bakanlığı'ndan izin alınmasını ve savunmanın anadilde yapılmasını istedi. Mahkeme bu talepleri reddetti.

Mahkeme aralarında eski milletvekili Mahmut Alınak'ın da bulunduğu dokuz tutukluyu tahliye etti. 3. yargı paketinde yer alan 6352 Sayılı Kanun kapsamında tahliyesine karar verilen diğer isimler, Yaşar Kaya, Mehmet Nuri Deniz, Veyssel Vesek, Cemo Tüysüz, Osman Çelik, Aydın Oruç, Hüseyin Çalışçı ve Haksan Sadak oldu. Tutuklu sanık sayısı 28'e düştü, duruşma 6 Kasım 2012'ye ertelendi.

Türkiye'nin farklı illerinden baro başkanları, Fransa Ulusal Barosu, Berlin Barosu, Avrupa Demokrat Avukatlar, Sınır Tanımayan Avukatlar, Avukatlar İçin Avukatlar ve Avrupa'nın pek çok ülkesinden avukatlar ile BDP il örgütü davayı izlemek için Çağlayan'daydı.

İddianamede, Önderlik Komitesi'nin yürütme kurulu olarak belirtilen sanıklar Cengiz Çiçek, İbrahim Bilmez, Ömer Güneş, Faik Özgür Erol, Hatice Korkut, Emran Emekçi ve komitenin basın danışmanı Cengiz Kapmaz'ın "silahlı örgüt kurmak ve yönetmek" suçundan 15 ila 22,5 yıl arasında hapisle cezalandırılması isteniyor. Adları Önderlik Komitesi üyesi olarak geçen, aralarında Alınak'ın da bulunduğu 43 kişinin ise "silahlı örgüte üye olmak" suçundan 7,5 ile 15'er yıl arasında hapis cezasına çarptırılması talep ediliyor. Davada avukatlar dışındaki sanıkları gazeteci Cengiz Kapmaz ve Asrın Hukuk Bürosu'nun sekreteri ile iki şoförü oluşturuyor.

Milletvekillerinin tahliye talepleri reddedildi

Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi, KCK davasından tutuklu BDP Şırnak Milletvekili Selma Irmak ile Van Milletvekili Kemal Aktaş'ın taleplerini, Batman Belediye Başkanı Nejdett Atalay, eski Diyarbakır İHD Şube Başkanı Muharrem Erbey, Yenişehir Belediye Başkanı Fırat Anlı ve Şırnak Belediye Başkanı Ahmet Ertak'ın da aralarında bulunduğu 20 KCK tutuklusuyla beraber değerlendirdi. Mahkeme sanıklar hakkında 'terör örgütü üyesi olmak' suçlamasıyla 15 yıla kadar hapis istemiyle dava açıldığı gerekçesiyle yine kalıplaşmış gerekçeleri sıraladı:

"Dosyadaki olay ve fotoğraf tespit tutanaklarına göre kuvvetli suç şüphesinin varlığı, suçun CMK 100/3'ncü maddesinde yer alan katalog suçlardan olması, kaçma şüphesinin bulunması ve bu koşullar altında adli kontrol uygulamasının tutuklamadan beklenen amaca ulaşılmasını sağlamayacağı göz önüne alınarak, tahliye talep-

lerinin reddine karar verilmiştir" Keza milletvekilleri Mustafa Balbay, Mehmet Haberal ve Engin Alan da tahliye edilmediler.

Anayasada basın özgürlüğünü sınırlama önerisi

Ak Parti, Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na basın özgürlüğünün sınırlarını oldukça daraltacak bir öneri götürdü. "Basın ve Yayın Hürriyeti" başlıklı madde için yapılan öneri şöyle: "Basın hürriyeti milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlakın, başkalarının haklarının, özel veya aile hayatının korunması, suçların önlenmesi, yargının bağımsızlık ve tarafsızlığının sağlanması, savaş kışkırtıcılığının, her türlü ayrımcılık, düşmanlık veya kin ve nefret savunuculuğunun engellenmesi amaçlarıyla sınırlanabilir".

AKP ayrıca, mevcut anayasada olmayan, "Masumiyet karinesinin ihlaline yönelik yayın yapılamaz" ile "Devlet, çocuk istismarı, cinsellik ve şiddet içeren yayınlara karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır" hükmünün eklenmesini önerdi. Öneri, bir yandan masumiyet karinesi ilkesinin ilk kez anayasada telaffuz edilmesini, diğer yandan "cinsellik" gibi geniş bir kavramı kullanarak devlete, basın faaliyetlerine her an müdahale etmenin yolunu açıyor.

Aynı yazıya ikinci mahkûmiyet

Malatya 3. Ağır Ceza Mahkemesi Hacı Boğatekin'i Gerger Fırat gazetesinde çıkan 8 Ocak 2008 tarihli "Feto ve Apo" yazısı sebebiyle ikinci kez mahkum etti. Yerel mahkeme Yargıtay'a uyararak Boğatekin'i "PKK propagandası yapmak"tan cezalandırmıştı. Gazeteci bu kez de "suçu övmek"ten suçlu bulundu. Bir yıl hapse mahkum edilen gazetecinin cezası 3. yargı paketindeki basın dosyalarına getirilen "şartlı af" uyarınca askıya alındı. Bianet'e konuşan Boğatekin, otosansüre neden olacak erteleme kararını temyiz edeceğini söyledi.

Gazeteci ülke için asıl tehlikenin PKK değil, Fethullah Gülen cemaati olduğunu savunduğu yazısı sebebiyle "hakaret", "iftira" ve "adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs" iddialarından toplam 5 yıl 1 ay 7 gün hapse mahkûm edilmişti.

Gazeteci ülke için asıl tehlikenin PKK değil, Fethullah Gülen cemaati olduğunu savunduğu yazısı sebebiyle "hakaret", "iftira" ve "adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs" iddialarından toplam 5 yıl 1 ay 7 gün hapse mahkûm edilmişti.

Mehmet Tarhan davasında Türkiye mahkum

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM), Türkiye'yi vicdani retçi Mehmet Tarhan'a tazminat ödemeye mahkum etti. Mahkeme, kararında Tarhan'ın askeri hapisshanede tutularak saçlarının yedi asker tarafından zorla kesilmesini insanlık dışı ve küçük düşürücü muameleyi yasaklayan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AIHS) 3. maddesinin ihlali

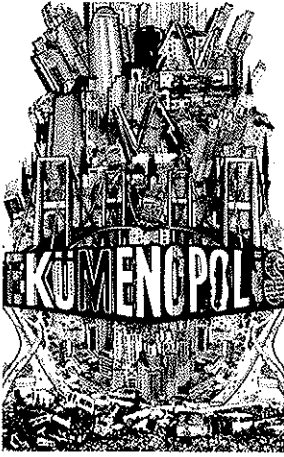
olarak değerlendirdi. Türkiye'nin aynı zamanda düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne ilişkin 9. maddeyi de ihlal ettiğine hükmetti. Türkiye 10 bin Euro mânevi tazminatın yanı sıra 1975 Euro mahkeme masrafı ödeyecek.

Festivalde birayı bizzat Başbakan yasakladı

Kendilerini 'Eyüplüler' olarak tanıtan bir grup, "Eyüp'te bira festivali istemiyoruz" demiş, ardından da Yeşilay Cemiyeti, İstanbul Valiliği'ne başvurarak Santral İstanbul'da yapılacak Efes "One Love Müzik Festivali"nin iptal edilmesini istemişti. Gayretler sonuç verdi, kapılar açılmadan 10 dakika önce içki satışının yasaklandığı duyuruldu. Festival yetkilileri Santral İstanbul içinde bulunan işletmelerin içki satışı ruhsatlarını bu yıl kullandığını söyledi, işletmelerin İstanbul Valiliği'nden çekindiği yönünde görüş bildirdi. Festival esnasında telsizli sivil zabıta Gestapo edasıyla içki satışı yapılmadığından emin olmak için konser alanını kontrol ettiler. Çevik kuvvet ve özel güvenlik birimleri de festivale eşlik etti!

Konuya asıl açıklığı Başbakan getirdi: Tayyip Erdoğan 26 Temmuz'da Londra'ya giderken havaalanında verdiği demeçte festivalde bira satılmasının yasaklanmasını kendisinin rektöre telefon ederek bizzat emrettiğini gerine gerine söyledi. Bu kadar kudreti şahsında toplamış politikacının heykel yıktırmaktan, rektöre birayı yasaklama telefonuna kadar her işe karışmayı marifet sanması bu ülke için sürpriz sayılmamalı, her toplum layık olduğu yönetimle yönetilir.

Film gösterimine son anda yasak

Enez Kaymakamlığı, kentsel dönüşümü konu alan Ekümenopolis belgeselinin gösterilmesine önce izin verdi, ardından engelledi. Filmin gösterileceği gün Belediye Enez'de filmin anonsunu yaptı, araçlar tahsis edildi; ancak gösterime beş saat kala düzenleyicilere sözlü olarak "trafiği aksatacağı" gerekçesiyle gösterime izin verilmeyeceği bildirildi. Enez Kayma-

kamı Fatih Baysal, Enez'in yaz aylarında çok kalabalık olduğunu ve bu yüzden yer sorunu nedeniyle izin vermediklerini belirtti. İmre Azem'in yönetmenliğini yaptığı ulusal ve uluslararası alanda birçok ödül alan belgesel, kentsel dönüşümün kentin hem silüetini hem de sosyal dokusunu yok eden boyutlarını sorguluyor.

Erasmus öğrencisi için imza kampanyası

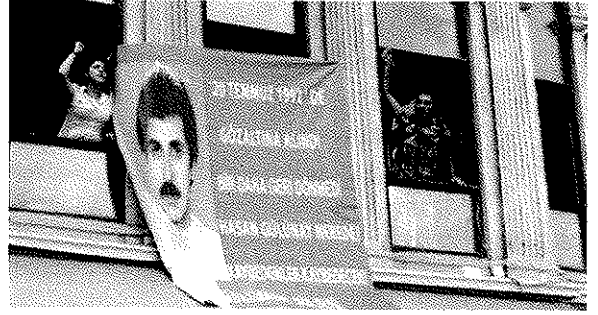
Erasmus öğrencisi değişim programıyla Türkiye'ye gelen Fransa vatandaşı 19 yaşındaki Sevil Sevimli sol içerikli kitaplar okuduğu, Grup Yorum konserine ve 1 Mayıs gösterilerine katıldığı için 9 Mayıs 2012 tarihinde 'terör örgütü üyesi' olduğu iddiasıyla Eskişehir'de tutuklanmıştı. Sevil Sevimli'nin özgür bırakılması için uluslararası bir imza kampanyası başlatıldı.

Şüpheli bir asker ölümü daha

Çorlu'da Kürt asker Nihat Bakır, birliğinin 2 kilometre ötesinden ölü bulundu. Askeri yetkililer, Bakır'ın intihar ettiğini ileri sürerken, askerliğinin bitmesine 27 gün kalan Bakır'ın ailesi ise, çocuklarının intihar ettiğine inanmıyor.

KIZILCIK 2012

Kayıp yakınlarına gözaltı

Cumartesi Anneleri 382. kez Galatasaray Meydanı'nda toplandı. Yapılan açıklamada 20 Temmuz 1992'de gözaltına alınıp kaybedilen Hasan Güllünay davasının Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelere rağmen zaman aşımı tehdidiyle karşı karşıya olduğu belirtildi. Oturma eyleminden sonra İstiklal Caddesi'nde bulunan bir kafenin 2. katına "Hasan Güllünay nerede? Kaybedenler kaybedecek" pankartı asan Güllünay ailesinden üç kişi gözaltına alındı. Diğer kayıp yakınlarının gözaltıları engellemek istemesi üzerine polis ile aileler arasında arbede yaşandı. Kafenin girişine barikat kuran polis barikatı aşmak isteyen kayıp yakınlarına biber gazı ve coplarla karşılık verdi. Bu sırada üç kişi daha gözaltına alındı. İHD İstanbul Şubesi gözaltına alınanların Hasan Güllünay'ın eşi Birsen Güllünay, oğlu Cihan Güllünay, kızı Deniz Güllünay ile Deniz Destebaş, Pınar Bektaş ve Şükrü Oral olduğunu açıkladı.

Şerzan Kurt davasına gitmek terör eylemi!

Polis kurşunuyla hayatını kaybeden üniversiteli Şerzan Kurt'un arkadaşları tarafından kurulan Şerzan Kurt Özgür Gençlik Derneği "terör örgütü gençlik yapılanması" olarak değerlendirildi. 12 Mayıs 2010'da Batmanlı Şerzan Kurt, ülkücülerin sol görüşlü ve Kürt öğrencilere saldırısını protesto etmek için düzenlenen eyleme katılmış, polis Gültekin Şahin tarafından grup üzerine açılan ateş sonucu hayatını kaybetmişti. Arkadaşları da 14 Ekim 2010'da Muğla'da Şerzan Kurt Özgür Gençlik Derneği'ni kurdu. Bir yıl sonra, İzmir Özel Yetkili Cumhuriyet Savcılığı, KCK soruşturması kapsamında derneği bastı. Kurt'un 12 arkadaşından altısı, KCK'nin 'gençlik yapılanması' oluşturdukları iddiasıyla tutuklandı.

EYLÜL-EKİM 68

Buldan soyadına polis şiddeti

Yol kontrolü yapan polisler tarafından aracı durdurulan Niyazi Buldan, hakkında arama kararı olmamasına rağmen İkitelli Mehmet Akif Polis Merkezi'ne götürüldü, kaburgaları kırılınca-ya kadar dövüldü. Ailesi olayın 1994 yılında kaçırılarak öldürülen Savaş Buldan ve BDP Milletvekili Pervin Buldan'la aynı soyadı taşıdıkları için başlarına geldiğini düşünüyor. Kardeşi Nazmican Buldan şunları söylüyor: "Biz sadece Muşluyuz, BDP milletvekili Pervin Buldan'la bir alakamız yok. Aynı aileden olsak da suçlu mu olacağız." Bakırköy Sadi Konukoğlu Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ndeki muayenede Buldan'ın göğsüne aldığı darbeler nedeniyle iki kaburgasının kırıldığı, kırık kaburgalardan birinin karaciğere saplandığı; ayrıca boğazında, karnında ve vücudunun değişik yerlerinde darp izleri olduğu belirlendi.

Pınar Selek davası 14. yılında

Akademik araştırma ve eğitim özgürlüğü üzerine yoğunlaşan Fransa GIT İnisiyatifi Pınar Selek'in 1 Ağustos'ta yapılan duruşması hakkında bir bildiri yayımladı. GIP, çoktan kapanmış bir davanın 14 yıldır sürdüğünü ifade etti. Selek'in PKK militanları üzerine çalışan bir akademisyenken 'muhabir vatandaş' görevini kabul etmediği için 14 yıl önceki Mısır Çarşısı patlamasının faili olarak gösterildiğini belirten açıklamada, Selek'i suç-

layan kişinin ifadesini işkence altında verdiği belirtildi ve patlamanın tüp gazından kaynaklandığını gösteren bilirkişi raporları hatırlatıldı. GIP, dünya kamuoyunu Selek'in yanında durmaya çağırı.

Vedat Kurşun: "Suç işlemeye devam edeceğim"

Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi, 3 yıl 7 ay cezaevinde tutuklu kalan Azadiya Welat'ın eski İmtiyaz Sahibi ve Yazışmaları Müdürü Vedat Kurşun'u 3. yargı paketinde yer alan "Basın yoluyla işlenen propaganda suçlarının ertelenmesi" şeklindeki düzenleme doğrultusunda tahliye etti. Kurşun, 103 kere "terör örgütü propagandası" yapmaktan 166,5 yıl hapse mahkum edilmiş,

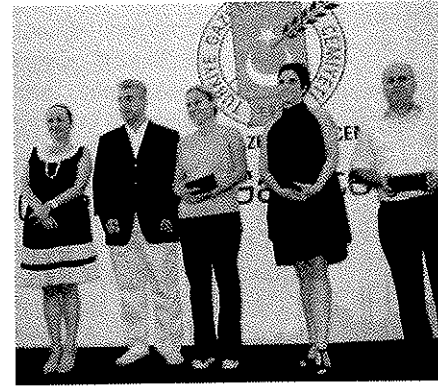
Yargıtay ise cezanın bir kere ama artırılarak verilmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştu. Bunun üzerine Kurşun'un mahkumiyeti 10,5 yıla indirilmişti. Gazeteci tahliyesini şu sözlerle değerlendirdi: "Bir kişinin serbest bırakılmasıyla düşünce özgürlüğü getirdiklerini sanmasınlar... Onların deyimiyle yaptığımız suçsa, eski suçlarını işlemeye devam edeceğim".

Kızılıçık, Özgür Gelecek, Partizan ve Munzur'a toplatma kararı

İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi Kızılıçık dergisinin 49. Sayısı, Özgür Gelecek gazetesinin 37. sayısı, Partizan dergisinin 78. sayısı ve Munzur Festivali için çıkarılan özel sayısı hakkında, Anayasanın 28/3 ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 25/2 maddeleri uyarınca her dört yayının tamamına el konulmasına karar verdi.

Zeynep Kuray ve Bedri Adanır'a Basın Özgürlüğü Ödülü

1987'den bu yana verilen Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) Basın Özgürlüğü Ödülleri, 24 Temmuz günü, sansürün kaldırılışının 104. yılında sahiplerini buldu. TGC, tutuklu gazeteciler adına gazeteciler Bedri Adanır ve Zeynep Kuray'ı ödüle layık gördü. Adanır ve Kuray'ın cezaevinde olması nedeniyle ödülleri, kardeşleri Kadriye Adanır ve Sema Kuray aldı. TGC ödülleri "kişi" dalında, basın özgürlüğü konusunda yaptığı çalışmalar dolayısıyla gazeteci Ferai Tınç'a, "kurum" dalında ise Türkiye Yayıncılar Birliği'ne verildi.

Cemevi kapatma gerekçesi: Laiklik

Ankara'da 2004 yılında kurulan 'Çankaya Cemevi Yaptırma Derneği' tüzüğünde cemevi, Alevilerin inanç ve ibadet merkezi olarak tanımla-

nyor, derneğin cemevi inşa etme yönünde girişimde bulunacağı belirtiliyordu. İçişleri Bakanlığının gönderdiği yazı üzerine, Ankara Valiliği derneğin bu ifadeyi tüzükten çıkarmasını istedi. Dernek, Valilik uyarılarına rağmen tüzüğünü değiştirmeyince Ankara 16. Hukuk Mahkemesi'nde derneğin feshi yönünde dava açıldı. Savcılık mütalaasında "Alevilik bir din değildir. Cemevi de bir ibadethane değildir, toplantının adıdır", dedi ancak mahkeme cemevlerinin yüzyıllardır ibadet yeri olarak kabul edildiğini belirterek davayı reddetti. Kararın temyiz incelemesini yapan Yargıtay 7. Hukuk Dairesi ise cami ve mescit dışında bir yerin ibadethane olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını ve derneğin kapatılması gerektiğini savundu. Karar, Anayasa'nın laiklik ilkesi ile Tekke ve Zaviye Kanunu'na dayandırıldı. Kararda cami ve mescit dışında bir yerin ibadethane olarak kabul edilemeyeceği belirtildi. Daire'nin bozma kararı yerel mahkemeye gönderildi.

Kürtçe: yasak mı serbest mi?

Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi, Kayapınar ilçesinde Belediye Meclisi'nce Kültür Merkezi'ne verilen Kürt şair 'Cegerxwîn' adı ile çoğunluğu Kürtçe 19 parkın isimlerini iptal etti. Mahkemenin iptal gerekçesi 'ahlaka aykırı, bölücü, yabancı isim verilemez' yönetmeliği. Kaymakamlık, Belediye Meclisi'nin 2009'da verdiği isimlerin, Türk Dil Kurumu sözlüğünde bulunmadığı gerekçesiyle kaldırılmasını istemiş, Belediye Meclisi'nin kararında direnmesi üzerine kararın iptali için dava açmıştı. İdare Mahkemesi'nin yasakladığı parkların isimleri şunlar: Zembilfiroş Park, 33 Kurşun Parkı, Derwişî Ewî Parkı, Nefel Parkı, Daraşîn Parkı, Bêzar Parkı, Ciwan Parkı, Sosin Parkı, Jiyanan Azad Parkı, Aştî Parkı, Yek Gûlan Parkı, Beybun Parkı, Şılan Parkı, Roşna Parkı, Rojbîn Parkı, Rojda Parkı, Berfin Parkı, Gülistan ve Roşan.

Diğer yandan, Hakkâri Üniversitesi'ne bağlı meslek yüksekokulunun adı, kentin Kürtçe adı olan 'Çölemerik Meslek Yüksekokulu' olarak değiştirildi.

Gauguin tablosuna TV sansürü

Star TV, Gauguin'in "Kıskandın mı?" (Are You Jealous? -1892) adlı tablosunda resmedilen çıplak kadınları sansürledi. "Benim Güzel Evim" programında bir yarışmacının evi gezilirken tablonun sansürlenmesine ilişkin şikayetini ileten

G.S isimli izleyici şunları söyledi: "Televizyon kanallarında dakikalarca tecavüz, dehşet, cinsellik temalı bir sürü sahne varken bu kadar masum bir durum nasıl sansürlenir aklım almıyor".

"Kızınız terörist değil, ama olabilir"

Emniyet müdürlüklerinin lise ve üniversite öğrencilerinin etkinliklerine yönelik baskı ve sindirme çabaları çığırından çıkan bir hal aldı. Polis, "işlenmemiş suç"ların peşinden koşmaya başladı. Öğrenci Kolektifleri, Gençlik Muhalefeti ve Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu'nun kamplarına katılanların ailelerini arayan polis "Çocuğunuz terör örgütü kampında" diyor. Ankara Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'ne (TEM) bağlı polisler, Liseli Genç Umut üyesi 17 yaşındaki Deniz Çit'in ailesini arıyor, çocuklarının "terör örgütü üyesi olduğunu" iddia ediyor. Deniz Çit ise parasız, anadilde eğitim için mücadele ettiğini, Halkevleri Yaz Okulu'nda ders verdiğini, Kolektif Yaz Kampı'na katıldığını ve bu faaliyetlerin hiçbirisinin suç olmadığını söylüyor.

Devrimci Karargâh davası

"Devrimci Karargâh" adı altında yargılananların duruşmaları 7 Ağustosta yapıldı. Toplumsal Özgürlük Platformu Sözcüsü Tuncay Yılmaz, Türkiye Gerçeği Dergisi yazarlarından Mehmet Güneş ve RED dergisi yazarı Hakan Soytemiz'in de tutuklu olarak yargılandığı dava öncesi Çağlayan Adliyesi önünde basın açıklaması yapıldı.

Milyonlar Adalet İstiyor İnisiyatifi'nin çağrısıyla adliye önünde bir araya gelen çok sayıda kişi, "700. gününde keyfi tutukluluk son bulsun", "Tutuklu öğrencilere özgürlük" yazılı pankartlar açtı. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nde bir-

Tuncay Yılmaz

İleşen dosyalarla sanık sayısı 89'a ulaşan Devrimci Karargâh davasının 6. celsesinde Mehmet Güneş savunmasını yaptı, "Devrimcilerin yaptıkları nedeniyle değil yapamadıkları nedeniyle yargılanabileceğini" söyledi.

Davanın tutuksuz sanıklarından SDP Gen.

Bşk. Dr. Rıdvan Turan ise "Torba davalarla devrimciler tutuklandı" dedi. AKP'nin "İleri demokrasi'den bahsettiğini" belirten Turan, "İşken-ceci Sedat Selim Ay'ı müdür yardımcılığına getirerek mi demokrasi gelişecek, yoksa Kürt dağları bombalanarak mı ya da onlarca öğrenci tutuklanarak mı?" diye sordu.

Sosyalist Yeniden Kuruluş adına söz alan Halil Tekçe, sermayenin AKP ile muhafazakâr totaliter yeni bir rejim kurduğunu söyledi. Tekçe, "Yoldaşlar devrimci oldukları için içeride. Yaptıkları suç ise biz bu suçu işlemeye devam edeceğiz" dedi.

HES: Peri Vadisi'nde devlet tutukluyor

Dersim-Bingöl-Elazığ Üçgeninde yapılmak istenen Pambelik Barajı'na karşı bir yılı aşkın bir süredir yöre halkının direnişi birçok yerde ve PERİ'de Oluşturulan Direniş çadırında devam etmektedir. Danıştay'ın yürütmeyi durdurma kararına karşın Limak şirketi doğayı talan ederek, yaşam alanlarını

sular altında bırakmak istemektedir. Doğalarını ve yaşam alanlarını savunan köylüler 25 Temmuz günü yaptıkları basın açıklamasından sonra Limak şirketinin ve devletin kolluk güçlerinin saldırısına uğramışlardır. Yöre halkı üzerinde kesintisiz şekilde devam eden baskı, tutuklama saldırısıyla daha da boyutlandırılmıştır. Peri Vadisi'ndeki baraj karşıtı mücadelenin üyelerinden Özkan Aslan Karakoçan Savcılığının talimatıyla gece geç saatlerde evinden gözaltına alınarak çıkarıldığı mahkeme tarafından tutuklanmış, Elazığ Hapishanesi'ne götürülmüştür. 6 Ağustos'ta ev baskınlarında doğayı savunan Deniz Gül, Zülfü Artak, Mustafa Artak, Zülfikar Çiçek, Mustafa Akça, Murat Altay isimli 6 köylü gözaltına alınarak Karakoçan Koçyiğitler karakoluna götürülerek, oradan kobra helikopterle Karakoçan savcılığına sevk edildiler.

KIZILCIK 2012

19 Çakmağa 7,5 Yıl Hapis

İzmir'de kahvecilik yapan ve "% 80 engelli, çalışamaz" şeklinde raporu bulunan 52 yaşındaki Arif Pelit'in, "terör örgütü üyesi" olduğu iddiasından aldığı 7 yıl 6 aylık hapis cezası Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nce onandı. Pelit hakkındaki iddianın dayanağı evinde 19 adet çakmağın bulunmasıydı. İzmir Özel Yetkili 10. Ağır Ceza Mahkemesi'ne sunulan İzmir İl Emniyet Müdürlüğü raporunda, "Bulunan 18'i boş, biri az dolu, 19 çakmağın bomba düzeneği haline getirilmesi mümkün değildir" yazılıydı. Duruşma Savcısı Ali Çelik'in "Suç işlenmemiştir, suç işleneceğine dair somut kanıt da bulunamadı" diyerek talep ettiği beraat kararına, Yargıtay Savcısı Okan Beğar da "Ceza için yeterli gerekçe yok" diyerek katılmış ve Pelit'in beraatini istemişti. Ancak savcının mütalaası dikkate alınmadı. Böylece 10 aydır İzmir 1 No'lu F Tipi Cezaevi'nde tutuklu bulunan Pelit'in cezası kesinleşmiş oldu.

Grup Yorum'a tahliye yok!

İstanbul Özel Yetkili 15. Ağır Ceza Mahkemesi, Grup Yorum üyesi Seçkin Aydoğan ile

aynı davadan yargılanan Melis Ciddioğlu ve Cemre Baş'ın üçüncü yargı paketi uyarınca tahliye edilmeleri talebini reddederek duruşmayı 4 ay sonraya erteledi. Aydoğan, Ciddioğlu ve Baş 13 Aralık 2011'de Nurtepe'deki bir yürüyüşe katıldıkları gerekçesiyle gözaltına alınmış, 16 Aralık'ta tutuklanmıştı. Sanıklar "Örgüt üyesi olmakla birlikte örgüt adına suç işlemek" suçlamasıyla "örgüt üyesi olmaktan" yargılanıyor. Aydoğan ayrıca, Taksim meydanında yapılan "Yürüyüş çalışanları serbest bırakılsın" protestosuyla basın açıklamasına katıldığı ve "örgüt sloganı attığı" gerekçesiyle, 2911 Sayılı Toplantı ve Yürüyüş Kanunu'na Muhalefet ile Terörle Mücadele Kanunu (TMK) 7/2. maddesindeki "örgüt propagandası" ile suçlanıyor.

EYLÜL-EKİM 71

Türkiye-Yunanistan zorunlu nüfus mübadelesi

Yalçın Yusifoğlu

“Osmanlı ve sonra da Türkiye tarihindeki etnik arındırma ve temizleme uygulamaları geniş yığınların büyük acılarına yol açtı. Eğer o politikalar geçmişte kalmış olsalardı tarihsel bir inceleme ve değerlendirme konusu olurlardı, ama bugün de devam ediyorlar ve politikayla sınırlı kalmayıp kitlesel destek buluyorlar. Zorunlu nüfus mübadelesi de aynı kapsamda yaşandı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülmesi çok sancılı oldu, “sancı” kelimesinden kastımız tabii ki insanların çektikleri acılardı: Yani savaşlar, soykırımlar, pogromlar, kitlesel göçler, yağmalar, tecavüzler, baskılar, tecritler, sürgünler, asimilasyona zorlamalar, ayrımcılıktan kaynaklanan siyasi uygulamalardı.

Güney'deki Mısır, eyalet konumundan çıkıp muhtar (özerk) statüdeki “hidivlik” şeklinde İmparatorluktan koparken ilk ayrılan milliyet Yunanlılar oldu. 1821 Mora İsyanını izleyen olaylar soncunda 1829'da Berlin Muahedesi'yle Yunanistan devleti kuruldu, Sırbistan ve Eflak-Boğdan ise muhtariyet kazandı.

19. yy.ın ikinci yarısında Balkan milliyetlerindeki ayrılma hareketleri ve kurulan milli devletler daha önceki yüzyıllarda Osmanlı merkezi tarafından oraya yerleştirilmiş Türk topluluklarına ya da İslamlaştırılmış yerel etnik topluluklara karşı şiddete başvurunca İstanbul'a ya da Anadolu'ya akın akın göçler yaşandı. Merkezin uygulamaları sonucu Balkanlı olmuş Anadolu Türklerinin ve İslamlaştırılmış etnilerin çok sonraki kuşakları olan kitleler kırıma uğradılar, ölmek için göç ettiler.

Halk dilinde -Rumi Takvimdeki 1293 yılından dolayı-kısaca “93 Harbi” diye anılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra çözülme süreci hızlandı. Sırbistan, Karabağ, Romanya ve Bosna-Hersek Merkezden tamamen koptular.

1912'deki Balkan Harbi'nde Britanya, Fransa ve Rusya'nın desteklediği Sırbistan, Yunanistan, Bulgaristan Osmanlı'yı ağır bir yenilgiye uğrattı --İttihat ve Terakki'nin 1908 öncesindeki merkezi olan Selanik dâhil-- Balkanlar'daki Osmanlı varlığı tamamen sona erdi. Türk veya değil (Arnavut, Pomak, Boşnak vb.) yüz binlerce Müslüman Balkanlı yerlerinden, yurtlarından sü-

rüldüler. Onlar tabii ki Balkan milliyetlerine kin ve öç duygularıyla dolu olarak İstanbul'a ve Anadolu'ya geldiler, Anadolu'daki yerleşik Müslümanlar tarafından pek de coşkuyla karşılanmadıysa da, halkın “Balkan Muhaciri” dedikleri o insanlar Müslümanlar arasında Hristiyan düşmanlığını da körüklediler. Ama daha da önemlisi, Bab-ı Âli baskısıyla iktidarı yeniden ele geçirmiş İttihat ve Terakki çetesinin de politikala-

rı sonucu haydutlaştılar, çeteler halinde Rumlara ve Ermenilere saldırdılar.

Amaçları tabii ki intikam değildi, saldırdıkları Rumlar, Ermeniler yüz yıllardır oralarda yaşamaktaydılar, Asya Türklerinin Anadolu'ya gelmelerinden önce de oradaydılar. Rumeli Muhacirlerinden oluşmuş çetelerin eşkıyalıklarının amacı Hristiyanları kaçırtıp, onların topraklarına, bağ-bahçelerine, evlerine ya da diğer gelir kaynaklarına konmaktı.

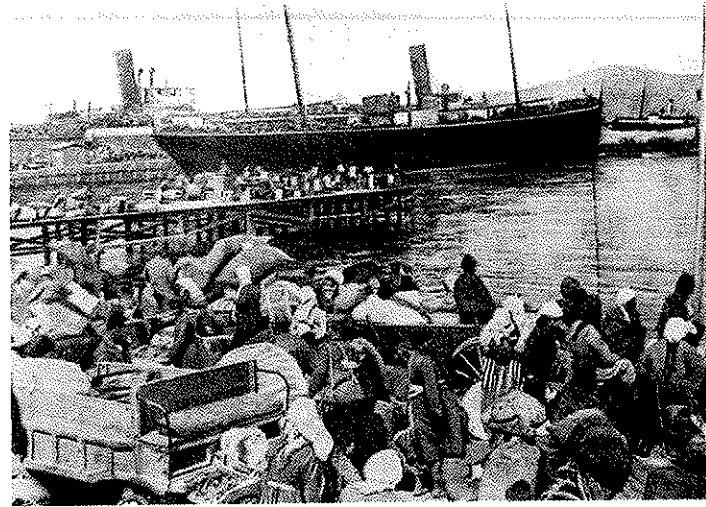
150.000-200.000 kadar Trakya ve Anadolu Rum'u 1914 öncesinde Yunanistan'a göç etti. Gittikleri yerlerde onlar da Batı Trakya'daki Müslümanlara karşı benzer saldırılarda bulundular.

Sözünü ettiğimiz toplulukların bir arada yaşamaları zorlaşmaya başladı.

Bulgaristan ile Osmanlı arasında bir nüfus mübadelesi antlaşması yapıldı, zorunlu göçe resmîyet kazandırıldı.

İttihat ve Terakki Türklük ve Türkçülük fikrîyatını benimsiyordu, ideologların çoğu -Diyarbakirli Mehmed Ziya (Gökâlp) hariç-- Kafkas ve Rusya göçmeniydiler, politik ileri gelenlerin çoğu da Balkanlı.

Devleti ve toplumu Türk ve İslam esasına göre düzenlemek istiyorlardı. Bu amaçla "Gayrimüslim" dedikleri topluluklar temizlenmeliydi.

Bu toplulukların çoğunluğunu ise Rumlar ve Ermeniler oluşturmaktaydı.

1913 Ekim'inde Almanya yöneticileriyle yapılan gizli görüşmede Prusya militaristleri "müşterek bir savaşa girişmeden önce Ermenilerden ve Rumlardan kurtulmak gerektiğini" zira mevcut saflaşmada onların desteklerinin karşı cephe-deki Rusya, Britanya ve Fransa olacağını söylediler.

7 Haziran 1914'de İttihat ve Terakki yönetimi-ndeki Osmanlı İmparatorluğu ile Yunanistan arasında nüfus mübadelesiyle ilgili antlaşma imzalandı ve mübadeleyi yürütecek bir Muhtelit Komisyon oluşturuldu. Fakat Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla antlaşma uygulanamadı

Osmanlı I. Dünya Savaşı'na Kasım 1914'te girdi, Nisan 1915'te "tehcir" adı altında Ermeni jenosidi başladı.

Savaş sonrasında 1919 Mayıs'ında Yunanistan ordusu Batı Anadolu'ya çıktı. Yunan birliklerinde Anadolu'dan Yunanistan'a göçe zorlanmışlardan devşirilmiş askerler bulunmaktaydı. Eylül 1922'ye kadar süren savaşın git-gellerine bağlı olarak Rumlarla Türkler arasında katliamlar, yağmalar, diğer zorbalıklar sürdü gitti.

Savaşı Türk ordusunun nihai olarak kazandığı taarruzda Rum köyleri yakıldı, yıkıldı, sivil-ler öldürüldü, sayılarının yüz binden fazla olduğu iddia edilen Batı Anadolu, Marmara ve Karadenizli Rum sahillere akıp ülkeyi terk ettiler. Sakinlerinin çoğunluğu Rum ve Ermeni olan "Gâvur İzmir" in Gâvur bölgesi 13 Eylül 1922 günü askeri emirle yakıldı. Bugünkü Basmâne'den Körfeze kadar olan alandaki 25.000 ev ve işyeri yandı. 200.000 kadar Rum sahildeki gemilere, teknelere sığındılar, limandaki gemilerle Yunanistan'a göçtüler. İzmir nüfusunun ancak % 24'ü Türktü, % 49'u Rum, % 7'si Ermeni, % 7'si Yahudi, gerisi Avrupalıydı. Sonuç olarak son on yıl içinde Türkiye'den ayrılan Rumların sayısı 1 milyona ulaşmış oluyordu. Ondan da fazlası mübadeleyle gidecek ve Rumlar bu coğrafyadan silinmiş olacaktı.[Ermeniler de zaten Tehcirle silinmişlerdi, geride kalanlar da sonraki uygulamalarda kaçırıldılar. Böylece İttihat ve Terakki Türkçülüğü amacına nail oldu.]

Balkan Harbinde ve 1919-1922 arasında Anadolu'daki Rumlar baskı ve şiddet altında kalmışlardı da, Yunanistan'daki Müslümanlar kalmamışlar mıydı? Tabii ki uygulamalar benzerdi. Fakat İttihat ve Terakki yönetiminin boynundaki Ermeni-Süryani soykırım suçunun tabelası Yunanistan rejiminin boynuna asılı değildi. Orada olup bitmiş insanlık suçlarıyla İttihatçı devletin yüz binlerce insanı öldürmesi, sağ kalanları ise Suriye çöllerine sürmesi cürümüyle kıyaslanamaz.

Anadolu'daki soykırımların, katliamların, deportasyonların asıl amacı

- a) etnik ve dinsel arındırma,
- b) zenginliklerin, Gayrimüslim denilen insanların elindeki önemli üretim araçlarının Türklerle geçmesiydi. Daha sonra gelen mecburi nüfus mübadelesi bu politikaların o zamanki uluslararası hukuka uydurulmuş şekli oldu.

Lozan Mübadelesi

TBMM henüz Cumhuriyeti ilan etmeden önce Kasım 1922'de Lozan Konferansı toplantılarına başladı. Türkiye temsilcileriyle Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Ro-

many, Bulgaristan, Portekiz, Belçika, SSCB ve Yugoslavya temsilcileri ve gözlemci olarak ABD ile katıldılar. Lozan Muahedesi 23 Temmuz 1923'te imzalandı, ama başlangıçta ele alınan konularda önce nüfus mübadelesinde anlaşmaya varıldı (o zamanki Türkçeyle adına "Mübadele-i Ahali Hakkında Lozan Muahedenamesi" denildi.) Konferansta Türk tarafını Hariciye Vekili Mustafa İsmet (İnönü), Sıhhiye Vekili Dr. Rıza Nur ve İktisat Vekili Hasan Hüsnü (Saka) beyler temsil ettiler.

Lozan görüşmelerinden önce Norveçli Dr. Fridtjof Nansen, Milletler Cemiyeti tarafından Türk-Yunan göçmen sorunlarını çözme işi ile görevlendirilmişti. Konferans toplandığında öncelikle mülteciler ve harp esirleri konusu ele alınmış, ilk görüşmesi 1 Aralık 1922'de yapılan mübadele konusunda 17 Ocak 1923'te Nüfus Mübadelesi Alt Komisyonu çalışmalarına başlamıştı. Britanya temsilcisi Lord Curzon'un teklifi ve Milletler Cemiyeti görevlisi Nansen'in raporu doğrultusunda Yunanistan'da yerleşik Müslümanlarla Türkiye'de yerleşik Ortodoks Rumların zorunlu göçünü öngören "Mübadele Muahedenamesi" 30 Ocak 1923 tarihinde imzalandı.

Bu sözleşme uyarınca; Türkiye'de sadece İstanbul kenti ile İmroz (şimdiki adı Gökçeada) ve Bozcaada'da oturan Rumlar, Yunanistan'da ise Batı Trakya'daki Müslümanlar hariç Yunanistan'da yerleşik bütün Müslümanlar Türkiye'ye, Türkiye'de yerleşik bütün Ortodoks Rumlar Yunanistan'a gönderildi. Balkan Harbi sonrasında doğan mülteciler sorununa çare olarak Mübadele kapsamına 18 Ekim 1912 tarihinden sonra yurtlarını terk etmiş olanlar da dâhil edildiler. 7 Ekim 1923'te Muhtelit (Karma) Mübadele Komisyonu faaliyete geçti.

Karma Komisyon, Sözleşmenin 11. Maddesi uyarınca azınlıkların mübadelesini denetleyecek, mallarına değer biçmek ve bu malları tasfiye etmek üzere kurulmuştu.

Komisyonun dört üyesi Türkiye hükümetini, dördü Yunanistan hükümetini temsil edecek, geriye kalan üç üye ise 1914-1918 Birinci Dünya Savaşına katılmamış ülkelerin Milletler Cemiyeti tarafından seçilecek temsilcilerinden oluşacaktı. Karma Komisyonun merkezi 8 Ekim 1923'den 21 Haziran 1924'e kadar Atina, bu tarihten sonra tasfiye edilene kadar ise İstanbul'du.

1912-1914 arası Balkan Savaşı sonrasındaki süreçte Yunanistan'dan gelen göçmen sayısı ise 125.000'di.

1923-1926 arası Karma Komisyonun tahsis ettikleri ile Türkiye'ye gelen mübadil sayısı 355.635'di. Bu sayıya kendi ulaşım olanaklarıyla Yunanistan'dan ayrılıp Türkiye'ye gelenler da-

hil değildi.

1921-1928 arası Türk hükümetinin iskân ettiği göçmen ve mübadil sayısı 463,534 kişiydi.

Edirne, Karesi (Balıkesir), İstanbul, Bursa, Tekirdağ, Kırklareli, İzmir, Kocaeli, Saruhan (Manisa), Çanakkale, Mersin ve Samsun gibi iller Yunanistan'dan gelen mübadillerin en yoğun olarak yerleştirildiği illerdi.

Göçenler bırakacakları gayrimenkullerin değerlerini komisyona tespit ve tescil ettiriyorlardı, gittikleri yerlerin resmi makamları o değerlerin karşılığında tarla, bağ, bahçe, ev temin edeceklerdi, ama bu çoğu kez kâğıt üzerinde kalan bir kural oluyordu.

Yukarıda kullandığımız "yerleşikler" sözcüğü o zamanki politik literatürde Fransızca asıllı çoğul kelime olarak "etablis" şeklinde geçmekteydi. Ancak, "etablis" kavramının yorumunda anlaşmazlık çıkınca Türkiye Cumhuriyeti Ortodoks Patriğini de mübadele kapsamına alarak sınır dışı etti. Bu olay ikinci bir anlaşmazlık konusunu teşkil etti. Sonuçta Patrik 19 Mayıs 1925'de görevinden istifa etti.

Görüşmeler neticesinde, iki ülke arasında 1 Aralık 1926'da Atina'da yeni bir antlaşma imzalandı (Atina İtilafnâmesi). Metin 5 Mart 1927'de TBMM tarafından onaylandı. Bu anlaşmayla, iki ülke azınlıklarının emlak konularında bir düzenleme yapılmış olmasına rağmen sorunlar çözülmedi.

10 Haziran 1930'da iki ülke arasında Ankara'da yeni bir antlaşma imzalanarak (Ankara Mukavelenamesi) İstanbul'da bulunan Rumlarla

Batı Trakya'daki Türklerin hepsi etabli kapsamına alındı ve mallar konusunda yeni düzenlemeler yapıldı. Antlaşma 1 Temmuz 1930'da yürürlüğe girdi. 9 Aralık 1933 yılında, Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun Kaldırılmasına Dair Antlaşma imzalandı. 19 Ekim 1934 Muhtelit Mübadele Komisyonu çalışmaları sona erdi.

1923-1930 yılları arasında 1.500.000 kadar Ortodoks Hristiyan Rum Anadolu'dan Yunanistan'a, 500.000'i aşkın Müslüman da Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır.

Amaç yeknesak Türkiye

Lozan Antlaşması'nın TBMM Görüşmelerinde Hariciye Vekili Mustafa İsmet Bey'in yaptığı konuşmanın mübadeleye ilişkin bölümleri Mübadele'nin amacını açıkça ortaya koyuyordu:

".....Heyeti Celileye arz ettiğimiz en birisi Rum ve ahalinin mübadelesine dair Mukavele-namedir. Arkadaşlar! Gayrimuharip ve yerleşmiş ahalinin öteden beri alıştıkları araziden, muhit-ten ve şeraitten (koşullardan) bilmeceburiye, uzaklaştırılmalarından elbette teessür duyarız. Fakat husule gelen birçok hadisatın şeraiti mücbiresine galebe edemezdi (olayların zorunlu kıldığı koşulların üstesinden gelemezdi). Bizim sun'umuz (etkimiz) olmaksızın böyle bir teessür, bizim sun'umuz olmaksızın hadis olan vaziyetler birtakım anasırla (unsurlarla) beraber yaşamak imkânını da selbetmişti (ortadan kaldırmıştı). Vaziyetin ibram ettiği (zorunlu kıldığı) çareyi kabul etmek mecburiyeti hasıl oldu. Bununla hulusu niyetimizin asırlardan beri halledemediği hastalığı esasından tesviye etmiş oluyoruz. Kazanmış olduğumuz menfaat şudur ki, Anadolu vatanı aslısi hemen hemen yeknesak bir vatan olmuştur. Memleketimize alacağımız ve muhaceret sebebiyle birçok ıztırabat (acılar) çekecek millettaşlarımız gelip geçecek olan bu hali, atıye ait derin mülahazat ile iktiham etmelidir (geleceği düşünerek bu duruma katlanmalıdırlar).

Dâhilde Hükümetçe kabili tatbik olan bütün tedabiri (önlemleri) tatbik edeceğiz. Bütün bu tedabir ile beraber ıztırıp ve rahatsızlık olacağını bilmek lazımdır. Çünkü gayrikabili içtinaptır (kaçınılması olanaksızdır). Kudreti beşer (insan gücü) dahilinde değildir.

Efendiler! Müteselli olduğumuz şudur ki, senelerden beri, hududu milli haricinde kalmış vatandaşların vaziyetleri mücerreptir (tecrübelerle sabittir). Bugün için, yarın için ve öbür gün için mukadder olan vaziyetten bütün kabiliyetlerini Anavatana hasretmek suretiyle kurtulmuş oluyorlar. Memleketin başka noktalarında, İstanbul ve diğer yerlerde bu mübadeleyi niçin tatbik etmediniz? diye bir itiraz varid olamaz. Mevzuubahs

olan meselenin en iyi bir sureti halli için zamanında azami kuvvet sarf olunur. Fakat bir sureti hal üzerinde karar aldıktan sonra memleketimiz dâhilindeki bütün anasır için vazifemiz maziye unutturacak bir sükûn tesis etmektir. Yeni Türkiye'nin hududu dahilinde kalacak olan bütün vatandaşlar yekdiğerleriyle itilaf etmesini (uzlaşmasını) bilerek bir vatan içerisinde huzur ve sükun içinde yaşayacaklardır. Buna katiyen itimad ediyoruz. Bu itimadı Meclisi Âlinin tasdikine arz ettiğimiz muahedat (antlaşmalar) içinde teşviş edecek (bulandıracak) hiçbir nokta yoktur.”

Lozan görüşmelerinde mübadele sorunu ekalliyet (azınlıklar) konusuyla iç içe görüşülmüştü. Bunun nedeni Türk tarafının konuyu ele alış biçiminde ısrar etmesiydi. Türk temsilcilerinin bu konudaki ısrarları mübadele sayesinde, azınlık diye nitelenen Hristiyan unsurlardan kurtulmak, istemesiydi.

Etnik temizleme ve azınlık düşmanlığı

Ekalliyetler konusunun görüşülmesine devam edildiği 31 Aralık 1922'deki oturumda Mustafa İsmet Bey ekalliyet probleminin çözümünün mecburi mübadele olduğunda ısrar etti ve mübadelenin İstanbul'daki Rumları da kapsamı gerektiğini belirtti. Görüşmeler sonunda Türk tarafı, Yunanistan'dan göç edecek Türklerin orada bırakacakları taşınır ve taşınmaz mallara karşılık alınacak bir tazminata karşılık İstanbul'daki İstanbul doğumlu 200.000 Rum'un kalabileceğini kabul etti. Böylece Türkiye Konferansın başından beri savunduğu mübadelenin bütün Rumları kapsamı görüşünden vazgeçmiş oluyordu.

Mübadele metninin Meclisteki görüşmelerinde ekalliyetler konusundaki tereddütleri yanıtlayan Lozan delegasyonunun ikinci adamı Sinop Mebus ve Sıhhiye Vekili Dr. Rıza Nur“ mübadele nedeniyle ekalliyet meselesinin tamamen ortadan kalkacağını söylüyordu.

Sonraki celsede Çorum mebusu Dursun Bey, İstanbul'daki Hristiyanların neden mübadele dışı tutulduğunu, bunun bir mecburiyetten mi hasıl olduğunu, İstanbul'daki Hristiyanlardan daha çok müstahsil durumda olan Hristiyanların mübadele edilip edilmeyeceğini sordu. Dursun Bey, İstanbul'daki Hristiyanların müstahsil olmaları nedeniyle mübadele dışı tutulduğu endişesini taşımakta ve mübadele yapılacaksa bunun, bütün Hristiyanları kapsamı gerektiğini düşünmekteydi. Dursun Bey'in bu görüşü Lozan'da Türk Heyetinin başlangıçta savunduğu görüşlerle örtüşmekteydi.

İsmet Paşa verdiği yanıtta İstanbul'daki Hristiyanların mübadele dışı tutulmasının nedeninin

bütün müttefiklerin ısrarları sonucu olduğunu söyledi. İsmet Paşa mübadele meselesinin Türk Heyetinin emrivakisi sonucu Konferans gündemine girdiğini, mübadeleden vazgeçilmesi için Türk Heyetine çok baskı yapıldığını ve en büyük sıkıntının da bu konuda çekildiğini belirtti (Cevahir Kayam, Mübadele Portalı, 19.07. 2009).

İsmet Paşa Hariciye Vekili sıfatıyla Meclis'te mübadeleyi “yeknesak Türkiye yaratmak” amacıyla açıklarken bu hususu açıkça ikrar etmişti. Böylece İttihat ve Terakki'nin başlattığı Türk-İslamcılığının halefi olan yeni yönetimin bakışı belli oluyordu. Müslüman ve Türk olmayan iki büyük etnik topluluktan Ermeniler'den soykırımla kurtulmuş olan Türkçülük, 1,5 milyon civarında Rum'dan da Mübadele yoluyla kurtuluyor, yeni kurulan Türkiye'yi dikensiz gül bahçesi haline getiriyordu.

Daha sonraki uygulamalar, meselâ 1930'lardaki ırkçı ve kafatasçı Güneş Dil Teorisi, “Vatandaş Türkçe Konuş” kampanyalarıyla azınlıklar üzerindeki devlet ve Türkçü toplum baskısıyla Rumlar kaçırıldı, 1942-1943 Varlık Vergisi ırkçılığı, 6-7 Eylül 1955 pogromu ve nihayet 1964'te Kemalist tek parti rejiminin bakiyesi Başbakan İsmet İnönü'nün Rum tehciri sonucunda Türk devleti ve toplumu Hristiyanlardan kurtulmuştur, 1934 Trakya tehciriyle ve Hitler ırkçılığını aratmayan anti-Semit basın-yayın baskısıyla ürkütülen Yahudilerin yoksul ve dar gelirli olan 150.000 kadarı 1948'de kurulan İsrail'e göçünce Yahudi sayısı da 25-30 bine düşmüş, Kemalist Cumhuriyetin kurucularının amacı tamamen hasıl olmuştur. Bugün T.C. sınırları içinde 75 milyon nüfusta vatandaş olan Gayrimüslimlerin sayısı Süryaniler dâhil 100.000 civarındadır.

Böylece I. Dünya savaşından önce % 20 olan, savaştan ve Mübadele göçlerinin ilk yoğun dalgalarından sonra 1927 Nüfus Sayımında % 2,64'e düşen ekalliyet oranı 1935 sayımında %1,98 olmuş, Varlık Vergisinden sonraki göç nedeniyle 1945'te %1,56'ya ve 1955'te %1,08'e inmişti. Bugün ise binde 1,5 kadardır.

Ön Asya'da demokrasisiyle övünen Türkiye Cumhuriyetten bu yana çoğulcu bir toplum olmamıştır, Türk iktidarlarının konuya bakışı Irak, Suriye, Mısır, Lübnan, Ürdün yönetimlerinin bakışının bile gerisinde kalmıştır.

Türkiye'de bütün o yapılanlara uluslararası İngilizce siyasi literatürde “ethnic purification” (etnik arındırma) ya da “ethnic cleansing” (etnik temizlik) diyorlar.

Mübadele anlaşması çerçevesinde Türkiye'den gönderilen Rum nüfus yıllar itibarıyla aşağıdaki şekilde kaydedilmiştir:

Seneler	Erkek	Kadın	Yekûn
1921	5.488	5.591	11.079
1922	5.189	4.904	10.093
1923	25.553	25.136	50.689
1924	120.322	115.092	235.414
1925	28.353	28.170	56.523
1926	18.481	16.570	35.051
1927	15.557	16.658	32.213
1928	15.573	16.869	32.442
1929	7.485	6.989	14.454
Yekûn	42.001	233.957	577.958

[İstatistik Yıllığı, III, Ankara, 1930]

Muhtelit Mübadele Komisyonu" Türkiye'ye gönderme hazırlıkları sırasında mübadillerin mesleklerine uygun iskân alanlarına gönderilmesini sağlamak için mesleklerini de belirlemeye çalışıyordu, yerleştirilen mübadillerin büyük çoğunluğunu kırsal kesimden gelenler oluşturmaktaydı. Tarım en yaygın geçim yolu olduğundan, gelen mübadillerin büyük bir kısmı; tarım kesimi ile ilgili çiftçi, rençber, bağcı, amele, ama aralarında az da olsa öğretmen, ayakkabıcı, pastacı, kasap, semerci gibi kentli meslek sahiplerine de rastlanmaktaydı. Türkiye'ye geldikleri zaman da, terk ettikleri yörenin doğal koşullarına uygun yörelere ve Yunanistan'daki mesleklerini burada da icra edebilecekleri toplumsal ortamlara yerleştirilmelerine çalışılıyor, onlara tarım aletleri, tohum ve diğer gerekli araç ve gereci dağıtılıyor, zanaatkarlara ve tüccarlara bir miktar başlangıç sermayesi veriliyordu. Geldikleri yerlerde tarımla uğraşmayanlara ise küçük ve orta çaplı işletmeler verilmişti.

Gönderilen Rumların bıraktığı konutlar, bağ-bahçe-tarlalar ya da boş dükkânlar gelenlerin oluyordu.

Gidenler üretken, ehil insanlardı, kırlarda ve kasaba yahut şehirlerde ekonomik hayatı yeti sağlayan unsurlardı, onların gidişi ekonomiye ağır darbe vurdu. Türkiye'nin o kayıpları telafi edebilmesi, üretim bilgi ve deneyimine sahip Türk ve Müslüman kuşaklar yetiştirmesi çok uzun zaman aldı.

Gelenlerin giden Rum ve Ermeniler kadar ekonomik potansiyeli yoktu., büyük bir kısmı

eğitimsiz köylülerdi. Yerli ve göçmenler arasında uyumun sağlanmasında sorunlar vardı, ekonomik ve kültürel anlamda kaynaşma gerçekleşebilmesi kuşaklar aldı. Mübadelenin değiş-tokuş edilen insanlar üzerinde doğrudan etkisi olmuştur ve mübadiller büyük sıkıntılar çekmişlerdir.

Yerlerini, yurtlarını, doğup büyüdüğü köyleri, kasabaları, kendi öz çevrelerini terk etmişler, tamamen yabancı ortamlara gelmişlerdi. Üstelik geldikleri yerlerde istenmiyorlardı, "muhacir" damgasını yiyorlardı, "muhacir" kelimesi adeta gıyabi küfürdü.

Karşılaştıkları kültürel çatışkı ve yaşadıkları yabancılaşma duygusu önemli boyutlardaydı.

Rumların ülkeden ayrılmasıyla ekonomik anlamda oluşan boşluğu, savaş sonrası yıkımı mübadillerin doldurması beklenemez, ülkenin iktisadi hayatında belirleyici oldukları söylenemezdi.

Balkanlardan gelen göçmenlerin tarımsal teknoloji bakımından Anadolu'ya daha gelişmiş ürünler ve teknolojiler getirdiği söylenebilir. Bu açıdan tarımsal üretimde, bağcılığın ve zeytinciliğin bulunmadığı yörelerde gelen mübadillerin rolü olmuştur, ama gidenlerin uzmanlık beceri alanları arasında bu sektörlerde (onlara bağlı sabun, zeytinyağı, şarap sanayiinde) Ege ve Marmara'da büyük kayıplar ve gerilemeler yaşanmıştı. Aynı kayıplar Pontosluların gönderildiği (ya da daha önce Giresunlu Osman çetelerince katledildiği) Orta ve Doğu Karadeniz'de de söz konusuydu.

Resmi tezleri savunanlar o kayıplardan hiç söz etmezler, bir simülasyon olarak dahi şayet onlar gitmeselerdi Türkiye ekonomisi ne kadar ilerlerdi, toplum çağdaşlaşma olarak ne kadar yol alırdı bunun hesabını yapmamışlardır, yapmış olsalar bile asla açıklamamışlardır. Onlar İslamiyeti (ve de Sünniliği) toplumun çimentosu olarak görmüşlerdir.

Bugün de öyle düşünmektedirler. Bir önceki Savunma Bakanı Vecdi Gönül, Kasım 2008'de Brüksel'deki bir konuşmasında " Mübadele ve tehcirin çok faydalı olduğunu söyledi, kendisi İzmir valisiyken öğrendiği İzmir Ticaret Odası

nın kurucuları arasında hiçbir Müslümanın bulunmadığını, Ege'de verimli toprakların azınlıkların elinde olduğunu söylüyor. "Cumhuriyet öncesinde Ankara Yahudi, Müslüman, Ermeni ve Rum olmak üzere dört mahalleden olurdu" diye hatırlatıyor. "Ege'de Rumlar devam etseydi ve Türkiye'nin pek çok yerinde Ermeniler devam etseydi, bugün acaba milli devlet olabilir miydi?" diye soruyor.

Türk İslam ve Sünni

Kemalizmin iddiası ve gayreti modernizasyon (çağdaşlaşma) olduğu halde, özellikle büyük kentler dışında kalan ahalinin büyük kesimi için çağdaşlaşmanın asli unsuru olacak (Müslüman ve Sünni kültüründen daha ileri) kültür ve anlayışta olanları bu topraklardan tasfiye etmişler ya da Alevi-Bektaşileri baskı ve ayrımcılık altında tutmuşlardır. Dini devlet kontrolüne alarak irticai etkilerini önleyeceklerini sanmışlar, kendi din anlayışlarını topluma tepeden empoze etme yolunu seçmişlerdir. Toplumun birliğini dinsel, mezhepsel ve etnik çoğulculukla ve hak eşitliğiyle sağlamak yerine monolitik (yeknesak) bir toplum yaratmak ve farklıları, ezmek, sindirmek, yok etmek istemişlerdir. Bunun vasıtası devlet olunca, o da zor anlamına gelince silahlı güç öncelik ve imtiyaz kazanmış kendisini "rejimin bekçisi" ilan etmiştir. Son yıllarda siyasi iktidar partisi -- ABD'nin de desteğiyle-- onlara galebe çalmış ise de iktidarı paylaşan her iki güç demokraside değil devlet otoritesinin bekasında ve pekiştirilmesinde uzlaşmışlardır.

Ortak ideolojik zemin Türk-İslam-Sünni sentezidir.

İşte size son iki örnek: Urfa'da ezkaza kalmış olan bir Yahudiliğini gizlemiş Eyüp Badem kentte bir Yahudi kabristanının bulunmadığını, Yahudilerin Müslüman mezarlığına gömüldüklerini söyleyerek kendisinin Yahudi törelerine göre ve Yahudi Mezarlığına defnedilmesi için Belediye Bahçeler ve Mezarlıklar Md.ne başvuruyor, Bld. Bşk. Yrd.dan red yanıtı gelince, dilekçe sahibi Başbakan Erdoğan'a mektup yazıyor. Tek cümlelik yanıt alıyor: Belediyenin kararı geçerli, diyor yanıt. Israrlı çabaları sonucu Başbakanlık yetkilisinden tekrar benzer yanıt geliyor.

Müslüman Sünnilerin iftar yemeklerine Hahambaşı'nı davet edip kardeşlik ve barış söylevleri atmak kolaydır, ama Yahudi mezarlığı için parası talipler tarafından ödenecek üç karışlık toprak ayırmamak başbakanlıktır. O Urfa ki, Türkler ve Müslümanlar Anadolu'ya gelmeden önce Edessa olarak Yahudilerin ve Hristiyanların kentiydi. Dini ve siyasi nutuklarınızda o

kentle "Peygamberler Şehri" diye övünürdünüz, "Hak Peygamberi" saydığınız Hazreti İbrahim'i putperest Nemrut'un nasıl mancınıkla ateşe attığına, ama Allah'ın alevleri su, onları balık yaptığına dair din efsanelerini yeri geldikçe tekerlersiniz, ama gerçek kimliğinizi işte böyle bir durumda sergilersiniz. Çünkü kişi olarak siz de, size oy veren % 50 seçmen kitlesi de Yahudi aleyhtarıdır.

Eyüp Badem, kendilerine ait bir mezarlığa sahip olmak için gösterdiği çabayı gazeteye anlattı: "Urfa'da Yahudiliğini saklayan yaklaşık 53 aile var. Biz de şu ana kadar hep Yahudi olduğumuzu saklıyorduk. Mezarlarımız Müslüman mezarlığında. Korktuğumuz için mezarlıkta dini vecibelerimizi yerine getiremiyoruz. Dinimize ait bir sembol kullanamıyoruz. Ölülerimizi artık Müslüman mezarlığında değil, dinimize ait olan mezarlıkta defnetmek istiyoruz. Ama yaptığım başvurulardan beklediğim aksine ret cevapları aldım (Taraf, 23.08.2009).

Yahudi yurttaşların ölüsüne bile rahat vermek istemeyenler, hayatta hiç rahat verirler mi?

Bu yurttaşın evine sivil polisler geliyor ve onu sorguya çekiyorlar. Başka kimlerin Yahudi olduklarını soruyorlar. Türkiye'deki Yahudilerin sayısı 30.000 bile yok, Türk-İslam sentezcileri gene de paranoya içindeler. Hele böyle gizli Yahudiler çıkınca iyice korkuyorlar.

İkinci örnek Foça'daki bombalı vakada ölenlerin cenaze töreni İstanbul'da Cemevinde yapılıyor, ama askeri yetkililer tabutu alıp Camiye götürüyorlar, orada Sünni tören yaptırıyorlar. Alevi-Bektaşî toplumunun sözcülerinden Ali Kenanoğlu da "Çocuklarımıza Cemevinde tören yapamayacaksak, bizi askerlikten muaf tutun" diye demek veriyor.

Yani ne "gâvur" ve Yahudi düşmanlığı, ne Alevilik reddiyesi sona ermiş durumda.

Sermayenin Türkleştirilmesi

Gayrimüslimlere karşı güdülen politikaların etnik temizlikten başka boyutu ekonominin Türkleştirilmesiydi. Bu ise somutta sermayenin Türkleştirilmesi demektir. Balkan Harbi sonrasında kaçırılan Rumlardan, Ermeni Tehcirinde Ermenilerden kalan gayrimenkuller talan edilmişti. Bu yağmalardan en büyük payı şehrin eşrafı ve köy zenginleri almıştı. İstiklal Harbi bitiminde 1 milyon kadar Rum ülkeyi terk edince onların da malları, mülkleri yağma edildi. TBMM Hükümetinin o zamanki İktisat Vekili Mahmud Esat yağmayı ve talanı açık savundu (bu şahıs sonradan Adliye Vekili olarak "Bu memlekette Türk olmayanların an-

cak köle olmaya, hizmetkâr olmaya hakları vardır” diyecek şahıstı.)

Mübadelelerin de amaçları arasında ekonomiyi Türkleştirmek vardı. Buradaki Türkleştirme sözcüğünden anlamamız gereken kapitülasyonların kaldırılması, yabancı sermayeye ait şirketlerin devletleştirilmesi değildi. Bu terimin ifade ettiği anlam Türk ve Müslüman olmayan, ama bu ülkenin vatandaşı olan kişilere ait sanayi, ticaret ve tarım birimlerinin Müslümanların eline geçmesiydi. Yukarıda üzerinde durduğumuz İstanbul Rumlarından 300.000 kişinin Mübadeleye dâhil edilmesindeki ısrarın ve TBMM'deki mebusların bu madde Lozan'da kabul edilmedi diye itiraz etmelerinin de nedeni aynıydı.

Bütün o yapılanlar yetmediği için az-çok sermaye sahibi olan azınlıklara en büyük darbe Varlık Vergisiyle vuruldu. Büyük çoğunluğu İstanbul'da bulunan Gayrimüslim vergi mükelleflerinin çoğu biçilen yüksek meblağları ödeyebilmek için işletmelerini ve gayrimenkullerini yok pahasına elden çıkardılar. Alıcılar Türk ve Müslümanlardı, onlar da -özellikle gıda sektöründeki- istifçilik, karaborsacılıkla savaştaki zenginleşme süreçlerine bu kalemi de kattılar.

O zamanki Başvekil Şükrü Saraçoğlu'nun CHP Meclis Grubunda (başka parti zaten yoktu) Varlık Vergisi Kanunu'nu savunurken söylediği sözler çok açıktır:

"Bu kanun aynı zamanda bir devrim kanunudur. Bize ekonomik bağımsızlığımızı kazandıracak bir fırsat karşısındayız. Piyasamıza egemen olan yabancıları böylece ortadan kaldırarak, Türk piyasasını Türklerin eline vereceğiz... Bu memleket tarafından gösterilen misafirperverlikten faydalanarak zengin oldukları halde, ona karşı bu nazik anda vazifelerini yapmaktan kaçınacak kimseler hakkında bu kanun, bütün şiddetiyle uygulanacaktır."

Osmanlı'dan bu yana Gayrimüslim vatandaşlar zaten "Ecnebi" diye niteleniyorlardı [bugün de "dil sürçmesi" olarak öyle diyen yetkililer var].

6-7 Eylül pogromu Türkleştirmenin yeni bir halkası oldu. 1964'deki Başbakan İnönü'nün deportasyonu da.

1912-1922 arasındaki savaşlarda yaşananlardan sonra Türklerle Rumlar bir arada yaşayamazlardı, Mübadele en ehven çözüm oldu diye düşünenler bugün de az değil.

Bu yaklaşıma hak vermek doğru olmaz. Çünkü 1,5 milyon insanı süren, yarısını bu arada yok eden zihniyet neydi? Karar I. Dünya Savaşından önce alınmıştı. Ermeniler Ruslara yardım ettiler savı da uydurmadır. Birkaç bin Ermeni öyle yaptı diye kadın-çocuk-yaşlı 1,5 milyon insanı bu coğrafyadan silmek mi gerekirdi? Yahut da Ege, Marmara, Güney ve Orta Anadolu'daki Ermeniler Rusları mı görmüşlerdi? Toplum Ermeni ve Rumlardan arındırıldıktan sonraki azınlık ve gayri Müslim düşmanı politikalar da "Rumlarla Türklerin bir arada yaşayamayacaklarının gereği miydi?

***

Burada Mübadelenin sadece siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarına Türkiye açısından değindik.

Yüz binlerce kişinin yaşadıkları acıları örnekleriyle hatırlatmak bile yazımızın sınırlarını aştı. Dido Sotiryu'nun yazdıkları başta olmak üzere bu konuda yazılmış kitaplar -keza "İki Kere Yabancı" ve "Kardeş Nereye?" adlı belgeseller- var. Kitapların bir listesini bu sayımızda kaynakça olarak sunuyoruz. İlgilenenler o kaynaklardan veya Internet kaynaklarından anlatıları okuyabilirler.

Mübadele anlaşması

Mübadele Antlaşmasının günümüz diline uyarlanmış tam metni aşağıdadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ HÜKÜMETİ İLE YUNAN HÜKÜMETİ, aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

MADDE: 1 Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu mübadelesine (exchange obligatoire) girişilecektir.

Bu kimselerden hiç biri, Türk Hükümetinin izni

olmadıkça Türkiye'ye, ya da Yunan Hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan'a dönerek orada yerleşemeyecektir.

MADDE: 2 Birinci Maddede öngörülen mübadele:

a) İstanbul'da oturan Rumları (İstanbul'un Rum ahalisini);

b) Batı Trakya'da oturan Müslümanları (Batı Trakya'nın Müslüman ahalisini) kapsamayacaktır.

1912 Kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul Şehremaneti daireleri içinde, 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş (etablis) bulunan bütün Rumlar, İstanbul'da oturan Rumlar (İstanbul'un Rum

ahalisi) sayılacaklardır.

1913 tarihli Bükreş Antlaşmasının koymuş olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş (etablis) bulunan Müslümanlar, Batı Trakya'da oturan Müslümanlar (Batı Trakya'nın Müslüman ahalisi) sayılacaklardır.

MADDE: 3 Karşılıklı olarak, Rum ve Türk nüfusu mübadele edilecek olan toprakları 18 Ekim 1912 tarihinden sonra bırakıp gitmiş olan Rumlar ve Müslümanlar, 1 nci Maddede öngörülen mübadelenin kapsamına girer sayılacaklardır.

İşbu Sözleşmede kullanılan "göçmenler" (emigrants) terimi, 18 Ekim 1912 tarihinden sonra göç etmesi gereken ya da göç etmiş bulunan bütün gerçek ya da tüzel kişileri kapsamaktadır.

MADDE: 4 Aileleri Türk ülkesini daha önce bırakıp gitmiş olup da kendileri Türkiye'de alıkonulmuş bulunan Rum halkından vücutça sağlam erkekler, işbu Sözleşme uyarınca, Yunanistan'a gönderilecek ilk kafiye meydana getireceklerdir.

MADDE: 5 İşbu Sözleşmenin 9 ncu ve 10 ncu Maddelerindeki çekinceler (ihtirazi kayıtlar) saklı kalmak üzere, işbu Sözleşme uyarınca yapılacak mübadele yüzünden, Türkiye'deki Rumların ya da Yunanistan'daki Müslümanların mülkiyet haklarına ve alacaklarına hiç bir zarar verilmeyecektir.

MADDE: 6 Mübadele edilecek halklara mensup bir kimsenin gidişine, herhangi bir nedenle olursa olsun, hiç bir engel çıkartılmayacaktır. Bir göçmenin, kesinleşmiş bir hapis cezası bulunduğu, ya da henüz kesinleşmemiş bir cezaya çarptırıldığı, ya da kendisine karşı ceza soruşturması yürütüldüğü durumlarda, söz konusu olan göçmen, cezasını çekmek ya da yargılanmak üzere, kendisine karşı kovuşturmada bulunan ülkenin makamlarınca, gideceği ülkenin makamlarına teslim edilecektir.

MADDE: 7 Göçmenler, bırakıp gidecekleri ülkenin uyrukluğunu yitirecekler ve varış ülkesinin topraklarına ayak bastıkları anda, bu ülkenin uyrukluğunu edinmiş sayılacaklardır.

İki ülkeden birini ya da ötekini daha önce bırakıp gitmiş olan ve henüz yeni bir uyrukluğun edinmemiş bulunan göçmenler, bu yeni uyrukluğunu, işbu Sözleşmenin imzası tarihinde edinmiş olacaklardır.

MADDE: 8 Göçmenler, her çeşit taşınır mallarını yanlarında götürmekte ya da bunları taşıtmakta serbest olacaklar ve bu yüzden kendilerinden çıkış ya da giriş vergisi ya da başka herhangi bir vergi alınmayacaktır.

Bunun gibi, işbu Sözleşme uyarınca, bağıtlı Devletlerden birinin ülkesini bırakıp gidecek her topluluk (cemaat, communaute) üyesinin (camiler, tekeler, medreseler, kiliseler, manastırlar, okullar, hastahaneler, ortaklıklar, dernekler, tüzel kişiler ya da ne çeşit olursa olsun başka tesisler personelinin de kapsamak üzere) kendi topluluklarına ait taşınır mallarını yanlarında serbestçe götürmek ya da taşıtmak hakkı olacaktır.

11 nci Maddede öngörülen Karma Komisyonla-

rın tavsiyesi üzerine, her iki ülke makamlarınca, taşınır işlerinde en geniş kolaylıklar sağlanacaktır.

Taşınır mallarının tümünü ya da bir kısmını yanlarında götürmeyecek olan göçmenler, bunları, oldukları yerde bırakabileceklerdir. Bu durumda, yerel makamlar, bırakılan taşınır malların dökümünü (envanterini) ve değerini, ilgili göçmenin gözleri önünde saptamakla görevli olacaklardır. Göçmenin bırakacağı taşınır malların çizelgesini ve değerini gösteren tutanaklar dört nüsha olarak düzenlenecek ve bunlardan biri yerel makamlarca saklanacak, ikincisi, 9 ncu Maddede öngörülen tasfiye işlemine esas alınmak üzere 11 nci Maddede öngörülen Karma Komisyona sunulacak, üçüncüsü göç edilecek ülkenin Hükümetine, dördüncüsü de göçmene verilecektir.

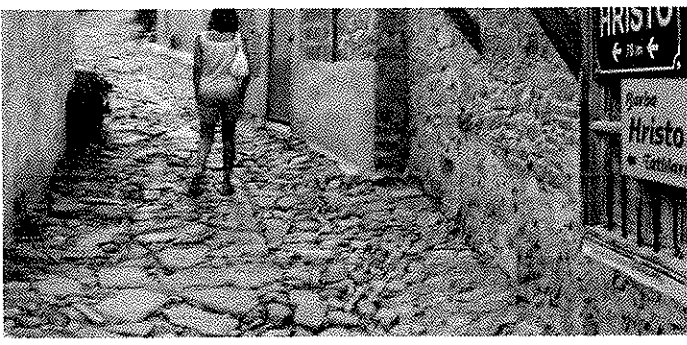
MADDE: 9 8 nci Maddede öngörülen göçmenlerin ve toplulukların kent ve köylerdeki taşınmaz mallarıyla, bu göçmenlerin ya da toplulukların bırakmış oldukları taşınır mallar, 11 nci Maddede öngörülen Karma Komisyonca, aşağıdaki hükümler uyarınca tasfiye edilecektir.

Zorunlu mübadele uygulanacak bölgelerde bulunan ve mübadele uygulanmayacak bir bölgede yerleşmiş toplulukların din ya da hayır kurumlarına ait olan mallar da, aynı şartlar içinde, tasfiye edilecektir.

MADDE: 10 Bağıtlı Tarafların ülkelerini daha önceden bırakıp gitmiş olan ve işbu Sözleşmenin 3 nci Maddesi uyarınca nüfus (halkların) mübadelesinin kapsamına girer sayılan kimselere ait taşınır ya da taşınmaz malların tasfiyesi, 9 ncu Madde uyarınca, Türkiye ile Yunanistan'da, 18 Ekim 1912 tarihinden bu yana yürürlüğe konmuş kanunlarla her çeşit yönetmeliklere (tüzüklere) göre ya da başka herhangi bir zorunlu (müsadere), zorunlu satış, v.b. gibi, işbu mallar üzerindeki mülkiyet hakkını herhangi bir yoldan kısıtlayıcı nitelikte hiç bir tedbire konu olmaksızın yürütülecektir. İşbu Madde ile 9 ncu Maddede öngörülen mallar, bu çeşit bir tedbire konu olurlarsa, bu mallara, 11 nci Maddede öngörülen Komisyonca, bu tedbirler uygulanmamışçasına, değer biçilecektir.

Kamulaştırılmış mallara gelince, Karma Komisyon, her iki ülkede mübadele kapsamına girecek kimselere ait olup da, mübadele uygulanacak topraklarda bulunan ve 18 Ekim 1912 den sonra kamulaştırılmış olan bu mallara yeniden değer biçilecektir. Komisyon, bir zarar verilmiş olduğunu görürse, bu zararı mal sahiplerinin yararına onaracak bir zarar-giderim (tazminat) saptayacaktır. Bu zarar-giderimin tutarı, mal sahiplerinin alacak hesabına ve kamulaştıran ülke Hükümetinin borç hesabına geçilecektir.

8 nci ve 9 ncu Maddelerde göz önünde tutulan kimseler, şu ya da bu yoldan, yararlanmadan yoksun bırakıldıkları malların gelirlerini elde edememişlerse, bu gelirlerin tutarlarını kendilerine geri verilmesi, savaş öncesi ortalama gelir esas alınarak ve Karma Komisyonca saptanacak yol ve yöntemler

uyarınca, sağlanacaktır.

Yunanistan'daki Vakıf mallarının ve bunlardan doğan hak ve çıkarların, ve Türkiye'de Rumlara ait benzer tesislerin tasfiyesine girişirken, 11 nci Maddede öngörülen Karma Komisyon, bu tesislerin ve bunlarla ilgili bulunan özel kişilerin haklarını ve çıkarlarını tam olarak korumak amacıyla, daha önce yapılmış Antlaşmalarda kabul edilmiş ilkelerden esinlenecektir.

11 nci Maddede öngörülen Karma Komisyon, bu hükümleri uygulamakla görevli olacaktır.

MADDE: 11 İşbu Sözleşmenin yürürlüğe girişinden başlayarak bir aylık bir süre içinde, Bağlı Yüksek Tarafların her birinden dört ve 1914-1918 savaşına katılmamış Devletlerin uyrukları arasında Milletler Cemiyeti Meclisince seçilecek üç üyeden oluşan ve Türkiye'de ya da Yunanistan'da toplanacak olan bir Karma Komisyon kurulacaktır. Komisyonun Başkanlığını, tarafsız üç üyeden her biri sıra ile yapacaktır.

Karma Komisyon, gerekli göreceği yerlerde, bir Türk ve bir Yunanlı üye ile, Karma Komisyonca atanacak tarafsız bir Başkandan oluşacak ve Karma Komisyonla bağlı olarak çalışacak Alt-komisyonlar kurmaya yetkili olacaktır. Karma Komisyon, alt-komisyonlara verilecek yetkileri kendisi saptayacaktır.

MADDE: 12 Karma Komisyon, işbu Sözleşmede öngörülen göçü denetlemek ve kolaylaştırmak ve 8 nci Madde ile 9 ncu Maddede öngörülen taşınır ve taşınmaz malların tasfiyesine girişmekle yetkili olacaktır.

Karma Komisyon, göçün ve yukarıda belirtilen tasfiyenin yol ve yöntemlerini saptayacaktır.

Karma Komisyon, genel olarak, işbu Sözleşmenin uygulanmasında gerekli göreceği tedbirleri almağa ve bu Sözleşme yüzünden ortaya çıkabilecek bütün sorunları karara bağlamaya tam yetkili olacaktır.

Karma Komisyon kararları oy çokluğu ile alınacaktır.

Tasfiye edilecek mallara, haklara ve çıkarlara ilişkin bütün itirazlar Karma Komisyonca kesin olarak karara bağlanacaktır.

MADDE: 13 Karma Komisyon, ilgilileri dinledikten ya da dinlemeğe gereği gibi çağırıdıktan sonra, işbu Sözleşme uyarınca tasfiye edilmesi gereken taşınmaz mallara değer biçme işlemine girişmek için tam yetkili olacaktır.

Tasfiye olunacak mallara değer biçilmesinde, bunların altın para ile olan değeri esas alınacaktır.

MADDE: 14 Komisyon, ilgili mal sahibine, elinden alınan ve bulunduğu ülkenin Hükümeti emrin-

de kalacak olan mallardan dolayı borçlu kalan para tutarını belirten bir bildiri belgesi verecektir.

Bu bildiri belgeleri esas alınarak borçlu kalan para tutarları, tasfiyenin yapılacağı ülke Hükümetinin, göçmenin mensup olduğu Hükümete karşı bir borcu olacaktır. Göçmenin, ilke olarak, göç ettiği ülkede, kendisine borçlu bulunulan paraların karşılığında, ayrıldığı ülkede bırakmış olacağı mallarla aynı değer ve aynı nitelikte, mal alması gerekecektir.

Yukarıda belirtilen biçimde bildiri belgeleri esasından, her iki Hükümetçe ödenmesi gereken paraların hesabı, her altı ayda bir çıkartılacaktır.

Tasfiye işlemi tamamlandığı zaman, karşılıklı borçlar birbirine eşit çıkarsa, bununla ilgili hesaplar denkleştirilmiş (takas ve mahsup edilmiş) olacaktır. Bu denkleştirme işleminden sonra, Hükümetlerden biri ötekine borçlu kalırsa, bu borç peşin para ile ödenecektir. Borçlu Hükümet, bu ödeme işine süre tanınmasını isterse, yıllık en çok üç taksitle ödenmek şartıyla, Komisyon bu süreyi ona tanıyabilecektir. Komisyon, bu süre içinde ödenmesi gereken faizleri de saptayacaktır.

Ödenecek para oldukça önemli ise ve daha uzun sürelerin tanınmasını gerektirmekteyse, borçlu Hükümet, borçlu olduğu paranın yüzde yirmisine kadar Karma Komisyonca saptanacak bir parayı peşin olarak ödeyecek, geri kalan borç için de, Karma Komisyonca saptanacak oranda faizli ve yirmi yıllık bir süre içinde anaparaya çevrilebilecek (amortise edilebilecek) borçlanma bonoları (istikraz tahvilleri) çıkarabilecektir. Borçlu Hükümet, bu borç için, Komisyonca kabul edilecek sağlancalar (rehinler) gösterecektir. Bu sağlancalar, Yunanistan'da Uluslararası Komisyonca, İstanbul'da Devlet Borcu (Düyun-u Umumiye) Meclisince yönetilecek ve gelirleri toplanacaktır. Bu sağlancalar konusunda anlaşmaya varılamazsa, Milletler Cemiyeti Meclisi bunları saptamaya yetkili olacaktır.

MADDE: 15 Göçü kolaylaştırmak amacıyla, ilgili Devletlerce, Karma Komisyonun saptayacağı şartlarla, Komisyonca öndelik (avans) olarak ödeme bulunacaktır.

MADDE: 16 Türkiye ve Yunanistan Hükümetleri, işbu Sözleşme uyarınca, ülkelerini bırakıp gidecek olan kimselere yapılacak bildirimlerle, bu kimselerin varış ülkesine taşınmak üzere yönelecekleri limanlara ilişkin bütün sorunlar üzerinde, 11 nci Maddede öngörülen Karma Komisyonla anlaşmaya varacaklardır.

Bağlı Taraflar, mübadele edilecek halklara, gidişleri için konmuş tarihten önce yurtlarını bırakıp gitmelerine yol açacak, ya da mallarını ellerinden çıkartmak üzere doğrudan ya da dolaylı hiç bir baskıda bulunmamayı karşılıklı olarak yükümlenirler. Bağlı Taraflar, ülkeyi bırakıp giden ya da gidecek olan göçmenleri hiç bir vergiye ya da olağanüstü bir resme bağlamamayı yükümlenirler. 2 nci Madde uyarınca mübadele dışı bırakılacak bölgelerde oturanların, bu bölgelerde kalmak ya da oralara ye-

niden dönmek haklarıyla, Türkiye ve Yunanistan'da özgürlüklerinden ve mülkiyet haklarından serbestçe yararlanmalarına hiç bir engel çıkartılmayacaktır. Bu hüküm, mübadele dışı bırakılacak söz konusu bölgelerde oturanların mallarını başkalarına geçirmelerine ve bu kimselerden Türkiye'yi ya da Yunanistan'ı kendi istekleriyle bırakıp gitmek isteyeceklerin gidişine engel olma vesilesi olarak öne sürülmeyecektir.

MADDE: 17 Karma Komisyonun çalışmaları ve işlerinin yürütülmesi için gerekli giderler, Komisyonca saptanacak oranlar içinde, ilgili Hükümetlerce karşılanacaktır.

MADDE: 18 Bağlı Taraflar, işbu Sözleşmenin uygulanmasını sağlamak üzere, yasalarında gerekli değişiklikleri yapmağı yükümlenirler.

MADDE: 19 İşbu Sözleşme, Bağlı Yüksek Taraflar bakımından, Türkiye ile yapılacak Barış Antlaşmasının bir parçasıymış gibi, aynı güç ve aynı değerde sayılacaktır. İşbu Sözleşme, söz konusu Antlaşmanın Bağlı Yüksek Taraflardan her ikisinin

ce onaylanmasından hemen sonra yürürlüğe girecektir.

BU HÜKÜMLERE OLAN İNANÇLA, yetki belgelerinin, karşılıklı olarak, usulüne uygun olduğu görülmüş ve aşağıda imzaları bulunan Tamyetkili Temsilciler, işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır. LA-USANNE'da, otuz Ocak bin dokuz yüz yirmi üç tarihinde, üç nüsha olarak düzenlenmiştir. Bu nüshalardan biri Yunanistan Hükümetine, biri Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine verilecek, üçüncüsü de doğruluğu onaylanmış birer örneğini, Türkiye ile yapılmış Barış Andlaşmasını imzalayan Devletlere yollayacak olan, Fransa Cumhuriyeti Hükümetine, bu Devletin arşivlerine konulmak üzere, teslim edilecektir.

(L.S.) E.K. VENİSELOS.

(L.S.) M. İSMET

(L.S.) D. CACLAMANOS.

(L.S.) Dr. RIZA NUR.

(L.S.) HASAN.

Mübadele'yle ilgili basılı kaynakça

Bu konuda Lozan Mübadilleri Vakfı (LMV) diye bir kuruluşta her türlü kaynak ve doküman elde edilebilir. [Vakfın Başkanı Sefer Güvenç. Başkan Vekili Müfide Pekin.]

o "Mübadele Bibliyografyası", Müfide Pekin-Çimen Turan, LMV Yay. İstanbul, 2002.[Bu tarihten sonra konuyla ilgili bir çok kitap yayımlanmıştır.]

o "Benden Selam Söyle Anadolu'ya", Dido Sotiriu, (Özgün adı: "Matomena Homata"--Kanlı Topraklar), Can, 4. Basım, 2012.

o "Öte Kıyıda Yaşayanlar"-Azınlıklar, Yerli Halklar ve Türkiye, Erol Anar, Belge Y. İst. 1997.

o "Egeyi Geçerken"1923 Türkiye-Yunanistan Zorunlu Nüfus Mübadelesi, (Crossing the Aegean), Renée Hirschon, Çev. Ertuğ Altınay-Müfide Pekin, Bilgi Üni. İst. 2005.

o "Mübadele Çocukları, Renée Hirschon, Tarih Vakfı Yurt Y., 2. Bas., İst.2005.

o "İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Etnik Çatışmalar", Erik Ian Zürcher, İletişim, 2005.

o "Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç 1923-1925", Kemal Arı, Tarih Vakfı Yurt Y., İst.2012.

o "Yeniden Kurulan Yaşamlar", Mübadelenin 80. Yılı sempozyumu, Editör: Müfide Pekin, Bilgi Ü., 2003.

o "Nüfus Mübadelesi, Kayıp Bir Kuşağın Hikâyesi", Mehmet Ali Gökaçtı, İletişim Y., İst. 2003.

o "Şahitlerin Dilinden, Unutulan Büyük Göç", 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi, Emin Akdağ, Zaman Kitapları, İst. 2005.

o "Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi", (Doktora Tezi), Mihri Belli, Belge Yay. İst. 2004.

o "İki Vatan Yorgunları", İskender Özsoy, Bağlam Y., İst. 2003.

o "Pedal Çeviren Kadınlar", Rea Stathopulu, Çev. Müfide Pekin, Metis, İst. 2006.

o "Mübadelenin Mazlum Misafirleri", Cahide Zengin Ağhatabay, Bengi Y.,İst. 2009.

o "Meriç'in İki Yakası", Konstantinos Tsitselikis ve Müfide Pekin, Batı Trakya ve Türkiye'de yüz kişiyle yapılan görüşmeler ve araştırma çalışmaları sonucunda hazırlanan raporlarla, Edirne ve Dedeağaç'ta (Alexandroupoli) yapılan konferanslara sunulan bildirileri içeriyor. Yunanca çevirisi İstilyanos Roidis, Türkçe çevirisi Seda Kostik.

o "Sinassos: Mübadelenin Önce Bir Kapadonya Kasabası", (Şimdiki adı: Mustafapaşa), Albüm, Bir Zamanlar Yay., İst.2007.

o "Hasretim İstanbul", İstanbul Rumlarının Göç Öyküsü, Müfide Pekin Sefer Güvenç LMV, İst. 2010

o "Girit'te Bir Şehrin Hikâyesi", Pandelis Prevalakis, Belge, İst. 1997.

o "Ulya, Egenin Kıyısında", Ahmet Yorulmaz, Roman,Kırmızıkedici Y., İst. 2011

o "Kritimu, Girit'im Benim", Sabâ Altınsay, roman, Can Y. Roman, İst. 2004.

o "Masumlar ve Suçlular", Maro Duka, Doğan, İst. 2007 (Girit'te Hristiyan ve Müslümanların birbirlerinden kopuşları.)

o "Savaşın Çocukları, Girit'ten Sonra Ayvalık", Ahmet Yorulmaz, roman, Remzi, İst.2002.

o "Kuşaklar ya da Ayvalık Yaşantısı, Ahmet Yorulmaz, Remzi Y.,4. Bas., İst. 2004.

o "Cunda'nın Yolu Ayvalık'tan Geçer", Ahmet Yorulmaz, Remzi, İst. 2009.

o "Bir Avuç Mazi" Bir Mübadele Romanı, Fügen Ünal Şen, Everest Y., İst. 2007.

o "Mübadele Öyküleri", 85. Yıldönümü Öykü Yarışması, LMV, İst. 2009.

o ["Çok Kültürlülük ve Sosyal Adalet", Ali Şafak Balı, Çizgi Y., İst. 2001.]

o "Emval-i Metruke Olayı", Nevzat Onaran, Belge Y., İst., 2010.

o "Sefiller Kervanı", Tasos Avgerinos, Evrensel Y., İst. 2007.

o "Kanatsız Kuşlar", Louis de Bernieres, Altın Kitaplar, İst. 2007.

o "Karmıcanın Su İçtiği", Bir Ada Hikâyesi, Yaşar Kemal, YKY. 2İst. 2004.

o "Emanet Çeyiz", Kemal Yalçın, Bir Zamanlar Yayıncılık, 9. Bas. 2008.

Homo Sapiens Ne Oldu Sana?

Serol Teber(*)

İsteddiği her şeyi yapabilir, çünkü ancak yapabileceği şeyleri ister." İbsen (E.Fromm'dan)

Yeni bir bin yılın başında, Yuri Krassin'ce "uygarlık krizi" diye de tanımlanan, çok dar bir boğazdan geçildiği, gerek insanın gerekse de tüm gezegenin bir varoluş sorunuyla karşı karşıya olduğu açık. İnsan, salt maddesel değil, entelektüel, kültürel ve psişik bir yıkımın da eşliğinde. Ya da en azından bugün bulunulan noktadan görülebilen bu.

Dünya ve hatta kozmos üzerine sayısız denilebilecek araştırmalar yapıldığı, kronik'ler yayımlandığı halde, günümüz insanının psiko-sosyal kimliği, kişiliği üzerine yapılan yayın ve araştırmalar yeterli olmaktan çok uzak.

Bu ilgisizliğin nedenini ya da nedenlerini anlamak kolay değil. "Her şey insan için" diye yola çıkan dünya görüşleri ya da politik yapılar bile ellerinden geldiğince, yaşayan somut insanı ve bu insanın psişik sorunlarını "unutmayı", yok saymayı yeğliyorlar.

Yaşayan somut insan sürekli yadsınıyor; görmemezlikten geliniyor. Ve bunun yerine, çok kez nerede ve ne zaman doğduğu-büyüdüğü, evrimleştiği bilinmeyen, ama günümüz dünyasında yaşamadığı çok iyi bilinen kimi masal ya da mitoloji kahramanları üretilip, bunlar üzerine varsayımlarda bulunuluyor; destanlar yazılıyor...

Oysa kimi zaman tek bir insanın psiko-sosyal yaşamının irdelenmesi, psikolojik kimliğinin çözülmesiyle bile (Breuer ve Freud'un "Anna O" çalışmalarında olduğu gibi) tüm bir çağın bazı niteliklerini anlayabilmek mümkün olmaktadır. Örnek bir bireyin kişilik sorunları, makro bir zaman diliminin (kimisi kez tüm bir ekonomik-toplumsal formasyonun) psiko-sosyal çatısını gözler önüne sergileyebilir. Ve bundan hareketle, yerel ya da evrensel düzeylerde, toplumsal bilinç, mikro ve makro psikoloji üze-rine kimi çıkarsamalar yapmak kolaylaşabilir. Başka bir söylemeyle, bireyin mikro zamanlaması içindeki yaşamı (sorunları), bir dönemin makro zamanlama-

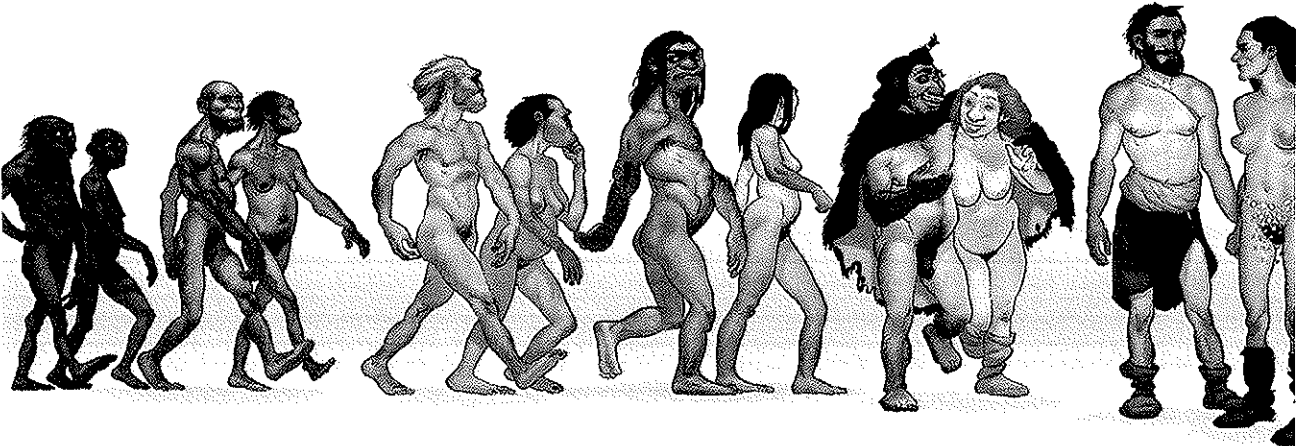
sı üzerine bir şeyler (ya da çok şeyler) söylemektedir. Daha kestirme ve sıkça söylenen biçimiyle: Bireyin öznel nö-rozlarını tartışmak, çağın genel nö-rozlarını anlamaya büyük katkılarda bulunabilir...

Yaşadığımız Çağ'da ve genel olarak Batı dünyasında günümüz insanının sosyo-psikolojik kimliği, kişiliğini belirleyen temel alt ve üst yapı kurumları, birikimleri tekelci kapitalizm ile bunun kapalı ya da açık dışa yansıyan biçimleriyle faşist-otoriter ideolojilerdir. Faşist ideolojilerin, ekonomik sorunlarının ötesinde (kuşkusuz bunlar ile bağlantılı olarak), insana yaklaşım yöntemlerini tartışmadan günümüz insanının davranışlarını, psikolojisini anlamak olanaksızdır. Daha bir somut söylemeyle, günümüz insanının psikolojisini-kışiliğini (tümüyle demek için) hemen hemen büyük bir bölümüyle otoriter-faşist ideolojiler (kültürler) belirlemektedir. Ve gene çoğunlukla bilindiği gibi böylesi koşullanmalardan (Brecht'in deyimlemesiyle), "Bu tür rahimlerden hiç de öyle sağlıklı insanlar, üze-rine destanlar yazılacak Homo sapiens'ler ürememektedir."

Ancak, tüm bu olumsuzluklara karşın Marcuse gibi, (Bkz. 5 Nolu kaynak) bugün de insan yaşamının tüm boyutları ve gizil güçleriyle yaşanmaya değer olduğunu ya da daha doğrusu değer olabileceği yargısını taşıyor ve tüm pratik ve düşünsel etkinliklerin temelinde böylesi bir yargının bulunduğunu ve bunun, olumsuzlanması durumunda (biyolojik yaşam üzerine olanlar dâhil), tüm tartışmaların geçersizliğinin gündeme gelebileceğini düşünüyoruz...

Böylesi bir kritik noktada, tarihsel serüvenine ve taşıdığı büyük ve olağanüstü misyona, gelişme potansiyesine saygı duyduğum Homo sapiens'i, yeni bir binyılın eşliğinde, bir kez daha ve biraz daha yakından tanımaya çabalamanın gerekli hatta zorunlu olduğu kanısını taşıyorum.

1900'lerin başlarından beri2, ben başta W. Reich, M.Horkheimer, T. Adorno, G. Lukacs, P. Bruckner, E.

Fromm vb. olmak üzere pek çok düşünürün, ruhbilimin ortaya attıkları kimi önemli sorular sürekli yanıt-sız bırakılmıştır... (Bkz. 14, 6, 13, 4, 9, 3 Nolu kaynaklar)

Bunu tarihsel somutluğu içinde daha açık bir biçimde ortaya koymaya çalışırsak:

Nasıl olmuş da, tarihsel devrimin hızlandığı, günlük yaşam pratiğinin özgür ağırlığının arttığı, işsizliğin, sömürünün, gerici baskı ve terörün alabildiğine şiddetlen-diği (kimi solcuların devrimin eli-kulağında dedikleri) ağır kriz (depresyon) dönemlerinde, geniş halk yığınları, emekçiler ve de özellikle işçi sınıfının büyük bir bölümü, beklenenin aksine, sola değil de sağa, hatta faşizme kaymışlardır? (Bkz. 14 Nolu kaynak, s.37)

Nasıl olmuş da, kapitalizmin, burjuvazinin "ta-rihsel alternatifi", "mezar kazıcıları", kendilerine uygulanan her türlü şiddete karşı beklenen direnişlerini bir türlü gösterememişler ve ayaklanmamışlardır?

Nasıl olmuş da, ağır kapitalist sömürüye, hatta faşist şiddete, teröre karşı, milyonlarca ve milyonlarca emekçi-işçi kendi gerçek objektif-mantıksal sınıf (ve hatta genel insanlık) çıkarlarına ters düşen böyleleri irrasyonel davranışlarda bulunabilmişler, sağa kaymışlar, açık ve görece özgür seçimlerde bile sürekli olarak sağ partileri desteklemişler, hatta gidip Faşist-Nazi ya da benzeri partilere girmişler, üye olmuşlardır?

Evet, nasıl olmuş da, yüzyıldan fazla zamandır, kapitalist sömürünün etkisinde bilinçlenen ve de örgütlenen işçi sınıfı, kendi öz sınıf çıkarlarına aykırı, irreal, faşist-otoriter-militarist ideolojilerin ardına takılmış ve Goebbels'in çok sevdiği bir tanımlamayla, onların "yürekten destekleyicileri" olmuştur?

Dimitrof, 1935'de, faşizmi, bilinen ve klasikleşen biçimiyle, finans kapitalin, en emperyalist, en şovenist, en gerici kesiminin açık terörist diktatörlüğü olarak tanımlamıştı. Bu tanımlama, kuşkusuz bugün de geçerliliğini korumaktadır. Ancak, gene de bu ve benzeri tanımlamalar, milyonlarca emekçinin ve işçi sınıfının büyük bir bölümünün, görece açık seçimlerde bile, büyük bir tutkuyla, bu tür çıplak terörist-militarist otoriter rejimleri destekleyişlerini ve bunların ardına takılıp gidişlerini açıklamaya yetmemektedir.

Dünyanın ve insanların sorunlarını çözümleme çabası içinde oldukları savları ile ortaya çıkıp, anlaşılması kolay olmayan bir mantıksızlık içinde, bunları hemen hemen tümüyle "ekonomize" eden ve insan psikolojisi ile ilgili soruları yeteri kadar "materyalist olmadıkları" gerekçesiyle, lüks, hatta karşı devrimci tavır sayanları, pratik yalanlamıştır.

Marx her ne kadar kimi neşeli zamanlarında (ardından gelecek resmi Marksistleri sanki görmüş ve bilmiş-çesine) şahane bir ironi ile, "Ben bir Marksist değilim." demişse de, gene de hiçbir zaman "fabrikaların ideolojisi salgıladıklarını" söylememiştir.(Bkz. 11 Nolu kaynak) Ancak, gene hiçbir ciddi ruhbilimci de, (karaciğerin safra, böbreklerin idrar salgıladıkları gibi) insanın psikik aygıtının, beynin basit bir salgısı olduğunu söylememiştir.

Kuşkusuz bu arada kimi ünlü kaba materyalist bilim adamları (Bkz. 8 Nolu kaynak) çıkıp örneğin, binlerce ceset üzerinde çalıştıkları halde "ruh" görmediklerini açıklamışlardır. Gerçekten de binlerce anatomi uzmanı ya da hekim, milyonlarca ceset üzerinde çalıştıkları halde bugüne değin "ruh"la karşılaşmamışlardır. Ancak olaya böyle ters ve yanlış yöntemle bakıldığında, bu uzmanların içinde, örneğin, sevgiye, acıya, korkuya, aşka,

vb. de rastgelen olmamıştır. Oysa cesetler üzerinde çalışan bu insanlar, yaşamlarında olasılıkla, korkmuşlar, acı çekmişler, sevmişler, âşık olmuşlardır.

Böylesi çarpık tanımlamalar ve metodolojik yanılsamalar insanların ve dünyanın sorunlarını anlamaya yetmemiştir.

Ancak, dünyayı ve insanlık tarihini açıklamak savı ve samısında olduklarını söyleyenlerin de, son kerte yamsalsal önem taşıyan bu tür soruların yanıtlarını verebilmeleri ve metodolojik özünü gösterebilmeleri gerekir.

W. Reich, gene bir kara-mizah örneği olarak "Marx, sosyolog olduğu ve psikolog olmadığı için insan psikolojisi (özellikle "Marksistler" arasında s.t.) incelenmeden kalmıştır" demiştir. Ancak, gene bazı vülger materyalistlerin sandıklarının tersine, insan psikolojisinin incelenmeden kalmış olması, insan psikolojisinin olmadığı anlamına gelmemiş, varlığını ortadan kaldırmamıştır. (Bkz. 14 Nolu kaynak, s.59)

Kuşkusuz, insanlık tarihini psikoloji ile açıklamak olanaksızdır. Ve böyleleri bir

"psychologizm" yapmaya kimsenin niyeti yoktur. Fakat tarih, salt kaba materyalizm ile açıklanamayacak kadar da zengin, renkli ve karmaşıktır. Ve tarihi, her şey rağmen, insanlar yaptıkları için, psikoloji, psiko-pataloji ve psikiyatri, insanlık tarihinin açıklanmasına sınıldığından da fazla katkıda bulunmakta ya da en azından böyleleri bir potansiyeli taşımaktadır.

Örneğin kişiliğin, hangi koşullar altında ve nasıl bir yöntem ile "tarihsel alternatif olmaktan çıkılıp, irrasyonel düzenlerin savunucusu ko-numuna getirildiğinin öyküsünü, (ya da gizini) anlamada (ekonomi politığının gücünün bittiği yerden sonra) psikolojinin çok ciddi katkıları olmaktadır.

Ayrıca, olayın açıklanmaya gereksinim gösteren diğer başka bir önemli yanı daha vardır: Marksist yöntemin ekonomi-politiği geçerliliğini koruyorsa (ki bugün de bunun doğru olduğunu düşünmek için yeterli nedenler vardır), o zaman "tarihsel alternatifi" durumunu (kapitalist ekonomik formasyon hâlâ yaşadığına ve bunun neden "hâlâ" yaşadığını ekonomi politika yeterli doyuruculukta açıklayamadığına göre), burada kısmen de olsa, "sübjektif faktör"ün konumunu irdelemek kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Fakat Marksizmi bilenlerin sayısının ne denli az olduğu artık iyice anlaşıldığına göre, hem Marksizmi, hem de psikolojiyi birlikte bilebilecek olanların sayısı üzerine bir varsayımda bulunmak korkutucu olmaktadır.(Bkz. 7 Nolu kaynak)

Burada hep bilinen bir gerçek bir kez daha anımsanabilir: Dünyanın her bir yerinde ve her bir çağda, yönetici sınıflar, daha işin başından beri "uyruklarını" olması gerektiği dışında (kendi istedikleri doğrultularda) düşünmeye koşullamanın yollarını aramışlar ve de bulmuşlardır. Bu durumda "normalleştirilmiş" insan psikolojisi, kesinlikle o insanın (ya da sınıfın) ekonomik konumunu (bazını) yansıtmaması gerekmemiştir. Hatta çok kez tersi durumlar ortaya çıkabilmiş ve çıkmıştır da.

Yeteri özenle düşünüp ve irdelendiğinde bu olgu, "devrimci proletaryanın" tarihsel misyonu olan "devrim yapma" görevini neden bugüne değin sürekli savaştığını da açıklamada bazı ipuçları verebilir niteliktedir. Ve belki de "bir türlü devrim yapamamanın" en önemli nedenlerinden biri tam da bu noktada düğümlenmektedir.

Tarihsel devrimin yavaşladığı, günlük yaşamın, toplumsal yasaların "kitabına uygun" işlediğinin sanıldığı

dönemlerde, gene kitabına uygun çıkarsamalar, analizler yapıp "endişeye mahal olmadığını" söylemek çok kez yeterli olabilmıştır. Fakat tarihsel kriz dönemlerinde, genel geçer bilgiler olayları açıklamaya yetmemiş, ağır bir teorik ve pratik yetmezliğe girilmiştir. Ancak gene de insanın psikik yapısının basit bir beyin salgısı olmadığı bir türlü anlaşılmamış ya da anlamak istenmemiştir.

Klasik tanımlamalarda, somut yaşayan insanın da üretim güçleri içinde çok özgün bir yer tuttuğu hep bilinir. Fakat nedense, en özgün bölümünü oluşturduğu ve toplumsal bir varlık olduğu için, insanın bizzat kendisinin de bir üretim gücü olduğu pratik yaşamda sıklıkla ve inatla unutulur. Ayrıca, objektif tarihsel süreç değiştikçe, üretim güçleri ve teknik donanım, çevre, toplum, siyaset, vb. ile birlikte sübjektif faktör olarak insan ve insan psikolojisinin de değişebileceği anımsanmaz bir türdür. Oysa, insan psikolojisinin bu değişimi kimi zamanlar öylesi düzeylere ulaşmaktadır ki, örneğin işçi sınıfı, kendi mantıksal-rasyonal sınıf çıkarlarına karşı irrasyonel koşullandırmaların, dürtüleşen istemlerin doğrultusunda (hem de çok kez "tüm içtenliği ile") gidip sağ ve hatta faşist-otoriter partilere üye olmakta, onları desteklemektedir.

Modern topluluklarda fabrikalar, bürolar, işyerleri ve hatta günlük yaşamın en gölgelik yerleri bile, olağanüstü rasyonel koşullarda çalışırlar. Böyle olması kapitalizmin, özellikle de monopol kapitalizmin temel mantığından kaynaklanır. Tersı durumunda düzen gerçekten de yıkılır.

Fakat bu olağanüstü rasyonel çalışma koşulları, çalışanlar için her gün artan oranlarda irrasyonel bir psikik yapıyı da birlikte üretir. Çalışma süreci içinde, sübjektif faktör yabancılaşıp oyun dışına düştükçe, psikik aygıt da giderek irrasyonel çalışmaya başlar.

Düzenin rasyonelleşmesi salt objektif dünyayı değil, sübjektif faktörü, insanın psikik dünyasını da kapsar. Başka bir demeyle, çalışan insanın rasyonel objektif sorunları ile onun artık her gün yeniden (ve yeniden) irrasyonel çalışmaya başlayan psikik aygıtı karşı karşıya geldiğinde, kaba materyalistlerin savuna geldikleri gibi nesnel ekonomik faktörler değil, çok kez (ya da hemen hemen her zaman) çarpıtılmış, irrasyonel çalışmaya koşullanmış psikik faktörlerin etkileri ağır basar. Ve çalışan insan, (örneğin işçi) artık sınıfının değil, kendisine benimsenilen, kabul ettirilen rasyonel dünyanın irrasyonel sonuçlarının ve gene bunlara uygun biçimlerde üretilmiş-biçimlendirilmiş psikik aygıtın (kişiliğin) denetimine girer.

Biraz daha somutlarsak: Tekelci kapitalizm, salt pazara uygun mal değil, aynı zamanda, kendisinin irrasyonel konumunu "hoşgörüyü" karşılayacak psikik aygıtlar ile donanmış insanlar da üretir. Tekelci kapitalizm, salt insan dışındaki üretim güçleri üzerinde değil, bizzat insanın psikik aygıtı üzerine de hegemonya kurar. Ve bu belki de en zor kırılan (ya da hiçbir zaman kırılmayacak olan) böylesi bir hegemonyadır.

Gerçekte tekelci kapitalizm ile psikolojinin ve insanın "normalleştirilmesinin" tarihi birlikte süregelmiştir. Genel bir tarihlendirme ile 1871 Paris Komünü bu konuda da belirli bir dönüm noktasını oluşturur.

Paris Komünü'nde tekelcilik sürecindeki ka-pitalizm ile çalışan, düşünen insan kesin bir ölüm-kalım savaşı vermiştir. Sonuçta merkezi bürokrasi, devlet ve tüm toplumsal kurumlar üzerindeki tekelci kapitalizmin ege-menliği kesinleşmiştir.

Çılgın bir sermaye birikimi ve tekelleşme başlamıştır. Köylüler, küçük zanaatkarlar, işçiler büyük kentlere toplanmış, ücretler ancak insanların aklıktan ölmemelerine yetecek düzeyde tutulmuş, işsizlik ölümle eş anlama gelmiştir.

Fabrikalarda, işliklerde, işçi-usta-işveren arasında ağır ataerkil otorite (ve şiddet) ilişkisi uygulanmış; koşulsuz bir disiplin, itaat, saygı, ölesiye bir çalışma ve azami bir randıman artışı yaşamın ön koşulu olarak benimsenmiştir.

Böylesi bir yaşam alanına sıkışan insanın, ya ileriye doğru fırlayıp yeniden barikatlara çıkıp dövüşmek ya da geriye doğru kaçıp (ve çok kez bilinç dışı) histeri, nörotik depresyon, psikik kökenli körlükler, felçler, organ bozuklukları, vb. gibi hastalıklara sığınmak gibi iki temel seçeneği kalmıştır.

Paris Komünü çalışan-düşünen insanın yenilgisizle sonuçlanmış; yeni bir barikat savaşının nesnel olanaklarını ortadan kaldırmıştır. Bu durumda, ağır sıkıntılar içindeki insan için, geriye kaçıp psikik kökenli bir hastalığa sığınmak son ve tek seçenek olarak kalmıştır.

Bu tarihsel geçiş döneminde, İngiltere ve Fransa gibi büyük sanayi devrimini yapmış ülkelerde bir tür ruh hastalıkları salgını (epidemisi) yaşanmıştır. Örneğin Paris hastanelerinin en ünlülerinden biri olan [ve çağdaş nörolojinin kurucusu sayılan, pek çok insan hastalığının patopsikoplojisini, aynı zamanda sarayı, inmeyi (stroke), frengi kökenli beyin bozukluklarını (nevrosifilis) bulmuş olan bilgin] Charcot'un yönetimindeki Salpêtriêre kliniği böylesi bir yaşam ve varoluş mücadelesi içindeki hastalar ile dolup taşmaya başlamıştır. Bu hastaların büyük çoğunluğunu, gerçekten de, köylüler, zanaatkarlar, işsiz sanayi işçileri, Paris Komünü sonrası yoksul düşmüş birinci kuşak insanlar oluşturmuştur.

Evet, 73 günlük Komün'ün düşmesinden 10 yıl sonra, Paris, psikik şikâyetler içindeki insanlarla dolmuştur.

Bu koşullarda, ünlü ruhbilimci, psikiyatr Charcot, Salpêtriêre kliniğinde genel olarak nevrozlar, özel olarak "histeri" üzerine dersle-rine, gösterilerine başlamış, kısa bir sürede evrensel saygınlığa ulaşmıştır.

Gene aynı dönemlerde, fakat çok daha değişik bir ortamda, başarılı işadamları kimlikli kişilerin egemen oldukları, ancak ağır toplumsal ekonomik ve kültürel-moral bir kriz içinde bulunan Viyana'da yaşayan Freud, 1885 tarihinde Paris'e gelip, Charcot'un yanında çalışmaya başladıktan bir kaç yıl sonra, kendi özgün savlarını ve psikoanaliz kuramını oluşturur olmuştur.

Charcot ile Freud'un Salpêtriêre kliniğinde buluşup, Paris proletaryası ile Viyana burjuvasının (mütegallibesinin) psikik bozuklukları üzerine görgü-bilgi değiş tokuşu yapmaya başlamadan önce, nevrozların ve psikozların psikik kökenli davranış (yaşantı) bozuklukları olabileceği bilinmiyor; bunlar, nedenleri (henüz) açıklanamayan (ya da bilinmeyen) organik hastalıklar olarak tanımlanıyorlardı. Bu konularda çalışan araştırmacıların dikkatleri daha çok merkez sinir sisteminin dejeneratif doku bozuklukları üzerine toplanmıştı. Ve böylesi bir varsayımdan kalkan gözlemciler doğuştan geti-rilen organik bir bozulmanın, sonradan (özellikle lümpen proletarya arasında hızla artan alkolizm ve fuhuşu birleştirip) moral psikik bir soysuzlaşma (dejenerasyon) ile sürdüğünü varsayıyorlardı. Ayrıca, bu tür çıkarsamalardan sonra ulaşılan yanılsamalı sonuçlara, sosyal-Darvinist (Eugenik) temizlik önlemleri düşünüyordı.

Daha bu dönemde, ana-baba arası (ataerkil) aile iliş-

kilerinin, çocuklukta geçirilen psikik travmaların ya da genel olarak sürdürülen ağır yaşantı bozukluklarının, toplumsal çevre ve kurumlar ile olan sürtüşmelerin, insanların psikik kökenli sağlık bozukluklarından sorumlu olabileceği düşünülüyordu bile.

Fakat Freud, bu "ilginç" hastalıklara, çağının diğer düşünür ve hekimlerinden başka bir gözle bakmaya, ayrı bir metodoloji (psikanaliz) ile yaklaşmaya başlamıştır.

Freud, daha geçen yüzyılın son yıllarından başlayıp, artık (hiç olmazsa kimi bölümleri) klasikleşen yayınlarında, savlarında, kimi nörotik bozuklukların, örneğin histerik felçlerin, görme bozukluklarının, kusmaların, zayıflıkların ya da şişmanlıkların, depresyonların, vb. gibi sağlık bozukluklarının insanların, genel toplumsal kurallara, törelere (ve hatta yasalar) ters düşen istem, yaşantı ve anılarının bilinç altına bastırılmaları ve de her türlü bastırma çabasına karşın bunların kimi kez olmaya- cık münasebetsiz zamanlarda, çok değişik (deforme) biçimlerde de olsa bilinçli anımsanmaları (ya da anımsanma tehditleri) sonucu ortaya çıktıklarını göstermeye başlamıştır.

Çok genel bir anımsatmayla Freud'a göre, insanın insanca istemleri ve bunlardan kaynaklanan anılar, günlük yaşamın "rasyonelliğine" ters düştükleri için kimi (ya da çok) kez, "irrasyonel" olarak tanımlanırlar. Bunlar, mevcut düzenin "kuralların" uymayan yaşantı ve anı konumuna gelirler. Ancak hastalar, bilinçli olarak bunların ayırdına varamazlar (ya da varmak istemezler) ve -son bir seçenek olarak- bunları, hastalık belirtileri biçiminde ve son kerte tanınmaz biçimlerde değiştirip, (deforme ederek) psikik, psiko-somatik şikâyetlerle dışarıya yansıtır.

Freud psikik hastalıkların da bir geçmişlerinin, bir tarihlerinin bulunduğunu göstermiş; bu tarih içinde, insanlara uygulanan psikik ve hatta bi-yolojik-fizik şiddetin, psikik bozuklukların nedenlerini oluşturduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Ayrıca, bu çok yönlü şiddet yöntemleriyle bastırılan arzuların salt cinsel istemler ile sınırlı kalmadığı, kuşkusuz bunlarla birlikte, genel olarak haz duyumunu, yaşama sevincini tahribe yönelik oldukları da tartışılmaya başlanmıştır.3

Freud ayrıca, çocuk cinsiyetini kanıtlayıp, libido'nun haz ilkesinin (eros'un) kesintisizliğini ve evrenselliğini sergilemiştir.

Gerçekleri çok zorlamadan, Freud'un kuramından yapılabilecek kimi çıkarsamalar ile günümüz insanının psikik aygıtının (Freud'un özgün deyişiyle) "psikik aparatı"nın yaralı olduğu söylenebilir. Buna göre, insanın psikik yapısı deforme edilmiştir. Bu yaralı psikik yapının, deformasyonun nedenleri, geçmişin, özellikle çocukluk dönemlerinin yaşantı bozuklukları ile koşulludur. Başka bir demyle, saptanabilen güncel psikik bozuklukların gerçek nedenleri, geçmiş yaşantı bozukluklarında gizlidir. Ve daha da önemlisi, kişinin (hastanın) bizzat kendisi de bütün bunlardan çok kez habersizdir; bilgisizdir.

Tüm bu verilerin uzantısında, insanların psikik aygıtının sorunsuz çalışmadıkları, insanların yaşadıkları çevre ile çok ciddi ve hatta zaman zaman uzlaşmaz düzeylere varan sürtüşmelerinin, çatışmalarının bulunduğu sergilenmiştir.

Ayrıca Freud, insanların psikik aygıtlarının düzene uygun biçimlerde "normalleştirilmesinin", deforme edilmişin, kişiliğe nelere mal olduğunu göstermiş; toplumsallaşma sürecinin daha ana rahminden başladığını, ata-erkek "kutsal aile" içinde ciddi sorunlar bulunduğunu an-

latmıştır.

Yüz seneden beri derlenen ruhbilim verilerinin uzantısında, düşüncelerine, davranışlarına bir tür meşruiyet kazandırabilmek için, verili toplumsal düzenlere uyma çabalarının (zorunluluğunun) insan kişiliğine ne denli pahalıya mal olduğu artık hep bilinmektedir. Freud bu gerçeği, "uygarlık tarihi, insan kişiliğinin tahribi pahasına gelişmiştir" diye tanımlamıştır.

İnsan bugünkü görece özgür konumuna, eleştirel düşünce düzeyine gelene değin, Kozmoz, Dünya ve de hepsinden önemlisi bizzat kendisi için ürettiği kimi önemli fantezilerden, sanrılardan kurtulmak, bunları aşmak zorunda kalmıştır. Freud'un da belirttiği gibi, ilk kez Kopernik insan dünyasının Kozmoz'un, Evren'in merkezi olmadığını kanıtlayıp, ben-merkezci Kozmos yanılsamalı düşüncesinden kurtulmasını sağlamıştır. Ardından Darwin kendisini Yerkürenin efendisi gören insanın, canlılar-hayvanlar dünyasında -onlardan hiç de başka ve daha iyi olmayan- hayvanlardan biri olduğunu söylemiştir. İnsan daha Darwinizm'in şokunun etkisinden kurtulmadan bu kez de Psikanaliz ve diğer psikoloji okulları, insanın bizzat kendisini çözümlemeye (kişiliği deşifre etmeye) başlamışlar ve bilinç-dışının, güdülerin, istemlerin etkisi altındaki "Ben'in" (kişiliğin), sanıldığından tersine hiç de "kendi evinin efendisi olmadığını" göstermişlerdir.(Bkz. 12 Nolu kaynak)

Bu büyük entelektüel, psikik gelişmelerin (bir anlamda kültür şokunun) etkisinde evrimleşen insan, bir yandan bitmez tükenmez krizler içinde bocalarken, öbür yanılla birkaç on yıl öncesinden bile düşünmeyecek oranlarda özgürleşmiş, yetkinleşmiştir.

İnsanın içinde yaşadığı irrasyonel toplumlarda (biyolojik düzeylerde de olsa) varlığını sürdürebilmesi için sınırsız olanağı yoktur. Genel olarak iki temel seçenek söz konusu olabilir. Buna göre insan, ya verili toplumsal normlara uyana değin, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, kendi özgün istemlerini, dürtülerini, özgünlüğünü ve özgürlüğünü (özcesi kişiliğini) değiştirir ve (tüm bu muazzam yadsımların sonucu olarak) yaşadığı çevreye (çok kez ağır psikik bozukluklar pahasına) uyum sağlar ya da kendi özgünlüğünü ve özgürlüğünü sürdürmeyi dener ve bunun sonucu olası tüm psikolojik, biyolojik baskıları ve kaba şiddeti göze alır ve hatta gerekirse biyolojik-fizik varlığını rizikoya atar.

Böylece Homo sapiens, yaşamının (öz ve soy geçmişinin) ilk anlarından, ilk toplumsallaşma deneylerinden başlayıp (irrasyonel) çevresini, (rasyonel bir gözle) gerçek realite ilkeleri doğrultusunda görmeye, algılamaya koşullanır. Verili normlar çerçevesinde yaşama, mutlu olma ve hatta uyarına geldiğinde haz duyma yollarını bile öğrenir. Ve ancak, o zaman psikik aygıtın çok ciddi yaranlanması pahasına, hiç olmazsa biyolojik varlığını koruyabilmeyi (yaralı-hasta bile olsa) yaşayabilmeyi öğrenir.

Bu koşullara uyum sağlayan insan, artık maddesel ve entelektüel olanakları ölçüsünde sürtüşme çıkması olası konularda törelere, geleneklere (süper-ego) ve de ceza yasalarına boyun eğerek yaşamını sürdürmeyi dener.

Ancak, gene bu süreç içinde, "çevre"nin, "dış dünya"nın sürekli olarak ürettiği "dış korku" gene sürekli olarak "iç korkuya" dönüşür. Çevrenin, dış dünyanın baskısı, şiddeti, psikik yapıda her an patlamaya hazır bir iç şiddete, saldırganlığa dönüşür.

Ve gerçekten de, "ruh hastalıkları" denen olaylar, hemen hemen her zaman, çevrenin, dış-korkunun, şiddetin,

bireyin psikik yapısında kristalleşmesi, yoğunlaşması ve kişiliğin artık bu ağır gerilimi taşıyamaz konuma gelmesiyle başlarlar.

Bugün bizim içinde yaşadığımız dünya-toplum (çevre), bireyi, bu şiddet ve korku kaynağı koşulları daha ana-rahminden itibaren özümletmeye, toplumsallaştırmaya zorlar; eğitir. Ve bunun sonucu insanlar, içinde biçimlendikleri toplumlara özgü, Oidipal, Otoriter, Sado-mazoşik, potansiyel faşist vb. kimlikli kişilikler olarak üretilirler.

Bu bağlam içinde Freud'un düşün dünyasına yaptığı en büyük katkılardan biri, onun "sağlıklı" ya da "normal" ile "hasta" insan ayrımının yapılamayacağını, çünkü sağlığın nerede başlayıp hastalığın nerede bittiğinin her zaman kolaylıkla bilinemeyeceğini ve "normal" ile "anormal-hasta" psikik yapısının (aparatin) çevre koşulları uzantısında sürekli değişim ve salınım içinde olduğunu göstermiş olmasıdır.

Psikanaliz, özünde materyalist tarih metodolojisini içmez. Hatta onu dışlar.

Ancak, gene de Freud'un, psikik yapıyı (özellikle hastalıkların patogenezi) "tartışırken, bunun, çocukluk yaşlarından itibaren, çevrenin psikik ve kaba fizik-biyolojik şiddetinin eşliğinde ve türlü aşamalardan geçerek "normalleştirildiğini", uyarlaştırıldığını göstermesi, devrimsel nitelikli ve olağanüstü önemli bir olaydır.

Ancak Freud ve ardından gelen W. Reich, Fromm, Adorno, Horkheimer gibi bilginlerinin ısrarlı çabalarına karşın, (özellikle Lukacs'ın belirttiği gibi) sistematik bir psikoloji oluşturulmasına adeta direnilmiştir. Gerçekte, verili psikolojik birikimi Marksist bir metodolojiyle açıklamak kimi kez çok da zor olmamaktadır. Örneğin kaba materyalist yöneticilerin idealist ve fiziki-biyolojik bir kavram-yaklaşım olarak tanımladıkları "bilinçdışı" Rosa Luxemburg, tarihsel materyalist bir yaklaşımla, "tarih sürecinin mantığı" olarak açıklamıştır. (Bkz. 2 Nolu kaynak) Buna göre, bilinç dışı, bilinçten ya da tarih sürecinin mantığı, bu sürece sonradan katılan insanın kendi mantığından önce gelir. Bu tanımlamanın uzantısında, insanın öznel süreci (özgeçmişi), tarih sürecinin mantığı tarafından belirlenmektedir.

Böylesi bir yaklaşım da diyalektik tarih anlayışının özüne hiç de ters düşmemekte, tersine onu desteklemekte, doğrulamaktadır. Ayrıca oldukça geç kalınmış olmasına karşın, insanın özgeçmişinin bu trajik serüveni ile monopol kapitalizm (otoriter, faşist devlet) ya da psikosyal aparatların karşılıklı etkileşimlerini, bağlamlılığını tartışmada son kerte öğretici ve-riler sergiler.

Bütün eksikliklerine ve hatta kimi yanlışlıklarına karşın, genel olarak psikoloji (özel olarak psikanaliz) insanlık tarihinin salt fabrikalarda, grev çadırlarında ya da barikatlarda değil, ana-rahminden başlayan uzun bir toplumsallaşma süreci içinde ve ataerkil aileden devlete kadar uzanan çeşitli toplumsal kurumlar tarafından insana dikte ettirildiğini gösterir.

Kaba materyalizm devrim, iç-savaş, grev yapan işçi sınıfının psikolojiye, hele hele psikanalize hiçbir gereksinimi olmadığını sıkça söylemiştir. Ama aynı mantık, aynı işçi sınıfının irrasyonel otoriter yönetimler altında neden grev yapmadığını, niçin başkaldırmadığını ve neden bu rejimleri "yürekten" desteklediğini doyurucu bir biçimde açıklayamamıştır.

Homo sapiens'in modern yöntemlerle disiplin altına alınmaya, "olgunlaştırılmaya", "normalleştirilmeye" başlanmasının öyküsü, modern devletin ortaya çıkmasının öyküsü ile birlikte başlar. Bu olgu da burjuvazinin er-

ki ve egemenliğini tümüyle ele geçirmesi, yani Büyük Fransız Devrimi ile yaşıttır.

Fransız Devrimi'nden sonra, bir yandan Aydınlanma Çağı doruk noktasına ulaşırken, öte yandan fazla aydınlananların disiplin altına alınmaları ve aşırı unsurların (her ihtimale karşı) ve yığinsal olarak etkisizleştirilmeleri başlamıştır.

Ancak her zaman fizik-biyolojik şiddet ya da giyotin uygulanmamıştır. İnsanların psikik bakımdan bertaraf edilmeleri daha geniş tutulmuş, bu yolda pek çok toplumsal kurum oluşturulmuş ve onlar aracılığıyla amaca uygun biçimlerde toplumsallaştırılmış kişilikler üretilmeye-eğitilmeye başlanmıştır.

Comte, bilgece bir tanımlamayla, toplumsallaşma sürecini, yetişkinlerin, çocukların psikik yapılarının gelişmesi üzerine hegemonya kurmaları olarak tanımlamış; Durkheim ise toplumsallaşmayı, çocukların tüm psikik, moral güçlerinin toplumun bu yeni üyelerini kabul edebileceği gibi düzenleme anlamına gelebileceğini söylemiştir. (Brückner'den)

Pratikte çocuklar-gençler, biyolojik düzeylerde bile olsa yaşama olanağına kavuşabilmek için ana-babalarının ve fabrika yöneticilerinin normlarına, talimatlarına göre hareket etmek ve hatta düşünmek zorunda kalmışlardır. Buna karşı çıkanlar ailelerinden, toplumdan dışlanmışlar. Evlerden ve fabrikalardan çıkarılmışlardır. Başkaldırmada ısrar edenler polis-hapishane vb. gibi şiddet yollarıyla disipline edilmeye çalışılmıştır. Bu yöntemin de başarılı ve de yararlı olmadığı durumlarda bu kez de devreye giyotin girmiştir.

Fransız Devrimi boyunca ve onu izleyen uzunca bir zaman dilimi içinde, modern devlet (bürokrasi), hegemonyasını benimsetme sürecinde, çeşitli toplumsal kurumların yanında giyotin gibi yardımcı araçları-yöntemleri kullanmada oldukça cömert davranmıştır.

Bireyin kendini denetleyebilme yeteneği istenilen düzeye ulaşana değin, toplumsallaşma olayı son kerte sıkı tutulmuştur. Amaca uygun bir özdenetim geliştikten ve pekiştikten sonra, toplumsallaşma süreci görece gevşetilmiş, bazı özgürlükler tanınmış, bireyin yaşam-alanı genişletilmiştir.

Örneğin, Britanya ve Fransa gibi sömürgeci ülkelerde böylesi konularda sürekli bir ikili davranış (çift standart) uygulanmış. Bunlar, sömürgelerinde inanılmaz ölçülerde barbarca davranmalarına karşılık, kendi ülkelerinde, görece özgür bir ortam sağlayıp, kendi yurttaşlarına genişçe bir oyun sahası (yaşam-alanı) verebilmişlerdir. Londra ve Paris, dünyanın en özgür kentleri olarak tanımlanırken, İngiltere ve Fransa, birkaç on yıl gibi çok kısa bir zaman içinde, Afrika anakarasının nüfusunun yüzde 60'dan fazlasını yok etmişlerdir. Örneğin, Britanya, hem de tek başına, Avustralya anakarasının hemen hemen tüm yerlilerini öldürmüştür.

Sömürgelerinde böylesine bir vahşet uygulayan bu ülkeler, oralardan topladıkları büyük sermayenin desteğiyle, kendi ülkelerinde, sisteme zarar vermemek koşuluyla, kimi özgürlüklere, insan haklarına göz yumabilmişlerdir.

Oysa bu durum, Almanya gibi kapitalist pazara geç katılan ülkelerde değişik bir ivme çizmiştir. Almanya sömürge bulmakta geç kaldığı için, gerekli sermaye birikimini, kendi ülkesinden ve Doğu Avrupa ülkelerinden sağlamaya çalışmış; bunun için de sömürgeci yöntemlerini (sosyal-Darwinizmi ve giderek ırkçılığı, faşizmi) çok göz önünde uygulamıştır. Almanya'nın tarihindeki "özgün" yeri bu ilginç konumundan kaynaklanmaktadır.

Kapitalist sosyo-ekonomik formasyon, egemen olabildiği bölgelerde, ancak radikal bir kültür devrimini gerçekleştirdikten sonra, kesin hegemonyasını kurabilmiştir. Bu hegemonyanın temel taşı kültür devriminin de koşulladığı yeni psişik yapı oluşturmıştır. Burada duygular, dürtüler, moral, töreler, normlar, bilinç, vb. hemen tümüyle yeniden organize edilmişlerdir. Kapitalist sosyo-ekonomik formasyon, insanlarda psişik bir dinginliği, dengeyi sağladıktan sonra gerçek yerine oturabilmiştir. Ve bu toplumlarda, fabrikalar sanıldığı kadar aksine, proletarya bilincinin değil, burjuva kültür devriminin, yeni psişik yapının, en önemli üretim merkezlerinden birini oluşturmıştır.

18. ve 19. yüzyıllarda, kapitalist toplumlarda, insanların özgün yanlarının törpülenme, girinti ve çıkıntılarının tesviye edilme, kişiliklerin eşitlenme süreci hızlanmış, kendilerini bu yeni koşullara (düzene) teslim etmek istemeyen inatçılar, dik kafalılar, fabrikalardan ve toplumdaki dışlanmışlardır.

İngiliz yazar Andrew Ure, daha 1835 yılında (Manifesto'nun yayımlanmasından 13 yıl önce), fabrikaların yeni ekonomik toplumsal düzenlerin-formasyonların "anahtar kuruluşlarını oluşturduğunu" yazmış ve fabrikaları insanların kişiliklerinin eşitlendiği "dev otomatlar" olarak tanımlamıştır. Ure'ye (Bkz. 1 Nolu kaynak) göre, bu "dev otomatlarda", maddesel-mekanik ve entelektüel organlar birlikte çalışırlar ve sürekli olarak birbirleriyle uyum içinde hareket etmeye zorlanırlar; bu birlikte uyum içindeki hareket etme zorunluluğunun uzantısında (bunun maddesel ve mantıksal sonucu) aradaki farklılıklar ve yetenekler eşitlenir. Tüm maddesel ve entelektüel farklılıklar, ayrıcalıklar, orijinallikler ortadan kalkar. Böylesi bir eşitlenmeye karşı çıkanlar, başkaldıranlar fabrika ve toplumsal sistemden dışlanırlar.

Ve bu kişilik eşitleme otomatlarında, insanların insanlara özgü tüm duyguları, istemleri, dürtüleri, bilinç-dışı ve bilinçli yaşamları irrasyonel normlar-standartlar sistemine göre yeniden biçimlendirilmiştir. Yüzyıldan beri süren bu süreç içinde fabrikalarda proletarya bilinçlenmemiş (başka bir söylemle fabrikalar proletaryanın kaleleri olmamış) tersine fabrikalarda ve diğer toplumsal kuruluşlarda, proletaryanın bilinci ilk kez nötralize-depolitize (ve hatta dehistörize) edilmiş ve ardından bu depolitize olmuş insan kişiliği "otoriter-potansiyel faşist karaktere" (Adorno) dönüşmüştür.

Bu koşullarda monopol kapitalist toplulukların diğer toplumsal kurumlarında olduğu gibi, fabrikalarda da "tarihsel alternatif tarih dışına itilmiş ve "mezar kazıcıların" (bilinçlenme ve kültürel boyutlarda) mezarlarını kazılmıştır.

Tekelci-kapitalist sosyo-ekonomik formasyonun ürettiği çelişkiler, sınıf çatışmaları, gene bu sistemin geliştirdiği toplumsal kurumlar tarafından nötralize edilmişler, söğürölmuşlardır. Ve giderek sosyal kimliği, kişiliği tanımlamada "meslek" ve hatta "sınıf belirleyici rol oynayan anahtar olmaktan çıkmıştır.

Tarihsel gelişmenin bu aşamasında, sözcüğün en geniş anlamıyla insan, yalnız ve çaresiz kalmıştır. İnsan için, yaşam, giderek olağanüstü boyutlarda anlamsızlaşmıştır (Lukacs). (Bkz. 4 Nolu kaynak)

Düşünen ve sorumluluk taşıyan insanın kendini yeniden üretebileceği, çoğaltabileceği hemen hemen tek kurum ve örgütlenme alanı olan sol partiler ise insanı salt ekonomik varlık düzeyine indirgemişler ve giderek tümüyle unuttular.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemlerde insan,

bir yandan giderek barbarlaşan tekelci kapitalizm, öte yandan da Komünist ve benzer konumdaki Sosyalist Partilerce adeta sistematik olarak tahrip edilmiştir. Düşünen insan çok kez bu büyük iki gücün ikisine birden direnmek, başkaldırmak zorunda kalmış, ancak çok kez yenik düşmüştür.4 Geri çekilmiş, Mayakovski ya da W. Reich örneklerinde olduğu gibi, intihar etmiş veya çıldırmıştır. Büyük çoğunluk yeniden dinsel alanlarda yaşama olanakları aramaya başlamışlardır.5

Çevre, organizmayı, canlı yapıyı kuşatan, iklim, beslenme, barınma, çalışma; kültür, canlılar-insanlar arası ilişkiler vb.-gibi genetik kökenli olmayan, tüm biyolojik-sosyal ve psişik ortamı kapsar. Ve çevre, salt ayı balıkları, kaplumbağalar ya da kuşlar için değil, insanlar için de son kerte önemli bir olgudur.

Bu durumda, çalışma koşulları da bir toplumsal varlık ve bir üretim gücü olarak, insanın çevresinin kapsamı içine girer. Ayrıca özellikle insanlar arası ilişkiler insanların en yakın ve önemli "çevre"sini oluşturur. Tüm çevre faktörleriyle insan, sürekli olarak, yeni biçimlenmeler içinde yeniden üretilir. Ve bu koşullarda insanlar, dış görünüşlerinden, beden yapılarından, psişik niteliklerinden değil, her yönleriyle daha çok birbirlerine benzemeye, özgünlüklerini yitirmeye başlamışlardır.

Bu tekdüzeleşme, "normalleşme" süreci içindeki insanlar bilinçli ya da bilinçsiz olarak sürekli bir mutsuzluk, umutsuzluk, yorgunluk, isteksizlik, tükenmişlik, keyifsizlik ve depresyon içinde yaşamaya başlamışlardır, sürekli (kronik) bir yorgunluk ve depresyon, bu yeni psişik yapının ayrılmaz parçasını oluşturmaktadır.

Bunlar, insanı insan yapan değerlerden tümüyle sıyrılmak üzere olduğunu sezinen, insanların "normalleştirilmeye" karşı gösterdikleri son reaksiyonlar, son kriz belirtileridir.

"Normalleştirilme sendromu" da denilebilecek böyle bir psiko-patoloji içindeki insanlar bu kez de psiko-farmakoloji ile tedavi edilmeye başlanırlar. Böylece kısır-döngü tamamlanır.

Toplumsal ve bireysel sorunların çözülmesinde psikoloji ve psikiyatri, görece yeni bilim dalları olmalarına karşın, liberal burjuvaziye çok yardımcı olmuşlardır. İnsanın tanınmasında, çalışma koşullarının değiştirilmesinde, üretimin artmasında, fabrika, okul, ataeril aile, vb. gibi kurumların yeniden yapılanmalarında, psikolojinin ve bu süreç içinde psişik sağlığını yitiren insanın yeniden sağaltılmasında psikiyatrinin katkısı büyük olmuştur.

Ancak şimdi daha keskin bir yol ayrımına gelinmiştir. Bugün hem insandan hem de monopol kapitalizmden yana eşcinsel bir ruhbilim düşünmek ve uygulamak pek kolay değildir.

Fakat öte yandan, insana en fazla yardım etme potansiyelini taşıyan politik yapılanmalar geçen yüzyıldan kalma mantık ve hatta sözcükler ile bu yüzyılın olaylarını açıklamaya çalışmışlar ve tarihe karşı (salt ekonomik üretimde değil) düşünce, kültür düzeyinde de yenik düşmüşlerdir.

Dünyanın bu denli küçüldüğü, nüfusun bu denli yoğunlaştığı bir dönemde, insan, gerçekten de, korkunç yalnızlık ya da (belki ondan da korkunç) beraberlikler içinde yaşamaya zorlanmıştır.6

Maddesel ve entelektüel birikim hiçbir zaman insandan bu denli bağımsız olmamıştır. Teknik ve kültür, kuşkusuz her zaman yan tutmuşlardır, içinde bulunduğumuz (ve çoklarıncı) post-mo-dern olarak da adlandırılan dönemde bilim-teknik ve kültürün daha da

bağımsızlaşıp, bir tür otonomi kazanacakları, başlarına buyruk olacakları ve giderek totaliter konuma gelip, insanı daha bir hasım (düşman) görmeye başlayacakları beklenmektedir.

Post-modern aşamada, insanların psikik yapıları, kişilikleri eskiye oranla daha da yoksullaşmakta, basite indirgenmekte ve (belki de) Homo sapiens'in serüveninin son aşaması olarak söz edilen "post-histori" dönemine doğru gidilmektedir.

Bugün için böylesi soruların ne yanıtlarını vermek ne de bunları yadsımak mümkündür. Yapılabilecek belki de en önemli katkı, benzeri soruları soranların sayısını çoğaltmaya yardımcı olmaktır... Soru soran çoğaldıkça yanıt bulma olasılığı da artabilir.

Özetle, Homo sapiens bugünkü görünümüyle görece (göstermelik) özgür ve İhsen'in anımsattığımız tanımlamasıyla, istediği her şeyi yapabilen, çünkü ancak yapabileceği şeyleri ister, bir konuma gelmiştir. Homo sapiens ciddi bir biçimde yarıldır. Homo sapiens ciddi bir biçimde evcilleştirilmiş, "normalleştirilmiştir". Ve tüm bunların hem nedeni ve hem sonucu olarak, Homo sapiens, Adorno'nun, 1950 yıllarının Amerika Birleşik Devletleri'nde sürdürdüğü çalışmalarında sergilediği (Bkz. 13 Nolu kaynak) ve Milgram'ın (Bkz. 10 Nolu kaynak) bu verileri 1960 yıllarında deney odalarında da doğruladığı gibi, gözardı edilemeyecek oranlarda, otoriteye koşulsuz boyun eğen "potansiyel faşist" bir niteliğe sokulmak istenmektedir.

Ancak her şeye karşın, gene de insan, bugün kendisi için tümüyle irrasyonel olmayan, anlamlı bir düzen, bir dünya topluluğu kurabilme gücünü (hiç olmazsa potansiyel olarak) tümüyle yitirmemiştir. Fakat "uygarlık krizi"ni de dışlayacak (ya da aşacak), özellikle entelektüel düzeyi oldukça sınırlıdır. Hem böylesi irrasyonel düzenleri değiştirecek koşullar ve hem de bunlara teslim olma (itaat etme-boyun eğme) eğilimleri birlikte gelişmektedir. Sonucu (belki de) insanın entelektüel-kültürel gücü-ka-pasitesi belirleyecektir. Bunun için de "deniz bitti" diye dövmeye başlamadan önce, bizim metodolojik olanaklarımızdan, dünya görüşümüzden, başkaldırı ve yaratma (Poiesis) gücümüzden geriye nelerin kaldığına bir kez daha bakmanın ve eldeki malzemenin, bir kez daha dökümünü yapmanın kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum.

Somut ütopye için bile, somut-gerçekçi tarihsel bilgi gereklidir. Bunun için de hem kimi atılımlara ve hem de kimi negasyonlara hazır olunmalıdır. Aynı anda hem yumurtaya ve hem de civcive yaranmaya çalışmanın olanaksızlığı artık pratikçe de kanıtlandı.

Savunulan dünya görüşü, metodoloji, "gelecek güzel günler" kadar (ve değin), bugüne de ışık tutmalı, günümüzün yaşam biçimini etkilemeli, günümüzün yaşamını anlamlı kılabilmesi, bizlere yeni moral ve estetik boyutlar getirebilmelidir. Bugünün yaşamına (hemen daha bugünden) anlam, moral ve estetik boyut getirmeyen, ya da Marx'ın tanımlı "güzelliğin yasaları" ile çelişkiye düşen hiçbir öğüdü, programın ya da politik yapılanmaların Homo sapiens'in yazgısına olumlu katkıda bulunabileceğini düşünemiyorum.

NOTLAR:

1- Uygarlık krizi tanımlaması, özünde, bu krizi biz-zat yaratan, üreten (monopol kapitalizm, sınıf sömürsü, vb. gibi) güçleri gizlemeyi, gözardı etmeyi içeren bir potansiyel taşımaktadır. Bu nedenle de, bu kavramı ay-

rica ve eleştirel bir tavırla, yeniden ve yeniden tartışmaya getirmenin kaçınılmazlığını düşünüyorum.

2- Buna uygun bir tarih düşmek gerekirse, özellikle tartışmak istediğimiz konuya Uygunluğu yönünden, Heinrich Mann'ın Uyrak (Der Untertan) romanının ilk kez "Zeit im Bild" gazetesinde yayımlanmaya başladığı 1 Ocak 1914 tarihini göstermek olasıdır. Uyrak romanı, araya savaş yıllarının girmesi nedeniyle, Rusçasının 1915'te basılmış olmasına karşın, Almanya'da ancak Aralık 1918'de kitap olarak yayımlanabilmiştir.

3- Burada Umberto Eco'nun, Gülün Adı adlı yapıtında, kendine özgü yöntemi ile tartıştığı konunun önemi biraz daha somutlaşır. Eco'nun, bir kriminal öykü çerçevesi içinde sunduğu (belki de en temel) sav, otoriter yönetimlerin, insanların haz duymalarından, gülmelerinden ne denli korktuklarıdır...

İnsan bir kez gülmeye, haz duymaya, yaşama sevincinin mutluluğunu sezinlemeye başlarsa, artık onu, dizginlemek, "normalleştirmek" ve "yaşasın ölüm" diye düşündürmek olanaksız olmasa bile çok zorlaşır... Eco'nun romanının özellikle son bölümünde, onun, bu temel savı, gerçekten eşine az rastgelen bir düzeyde sayfalar boyu tartışılır...

4-1933'ten sonra Batı'da Hitler, Doğu'da Stalin düşünen insanın, entelektüellerin üzerine saldırdılar. Buldukları her yerde likide ettiler.

5- Dostoyevski, Delikanlı romanında Versilov'u şöyle tanımlar: "...Biraz önce sizin de söylediğiniz gibi pek gururlu bir insandır, ama şunu da unutmayın, gururlu kişiler... Tanrıya inanmayı pek severler. Çoğu güçlü kişiler insanların önünde eğilmemek için Tanrıyı seçiyorlar. Elbette, bu duygunun içlerinde nasıl geliştiğini bilmeden yapıyorlar bunu. Hem, Tanrının önünde eğilmek öyle ayıp bir şey de değildir. Böylesi pek ateşli inananlardan; daha doğrusu inanmak isteyenlerden çıkar... (Türkçe basım, c.1, s.68.)

6- Gerçekte tüm bu bulgular, daha geçen yüzyılın sonlarında Van Gogh'un, özellikle kendi portrelerinde ve bu yüzyılın başında Kafka'nın Dava ve Şato gibi yapıtlarında, bizzat kendileri ve yaşadıkları çağla hesaplaşmalarında acımasızca saptadıklarına (yazık ki) çok uygun düşmektedir.

YARARLANILAN BAŞLICA KAYNAKLAR:

1. Andrew Ure, The Philosophy of Manufactures, Londra 1835, s.20 (Alıntı: Peter Brückner, s. 160).
  2. Erich Fromm, Çağımızın Özgürlük Sorunu, 1973, s.1 14.
  3. Erich Fromm, Arbeiter und Angestellte am Vorabend des Dritten Reiches. Eine sozial-psychologische Untersuchung, Stuttgart 1980, s.53.
  4. Georg Lukacs, Birey ve Toplum, 1978, s. 185.
  5. Herbert Marcuse, Tek Boyutlu İnsan, 1968, s. 15.
  6. Max Horkheimer, "Geschichte und Psychologie", Kritische Theorie, Frankfurt, 1968, s.9
  7. Otto Fenichel, Rezension: W. Reich, Dialektischer Materialismus und Psychoanalyse, (1931) 1970, s.31.
  8. Otto Fenichel, Über die Psychoanalyse als Keim einer zukünftigen dialektisch-materialistischen Psychologie, (1934) 1970, s.230.
  9. Peter Brückner, Psychologie und Geschichte, 1982, s.11.
  10. Stanley Milgram, Das Milgram-Experiment, Zur Gehorsamsbereitschaft gegenüber Autorität, 1985. 11.Siegfried Bernfeld, Sozialismus und Psychoanalyse, 1926, Marxismus und Psychoanalyse, 1970, s. 14.
  12. Sigmund Freud, Eine Schwierigkeit der Psychoanalyse, G W XII, s. 114.
  13. Theodor W. Adorno, Studien zum autoritären Charakter, 1950.
  14. Wilhelm Reich, Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı, 1975, s.37, 59.
- (*) Felsefe Dergisi 89/2

Saraybosna'da dindar nesil

Yeşim Dinçer

Saraybosna ziyaretçilerine yol göstermek üzere hazırlanan İngilizce bir dergide şöyle bir uyarıya yer verilmiş:

"Bosnalılar son derece nazik ve misafirperver insanlar. Ne var ki savaştan söz açıldığında pek çoğunun lafı uzatma eğiliminde olduğu hatırdta tutulmalı. Anlatacak çok sayıda dokunaklı ve ilginç hikâyeleri var. Ya iyi bir dinleyici olun ya da muhabbetten sıkıldığınızda konuyu değiştirmeye çalışın."

Uğradıkları kayıpların büyüklüğü ve yol açtığı acılar düşünüldüğünde, Bosnalıların savaşın yarattığı travmayı halen atlatamamış olması normal. Dahası, savaşın kimi izlerini özenle korumalarından anlıyoruz ki dünya da bu acıları unutmamasını istiyorlar. Havaalanından Saraybosna'ya giden yol üzerinde, birkaç bloktan oluşan sekiz katlı bir sitenin üzeri boydan boya -girişten teras katına kadar- kurşun delikleriyle kaplı. Hani, "gözümle görmesem inanmazdım" derler ya, biz gördükten sonra bile inanmakta güçlük çekiyoruz. Nasıl bir nefretse, bu binalar üç buçuk yıl süren abluka sırasında defalarca, belki de saatlerce taranmış olmalı. Kafası bozulan birkaç manyağın işi değil belli ki!

Saraybosna'da okullar, fabrikalar, kütüphaneler, hastaneler, trafolar -aklınıza gelebilecek her türlü sivil yapı bombalarla, topçu atışıyla ya hasar görmüş ya da çıkan yangınlar sonucu kullanılamaz duruma gelmiş. İç savaştan bu yana geçen 17 yılda birçoğunu onarmışlar ve aslına uygun olarak yeniden yapmışlar. Fakat yaşlıla-

rın kaldığı bir huzurevinin karkası olduğu gibi korunuyor. Bu bina ölenlerin anısını yaşatmak üzere grafitilerle bezenmiş. Bunun gibi yanmış ya da hasarlı, kurşun izleri açıkça belli olan başka yapılar da var. Öyle ki bir savaş müzesi görünümündeki kentte ürpermeden dolaşmak elde değil.

Bosnalılar belli ki tarihlerine çok bağlı. Bizim Kadıköy çarşısından daha küçük olmayan Baş Çarşı (Başçarjiya); sebili, camisi, bedesteni ve Osmanlı kentlerinin alametifarıkası olan daracık sokaklarıyla Saraybosna'nın en turistik, en civcivli mekanı. Turistik eşyaların satıldığı dükkânlar, boşnak böreği ve köftesi yapan minik lokantalar, "hicab butik"ler, ilmiyal satılan kitapçılar hemen dikkat çekiyor.

Kahve Bosna kültürünün olmazsa olmazı. Telve bakımından Türk kahvesine yakın olmakla birlikte sıcak suyla yapılıyor ve lezzeti azıcık farklı. Kulpsuz, zarflı fincanlarda, yanında lokum ve suyla ikram ediliyor. (Burada lokuma, "rahatluk" diyorlar. Üzerinde "lokum" yazan kutulardan ise pudra şekersiz un kurabiyesine ben-

zer bir kurabiye çıkıyor.)

'Ruhani aba'nın altında kimin sopası var?

Aynı sokağa sıralanmış ya da aynı avluya açılan kiliselerle camilerin varlığı kentin çokdindeli, çokkültürlü yapısının belgisi. Sivri kuleli, neo-gotik tarzda inşa edilmiş Katolik kiliseleri ile kubbeli, yuvarlak hatlı Sırp Ortodoks kiliseleri, mimari özellikleri bakımından birbirinden kolayca ayırt edilebiliyor. Osmanlı'dan kalan camiler -İstanbul'daki benzerleri dikkate alındığında- daha alçakgönüllü.

Avrupa'nın Kudüs'ü olarak nitelenen bu güzel kentin üzerine çöken savaş bulutları nihayet dağıldı ve barış ortamı tamamiyle tesis edildi mi? Aslında soruyu Balkan coğrafyasına dek genişletmek mümkün. Kapalı kapılar ardında kimlerin, hangi kılıçları bilemediği malum olmasa da kimi işaretler de yok değil. Benim ümitsizliğim, Saraybosna'ya henüz gelmeden, Mostar'da gördüğüm Katolik kilisesiyle başlamıştı.

Mostar, Saraybosna'ya iki saat uzaklıkta; savaşa yıkılan ve Türkiye'nin desteğiyle onarılan tarihi köprüsüyle meşhur bir kent. 130 bine yaklaşan nüfusunun en az yarısı Müslüman. Savaştan sonra kentin göbeğine, Vatikan'ın finanse ettiği söylenen, çirkin, devasa bir kilise inşa etmişler. Bina öylesine orantısız ki 'kulelerin boyu kentteki minarelerden yüksek olsun diye böyle yaptılar' izahını hiç de kuşkuyla karşılamadık. Mostar'daki Katolik (Hırvat) azınlığın, "öteki"lere karşı bir güç ve üstünlük gösterisi, bir nevi tehdit.

'Kurt dumanlı havayı sever' derler. Saraybosna'da dolaşırken adım başı rastgeldiğimiz tesettürlü genç kadınlar ve sakallı erkekler, siyasal İslam'ın da bu bölgede faaliyet yürüttüğünü -ve karşılık bulduğunu- gösteriyor. Erkekler arasında orta yaşlı olanları da var ama kadınların pek çoğu otuz yaşın altında. Yugoslavya dağılırken doğan, çocukluğu savaşta geçen, NATO'nun gölgesinde büyüyen bir kuşak. 87'liler diyebilir miyiz onlara?

Kadınların tesettür biçimleri neredeyse tıpatıp aynı. Tunik ve pantolon, altına genellikle topuklu pabuç giyiyorlar. Uzunca bir örtüyü, Nihal Bengisu Karaca'nın yaptığı gibi, başlarına ve boyunlarına serbestçe doladıktan sonra uçlarını aşağıya sarkıtmışlar. Tabii eşarabın altındaki bone saçlarını tamamen kapatıyor. Kimilerinin yaptığı gündüz makyajı, yaz ayları için abartılı. Gece gezmelerinde ayakkabıların topukları yükseliyor.

Sac üzerinde pişen Boşnak böreği yemek için oturduğumuz küçük bir lokantada, 'Bira var mı?' diye sorunca, servisi yapan tesettürlü genç ha-

nım tarafından yarı şaka yara ciddi azarlanıyoruz. "Dalga mı geçiyorsun? Sen benim başımdakini görmüyor musun?" diye yanıtlıyor İngilizce. "Börekçide bira ne arar?" deseydi daha yerinde olacaktı herhalde.

Ertesi akşam benzer bir sahne tekrarlanıyor. Bu kez yine çarşı içinde, et yemekleri yapan bir lokantadayız. Sipariş için gelen genç kadın garson, nereli olduğumuzu sorduktan sonra "hoş geldiniz, iyi akşamlar" diye kırık bir Türkçeyle selamlıyor bizi. Menüyi onun yardımıyla çözmeye çalışırken ne içebileceğimizi soruyoruz ki yan masadan bir adam Türkçe "alkollü içki yok" diye böğürüyor. İstanbul'dan gelen misafirleriyle oturduğunu ve lokantanın sahibi olduğunu tahmin ettiğimiz yurttaşımızla sohbeti derinleştirmemeyi tercih ediyoruz. (Seyahatimizi Ramazan'dan önce yaptığımızı, bu aya özgü bir "hassasiyet"le karşılaşmadığımızı da belirteyim.)

Tabii bu "nezaketsizlik"i genele teşmil etmek hata olur. Saraybosnalılar genelde ölçülü, sabırlı ve uygar insanlar. Kenti boydan boya dolaşan ve belli ki sosyalist dönemden bu yana yenilenmediği için altyapısı iyice eskimiş olan tramvay arıza yaptığında, herkes sakince inip yürümeye ya da beklemeye başlıyor. Tramvay sürücüsüyle dalaşmaya kalkan, panik halinde cep telefonuna sarılarak başına gelen bu önemli durumu yakınlarına rapor eden kimseye rastlanmıyor. Arızanın uzayacağı anlaşıncı, bizim vatman da yakındaki büfeden aldığı dondurmasının keyfini çıkarıyor. (Birazdan arızalı vagonları itmek üzere başka bir tramvay gelecekmiş.)

İç savaş esnasında Bosnalı Müslümanlar'ın verdiği büyük kayıpları, onların bu sakin ve barışçıl karakterine bağlayanlar da var. Hırvat ve Sırp tarafındaki hareketliliği fark etmiş olmalarına rağmen böyle bir saldırıya ihtimal vermedikleri ve bu yüzden tedbir almadıkları; AB'nin böyle bir şeye izin vermeyeceğine dair iyimserliklerini son ana kadar korumuş oldukları söyleniyor. Tabii bu izah, onları düşmanla çevrili bir dünyada yaşadıklarına ikna etmek ve silahlanmayı teşvik için de olabilir. "Müslüman'ın Müslüman'dan başka dostu yok" mesajını vermek için de..

Saraybosnalılar, sosyalist bir rejim altında barış içinde yaşadıkları günleri iyilikle anıyor olmalı ki kentin en büyük caddesine vaktiyle verilen Tito ismini halen koruyorlar. Türkiyeli sosyalistlerin ne yazık ki yaşamına ve fikirlerine pek az ilgi gösterdiği bu liderin mezarı Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'de imiş. Bir gün tekrar Balkanlar'a dönme ümidi ile ayrılıyor Saraybosna'dan.

Kapitalist sporun zaferi

John Nauright (*)

Çoğumuzun bilmediği bilgileri içeren bu makaleyi okurlarımızın dikkatine sunuyoruz.

Tüm dünyanın dikkat kesildiği Londra'daki 2012 Olimpiyatlarının ardından, modern Olimpiyatların küresel seyircilere sunulan idealleri değil kapitalist sporun nihai zaferini temsil ettiğini hatırlatmakta fayda var. Olimpiyatlar, kendilerine Olimpiyatlar diyen diğer bütün oyunları ve hareketleri yok ederek tek bir evrensel Olimpiyat yaratan Uluslararası Olimpiyat Komitesi (UOK) adlı özel, elit bir örgüt tarafından yönetiliyor. UOK "Olimpiyat" kelimesinin kullanım hakkını elinde bulundurduğundan, UOK'un kontrolünde olmayan hiçbir etkinlik Olimpiyat adını kullanmıyor - kullananlar ise isim hakkını koruyan hukuk sisteminin büyük yaptırımlarıyla karşılaş-
yor.

UOK'un tarihine baktığımızda özellikle son 20 yılda sayısız skandala ve ötekileştirmeye yol açtığını görebiliriz. Tabii ki dünyanın dört bir yanından atletlerin kendi ülkeleri veya seçtikleri başka bir ülke adına yarışmak için bir araya gelmesi kutlanması gereken bir durum. Bu atletler performanslarının zirvesine çıkmak için yıllarca uğraşıp, hedeflerine ulaşmak için çok çalışan insanlar. Yine de her seferinde en çok madalyayı kazanan ülkelerin aynı ülkeler olması sizi şaşırtmamalı.

Elitist

Modern Olimpiyatlar Fransız Baron Pirre de Coubertin'in vizyonu sonucunda başladı. İngilizlerin yarışmalarına hayran olan Coubertin 1890 yılında Much Wenlock [Ç.N.:İngiltere-Galler sınırında bir kontluk] oyunlarını ziyaret etmişti. Much Wenlock oyunlarının tarihine baktığımızda 1850 yılında Dr. William Penny Brookes tarafından, "Wenlock kentinde ve mahallelerinde yaşayanların ahlakî, fiziksel ve entelektüel gelişimlerini teşvik etmek" amacıyla başlatıldığını görüyoruz. 1868 yılından itibaren profesyonellerin de katılımına izin veren turnuva, 1869 yılında handikaplı yarışlar düzenlemeye başlamıştı.

Bu turnuvadan epey etkilenen Coubertin antik Yunan'daki Olimpiyat Oyunları'nı tekrar canlandırmak istemiş ve 1894 yılında ilk Olimpik Kongre'yi toplamıştı. Kongrenin kararıyla ilk modern Olimpiyatlar, 1896 yılında oyunların doğduğu ve adını aldığı yerde, Yunanistan'da gerçekleşti.

Much Wenlock ve diğer bölgesel, eski olimpiyatların aksine modern Olimpiyatlar elitist, amatör

ve sadece erkeklerin katılabildiği; Avrupa'nın erkek aristokratları ve diğer sosyal-ekonomik elitleri tarafından düzenlenen bir yarışma olarak ortaya çıktı. O dönemde amatör kelimesi, günümüzdeki gibi sporu para karşılığı yapmayan, profesyonel olmayan insanlar anlamında değil, sınıf ayrımcılığı yaparak bazı sınıfları dışlamak amacıyla kullanılan bir kelimeydi.

1890'da spor organizasyonları sınıf meselesiyle çalkalanıyordu. Futbol ve ragbi birliği gibi bazı sporlar açık profesyonelliği benimserken ragbi ligi ve Olimpiyatlar amatör-lüğü benimsemiş, hatta kriket ve bazı diğer sporlar amatör-profesyonel karışık örgütleniyordu. Bütün bu sporlar erkek egemenliğinde olsa da az sayıda kadın Olimpiyatlara katılmaya başlamıştı.

19. yüzyıl boyunca yoksul köylülerden ve kentli işçi sınıfından erkekler, toprak sahibi soylulardan ve burjuvazi sınıfının sporlarından izole bir şekilde kendi sporlarını ya-

pyorlardı. Bu spor müsabakalarının bazılarında yüklü miktarda ödül kazanılabiliyordu, özellikle de yürüyüş ve kürekte. Futbol sokaklarda, köylerde ve çiftliklerde genç erkekler tarafından yaygın bir şekilde oynanıyordu. Bazı fabrika sahipleri ve özellikle de konfeksiyon endüstrisindeki işverenler işçilerinin spor ve diğer fiziksel aktivitelere katılmasını özellikle teşvik ederken bazı işverenlerse yaşanabilecek sakatlıkların işleri yavaşlatacağından endişeleniyordu.

İşçilerin sporu

İşçilerin spor örgütlenmeleri 20. yüzyılın ilk on yıllık diliminde gittikçe popülerleşti. İşçiler kendi spor kulüplerini kurmaya başladılar. Örneğin Woolwich Arsenal işçilerinin kurduğu spor kulübü günümüze Arsenal F.C. olarak geldi. Sosyal demokratlar, işçilerin kurduğu takımlar arasında yarışmalar düzenlemek için 1920'de İsviçre'nin Lucerne kentinde Uluslararası İşçi Spor örgütünü (SASI) kurdu. Sosyal demokratlardan geri kalmak istemeyen komünistler de 1921'de Çekoslovakya'nın Prag kentinde Uluslararası Kızıl Spor örgütünü kurdu.

Sosyal demokratlar Ocak 1925'te Almanya'nın Schreiberhau kentinde ilk kış olimpiyatını, Temmuz'da ise Frankfurt'ta ilk yaz olimpiyatını düzenledi. Elemelerine 100 binden fazla sporcunun katıldığı yaz olimpiyatında 12 ülkeden 3 bin atlet yarışmıştı. Hatta Alman kadın sprint takımı burada dünya rekorunu kırmaya rağmen Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu (IAAF), etkinliği tanımadığını ilan ederek rekoru geçersiz saydı.

İkinci işçi olimpiyatı 1931'de Viyana'da gerçekleşti, 17 ülkeden 77 bin atletin katıldığı yarışmaları 200 binden fazla izleyici takip etti. Bu tarihte işçilerin spor kulüplerinde yer alan ve SASI'ya üye olan işçilerin sayısı 2 milyonu geçmişti. Bu işçilerin yarısı Almanya'daydı.

1935 yılında sosyal demokrat ve komünist spor örgütleri bir arada hareket etmeye başladı. Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (UOK) 1936'da Nazi gösterisi haline gelen Berlin Olimpiyatları'na alternatif yaratmak için Barcelona'da bir işçi olimpiyatları düzenlemeye karar verdiler. 11 ülkeden atletlerin katılmayı planladığı bu yarışma İspanya İç Savaşı nedeniyle gerçekleştirilemedi. Burada yarışmak için önceden gelen sporcuların büyük bir kısmı ülkesine geri dönmeyerek faşistlere karşı savaşa katıldı.

UOK güçleniyor

Faşistler İspanya'yı ele geçirirken faşist liderlerden biri olan Juan Antonio Samaranch, Franco'ya Barcelona Valisi olarak hizmet etmişti. Bu şahsın 1980-2004 yılları arasında Uluslararası Olimpiyat Komitesi Başkanı olması, UOK'un nasıl bir zihniyete sahip olduğunun en güzel göstergesi.

İşçi olimpiyatları o kadar beğeni topladı ki, Fransa'daki Front Populaire hükümeti 1936 Berlin Olimpiyatları'na katılan atletlerin yanısıra 1936 Berlin İşçi Olimpiyatları'na katılan atletlere de aynı ölçüde maddi yardım yaptı. 1937 yılında sosyal demokratlar ve komünistler Antwerp'te bir olimpiyat daha gerçekleştirdi. 30 bin yarışmacıyı 100 bin seyirci izledi.

2. Dünya Savaşı'nın ardından Sovyetler Birliği'nin 1952 Olimpiyatları'na katılma kararıyla birlikte Uluslararası Olimpiyat Komitesi konumunu iyice güçlendirdi. Sovyet rejiminin katılma nedeni, üstünlüğünü bütün dünyaya göstermekti. Çoğu Avrupa ülkesinde işçi spor örgütleri savaşa birlikte dağılmış, maddi destek bulamaz hale gelmişti. Uluslararası federasyonların spor için tek bir yönetim yapısı tanınması ile UOK işçi olimpiyatlarının tekrar yükselmesini başarıyla engellemiş oluyordu.

Kurumsal işgal

1960'lar boyunca dünyadaki insanların çoğunluğu Olimpiyatları televizyon ortamından takip etti. Artan küresel televizyon yayımı ve ulusal hükümetlerin Olimpiyat Oyunlarını değerli bir halkla ilişkiler etkinliği olarak görmesi nedeniyle Olimpiyatlar gittikçe daha fazla parayla içiçe olmaya başladı. Bunun sonucunda UOK, Olimpiyatları profesyonel atletlerin katılmasına izin ver-di.

1990'lara geldiğimizdeyse artık şehirler Olimpiyat oyunlarına evsahipliği yapabilmek umuduyla milyarlar harcamaya başladı. Küresel çapta reklam yapma, turizmi arttırma, gelecek nesillere bir miras bırakma umuduyla yapılan bu harcamalar öylesine arttı ki, oyunların geliri ve toplam faydası maliyetine yaklaşamaz oldu.

Bugün Olimpiyatlar, merkezinde elit spor-medya-turizm kompleksinin yer aldığı küresel spor ekonomisi üzerine kurulan neo-liberal küresel kapitalist spor sisteminin zaferini temsil eder. Bu mega-spor etkinlikleri kendi markalarına sahiptir. Demokrasiyi ve insan haklarını devre dışı bırakan, yerel ekonomilere inanılmaz yükler getiren kontratlarla gelirleri önceden garantilenmiştir.

Londra'daki etkinlikten kim faydalandı? Ufak dükkanlar ve yerel tüccarlar mı? Küresel kapitalist kuruluşlar mı? Britanya ekonomisi mi? Atletler mi? Kesin olarak söyleyebiliriz ki Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve kurumsal sponsorlar bu listenin ilk sıralarında yer alırlar. Çağımızda spor her geçen gün popülerleşirken, spora erişmek her geçen gün zorlaşıyor.

(*) George Mason Üniversitesi, Toplumda Spor ve Aylaklık Çalışmaları Merkezi Eşdirektörü
[BirGün için çeviren: Onur Erem, (www.on-

Rodin'in gölgesinde bir yontucu Camille Claudel

Ayfer Coşkun

Yaşlı Kadın Başı", Camille Claudel'in ilk eseriymi sergilenen. Hem de "Salone de Mai 1882" de. Ciddi bir araştırmanın ürünü olduğunu yazıyordu eleştirmenler. Henüz 18 yaşındaydı. Kendisine yöneltilen: "Rodin'den ders aldınız mı?" sorusu üzerine hocası Alfred Boucher'e bakmıştı şaşkın. "Hayır tanımıyor." diye, yanıtlamıştı adam onun yerine.

Evet, o zamana dek tanımıyordu ama kısa süre sonra hocası tarafından Rodin'in ellerine teslim edilecekti. Kendisinden bir hayli yaşlı ve ünlü olan yeni hocasıyla başlayan ilişki zamanla aşkı da içeren inişli-çıkışlı bir yola girdi.

"Sanatla ilgili teorik hiçbir şey bilmiyorum" derken, Rodin'den yardım alması gerektiğine işaret ediyordu kuşkusuz. Küçük yaştan beri toprakla uğraşıyordu ama ne yontu ne de sanat üzerine bir birikimi yoktu. Zaman içinde olgunlaşmaya ve kendi yöntemini geliştirmeye başladı. Yontuda onun için en önemli şey devinimdi. Merkezini kaydırdığı zor kompozisyonlar gerçekleştiriyordu. Eleştirmenler, onun yontuya bir özgünlük getirmediğini ama köylülük içgüdüsünün hep esin kaynağı olduğunu yazıyorlardı.

1864 yılının son günlerinde dünyaya gelen Camille, gerçekten de küçük yaşlardan itibaren toprakla uğraşmaya başlamıştı. Ailenin sanatla uğraşan bir diğer kişisi de şair ve yazar olan kardeşi Paul Claudel'di ve onun Rodin'le ilişkisine hiçbir zaman olumlu bakmamıştı.

"Camille'in dramı çok genç yaşında ünlü, başarıya ulaşmış bir sanatçıyla yaşamış olmasındadır. O artist kız kardeşimin gerçek silah arkadaşları olmasını engelledi." demekteydi. Rodin ise onun bir dahi olduğunu, kendisinin ona yalnızca altının yerini gösterdiğini söylüyordu. Onun bulduğu altına ta ken-

disiydi. İlişkileri sürerken, Camille hem yontularını yapıyor, hem de Rodin'e "Öpücük" gibi bazı yontularında çıplak poz vermekten geri durmuyordu. Bununla ilgili olarak ailesinden gelen tepkilere de pek aldırmıyordu ama özellikle "Öpücük" için çok sayıda yazı yayınlanacaktı. Önceleri sıkılsa da, zamanla alışacaktı buna ve "Elveda", "Düşünce", "Deniz Kızları" gibi birçok yapıtta bu pozları vermeği sürdürecekti.

Bu arada Rodin'den sanat üzerine, hiç bilmediğini itiraf ettiği teorik bilgileri edinmeğe de çalışıyordu kuşkusuz. Yavaş yavaş adı yontu sanatında anılmaya yapıtlarıyla ilgili olumlu eleştiriler yazılmaya başlamıştı. Fakat daha çok hocasının gölgesindeydi. Rodin hep başattı çünkü. Camille bunun ayırında mıydı, bilinmez ama Paul bundan yakınıyordu:

"İyi araştırma yapmadan sonuca ulaşan eleştirmenler, onun sanatını Rodin'inkiyle karşılaştırırlar. Aslında ikisi arasındaki kadar açık ve güçlü bir karşıtlık kolay kolay bulunamaz." diye yazıyordu.

Paul Claudel, bunları yazarken, kuşkusuz Rodin'in dahiliğinin bilincindeydi. Onun söz konusu ettiği karşıtlığın en önemli göstergesi, onların devinim konusundaki farklı görüşlere sahip olmalarıdır. Hemen hemen aynı açıdan bakan Morhardt Mathias 1898'deki makalesinde görüşlerini şöyle dile getirmişti:

"...Matmazel Camille Claudel'in, benim izleyebilmek ve en sadık biçimde aktarmak istediğim düşüncesine göre, sanatta belirtilmesi gereken en önemli şey devinimdir. Ama aynı zamanda anlatılması en güç olan da budur. Her durumda Rönesans'tan beri ustaların tümünün bunu pek önemsemedikleri kesindir...İnsan bedeninde devinim, onu uzatır ya da kısaltır. Onun oranlarını ve dengesini altüst eder."

Gerçekten de, Rodin'de ikincil olan devinim onun için çok önemlidir. Onun devinime verdiği önemi belki de en derin, en belirgin olarak ortaya koyduğu yapıtı "Les Causeuses-Konuşan Kadınlar" dır. Dört kadın figürünün yer aldığı bir yontuda, içlerinden biri gizli bir şeyler anlatıyor gibi. Ötekiler merakla ve her biri kendine özgü duruşuyla onu dinlemekteler. Müthiş bir hareketlilik var. Morhardt, özellikle bu yontuyla ilgili şunları yazmaktan kendini alamamış olmalı:

"Les Causeuses'le boy ölçüşecek hemen hemen hiçbir çağdaş eserin bulunmadığını söylersem, sanırım yanıltmış olmam... Burada her ayrıntı, eserin güzelliğini taşıyor ve bu güzelliğe katkıda bulunuyor."

Bu yontu ilk kez 1898'de Champ de Mars

salonunda sergilenmişti. Buna benzer "La Vague" yontusunu da 1903'de bitirdi. Üç kadın figürünün yer aldığı yapıtında da aynı hareketliliği büyük bir başarıyla ortaya koydu. Bunda dalgalarla birlikte yaratılan hava gerçekten çarpıcıdır. Camille bu devinim tutkusunu "Vals", "Olgunluk Çağı", "Çakantala" gibi ikili figürlerden oluşan yapıtlarında da ortaya koymuştur. "Çömelmış Kadın", "Clotho", "Flüt Çalan Kadın" da ise, tek figüre aynı yöntemi taşımayı başarmıştır. Bu çalışmaları sürdürürken, bir yandan da Rodin'in "Cehennem Kapısı" gibi birçok yapıtına emek vermiş, yardım etmiştir. Bu dönem, inişli-çıkışlı olsa da 1913 yılına dek devam etmiştir.

İnişli-çıkışlı olmasının bir nedeni Rodin'le olan ilişkisindeki sorunlardı belki ama Camille'in psikolojik durumunun bozulduğu da bir gerçektir. Durmadan Rodin ve çetesinin kendisini öldüreceklerinden korkuyordu. En çok da zehirlenmekten... Bu nedenle olabildiğince az şey yiyordu. Rodin'den kaçıyor ama sığınacak kimseyi yoktu. Ne annesi ne de kardeşleri onu yanlarına almak istemediler. Ve sonunda 1913 yılında, belki de en verimli olması gereken bir yaşta, 48 yaşındaydı, Ville-Evrard Akıl Hastanesine yatırıldı.

Camille ölmemişti ama yalnızca mektuplarda yaşıyordu. "Neden beni görmeğe gelmiyorsunuz?" , "...Şu çok tuhaf! Çok tuhaf! Hiç buraya gelmediniz. Yalnızca para gönderiyorsunuz." diye yazıyordu Paul'e ve annesine. Doktorların onun fizik olarak iyi olduğunu ama zehirlenme korkusunun sürdüğünü belirten raporları, ailesinin onu yanlarına aldırılmalarının iyi olacağı önerisiyle bitiyordu. Ama ne Paul, ne de annesi buna yanaşmadılar. Annesi: " Ben bakamam. Çok yaşıyım. Öteki kızımın yanında kalıyorum zaten. Lütfen onu bırakmayın." diye yazıyordu akıl hastanesi yönetimine.

Yaşamının son 30 yılını değişik akıl hastanelerinde geçiren Camille'in mektuplarından biri şu sözlerle bitiyordu:

"...Benim yerim burası değil, beni bu ortamdan kurtarmak lâzım: on dört yıllık böylesi bir yaşamdan sonra, avaz avaz özgürlük istiyorum..."

Ama asla özgürlüğüne kavuşamadı ve 19 ekim 1943'de hayata veda ettiğinde 70 yaşındaydı. Mezarı bile olmayan Camille'in yapıtları da ne tuhaftır ki Rodin Müzesinin bir bölümünde sergilenmekte.

KAYNAKÇA:

1-Delbee Anne: Bir Kadın-Camille Claudel

2- Cassar Jacques: Dossier Camille Claudel

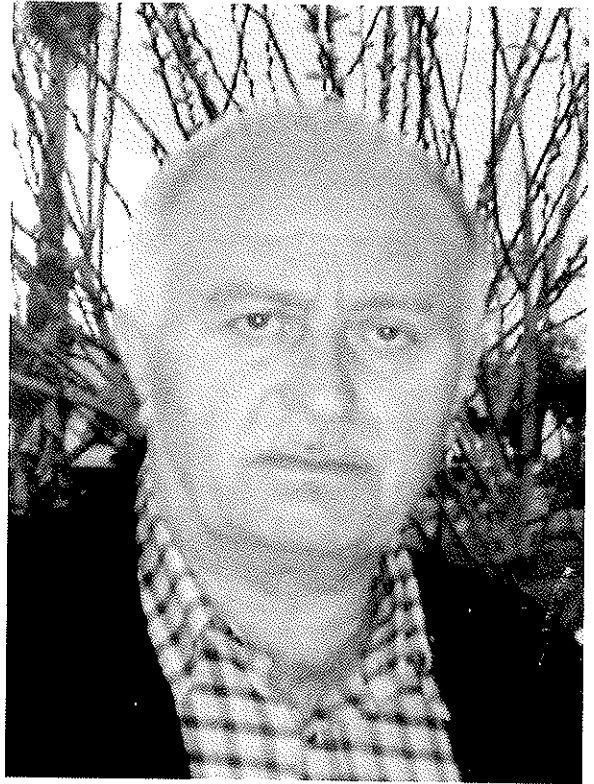
3- Correspondance de Rodin: Edition du Musee

Rodin

Mehmet Durmuş

8 Eylül günü yaşama veda eden Mehmet Durmuş Trabzonluydu. Sosyalizm için mücadeleye 1965'lerden itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde ve "1. TİP"te başlamıştı. Proleter değil öğrenciydi, ama belleklerde adı "Proleter Mehmet" olarak kaldı. KTÜ'de hem öğrencilerin yönetimle birlikte yürüttükleri "Tam özerklik" mücadelesi verililiyordu, hem de üniversitede ve kent genelinde Adalet Partisi bünyesi içinde örgütlenen devlet destekli "Komünizmle Mücadele" güçlerine karşı sokağa ve kentin her yanına yayılan mücadele şiddetleniyordu. Bu şiddet ortamında Mehmet Durmuş'un kararlı duruşu devrimci öğrenci hareket için de önemli bir motivasyon oluştuyordu. Trabzon'da devrimci gençlik potansiyeli tümüyle TİP'ten koparak MDD saflarına geçti ve Ali Faik Cihan'ın da öncülüğünde kentte ciddi bir eylemci siyasal güç haline geldi. Trabzon'da bu devrimci siyasal kapasiteyi görmezlikten gelerek politika yapmak bütün burjuva partileri için imkansızlaştı.

12 Mart fırtınası geçtikten sonra Mehmet Durmuş sosyalist siyasal mücadeleye Türkiye Sosyalist İşçi Partisi saflarında devam etti. Bu artık salt devrimci bir mücadele değil, komünist siyasal mücadeleydi. Kampüslerdeki mücadeleye benzemiyordu, adımını atsan karşına, temas etmek zorunda olduğun halk sınıfları çıkıyordu: İşçiler, yoksul köylüler, sistem muhalifi zanaatkarlar... Mehmet Durmuş'un komünist formasyonu asıl bu dönemde görünür oldu. Orman köylüleri arasında siyasal çalışma yapmıştı, bu tecrübesini de katarak dağı taşı arşınlamış, kentin en uzak mezralarına kadar uzanarak insanları sosyalizme kazanmak için çalışmıştı. Bolşeviklik 24 saatinin 24'ünü de devrim için ayırmak demekti o zamanlar, Mehmet Durmuş da böyle bir kimlik kazanmıştı, kendinden profesyonel bir özgürlük içinde kitlesel denebilecek ilişkiler geliştirdi. Partisi ve Mehmet Durmuş'un il başkanı olarak kendisi kentteki siyasal dengeler yelpazesinde belirgin bir yer ve ağırlık kazandı. Ama ayrıca Mehmet Durmuş, partisinin Doğu Karadeniz bölge sorumlusu olarak siyasal faaliyetini Samsun'dan Artvin'e uzanan bir alana genişletti ve binlerce sağlam siyasal ilişki yaratmayı başardı. Do-

ğu Karadeniz Bölgesi'nde -denebilir ki- Mehmet Durmuş kadar dost-ahbap sahibi olabilmiş bir başka devrimci olmamıştır.

12 Eylül askeri darbesinden sonra legal siyasal mücadele imkanları tükenince 8 yıl saklanmak zorunda kaldı. Araya, sosyalizmin sünnümlenmesi dahil pek çok olay girdikten sonra 90'lı yılların başından itibaren onu sosyalist yeniden toparlanma'nın gönüllü militanı olarak gördük. Sosyalist siyasal mücadele Mehmet Durmuş'un aklında ve bilincinde kesintiye uğramamıştı. Sosyalist Birlik Partisi (SBP)'nin kuruluşuna katıldı. Birleşik Sosyalist Parti (BSP)'nin ve daha sonra ÖDP'nin kuruluşunda da vardı.

Mehmet Durmuş'un sol siyasal mücadele kulvarında en karşı olduğu şey "çocukluk"tu. Sosyalist siyaseti ciddiye aldığı için dostu ve düşmanı da onu ciddiye alıyordu. Bir başka en karşı olduğu şey, tarihin kendisiyle başladığını zanneden "çirak devrimciliği" idi.

Mehmet Durmuş kansere yakalandı ve 5 yıl direnç gösterdi. Bu 5 yılda da siyaset içindeydi. Hayatın bütün sorunlarına ve ölüme analitik bakabilen, muhakeme yeteneği yüksek bir arkadaşımızdı. Bunlarla Mehmet Durmuş Türkiye solunun kazanımlarındandı, ama o da 45 yıllık mücadelesinde saygın anısını yaşatacak sayısız dost kazanmayı bilmişti.

dünden bugünden

Edebiyat

İki Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi

dünden bugünden

02

İki Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi

bugünden

07

İki Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi

*Edebiyat
alaca
olanlara
bir k k
avans
demesi ...*

inden

03

Edebiyat

İki Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi

Madame de Staël

Fransa'da Devrim döneminde ve 19. yy. başlarında insan haklarının ilk kadın sözcülerinden, kadın özgürlüklerin ilk savunucularındandı. Edebiyatta Neo-klasik akımdan Romantizme geçiş çağının tanınmış bir Romantik kuramcısıydı, siyaset, tarih, felsefe, edebiyat üzerine yazıları, roman, piyes, şiirleri vardı.

1866'da Anne-Louise Germaine Necker adıyla doğdu. Babası Paris'e yerleşmiş Cenevreli banker Jacques Necker, annesi devrin entelektüellerinden Suzanne Corcoud'ydu.

Babası 1777'den Devrim öncesine kadar Kral 16. Louis'in Maliye Bakanlığını yaptı, Rousseau'cu ve Aydınlanmacı fikirlerle yetiştirdi. Kız çocukları için okul olmadığı için eğitimini aileden ve özel öğretmenlerden aldı, yabancı dil öğrendi, çokça kitap okudu. Çok genç yaşında annesinin entelektüel çevresinde sohbetlere katıldı, zekâsıyla ve konuşmalarıyla dikkati çekiyordu. 1786'da "Sophie, ou les sentiments secrets" (Sophie ya da Gizli Duygular) adlı ilk piyesini yazdı. 1788'de "Lettres sur les ouvrages et le caractère de J.-J. Rousseau" (Rousseau'nun Eserleri ve Karakteri) adlı çalışmasını yayınladı. 1790'da gene bir kadını konu alan "Jane Gray" isimli trajediyi yazdı.

Aynı yıl İsveç Büyükelçisi Baron de Staël-Holstein ile evlendiği için sonraki yıllarda yazarlık kariyerinde Madame de Staël olarak tanındı (okunuşu Madam Destel). Boşandıktan sonra da aynı ismi kullanmaya devam etti.

Doğurduğu ilk çocuğu 2 yaşındayken öldü. Bir süre sonra Baronla evliliği kağıt üzerinde kaldı. Devrin tanınmış bazı erkekleriyle ilişkileri oldu, onlardan çocuk bile doğurdu.

1789 Devrimini coşkuyla karşıladı, başlangıçta meşruti bir rejimi savundu, Kraliçe Marie Antoinette'in idamına karşı çıktı.

Devrim'in git-gelleri arasında 1792'de kendisini güvende görmeyerek İsviçre'ye Lemman Gölü kıyısındaki aile şatosuna gitti. Sonra siyasi mülteci olarak Londra'ya yerleşti. 1994'te Paris'e döndü.

Germaine de Staël'in asıl yazarlık kariyeri bu dönemde başladı. Yazıları arasında kadınların durumu ve çektiikleri önemli bir yer tutuyordu. Germaine de Staël 1796'da Dışişleri Bakanı Talleyrand tarafından General

Napoleon Bonaparte'la tanıştırıldı. Başlangıçta Napoleon'u "devrimi ileriye taşıyacak adam" olarak gördüğü halde, onun 1. Konsül olmasından ve diktatörlüğe başlamasından sonra aleyhine döndü, uyarı ve tehditlere rağmen susmayı reddetti. 1802'da yazdığı –ve tekrar bir

kadının adını taşıyan– "Delphine" romanında Devrimden sonra kadınların durumunun düzelmediği, tersine daha da gerilediği görüşünü işledi.

1804'te Almanya gezisine çıktı, Goethe ve Schiller' Wieland ve Schlegel ile tanıştı. Almanya'yı çok beğendi, bu ülkenin sadece besteciler, filozoflar ve romantik edebiyat kültürünün ülkesi olmadığını, aynı zamanda fikirlerin eyleme geçirildiği bir toplum olduğunu söyledi. Ertesi yıl İtalya'yı gezdi. 1807'de ünlü "Corinne ya da İtalya" kitabını yazdı. Otobiyografik bir roman olan yapıtında kadının bireysel ve cinsel özgürlüğünü savunuyordu.

1810'da yayınladığı "Almanya Üzerine" başlıklı kitabının Bonaparte tarafından yasaklanması ve toplatılması üzerine "Her şey tek bir adamın kontrolü altındaysa, hiç kimse kendi başına adım atamaz ya da onusuz her hangi bir talep ileri süremez" sözü ona aittir ve dünyanın pek çok ülkesinde siyasi kudreti tekeline toplamış tüm politikacıların tanımlanmasıdır.

Üzerindeki baskılar ve gizli polis raporları o kadar arttı ki, kendisini sıkça ziyaret eden konuklarından ikisinin rejim tarafından sürgüne bile gönderildiği oldu. 1811'de kendisi de Fransa'yı terk etmek zorunda kaldı, genç bir İsviçreli subay olan de Rocca'yla evlendi. Aynı yıl Londra'ya gittiler, ama İngiliz yöneticiler kendisini istemedikleri için o da önce Rusya'ya, oradan İsveç'e geçti.

1814'te imparator tahttan indirilip sürgüne gönderilince Paris'e döndü. 1816'yı tekrar İsviçre'deki şatosunda geçirdi. Kışın Paris'e gitti ve 1817'de

Paris'te öldü.

Bugün yapıtları çok bilinmese de, Germaine de Staël devrinin ünlü bir yazarıydı ve Napoleon'a karşı sürdürdüğü uzlaşmaz mücadelesi nedeniyle önemli bir politik şahsiyetti, ama daha da önemlisi günün koşullarında feministti. Yukarıda andığımız roman ve piyeslerinde kadınların toplumsal baskılardan çektiikleri sıkıntıları dile getirdi.

Germaine de Staël'den görüşler

- "Bilimsel ilerleme ahlaki ilerlemeyi de zorunlu kılıyor, çünkü insanın kudreti arttıkça, o gücün kötüye kullanılmasını önleyecek mekanizmalar da güçlendirilmelidir"
- "Eski bir önyargıyı yıktığımız zaman, onun yerine mutlaka yeni bir erdemi koymalıyız"
- "Zeka farklı olan şeyler arasındaki benzerlikleri ve benzerler arasındaki farklılıkları bulmaktır"
- "Hayatı şairlerden öğreniyorum."
- "Akıl daimi bir gelişme içindedir, ama bu gelişme helezon şeklinde bir ilerlemedir."

